

**Przedmiotowy system
oceny na lekcjach
języka polskiego
w klasach I–III**

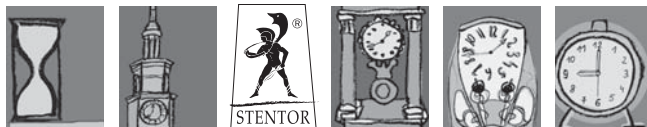

Teresa Kosyra-Cieślak

**Przedmiotowy system
oceny na lekcjach
języka polskiego
w klasach I–III**

na podstawie programu

PRZESZŁOŚĆ TO DZIŚ

Wydawnictwo STENTOR
Warszawa

Projekt graficzny i projekt okładki
Agata Pieńkowska

Korekta
Magdalena Malczewska
Sylvia Raczyńska

Redakcja
Magdalena Kubit (klasa I)
Katarzyna Ziębik (klasa II i III)

© Copyright by Wydawnictwo Piotra Marciszuka STENTOR
Warszawa 2005

ISBN 83-89315-53-X

Skład i łamanie
Werset
www.werset.pl

Druk i oprawa
MULTIDRUK
Lublin, ul. Unicka 4

Wydawnictwo Piotra Marciszuka STENTOR
02-793 Warszawa, ul. Przy Bażantarni 11
tel. (0-22) 544 59 00, faks (0-22) 544 59 03
www.stentor.com.pl
e-mail: stentor@stentor.com.pl

SPIS TREŚCI

WSTĘP

1. O ocenianiu wewnątrzszkolnym – rodzaje, cele, terminologia	7
2. Kilka słów o wymaganiach programowych	9
3. O celach przedmiotowych języka polskiego	10
4. Metody sprawdzania osiągnięć uczniów	11
5. Szczegółowe kryteria oceniania dłuższej pracy pisemnej – propozycja	12
6. Szczegółowe kryteria oceniania dłuższej wypowiedzi ustnej (omówienie wskazanego tematu, zagadnienia itp.) – propozycja	14

WYMAGANIA OGÓLNE

1. W zakresie czytania (analizy i interpretacji) tekstów literackich i innych dzieł sztuki	16
2. W zakresie czytania tekstu nieliterackiego, tzn. popularnonaukowego, publicystycznego, naukowego (np. filozoficznego lub teoretycznoliterackiego)	17
3. W zakresie tworzenia wypowiedzi pisemnych	18
4. W zakresie tworzenia wypowiedzi ustnych	19
5. W zakresie samokształcenia	19

SZCZEGÓŁOWE WYMAGANIA PROGRAMOWE

1. Klasa I	
1.1 Zakres podstawowy	21
1.2 Zakres rozszerzony	42
2. Klasa II	
2.1 Zakres podstawowy	71
2.2 Zakres rozszerzony	92
3. Klasa III	
3.1 Zakres podstawowy	120
3.2 Zakres rozszerzony	137

Wstęp

O ocenianiu wewnątrzszkolnym – rodzaje, cele, terminologia

Jednym z fundamentalnych założeń reformy edukacji jest oddzielenie oceniania wewnątrzszkolnego od systemu egzaminów zewnętrznych. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 21 marca 2001 r. określa cele oceniania wewnątrzszkolnego (rozdz. 2, p. 2):

- informowanie ucznia o poziomie jego osiągnięć edukacyjnych i postępach w tym zakresie;
- pomoc uczniowi w samodzielnym planowaniu swojego rozwoju;
- motywowanie ucznia do dalszej pracy;
- dostarczanie rodzicom, opiekunom i nauczycielom informacji o postępach, trudnościach w uczeniu się oraz szczególnych uzdolnieniach ucznia;
- umożliwianie nauczycielom doskonalenia organizacji i metod pracy dydaktyczno-wychowawczej.

Wewnątrzszkolny system oceniania ma służyć przede wszystkim uczniowi i wspierać jego rozwój, w dalszej zaś kolejności wspomagać nauczyciela, dostarczając mu informacji o jakości jego pracy.

Powszechnemu zainteresowaniu problematyką oceniania i docenieniu jego wagi w różnych obszarach edukacji towarzyszy dziś niemałe zamieszanie terminologiczne. Dla uściślenia dobrze więc będzie chociaż w największym skrócie uporządkować niektóre pojęcia, jakie będą się pojawiać w niniejszym materiale.

Gdy mowa o **sprawdzaniu**, chodzi o **porównywanie wyników kształcenia z przewidywanymi osiągnięciami** (zapisanymi m.in. w programie nauczania i w przedmiotowym systemie oceniania). **Sprawdzanie osiągnięć uczniów** to upewnianie się, czy opanowali oni zaplanowane czynności, i określanie, na jakim poziomie spełniają wymagania programowe. Wprowadzenie tego pojęcia zakłada uprzednie istnienie wymagań programowych, a dopiero w odniesieniu do nich organizowanie sprawdzania i oceniania. **Ocenianie szkolne** to zarówno ustalanie oceny (zgodnie z przyjętą procedurą), jak i jej komunikowanie.

Ocena szkolna to informacja o wyniku ucznia się wraz z komentarzem, zaś **stopień szkolny** – symbol spełnienia wymagań programowych. W proponowanym przedmiotowym systemie oceniania (PSO) zastosowano tradycyjną skalę sześciostopniową:

- 1 – niedostateczny,
- 2 – dopuszczający,
- 3 – dostateczny,
- 4 – dobry,
- 5 – bardzo dobry,
- 6 – celujący.

Mówiąc o ocenianiu w zreformowanej szkole, warto przywołać przynajmniej dwa jego rodzaje: **ocenianie sumujące** i **wspierające** (kształtujące). W ocenianiu wewnątrzszkolnym występują oba – choć ich wzajemne proporcje zmieniają się na kolejnych etapach edukacyjnych.

W szkole ponadgimnazjalnej kończącej się maturą wzrasta znaczenie **oceniania sumującego**, mającego na celu ustalenie, jaką wiedzę i jakie umiejętności uczeń opanował oraz na jakim poziomie. Odbywa się ono najczęściej za pomocą sprawdzianów badających spełnienie ustalonych standardów. Ten typ oceniania (odbywa się ono po upływie jakiegoś czasu nauki, np. na zakończenie semestru lub po omówieniu dłuższego działu materiału; jest także związane z systemem egzaminów zewnętrznych) umożliwia dokonywanie analiz ilościowych i jakościowych; spełnia funkcję informacyjną, a często selekcyjną.

Ocenianie wzmacniające – zgodnie ze swą nazwą – ma stymulować rozwój ucznia. Dokonywane jest w sposób ciągły, za pomocą różnych technik i narzędzi, eksponuje znaczenie komentarza towarzyszącego ocenie. Należy do głównych sposobów oceniania stosowanych w szkole. Ma prawo uwzględniać także kontekstowe czynniki społeczno-wychowawcze, w tym indywidualne predyspozycje i możliwości ucznia.

Podstawą oceniania stosowanego w szkole są jednak zawsze ustalone **kryteria** (mówiące, co będzie sprawdzane) i **wymagania programowe** (mówiące, w jakim stopniu uczeń opanował zaplanowaną wiedzę i umiejętności). Ich istnienie i respektowanie przez nauczyciela decyduje o poczuciu „sprawiedliwości” oceniania,

a także o rzetelności informacji, jaką otrzymuje uczeń o wyniku swego uczenia się. Kryteria oceniania i wymagania programowe stanowią zasadniczą część niniejszego przedmiotowego systemu oceniania, przy czym należy pamiętać, iż – jak wszystkie tego rodzaju materiały – jest on tylko propozycją, którą każdy nauczyciel dostosuje do indywidualnych warunków swojej pracy.

W ramach oceniania wewnątrzszkolnego nauczyciel przedmiotu formułuje wymagania edukacyjne, na które wpływ mają: program i jego założenia, potrzeby i możliwości klasy oraz – niejednokrotnie – uwarunkowania środowiskowe, a także standardy wymagań egzaminacyjnych. O ile nadrzędnym celem oceniania jest wspomaganie rozwoju ucznia w najszerszym rozumieniu tego słowa, wspieranie go w zdobywaniu wiedzy i umiejętności, osiąganiu dojrzałości intelektualnej, moralnej i emocjonalnej, o tyle w praktyce nie mniejsze znaczenie mają cele sformułowane instrumentalnie, jak np. zdanie egzaminu dojrzałości na odpowiednio wysokim poziomie. W związku z tym w przedmiotowym systemie oceniania wyraźnie muszą zostać podkreślone te elementy wiedzy, umiejętności i kompetencje ucznia (tu związane z językiem polskim), które badane są na maturze i określone w standardach wymagań egzaminacyjnych.

Zaproponowany przedmiotowy system oceniania z języka polskiego uwzględnia kilka założeń:

1. Ocena powinna odzwierciedlać poziom realizacji zadania pod względem ilościowym i jakościowym, a więc formułowana jest na podstawie wcześniej określonych wymagań mówiących:
  - co,
  - w jaki sposób
  - i w jakiej mierzepowinien wykonać uczeń, by otrzymać określony stopień szkolny.
2. Podstawą formułowania oceny są dające się zaobserwować czynności ucznia, a więc wymagania muszą być ujęte w języku dydaktyki czynnościowej (z wykorzystaniem czasowników operacyjnych), przy czym polonista musi w znacznym stopniu uwzględniać zadania wieloczynnościowe, złożone, zgodne ze strategią holistyczną, bo one są bardziej adekwatne do zdobywanych przez ucznia umiejętności przedmiotowych.
3. Ocenianie odbywa się za pomocą różnych narzędzi, technik i metod nauczania, tak by w polu obserwacji znalazły się różne obszary aktywności ucznia, ale też aby dać szansę uczniom o różnych możliwościach i uzdolnieniach (różnych „typach inteligencji”, według określenia Howarda Gardnera, autora teorii inteligencji wielorakich).
4. Sprawdzanie osiągnięć dokonywane jest zawsze w kontekście wyznaczonego celu, by poznać, jaką wiedzę i umiejętności uczeń zdobył, lub w celu zdiagnozowania stanu „wyjściowego” i podjęcia w związku z tym określonych działań.
5. Integralnym i niezbędnym elementem oceniania jest komentarz, w którym uczeń uzyska informację o swoim stanie wiedzy, koniecznych uzupełnieniach i poprawkach; dzięki niemu będzie też mógł ewentualnie ukierunkować swoją „karierę szkolną”.

Przedmiotowy system oceniania składa się na obudowę programu, musi być do niego dostosowany i uwzględniać jego założenia, a zwłaszcza:

- poznawanie przez ucznia literatury w ścisłym związku z kontekstem kulturowym epoki;
- równoległe poznawanie tradycji i kultury współczesnej;
- ścisłe powiązanie kompetencji z zakresu kształcenia językowego z wiedzą i umiejętnościami literacko-kulturowymi;
- nadrzędność szeroko rozumianych umiejętności komunikowania się (w zakresie umiejętności odbioru i umiejętności przekazu);
- priorytetowy charakter umiejętności odczytywania tekstów werbalnych i innych tekstów kultury – na różnych poziomach (w tym odczytywania znaczeń symbolicznych i parabolicznych oraz wykorzystywania różnego rodzaju kontekstów).

Kilka słów o wymaganiach programowych

Program nauczania języka polskiego *Przeszłość to dziś* formułuje w sposób ogólny i szczegółowy cele edukacyjne (kształcenia i wychowania) oraz przewidywane osiągnięcia ucznia.

Program (broszura programowa) znajduje swą konkretyzację w **planie realizacji materiału** do każdej klasy. Plan ma charakter wynikowy, to znaczy dzieli materiał nauczania na małe cząstki i określa, jakie wiadomości i umiejętności uczeń powinien wynieść z każdej z nich. Możemy tu więc mówić o wstępnej strukturyzacji treści nauczania, która zostaje zapisana w postaci szczegółowych czynności oczekiwanych od ucznia po każdej części tematycznej (lekcji lub cyklu lekcji). W ten sposób już w fazie planowania pracy zaczyna się formułowanie szczegółowych wymagań edukacyjnych oraz myślenie o tym, jak będą one sprawdzane.

Następnym komponentem obudowy jest **przedmiotowy system oceniania**, zawierający kryteria oceniania opisujące, jakie osiągnięcia ucznia są brane pod uwagę i jaki powinien być poziom ich spełnienia na poszczególne oceny (poziomy wymagań).

Nowoczesne pojmowanie oceniania zakłada ścisłą kolejność składających się nań czynności:

1. Analiza treści kształcenia zawartej w programie.
2. Strukturyzacja materiału i określenie wymagań programowych.
3. Warstwowanie wymagań, tzn. określenie, co powinien uczeń wiedzieć i umieć, by zyskać konkretne oceny zgodne ze skalą stopni szkolnych.

Dalsze czynności procedury należą już do nauczyciela:

4. Stworzenie „narzędzia” sprawdzania osiągnięć (wybór metody, a także konkretnego materiału nauczania, który będzie poddany badaniu).
5. Przeprowadzenie badania (np. sprawdzianu) i ustalenie jego wyników.
6. Porównanie wyników z ustalonymi wcześniej wymaganiami, określenie, jakie są osiągnięcia ucznia.
7. Przedstawienie uczniowi oceny wraz z komentarzem.

Oczywiście, zgodnie z przywołanym wcześniej Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej, uczeń powinien na początku roku szkolnego poznać sformułowane przez nauczyciela wymagania edukacyjne i zasady oceniania. Należy je więc przełożyć na język zrozumiały dla ucznia, przedstawić w sposób czytelny i przejrzysty, tak aby z informacji wyniósł on faktyczny pożytek. O ile sprawą oczywistą jest przedstawienie ogólnych wymagań i zasad ich sprawdzania, o tyle w gestii nauczyciela pozostaje decyzja, jak ma postąpić z wymaganiami szczegółowymi – w jaki sposób i w jakiej formie przekazać je uczniowi.

Wymagania programowe odpowiadające powszechnie stosowanej w szkole skali ocen szkolnych – tradycyjnie czteropoziomowe (konieczne – 2, podstawowe – 3, rozszerzające – 4, dopełniające – 5, dodawane są także wymagania wykraczające – 6) – **proponujemy warstwować dwupoziomowo**. Zdaniem autorki niniejszego materiału (a także wielu nauczycieli polonistów) taki podział ma użyteczność w praktyce szkolnej, gdzie najczęściej oceniane są zadania wieloczynnościowe i złożone, a ocena (np. wystawiona za wypracowanie, wypowiedź ustną, referat, analizę i interpretację utworu literackiego itp.) musi być wypadkową kilku różnych elementów i uwzględnić różne kategorie celów (np. wiedzę merytoryczną o epoce kulturowej, umiejętność opisu budowy dzieła literackiego, zastosowanie właściwej terminologii, poprawność językową i styl wypowiedzi itp.).

Warstwowanie wymagań opiera się na kryteriach autorstwa Bolesława Niemierki¹:

- przystępność (łatwość opanowania przez ucznia),
- uniwersalność zagadnienia (problemu, umiejętności),
- pewność naukowa,
- niezbędność wewnątrzprzedmiotowa,
- niezbędność międzyprzedmiotowa,
- użyteczność pozaszkolna.

---

¹ B. Niemierko, *Między oceną szkolną a dydaktyką. Bliżej dydaktyki*, Warszawa 2001, s. 119 i nast.

Wymagania programowe zostały podzielone na **podstawowe** (odpowiadające wymaganiom koniecznym i podstawowym) oraz **ponadpodstawowe** (odpowiadające wymaganiom rozszerzającym i dopełniającym).

Zgodnie z powyższymi kryteriami:

- **wymagania podstawowe** obejmują wiadomości i umiejętności łatwe lub bardzo łatwe, bezpośrednio przydatne w życiu (w mniejszym stopniu – naukowe), niezbędne do kontynuowania edukacji, naukowo pewne, doniosłe, sprawdzone i wdrożone, mające walor interdyscyplinarności;
- **wymagania ponadpodstawowe** to wiadomości i umiejętności trudne i bardzo trudne do opanowania, złożone, unikatowe; teoretyczne, związane z materią danej dyscypliny naukowej, ważne naukowo (często dalekie od bezpośredniej użyteczności w życiu), poszerzające wiedzę o przedmiocie, w pewnym stopniu hipotetyczne, wyspecjalizowane i naukowo twórcze; przydatne, ale nie niezbędne w dalszej nauce.

W przełożeniu na stopnie szkolne **wymagania podstawowe** odpowiadają ocenom: **dopuszczający** i **dostateczny**, przy czym uczeń otrzymuje:

- **dopuszczający** za niepełne spełnienie wymagań podstawowych (np. w sprawdzianach – obniżone o 10% punktów w stosunku do prognozy zaliczenia na stopień *dostateczny*);
- **dostateczny** przy pełnym spełnieniu wymagań podstawowych.

Wymagania ponadpodstawowe odpowiadają ocenom **dobry** i **bardzo dobry**, przy czym uczeń otrzymuje:

- **dobry** za niepełne spełnienie wymagań ponadpodstawowych (lub spełnienie ich na nieco obniżonym poziomie);
- **bardzo dobry** przy pełnym spełnieniu wymagań ponadpodstawowych.

Stopień **niedostateczny** dostaje uczeń, który nie spełnia wymagań podstawowych w stopniu stanowiącym minimalny próg zaliczenia.

Stopień **celujący** otrzymuje uczeń spełniający wymagania podstawowe i ponadpodstawowe, a także mający wyższe, ponadprogramowe umiejętności lub wiadomości.

O prognozy zaliczenia na poszczególne poziomy wymagań i o zakresie ich obniżenia (pozwalającym stwierdzić, że uczeń dane wymagania spełnia, choć w stopniu niepełnym) każdorazowo decyduje nauczyciel, uwzględniając potrzeby i możliwości uczniów, a także zakres pracy, stosowane narzędzie sprawdzania osiągnięć, czas pracy uczniów, trudność zadania itp.

Wymagania mają, oczywiście, charakter hierarchiczny i kumulatywny. Spełnienie wymagań ponadpodstawowych zakłada uprzednie spełnienie wymagań podstawowych. Uczeń kwalifikujący się do oceny *dobry* lub *bardzo dobry* musi spełnić całkowicie wymagania podstawowe, a także ponadpodstawowe w stopniu pełnym (*bardzo dobry*) lub niepełnym (*dobry*). Podobnie uczeń otrzymujący ocenę *celujący* – spełniać musi całkowicie wymagania podstawowe i ponadpodstawowe oraz poza nie wykraczać.

0 celach przedmiotowych języka polskiego

Przy formułowaniu wymagań edukacyjnych w PSO z języka polskiego istnieje konieczność uwzględnienia zarówno umiejętności ogólnych (ponadprzedmiotowych; zwanych także umiejętnościami kluczowymi, o których mowa w preambule podstawy programowej kształcenia ogólnego), jak i specyficznych celów tego przedmiotu w szkole ponadgimnazjalnej (liceum i technikum), kończącej się maturą.

Podstawą hierarchizacji celów nauczania jest powszechnie znana i najczęściej stosowana w pomiarze dydaktycznym taksonomia celów prof. Bolesława Niemierki:

A	Zapamiętanie wiadomości	I. Poziom wiadomości
B	Zrozumienie wiadomości	
C	Stosowanie wiadomości w sytuacjach typowych	II. Poziom umiejętności
D	Stosowanie wiadomości w sytuacjach problemowych	

Dla potrzeb związanych z treścią nauczania języka polskiego warto przywołać także taksonomię celów kognitywnych według Benjamina Blooma²:

Cele uczenia się (umiejętności) uporządkowane hierarchicznie (od prostych do złożonych, kompleksowych)	Przykładowe czasowniki operacyjne określające te umiejętności	Charakter umiejętności
1. Zapamiętanie wiadomości	odtwarzać, wyliczać, wymieniać, nazywać	Umiejętność odtworzenia zapamiętanych wiadomości (bez przetwarzania).
2. Zrozumienie wiadomości	opisywać, objaśniać, wyjaśniać, omawiać, parafrazować, przytoczyć przykład, powiedzieć własnymi słowami	Umiejętność nie tylko odtworzenia, ale i przetworzenia wiadomości.
3. Zastosowanie	stosować, zastosować, wykorzystać (a także wiele innych, „neutralnych”, jak np. napisać, wygłosić, przedstawić, scharakteryzować itp.)	Przenoszenie umiejętności z jednej sytuacji na inną, nową; wykorzystanie umiejętności posiadanych w nowych sytuacjach.
4. Analiza	analizować, rozróżnić, wyodrębnić, wykryć (np. sprzeczności, błędy), porównać, dokonać klasyfikacji elementów, identyfikować, przyporządkowywać	Umiejętność podzielenia materiału na części składowe, odkrycie powiązań istniejących między elementami, określenia rodzaju powiązań, klasyfikacja elementów składowych.
5. Synteza	formułować hipotezy, łączyć, konstruować, planować, projektować, opracowywać, rozwijać, uogólniać, wiązać w całość, wyciągać wnioski	Umiejętność wiązania ze sobą różnych elementów i łączenia je w całość, opracowywanie koncepcji całościowych, tworzenie planów; istotny jest tu aspekt oryginalności, nowatorstwa w tworzeniu materiału (tworzenie jakości własnych).
6. Ocena	ocenić, określić, wartościować, zdecydować (podjąć decyzję)	Umiejętność dokonywania oceny (np. etycznej, estetycznej), wartościowanie; podejmowanie decyzji i jej uzasadnianie, formułowanie sądów wartościujących i ich uzasadnianie.

Należy podkreślić, że dokonując oceny umiejętności ucznia, nauczyciel weźmie pod uwagę nie tylko ostateczny wynik, efekt pracy (np. przedstawioną wypowiedź ustną lub wypracowanie zawierające analizę i interpretację utworu literackiego), ale i całość kształtu czynności wykonywanych przez ucznia przy rozwiązywaniu zadania otwartego:

- zrozumienie polecenia (problemu),
- sporządzenie planu pracy,
- wybór sposobu pracy (np. algorytmu, procedury) adekwatnego do rodzaju problemu,
- kolejność realizacji zaplanowanej procedury,
- powiązanie różnych elementów wiedzy (także z różnych przedmiotów),
- zastosowanie posiadanej wiedzy i umiejętności w nowej sytuacji (samodzielna praca z nowym tekstem przy zastosowaniu znanych procedur),
- przedstawienie wniosków w jasny, komunikatywny i stylistycznie poprawny sposób.

Metody sprawdzania osiągnięć uczniów

Jak to zostało wcześniej podkreślone, w ocenianiu wewnątrzszkolnym stosuje się różne **metody, techniki i narzędzia**. Mogą to być:

- różnego typu testy – pisemne i ustne (sprawdziany wiadomości i umiejętności, testy sprawdzające umiejętność czytania ze zrozumieniem tekstów literackich i nieliterackich;

² Według: W. H. Peterssen, *Handbuch Unterrichtsplanung. Grundfragen, Modelle, Stufen, Dimensionen*, Ehrenwirth, München 1994; a także: *Nowa Szkoła. Moduł: Projektowanie*, CODN, Warszawa 1999, s. 30.

- zbiorowa pogadanka sprawdzająca;
- obserwacja udziału ucznia w dyskusji i debacie klasowej;
- obserwacja uczenia się (np. w trakcie pracy w grupach zadaniowych);
- wypracowania i inne prace pisemne: krótko-, średnio- i długoterminowe;
- projekty edukacyjne;
- rozmowy z uczniem, w których wyjaśnia on zastosowane przez siebie procedury (np. sposób analizy i interpretacji utworu literackiego).

Obserwacji podlegają zarówno czynności intencjonalnie wywołane przez nauczyciela, jak i te, które nie są wywołane celowo (np. sposoby uczenia się).

Rodzaje **aktywności ucznia** podlegające obserwowaniu i ocenianiu:

- wypowiedzi ustne (odpowiedź na pytanie nauczyciela, referowanie zagadnień, udział w dyskusji, spontaniczne zabieranie głosu itp.);
- prace pisemne w różnej formie (wypracowania domowe i klasowe, notatki, krótkie odpowiedzi);
- referaty i prezentacje własne;
- praca zespołowa i prezentowanie jej wyników;
- wykonywanie zadań domowych – obowiązkowych i dodatkowych („dla chętnych”);
- aktywność i inicjatywa przejawiane na lekcjach;
- samodzielnie i zespołowo wykonywane zadania złożone (w tym projekty edukacyjne);
- recytacja utworów literackich, udział w szkolnych przedstawieniach teatralnych, różne formy wypowiedzi związanych z przekładem intersemiotycznym (np. poezja śpiewana, wykonanie plakatu, nakręcenie fragmentu filmu).

Szczegółowe kryteria oceniania dłuższej pracy pisemnej – propozycja

Wymagania mają charakter kumulatywny, uczeń, który nie spełnia kryteriów na ocenę niższą (np. *dostateczny*: „prawidłowy dobór materiału literackiego”), nie może uzyskać oceny wyższej (np. *dobry*: „właściwy komentarz”, jeśli np. komentarz jest właściwy, ale odnosi się do bezzasadnie wskazanych utworów literackich).

Posługując się tabelą kryteriów, należy czytać ją „od dołu” i stopniowo przesuwac się ku górze, sprawdzając, czy praca spełnia kryteria na kolejne oceny w zakresie poszczególnych poziomów pracy.

Wagę poszczególnych poziomów pracy w klasie pierwszej proponujemy ująć w proporcjach: merytoryczny – 30%, strukturalny – 30%, językowy (język i styl) – 40%.

Ocena	Poziom		
	merytoryczny	strukturalny	językowy (język i styl)
celujący	<ul style="list-style-type: none"> – oryginalne, ciekawe i samodzielne ujęcie tematu – materiał literacki wykracza poza treści programowe – wnikliwa, pogłębiona interpretacja utworów literackich – całkowita poprawność merytoryczna – samodzielność myślenia, poprawność i spójność argumentacji – znajomość różnorodnych kontekstów – widoczna umiejętność świadomego wyboru, selekcjonowania, przetwarzania i syntetyzowania wiedzy – erudycyjność wywodu 	<ul style="list-style-type: none"> – zachowanie konwencji gatunkowej wybranej formy pracy – oryginalna kompozycja (funkcjonalna wobec tematu) – umiejętne wplatanie cytatów – praca napisana estetycznie, czytelne akapity – funkcjonalne wobec kompozycji 	<ul style="list-style-type: none"> – styl jasny, swobodny, barwny, o cechach indywidualnych – duża sprawność językowa – bogate słownictwo – język całkowicie poprawny – sprawne, funkcjonalne posługiwanie się interpunkcją

bardzo dobry	<ul style="list-style-type: none"> – trafne, oryginalne ujęcie tematu – materiał literacki dobrany trafnie, celowo, zinterpretowany w pogłębiony sposób – całkowita poprawność merytoryczna – wykazanie się znajomością kontekstów kulturowych i filozoficznych, umiejętność wykorzystania ich w interpretacji utworów – samodzielność i dojrzałość sądów – posługiwanie się terminologią – dokonywanie zestawień i porównań, syntetyzowanie wiadomości, wyciąganie wniosków 	<ul style="list-style-type: none"> – przemyślana, oryginalna kompozycja – forma pracy funkcjonalna wobec tematu – spójność logicznego wywodu – przejrzystość dowodzenia – umiejętne wykorzystanie cytatów – praca napisana estetycznie, czytelne akapity – funkcjonalne wobec kompozycji 	<ul style="list-style-type: none"> – styl jasny, swobodny, funkcjonalny wobec wybranej formy pracy – duża sprawność językowo-stylistyczna – bogate, zróżnicowane słownictwo – poprawna, urozmaicona składnia – praca poprawna pod względem językowym (dopuszczalne niewielkie, sporadyczne usterki)
dobry	<ul style="list-style-type: none"> – temat w pełni zrealizowany – właściwy dobór materiału literackiego i kulturowego opatrzonego właściwym komentarzem – praca w pełni poprawna merytorycznie – sądy formułowane z odwoływaniem się do tekstów – widoczna umiejętność interpretowania utworów literackich i innych tekstów kultury – ujęcie tematu poprawne, zachowanie spójności logicznego wywodu – samodzielność wyciągania wniosków, obecne w pracy sądy oceniające i wartościujące – uzasadnianie na podstawie materiału literackiego 	<ul style="list-style-type: none"> – widoczny zamysł kompozycyjny (przemyślana kompozycja) – właściwe proporcje między poszczególnymi częściami pracy – zachowanie ciągłości i przejrzystości logicznego wywodu – wplatanie cytatów 	<ul style="list-style-type: none"> – styl poprawny, widoczna sprawność stylistyczno-językowa – styl adekwatny do zamierzonej formy pracy – widoczna umiejętność posługiwania się oficjalną odmianą polszczyzny – dość zróżnicowane słownictwo – umiejętność posługiwania się zróżnicowanymi strukturami składniowymi z na ogół właściwie stosowaną interpunkcją – dopuszczalne nieliczne błędy frazeologiczne i składniowe, ortograficzne i interpunkcyjne
dostateczny	<ul style="list-style-type: none"> – praca zgodna z tematem, choć niepełna, uboga, bez pogłębienia – poprawne, choć schematyczne ujęcie tematu – prawidłowy dobór materiału literackiego opatrzonego właściwym komentarzem (dopuszczalne drobne błędy rzeczowe i uproszczenia) – komentarz zawiera elementy interpretacji (a nie tylko streszczenia), wartościowania i sądy własne – choćby w minimalnym stopniu – odwoływanie się do omawianych tekstów przy formułowaniu sądów – wyciąganie wniosków 	<ul style="list-style-type: none"> – praca formalnie trójdzielna – kompozycja zaznaczona graficznie (akapity) – dający się odczytać zamysł kompozycyjny – dopuszczalne błędy kompozycji, np.: zachwianie proporcji kompozycyjnych, zakłócenia spójności – przy ogólnym zachowaniu myśli przewodniej 	<ul style="list-style-type: none"> – styl na ogół poprawny – niezbyt bogate słownictwo – dopuszczalne błędy językowe: składniowe, frazeologiczne, ortograficzne i interpunkcyjne

dopuszczający	<ul style="list-style-type: none"> – praca w większej części zgodna z tematem (realizuje temat, choć w niepełny sposób) – dobór materiału literackiego (i kulturowego) w większości zgodny z tematem – właściwy dobór materiału literackiego, choć ubogi, niepełny komentarz – komentarz w większości poprawny merytorycznie, dopuszczalne drobne błędy rzeczowe – ujęcie tematu na ogół poprawne – sądy odtwórcze, stereotypowe, ale odnoszące się do utworów literackich (i innych dzieł) 	<ul style="list-style-type: none"> – praca zrozumiała pod względem logicznym i kompozycyjnym, zamysł autora jest w miarę czytelny, choć momentami niespójny – dopuszczalne błędy kompozycyjne (np. brak wstępu lub zakończenia, zakłócone proporcje między elementami pracy, brak zachowania logicznej spójności wywodu itp.) 	<ul style="list-style-type: none"> – praca napisana w sposób komunikatywny pod względem stylistycznym i językowym – dopuszcza się błędy stylistyczne, ubogie słownictwo – dopuszczalne błędy językowe (składniowe, frazeologiczne, gramatyczne i leksykalne), a także błędy zapisu (ortograficzne i interpunkcyjne) – w stopniu niezakłócającym komunikatywności tekstu
---------------	---	---	---

Szczegółowe kryteria oceniania dłuższej wypowiedzi ustnej (omówienie wskazanego tematu, zagadnienia itp.) – propozycja

Wagę poszczególnych poziomów wypowiedzi ustnej w klasie pierwszej proponujemy ująć w proporcjach: merytoryczny – 40%, strukturalny – 30%, językowy – 30%.

Ocena	Poziom		
	merytoryczny	strukturalny	językowy
celujący	<ul style="list-style-type: none"> – jak na ocenę bdb oraz: dążenie do erudycyjności wypowiedzi – wyjście poza treści programowe – cytowanie, przytaczanie, powoływanie się na sądy i opinie autorytetów 	<ul style="list-style-type: none"> – jak na ocenę bdb oraz: oryginalna forma, funkcjonalna wobec tematu (np. z elementami happeningu) 	<ul style="list-style-type: none"> – jak na ocenę bdb
bardzo dobry	<ul style="list-style-type: none"> – zagadnienie omówione w sposób pełny, pogłębiony, – uczeń zna, dobrze rozumie i obszernie przedstawia materiał (fakty, pojęcia, utwory, zagadnienia...) w ścisłym związku z tematem – wykorzystanie kontekstów – samodzielne kojarzenie faktów i informacji, wyciąganie wniosków – ocenianie, wartościowanie – poprawnie budowane argumenty odnoszone do omawianych tekstów kultury 	<ul style="list-style-type: none"> – przemyślana kompozycja wypowiedzi – wyraźnie zaznaczony punkt wyjścia i rozwijanie myśli w logiczny, konsekwentny sposób – przejrzystość i czytelność wywodu – zamknięcie wypowiedzi wnioskami – próby nadania wypowiedzi oryginalnej formy, funkcjonalnej wobec tematu 	<ul style="list-style-type: none"> – uczeń przestrzega zasad poprawności języka mówionego w zakresie wymowy, fleksji, leksyki, frazeologii i składni – przestrzega zasad etykiety językowej – posługuje się bogatym słownictwem, stosuje terminologię właściwą dla omawianego zagadnienia

dobry	<ul style="list-style-type: none"> – temat omówiony w sposób wyczerpujący, wykorzystane ważne wiadomości – przedstawianie tekstów w sposób problemowy – materiał rzeczowy dobie-rany trafnie, interpretowany i komentowany prawidłowo – uzasadnianie sądów i stwierżeń na podstawie utworów literackich i innych tekstów kultury – prezentowane zagadnienia (fakty, teksty, postacie itp.) mają ścisły związek z tematem – w wypowiedzi pojawiają się poprawnie zbudowane argumenty 	<ul style="list-style-type: none"> – wypowiedź zorganizowana, z wyraźnie zaznaczonym wstępem (punktem wyjścia, tezą itp.) i uporządkowanym rozwinięciem – widoczne dążenie do porządkowania i scalania informacji 	<ul style="list-style-type: none"> – wypowiedź w miarę płynna, komunikatywna – styl poprawny, zgodny z sytuacją komunikacyjną – język na ogół zgodny z normą polszczyzny mówionej (przeważnie poprawny w zakresie wymowy, fleksji, leksyki, frazeologii) – zróżnicowane słownictwo, stosowanie terminologii związanej z zagadnieniem – uczeń stara się przestrzegać etykiety językowej i stosuje środki językowe typowe dla określonej formy wypowiedzi ustnej (np. przemawianie, przekonywanie, zwracanie się do rozmówcy) – stosowanie środków językowych podkreślających własne sądy i opinie – sygnalizowanie przytaczania zdań (opinii, sądów) cudzych
dostateczny	<ul style="list-style-type: none"> – uczeń w większości zna, rozumie i przedstawia informacje związane z tematem – prawidłowo lokalizuje utwory i postacie – wyjaśnia terminy i pojęcia w sposób odtwórczy, lecz własnymi słowami – podejmuje próbę interpretowania omawianych tekstów kultury – stara się uzasadniać własne sądy i opinie – stwierdzenia odnosi do konkretnych utworów – popełnia drobne błędy rzeczowe, odchodzi od tematu 	<ul style="list-style-type: none"> – wypowiedź krótka, ale zawierająca kluczowe dla zagadnienia informacje – wypowiedź na ogół uporządkowana – uczeń stara się zachować logiczną kolejność przedstawiania wiadomości 	<ul style="list-style-type: none"> – styl na ogół poprawny, adekwatny do sytuacji komunikacyjnej; dopuszczalne błędy – niezbyt bogate, ale wystarczające słownictwo – dopuszczalne błędy językowe: składniowe, frazeologiczne – posługiwanie się terminologią niezbędną do omówienia tematu
dopuszczający	<ul style="list-style-type: none"> – uczeń przedstawia podstawowe informacje (zagadnienia, utwory, postacie, terminy) – wyjaśnia pojęcia w sposób odtwórczy i niepełny – potrafi przedstawić temat przynajmniej w 50% – dopuszczalne błędy rzeczowe i odchylenie od tematu 	<ul style="list-style-type: none"> – wypowiedź krótka, fragmentaryczna – uczeń przedstawia fakty, postacie, teksty itp. w dowolnej, często przypadkowej kolejności, jednak w sposób niezakłócający zrozumiałości wypowiedzi 	<ul style="list-style-type: none"> – uczeń stara się mówić polszczyzną oficjalną – stara się zachować styl adekwatny do sytuacji komunikacyjnej – dopuszczalne błędy językowe w stopniu niezakłócającym komunikatywności wypowiedzi – słownictwo ubogie

WYMAGANIA OGÓLNE

W zakresie czytania (analizy i interpretacji) tekstów literackich i innych dzieł sztuki

---

P (Poziom podstawowy)

[Wymagania oznaczone gwiazdką (*) przewidziane są dla zakresu rozszerzonego.]

Uczeń:

- czyta ze zrozumieniem (tzn. rozumie znaczenia słów, związków frazeologicznych, zdań, fragmentów – na poziomie dosłownym i przenośnym, symbolicznym lub parabolicznym);
- rozpoznaje treści dosłowne i ukryte dzieła;
- czyta głośno, wyraziście, z właściwą dykcją i intonacją;
- swoimi słowami opowiada (streszcza, parafrazuje) czytany utwór;
- określa tematykę, wątki i motywy; wskazuje główne wydarzenia i bohaterów;

- formułuje hipotezy interpretacyjne (*samodzielnie lub przy pomocy nauczyciela) i uzasadnia je na podstawie analizy;
- *wskazuje dominantę kompozycyjną wiersza;
- określa podmiot liryczny i adresata utworu lirycznego;
- wyjaśnia tytuł utworu;
- określa styl i nastrój wiersza;
- rozpoznaje gatunek literacki i kompozycję utworu;
- wskazuje występujące w omawianych utworach środki stylistyczne (porównania, powtórzenia, metafory, antytezy itp.) i próbuje określać ich funkcję;
- wskazuje w wierszach stylizację i określa jej funkcję;
- *wskazuje główne cechy poetyki i określa ich funkcję (kreację podmiotu lirycznego i adresata, formę podawczą, sytuację liryczną, ukształtowanie języka artystycznego itp.);

- wykorzystuje konteksty do interpretacji utworu:
  - ✓ znajduje informacje o autorze i okolicznościach napisania wiersza;
  - ✓ wskazuje przybliżony czas powstania dzieła;
  - ✓ dostrzega powiązania utworów z historią Polski i Europy;
  - ✓ wskazuje różnice między prawdą historyczną i fikcją literacką;
  - ✓ w czytanych utworach odnajduje echa poglądów filozoficznych;
  - ✓ dostrzega obecność toposów antycznych i biblijnych oraz inne nawiązania kulturowe; określa ich sensy i symbolikę; rozpoznaje aluzje, znaki i symbole kulturowe;
  - ✓ *w utworach poetów współczesnych odnajduje nawiązania kulturowe do tradycji antycznej, średniowiecznej, renesansowej, barokowej, oświeceniowej;
  - ✓ dostrzega w utworze najważniejsze wartości charakterystyczne dla epoki, w której powstał;
  - ✓ *rozpoznaje konwencję literacką dzieła i jego styl (np. renesansowy, barokowy);
  - ✓ w czytany utworze dostrzega pastisz, parodię, karykaturę;

- czyta utwory literackie i teksty publicystyczne ze zrozumieniem ich przesłania;
- nazywa wartości i postawy obecne w utworze;
- inspirowany czytany utworami stawia pytania dotyczące ludzkiej egzystencji, problemów filozoficznych itp.;
- dostrzega sensy najistotniejsze w utworze, skupia się na nich;
- rozpoznaje podstawową funkcję dzieła (np. dydaktyczno-moralizatorską);

- podejmuje próbę odczytania obrazu, rzeźby, dzieła architektury – w kontekście epoki, z której pochodzą;
- porównuje utwory literackie i dzieła innych sztuk.

PP (Poziom ponadpodstawowy)

Jak na poziomie podstawowym, a ponadto **uczeń**:

- podejmuje samodzielną interpretację wiersza na podstawie jego analizy;
- *samodzielnie interpretuje czytane wiersze, odwołując się zarówno do ich treści, jak i poetyki;
- rozpoznaje znaki tradycji (judaistycznej, antycznej, chrześcijańskiej, staropolskiej itp.);
- *interpretuje wiersze współczesne w kontekście tradycji biblijnej, antycznej, średniowiecznej itp.;
- interpretuje wiersz, sytuując go w różnych kontekstach (np. historycznym, kulturowym, literackim);
- *wskazuje funkcję (ideową i kompozycyjną) aluzji literackiej i znaku kulturowego (np. biblijnego, antycznego);
- poszukuje samodzielnej odpowiedzi na pytanie, dlaczego twórcy różnych epok sięgają do postaci i motywów biblijnych;
- dostrzega wartości stylistyczne środków językowych (zwłaszcza słownikowych, słowotwórczych i frazeologicznych) występujących w wierszu;
- *rozpoznaje charakterystyczne dla danej epoki cechy języka i stylu czytanych utworów;
- określa funkcję występujących w dziele tematów, toposów, motywów;
- przedstawia uniwersalny sens motywów biblijnych i mitologicznych wykorzystywanych przez poetów współczesnych;
- na podstawie czytanych utworów określa funkcję toposów antycznych i biblijnych w kulturze współczesnej;
- *wyjaśnia, dlaczego archetypy, mity i toposy greckie (śródziemnomorskie) są wspólnym językiem kultury europejskiej;
- *porównuje antyczne, biblijne i współczesne rozumienie tragizmu ludzkiego losu;
- *podejmuje rozważania na temat tradycji i dziedzictwa oraz ich roli w kształtowaniu się tożsamości narodu;
- *komentuje sposób odwoływania się poetów współczesnych do tradycji kulturowej;
- dostrzega dialogowość kultury;
- interpretuje dzieła sztuki reprezentujące różne style i konwencje (np. malarstwo romańskie, katedrę gotycką);
- *dostrzega strukturę artystyczną dzieła;
- rozpoznaje podstawowe wyróżniki kodu innych niż literackie dziedzin sztuki w zakresie niezbędnym do odbioru dzieł (np. plastycznych, teatralnych, filmowych).

W zakresie czytania tekstu nieliterackiego, tzn. popularnonaukowego, publicystycznego, naukowego (np. filozoficznego lub teoretycznoliterackiego)

P

Uczeń:

- czyta tekst ze zrozumieniem, tzn. rozumie znaczenia słów, zdań, akapitów, całości;
- wyodrębnia tezę (główną myśl) całego tekstu lub jego fragmentu (np. akapitu);
- wskazuje wykorzystane (przywołane) w tekście argumenty;
- rozpoznaje zasadę kompozycyjną tekstu;
- określa nadawcę i adresata tekstu;
- określa główną funkcję tekstu;
- rozpoznaje charakterystyczne cechy języka i stylu tekstu;
- nazywa najważniejsze środki językowe występujące w tekście i określa ich funkcję;
- określa cechy gatunkowe tekstu (np. eseju, recenzji, reportażu);
- znajduje w tekście potrzebne informacje, odtwarza je i przetwarza (porządkuje, wykorzystuje do rozwiązania problemu, wskazuje przyczyny i skutki);
- odróżnia występujące w tekście informacje od opinii.

PP

Jak na poziomie podstawowym, a ponadto **uczeń**:

- rozpoznaje zasadę kompozycyjną tekstu i określa jej funkcję;
- określa różne funkcje tekstu;
- określa, jaki jest związek języka i stylu tekstu z jego funkcją.

W zakresie tworzenia wypowiedzi pisemnych

P

Uczeń:

- pisze dłuższy tekst, przestrzegając podstawowych zasad organizacji poznanych form wypowiedzi, a zwłaszcza: rozprawki, recenzji, referatu, interpretacji utworu literackiego lub jego fragmentu, sprawozdania;
- wprowadza w sposób celowy do swoich wypowiedzi podstawowe cechy tekstu popularnonaukowego lub publicystycznego;
- redaguje noty biograficzne wskazanych postaci (np. filozofów greckich, twórców renesansowych, współczesnych pisarzy i poetów);
- *redaguje krótką recenzję krytyczną i recenzję zachęcającą innych do lektury;
- *przedstawia różne fazy powstawania reportażu (zbieranie materiałów, rozmowy z ludźmi, poszukiwanie formuły tekstu itd.);
- *wyjaśnia, na czym polega specyfika pracy dziennikarza: prasowego, radiowego, telewizyjnego;
- *podejmuje próbę napisania reportażu na wskazany przez nauczyciela temat;
- *pisze sprawozdanie z debaty klasowej, oceniając argumentację własną i kolegów;
- samodzielnie sporządza przejrzyste notatki z lekcji i pracy własnej;
- dostosowuje formę do tematu wypowiedzi;
- opracowuje redakcyjnie tekst (wprowadza celową kolejność podawania informacji, dokonuje adiustacji tekstu, segmentuje go, wprowadza tytuły i śródtytuły, stosuje wyróżnienia graficzne);
- doskonali język, styl, kompozycję;
- poprawia błędy językowe i stylistyczne;
- zachowuje procedurę pisania pracy na temat literatury i kultury: gromadzi i selekcjonuje materiał, *hierarchizuje argumenty, formułuje hipotezy i wnioski;
- stosuje podstawowe terminy z historii literatury, poetyki, teorii literatury i nauki o języku (a także niektóre najważniejsze terminy z zakresu sztuk pięknych);
- świadomie (celowo) streszcza, parafrazuje, cytuje, komentuje teksty, odróżniając te czynności od siebie;
- przekształca tekst pisany: skraca lub rozwija;
- formułuje i uzasadnia opinie;
- przedstawia (komentuje) własne przeżycia wynikające z kontaktów z literaturą i sztuką;
- pisze z dbałością o estetykę wypowiedzi;
- pisze przejrzystą, komunikatywną pracę na temat zagadnień związanych z kulturą antyku i Biblią, literaturą i kulturą średniowiecza, renesansu, baroku i oświecenia;
- *buduje dłuższą wypowiedź na temat wartości ideałów starożytnych dla współczesnego człowieka – uzasadnia swoje sądy, odwołując się do różnych tekstów kultury;
- wykazuje się podstawową wiedzą o omawianych utworach, tekstach, gatunkach literackich, zjawiskach kulturowych etc.

PP

Jak na poziomie podstawowym, a ponadto **uczeń**:

- redaguje własną wypowiedź zgodnie z cechami gatunku i zamierzoną funkcją tekstu;
- pisze pracę na wskazany temat, poprawnym językiem literackim, w formie dostosowanej do tematu, o wyrazistym zamiśle kompozycyjnym;

- pisze pracę na temat poznanych utworów literackich, uwzględniając konteksty kulturowe i filozoficzne oraz powiązania literackie;
- *formułuje własne hipotezy interpretacyjne (w związku z interpretacją wiersza);
- podejmuje próbę napisania eseju, *interpretacji porównawczej;
- określa, jakie są podstawowe cechy językowe i formalne eseju i tekstu naukowego;
- pisze własną, poprawnie zredagowaną recenzję ostatnio przeczytanej książki, obejrzanego filmu;
- *pisze reportaż na samodzielnie wybrany temat – ważny dla środowiska, w którym żyje;
- *zbiera materiały do reportażu, wykorzystując różne źródła informacji.

W zakresie tworzenia wypowiedzi ustnych

P

Uczeń:

- buduje kilkuzdaniową wypowiedź na wskazany temat – utrzymaną we właściwym stylu;
- tworzy wypowiedź stosowną i skuteczną: posługuje się polszczyzną literacką, używa językowych form grzecznościowych, unika agresywności i brutalizacji wypowiedzi;
- zachowuje się właściwie pod względem językowym w różnych sytuacjach; wybiera środki językowe (przede wszystkim leksykalne i frazeologiczne) stosowne w danej sytuacji;
- uczestniczy w dialogu, dyskusji, debacie klasowej, broniąc swojego stanowiska;
- poprawnie buduje argumenty;
- dostrzega argumenty nieuczciwe i ich unika;
- *dostrzega elementy manipulacji językowej;
- publicznie zabiera głos, właściwie komponując wystąpienie i *stosując podstawowe zasady retoryczne;
- wypowiada swoje oceny i opinie np. na temat etycznej strony wyborów, przed jakimi stoją bohaterowie utworu, lub wartości i atrakcyjności czytanych dzieł;
- formułuje własne sądy i opinie, uzasadnia je;
- przedstawia własne refleksje i wnioski powstałe pod wpływem lektury poznanych utworów.

PP

Jak na poziomie podstawowym, a ponadto **uczeń:**

- ujmuje swoje sądy i przemyślenia w formę dłuższej, uporządkowanej wypowiedzi;
- uczestniczy w klasowym konkursie pięknego opowiadania;
- przedstawia zasady kultury dyskusji i je stosuje;
- wypowiada się na temat literatury i sztuki poznawanych epok w sposób komunikatywny, jasny, w miarę płynny, *używając niektórych terminów i pojęć specjalistycznych;
- *wskazuje podstawowe rodzaje argumentów;
- wygłasza krótkie referaty, wykorzystując wiadomości z gimnazjum oraz nowe – z podręcznika i innych źródeł.

W zakresie samokształcenia

P

Uczeń:

- korzysta z podstawowych źródeł informacji: słowników (np. ortograficznego, poprawnej polszczyzny, języka polskiego, terminów literackich), różnych encyklopedii;
- korzysta z internetu i innych elektronicznych źródeł informacji;
- znajduje w internecie strony z potrzebnymi informacjami;
- sporządza poprawny opis bibliograficzny;
- *sporządza bibliografię źródeł, z których korzystał;
- czyta ze zrozumieniem fragmenty literatury naukowej;

- czyta teksty, by znaleźć potrzebne informacje;
- znajduje, porządkuje i przetwarza wiadomości znalezione w czytanych mitach;
- notuje, sporządza plan odtwórczy, konspekt wypowiedzi własnej;
- korzysta z encyklopedii i tekstów źródłowych, pogłębiając wiedzę dotyczącą wskazanego zagadnienia;

- integruje wiedzę z różnych obszarów polonistyki szkolnej (z zakresu historii literatury, teorii literatury, językoznawstwa i nauki o kulturze).

PP

Jak na poziomie podstawowym, a ponadto **uczeń**:

- tworzy zestawy bibliograficzne na określony temat;
- sporządza przypisy;
- tworzy bazy danych;

- *czyta tekst naukowy w celu pogłębienia interpretacji utworu literackiego lub dzieła sztuki;
- *posługując się samodzielnie znalezionymi materiałami, wygłasza samodzielnie przygotowany referat (np. na temat genezy i znaczenia teatru w starożytnej Grecji, sztuki średniowiecza, renesansu); ilustruje go różnymi materiałami.

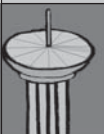
SZCZEGÓŁOWE WYMAGANIA PROGRAMOWE

Uwaga! Porządek zapisu wymagań w niniejszym PSO nie oznacza kolejności omawiania zagadnień i nabywania przez uczniów określonych umiejętności w procesie dydaktycznym.

KLASA I

Zakres podstawowy

Kształcenie literackie i kulturowe

Dział programowy. Tematyka i problematyka	Wymagania podstawowe (oceny: dopuszczający i dostateczny)	Wymagania ponadpodstawowe (oceny: dobry i bardzo dobry)
	<h3>I. Kultura starożytnej Grecji i Rzymu</h3>	
<p>UCZEŃ:</p>		
<p>1. Epos. Cechy i funkcje stylu epickiego. Starogrecki ideał człowieka</p> <p>Homer, <i>Iliada</i> (fragmenty)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – określa tematykę <i>Iliady</i>, główne wydarzenia i bohaterów – charakteryzuje <i>Iliadę</i>, wskazując najważniejsze cechy eposu starożytnego (patos, podniosłość stylu, dwupłaszczyznowość świata przedstawionego) – swoimi słowami krótko wyjaśnia terminy: heros, epos starożytny, inwokacja, patos, heksametr – wskazuje związek fabuły eposu z wierzeniami starożytnych Greków – na podstawie fragmentu <i>Iliady</i> wymienia główne cechy stylu Homerowego (podniosłość, opisowość), rozpoznaje słownictwo i środki stylistyczne charakterystyczne dla stylu podniosłego (w tym porównania homeryckie i stałe epitety) – przedstawia Homera; przywołuje legendy z nim związane – lokalizuje w czasie powstanie eposów oraz ukazane w nich wydarzenia – omawia wybrane dzieła sztuki związane z treścią <i>Iliady</i> (np. malowidła na wazach greckich) 	<ul style="list-style-type: none"> – streszcza mity greckie związane z <i>Iliadą</i>, interpretuje je – recytuje fragmenty <i>Iliady</i> z pamięci, wydobywając patos utworu – charakteryzuje epos starożytny jako gatunek literacki – wyjaśnia szerzej terminy: heros, inwokacja, heksametr, iloczas, patos, aojda – charakteryzuje właściwości stylu Homerowego, dokonując analizy stylistycznej wskazanego fragmentu – prezentuje wątpliwości badaczy związane z postacią Homera – na podstawie ilustracji zamieszczonych w podręczniku wskazuje związki sztuki starogreckiej z eposem Homera

	<ul style="list-style-type: none"> – na podstawie fragmentów eposu wskazuje wartości ważne dla starożytnych Greków – szerzej charakteryzuje postacie Achillesa i Hektora – w wypowiedziach trafnie stosuje w różnych znaczeniach słowa: heros, heroizm, heroiczny – wyjaśnia swoimi słowami terminy: etyczny, estetyczny, podaje właściwe przykłady znaczeń – zabiera głos w dyskusji na temat: Czy starożytne ideały mogą być cenne dla współczesnego człowieka? 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia postępowanie herosów i bogów opisane w <i>Iliadzie</i> z różnych punktów widzenia (w kontekście epoki oraz ze współczesnego punktu widzenia) – podaje różne przykłady greckiego umiłowania piękna
2. Funkcja mitów w kulturze. Różne sposoby czytania mitów	<ul style="list-style-type: none"> – streszcza, opowiada ważniejsze mity greckie – swoimi słowami wyjaśnia terminy: mit, topos, sacrum i profanum – wyjaśnia, na czym polegają funkcje mitów: kulturotwórcza, poznawcza, świątopoglądowa (bez wprowadzania nazw) – podaje przykłady mitów kosmogonicznych, antropogenicznych, teogonicznych, rodowych (bez terminologii) – na podstawie poznanych mitów wskazuje podstawowe archetypy i toposy kultury europejskiej (np. topos labiryntu, wędrownika, archetyp władcy, wojownika, matki, motyw prometejski) – określa wartości ważne dla starożytnych wpisane w opowieści mityczne – wskazuje związki frazeologiczne pochodzące z mitów greckich i wyjaśnia ich znaczenie – wskazuje różnego typu nawiązania do mitów greckich w utworach pochodzących z epok późniejszych 	<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje poznane mity, analizując ich warstwę symboliczną – wskazuje różne płaszczyzny odczytania mitów – w sposób pogłębiony wyjaśnia, czym jest mit – przedstawia funkcjonowanie motywów mitycznych w kulturze europejskiej (na wybranych przykładach) – odczytuje wybrane mity (np. wskazane w podręczniku) w sposób symboliczny – w postaciach bohaterów kultury masowej (Superman, Batman, Spiderman) dostrzega cechy antycznego herosa; wskazuje podobieństwa i różnice
3. Teatr grecki – człowiek wobec zagadek istnienia Sofokles, <i>Król Edyp</i> lub Ajschylos, <i>Ofiarnice</i>	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia przebieg wydarzeń ukazanych w przeczytanej tragedii (<i>Król Edyp</i> lub <i>Ofiarnice</i>, lub <i>Elektra</i>, a także <i>Antygona</i>); streszcza, opowiada utwór – na podstawie znanej tragedii przedstawia antyczną wizję ludzkiego losu (rola przeznaczenia) – wskazuje i ocenia motywy decyzji bohaterów – wyjaśnia, na czym polega tragiczna sytuacja, w której znaleźli się bohaterowie, i jaka była antyczna koncepcja tragizmu – w swoich wypowiedziach poprawnie używa terminów: wina tragiczna, tragiczne zbłądzenie, konflikt tragiczny, wybór tragiczny 	<ul style="list-style-type: none"> – nazywa wartości, których bronią bohaterowie tragedii – wyjaśnia terminy: wina tragiczna (<i>hamartia</i>), tragiczne zbłądzenie, katastrofa, odwołując się do losów bohaterów różnych tragedii – za pomocą słowników precyzuje znaczenie wyrazów: tragiczny, dramatyczny

	<ul style="list-style-type: none"> – na przykładzie poznanego dramatu przedstawia budowę tragedii antycznej, wskazując najważniejsze jej elementy – wyjaśnia (odwołując się do treści dramatu), na czym polegała koncepcja trzech jedności tragedii antycznej – wskazuje inne zasady rządzące budową tragedii antycznej (np. nie więcej niż trzech aktorów na scenie, „ozdobny” język) – swoimi słowami przedstawia genezę dramatu antycznego (tragedii i komedii), wywodząc go ze świąt ku czci Dionizosa – posługując się rysunkiem lub zdjęciem, opowiada o wyglądzie i funkcji amfiteatru greckiego, strojach aktorów itp. – wymienia najważniejszych twórców tragedii greckiej 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje budowę tragedii antycznej, używając określeń: epeisodion, stasimon, prologos, parodos, eksodos, epilogos, katastrofa, perytepia itp. – swoimi słowami wyjaśnia ww. terminy i odnosi je do fragmentów znanego utworu – wskazuje religijną rolę teatru w starożytnej Grecji i jego społeczne uwarunkowania (demokracja ateńska)
4. Filozofia starożytnej Grecji	<ul style="list-style-type: none"> – ogólnie określa przedmiot i główne działy filozofii (w zakresie informacji z podręcznika) – wskazuje kilka podstawowych pytań filozoficznych – wyjaśnia, kim byli: Tales, Empedokles, Demokryt, Pitagoras, Sokrates, Platon, Diogenes, Arystoteles, Epikur, Seneka i Marek Aureliusz (w zakresie informacji z podręcznika) – prezentuje główne szkoły filozoficzne starożytnej Grecji i Rzymu, wskazując ich najważniejsze założenia (zwłaszcza stoików i epikurejczyków) – w swoich wypowiedziach poprawnie używa nazw: platonicy, idealizm platoński, stoicy, epikurejczycy (oraz wyrazów pokrewnych) – czyta ze zrozumieniem fragmenty dzieł Platona i Marka Aureliusza (zamieszczone w podręczniku), wskazując zawarte w nich problemy filozoficzne – swoimi słowami wyjaśnia metaforę jaskini Platona – przedstawia (ogólnie) najważniejsze dla filozofii starożytnej koncepcje człowieka i sposobów osiągnięcia szczęścia 	<ul style="list-style-type: none"> – szerzej przedstawia szkoły filozoficzne starożytnej Grecji i Rzymu – wyjaśnia ogólnie, na czym polegał idealizm platoński – dokładniej charakteryzuje postawę stoicką (wobec świata, śmierci itd.) i ją ocenia – dokładniej charakteryzuje epikurejską koncepcję szczęścia – w swych komentarzach sprawnie używa terminów filozoficznych (np. stoicyzm, stoik, stoicki, epikureizm, epikurejski, a także: etyka, estetyka, logika, metafizyka)
6. Horacy i liryka starożytna Horacy: <i>Do Leukone</i> , <i>Do Deliusza</i> , <i>Do Postuma</i> , <i>Wybudowałem pomnik</i>	<ul style="list-style-type: none"> – określa, jakim gatunkiem była pieśń (w poezji starożytnej) i jaki był jej związek z muzyką – określa temat, nastrój, charakter czytanych wierszy, wskazuje i wyjaśnia główne ich motywy – swoimi słowami przedstawia filozoficzną problematykę wierszy Horacego; wskazuje motywy stoickie i epikurejskie – wyjaśnia znaczenie i źródło terminów: mecenas, mecenat 	<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje czytane wiersze Horacego – krótko streszcza poglądy Horacego na sztukę – na podstawie czytanych wierszy określa, pozycję artysty w starożytności – wyjaśnia znaczenie słynnych Horacjańskich sentencji – wskazuje trudności związane z tłumaczeniem utworów obcojęzycznych na przykładzie różnic w tłumaczeniach Horacego

	<ul style="list-style-type: none"> – krótko przedstawia sylwetki najważniejszych poetów starożytności (np. Tyrtęusza, Safony, Anakreonta, Symonidesa, Teokryta, Wergiliusza, Owidiusza) – charakteryzuje lirykę jako rodzaj literacki, wskazując jej podstawowe wyznaczniki – wymienia podstawowe gatunki poetyckie wywodzące się z antyku (m.in. pieśń, hymn, tren, elegia, sielanka, satyra) – wyjaśnia terminy: plejada, poezja tyrtejska, elegia, hymn, epigramat, epitafium, anakreontyk, erotyk, sielanka, idylla – wyjaśnia, czym jest topos Arkadii i jakie jest jego pochodzenie 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pierwotne znaczenie terminu „liryka” i jego źródło – poprawnie stosuje w zdaniach przymiotniki: liryczny, klasyczny w różnych znaczeniach – podaje przykłady poezji tyrtejskiej w literaturze różnych epok
--	--	---

II. Biblia

UCZEŃ:

<p>1. Biblia – księga ksiąg. Opowieści o początku i końcu</p> <p>Księga Rodzaju, Apokalipsa św. Jana</p>	<ul style="list-style-type: none"> – podaje podstawowe wiadomości na temat Biblii (pochodzenie, budowa, czas powstawania, Stary i Nowy Testament, księgi biblijne, Pięcioksiąg Mojżeszowy, rozdziały i wersety; języki) – krótko (w zakresie wiadomości z podręcznika) przedstawia kilka ksiąg biblijnych (np. Księgę Rodzaju, Księgę Wyjścia, Księgę Psalmów, Pieśń nad pieśniami, Księgę Hioba, Ewangelię, Apokalipsę) – odczytuje biblijny opis stworzenia świata jako hymn na cześć Wszechmogącego – charakteryzuje obraz Boga, człowieka i świata w świetle Księgi Rodzaju – wskazuje i objaśnia najważniejsze elementy symboliczne zawarte w czytanych fragmentach Biblii (np. symbolikę liczb, symbole Apokalipsy: Baranek, siedem pieczęci, czterej jeźdźcy, Bestia, Babilon) – wskazuje i interpretuje podstawowe toposy biblijne (np. topos raju, <i>homo viator</i>) – wyjaśnia znaczenie słowa „apokalipsa” – podaje podstawowe informacje na temat Apokalipsy św. Jana – w czytanych fragmentach wskazuje najważniejsze cechy stylu Apokalipsy (wizyjność, symboliczność, charakterystyczne cechy składni itp.) – przytacza najbardziej znane biblizmy (także poznane w gimnazjum) i podaje ich współczesne znaczenie – odwołując się do wybranych przykładów (np. zamieszczonych w podręczniku obrazów i wierszy) przedstawia funkcjonowanie toposów biblijnych w sztuce europejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pochodzenie i dosłowne znaczenie nazwy „Biblia” – porównuje biblijną i mityczną (grecką) opowieść o początku świata – podaje przykłady odczytywania tekstów biblijnych w sposób dosłowny i paraboliczny lub symboliczny (np. opowieść o grzechu pierworodnym i wygnaniu z raju) – wykorzystuje wiadomości z zamieszczonego w podręczniku fragmentu książki Anny Świderkówny – przedstawia wizję końca świata zawartą w Apokalipsie św. Jana; wyjaśnia, dlaczego była ona księgą nadziei chrześcijan – na przykładach biblizmów wyjaśnia, czym jest związek frazeologiczny stały (frazeologizm)
--	--	---

<p>2.1 Człowiek i Bóg</p> <p>opowieść o ofierze Abrahama i fragmenty wybranych ksiąg biblijnych</p>	<ul style="list-style-type: none"> – opowiada, streszcza, komentuje różne opowieści biblijne (wskazane przez nauczyciela i poznane w ramach lektury własnej) – odczytuje opowieści biblijne jako obraz relacji między człowiekiem a Bogiem – lokalizuje najważniejsze postacie, motywy i obrazy biblijne (starotestamentowe, np. walka Jakuba z aniołem, arka Noego, dziesięcioro przykazań, Józef, Mojżesz, Arka Przymierza, walka Dawida z Goliatem, świątynia Salomona, niewola babilońska, oraz z Nowego Testamentu) – na wybranych przykładach przedstawia symboliczny charakter postaci i pojęć biblijnych – w poznanych fragmentach Starego Testamentu wskazuje cechy stylu biblijnego (np. krótkie współrzędnie złożone zdania, paralelizmy, powtórzenia, fragmentaryczność) – wyjaśnia, na czym polega uniwersalny charakter poznanych opowieści biblijnych (np. historii Abrahama) – określa funkcje nawiązań biblijnych w poezji współczesnej (np. w wierszu Wisławy Szymborskiej <i>Na wieży Babel</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje ważniejsze opowieści biblijne, wskazując ich sensy uniwersalne i wartość symboliczną (np. historię Abrahama, opowieści o Kainie i Ablu, o potopie, o wieży Babel, zniszczeniu Sodomii i Gomory, sędzie Salomona) – na przykładach znanych opowieści komentuje fragmentaryczność narracji biblijnej (oświetlanie wybranego punktu, epizodu opowieści) – interpretuje wiersze współczesne zawierające nawiązania do Biblii (np. Wisławy Szymborskiej <i>Na wieży Babel</i>)
<p>2.2 Psalmi – modlitwa wieków</p> <p>Psalm 6, Psalm 144</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, jakim gatunkiem jest psalm biblijny – wymienia podstawowe rodzaje psalmów i je rozpoznaje – podaje podstawowe informacje o Księdze Psalmów (w zakresie wiadomości z podręcznika) – interpretuje psalmy biblijne jako uniwersalną opowieść o relacjach między człowiekiem a Bogiem – na podstawie wskazanych fragmentów dostrzega symboliczność języka psalmów 	<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje psalmy biblijne jako najdoskonalszy wzór tekstu modlitewnego – wskazuje, jak wyrażają się w języku psalmów relacje między podmiotem mówiącym (człowiekiem) i adresatem (Bogiem), np. ocenia określenia Boga i człowieka, wskazuje charakterystyczne porównania, epitety – na przykładach psalmów wyjaśnia, czym się różni przekład od parafrazy
<p>3. Sens cierpienia, sens miłości</p> <p>Księga Hioba, przypowieść o miłosiernym Samarytaninie oraz wybrane przypowieści ewangeliczne</p>	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia historię biblijnego Hioba i wskazuje różne sposoby jej odczytania (np. opowieść o sensie cierpienia, o wierze, o relacjach między człowiekiem a Bogiem) – przedstawia własne refleksje na temat cierpienia i wiary (formułuje sądy i opinie, uzasadnia je) 	<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje opowieść o Hiobie, wykorzystując informacje zawarte w zamieszczonym w podręczniku fragmencie książki Anny Świderkówny – porównuje obrazy bohaterów, których dotknęło cierpienie, pochodzących z różnych utworów (np. Hiob, Prometeusz, król Edyp)

	<ul style="list-style-type: none"> – swoimi słowami przedstawia temat, charakter, główne idee czytanych fragmentów Biblii – określa, jaki obraz miłości wyłania się z czytanych fragmentów Biblii, konfrontuje go z własnymi przemyśleniami na ten temat – streszcza, opowiada, parafrazuje wskazane przypowieści ewangeliczne – interpretuje przedstawione przypowieści, odczytując ich warstwę paraboliczną – przedstawia przypowieść (parabolę) jako gatunek biblijny – w czytanych fragmentach Biblii dostrzega charakterystyczne cechy stylu biblijnego (paralelne konstrukcje składniowe, rozpoczynanie zdań od spójników, przestawny szyk zdania, specyficzne słownictwo itp.) – wyjaśnia, czym jest stylizacja językowa – ogólnie wyjaśnia, dlaczego Biblia stanowi fundament nowożytnej kultury europejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia (ogólnie), na czym polega uniwersalny sens przypowieści biblijnych – porównuje obraz Boga wyłaniający się z ksiąg Starego Testamentu (sprawiedliwy Jahwe) i Nowego Testamentu (chrześcijański Bóg miłości) – opisuje styl czytanych fragmentów Starego i Nowego Testamentu, wskazując i określając charakterystyczne środki językowe – na wybranych przykładach wyjaśnia, czym jest stylizacja biblijna – na wybranych przykładach krótko objaśnia sposoby odczytywania Biblii (jako księgi świętej, dzieła zawierającego sens moralny, jako utworu literackiego) – omawia wiersze współczesne zawierające nawiązania do Biblii (np. Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, Anny Kamieńskiej, Czesława Miłosza – zamieszczone w podręczniku)
<p>Dziś. Proza reportażowa i literatura faktu</p> <p>Wojciech Tochman, <i>Outside</i> Mityzacja rzeczywistości w powieści współczesnej</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia gatunki publicystyczne (reportaż, wywiad, sprawozdanie), określa, co je łączy – wskazuje najważniejsze cechy reportażu jako gatunku publicystycznego (zakres wiadomości z podręcznika) – wymienia rodzaje reportażu ze względu na tematykę i na środek przekazu – określa tematykę i przesłanie przeczytanego reportażu (np. <i>Outside</i> Tochmana); ocenia społeczne znaczenie podjętego problemu – wyjaśnia tytuł reportażu i określa jego rolę – wskazuje elementy wywiadu i określa jego funkcję w tekście publicystycznym – wskazuje w tekście mowę niezależną, zależną i pozornie zależną; określa ich funkcje – próbuje opisać stosunek autora reportażu do przedstawionych wydarzeń 	<ul style="list-style-type: none"> – docieka przyczyn popularności reportażu we współczesnej kulturze – określa rolę prozy reportażowej w kształtowaniu społecznego obrazu rzeczywistości, ocen i opinii publicznych – wyjaśnia swoimi słowami terminy: dokumentaryzm, literatura dokumentarna – wskazuje literackie sposoby budowania obrazu postaci i problemu – omawia kompozycję i cechy językowo-stylistyczne wybranego reportażu, np. Tochmana (m.in. sposób postępowania się mową niezależną i pozornie zależną; zachowanie cech językowych osób mówiących) – podejmuje próbę napisania reportażu

<p>Olga Tokarczuk, <i>Prawiek i inne czasy</i> (fragment)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – określa elementy świata przedstawionego w powieści Tokarczuk <i>Prawiek i inne czasy</i>; wyjaśnia, na czym polega ich szczególny charakter – dostrzega symboliczny charakter świata przedstawionego powieści (np. granice Prawieku, nazwy rzek) 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje świat przedstawiony fragmentu powieści Tokarczuk, zwracając uwagę na odniesienia biblijne – w czytanych fragmentach powieści wskazuje elementy mityzacji – przeciwstawia sobie terminy: dokumentaryzm i mityzacja
---	---	---

III. Średniowiecze

UCZEŃ:

<p>1. Czas modlitwy:</p> <p>poezja średniowieczna: <i>Bogurodzica</i>, <i>Lament świętokrzyski</i></p> <p>sztuka romańska i gotycka, dzieła przywołane w podręczniku</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wygłasza tekst <i>Bogurodzicy</i> z pamięci – parafrazuje tekst pieśni, przedstawiają go współczesną polszczyzną – w tekście <i>Bogurodzicy</i> wskazuje archaizmy – opisuje budowę pieśni, wskazując strofy, refren, powtórzenia, rymy itp. – wskazuje apostrofy, określa adresatów wypowiedzi – podaje podstawowe informacje na temat <i>Bogurodzicy</i> (czas powstania, hipotetyczne autorstwo, funkcja hymnu rycerskiego) – przedstawia treść i budowę <i>Lamentu świętokrzyskiego</i> – parafrazuje tekst pieśni, przedstawiając jej treść współczesną polszczyzną, wskazuje archaizmy – opisuje uczucia osoby mówiącej w wierszu – wskazuje kolejnych adresatów, do których zwraca się Maryja – wyjaśnia terminy: średniowiecze, teocentryzm, uniwersalizm, hierarchizacja, apokryf, pieta – wymienia widowiska pasyjne jako formy teatru średniowiecznego – na podstawie konkretnych dzieł (przywołanych w podręczniku obrazów, rzeźb, budowli) charakteryzuje cechy stylu romańskiego i gotyckiego – w omawianych dziełach wskazuje elementy symboliczne (np. hierarchia wielkości postaci, centralna pozycja, kolory, symbolika liczb, motywy symboliczne i alegoryczne) 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje budowę pieśni, dostrzegając jej kunsztowność i niektóre elementy symboliczne (np. oparcie budowy na liczbie 2) – wiąże religijny charakter pieśni z teocentryzmem epoki – interpretuje <i>Bogurodzicę</i> w kontekście średniowiecznej idei pośrednictwa – wykorzystując zamieszczony w podręczniku tekst Romana Mazurkiewicza, wymienia „zagadki” <i>Bogurodzicy</i> (hipotezy związane z jej pochodzeniem) – porównuje wyobrażenie Matki Bożej w <i>Bogurodzicy</i> i <i>Lamencie świętokrzyskim</i>, przedstawiając dwa różne obrazy Maryi („boski” i „ludzki”) ukazane w tych utworach – dostrzega związek wyobrażeń Matki Bożej w pieśniach ze sztuką romańską (<i>Bogurodzica</i>) i gotycką (<i>Lament świętokrzyski</i>) – wymienia przykładowe doniosłe zabytki sztuki średniowiecznej – romańskiej i gotyckiej
--	---	---

<p>2. W kręgu ideałów: święci</p> <p><i>Legenda o świętym Aleksym</i></p> <p><i>Kwiatki świętego Franciszka</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – streszcza <i>Legendę o św. Aleksym</i>; przedstawia dzieje i postać świętego – „przekłada” polszczyznę średniowieczną na język współczesny) – przedstawia wzorzec osobowy świętego ascety na przykładzie św. Aleksego – ocenia decyzję św. Aleksego w kontekście ideałów epoki i z punktu widzenia człowieka współczesnego – wyjaśnia terminy: hagiografia, legenda (żywot), asceza, asceta – określa, jakim gatunkiem literackim była legenda średniowieczna – odczytuje wybrane fragmenty <i>Kwiatków św. Franciszka</i> ze zrozumieniem ich paraboliczności i moralistycznego charakteru – streszcza, opowiada, komentuje wybrane opowieści – rozpoznaje i wyjaśnia symbolikę zawartą w utworze (np. dwunastu towarzyszy, nauczanie w drodze, wilk jako alegoria zła) – określa stosunek św. Franciszka do natury – wymienia główne wartości wiążące się z duchowością franciszkańską, np. pokój, dobro, pokora, ubóstwo, radość i pogo-da, miłość do stworzeń – wypowiada swój sąd na temat znaczenia postawy franciszkańskiej (i ideałów franciszkańskich) we współczesnym świecie – w swoich wypowiedziach trafnie używa terminów: franciszkanizm, franciszkański 	<ul style="list-style-type: none"> – wiąże ideał ascezy z teocentryzmem i średniowieczną koncepcją człowieka (doskonała dusza – grzeszne ciało) – formuluje własne sądy i opinie na temat średniowiecznych wzorców ascezy, uzasadnia je, przytaczając argumenty – wykorzystuje wnioski z interpretacji wierszy Stanisława Grochowiaka i Kazimierzy Iłłakowiczówny (zamieszczonych w podręczniku) – przedstawia wzorzec kompozycyjny (schemat) średniowiecznej legendy (żywotu) i odnajduje go w <i>Legendzie o św. Aleksym</i> – w pieśni <i>Pochwała stworzenia</i> odnajduje elementy średniowiecznej hierarchicznej wizji świata – określa stosunek św. Franciszka do ideału ascezy – porównuje wzorzec świętości Franciszka i Aleksego
<p>3. W kręgu ideałów: władca, rycerz, dama</p> <p><i>Pieśń o Rolandzie</i>, opowieści o królu Arturze i rycerzach Okrągłego Stołu</p>	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje średniowieczny wzorzec osobowy rycerza na podstawie postaci Rolanda (poznanej w gimnazjum), Percewala oraz fragmentów książki Marii Ossowskiej; wskazuje związane z nim idee i wartości (np. honor, wierność, czystość) – streszcza, opowiada fragmenty (np. zamieszczone w podręczniku) opowieści o Percewalu – wyjaśnia terminy: epika rycerska, romanse rycerskie, pieśń o dziejach, trubadurzy – w swoich wypowiedziach posługuje się terminami: alegoria, symboliczność, apokryf, etyka rycerska – na przykładzie wybranego obrazu wykazuje alegoryczny charakter malarstwa średniowiecznego (wykorzystuje „słownik alegorii” zamieszczony w podręczniku) 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia wartości, postawy, obyczaje, ceremonie, formy zachowań itp. składające się na średniowieczną kulturę rycerską (zakres wiadomości z podręcznika) – próbuje określić, czym jest etos rycerski (czym był w średniowieczu i jakie jest jego miejsce w świecie współczesnym)

<p>Gall Anonim, <i>Kronika polska</i></p> <p><i>Dzieje Tristana i Izoldy</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – na podstawie kroniki Galla Anonima charakteryzuje idealnego średniowiecznego władcę – określa, jakim gatunkiem była kronika średniowieczna (na przykładzie czytanego fragmentu wskazuje jej cechy) – w opisie władców wskazuje elementy hiperbolizacji, idealizacji itp. oraz określa ich funkcję – wyjaśnia, na czym polegała dwujęzyczność polskiego średniowiecza – opowiada, streszcza dzieje Tristana i Izoldy (fragmenty) – charakteryzuje postacie kochanek – opisuje rodzaj łączącej ich miłości – określa, na czym polega tragizm losów Tristana i Izoldy – wyjaśnia, jaki był wzorzec miłości rycerskiej 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia kronikę jako gatunek średniowiecznej historiografii – odnajduje cechy idealnego władcy w postaciach znanych z innych utworów (np. Karol Wielki) – wskazuje wybrane elementy symboliczne i alegoryczne utworu (np. walka ze smokiem, czarodziejski napój, miecz między śpiącymi kochankami, krzak głogu) – porównuje wzorzec miłości ukazany w <i>Dziejach Tristana i Izoldy</i> z wzorcami współczesnymi
<p>4. Śmierć i zaświaty</p> <p><i>Rozmowa mistrza Polikarpa ze Śmiercią</i></p> <p><i>Pieśń o Rolandzie</i> (fragment)</p> <p>Hans Memling, <i>Sąd Ostateczny</i> i inne przykłady malarstwa średniowiecznego przywołane w podręczniku</p>	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia treść <i>Rozmowy mistrza Polikarpa ze Śmiercią</i>, opisuje występujące w niej postacie – parafrazuje tekst utworu (znajduje współczesne odpowiedniki form archaicznych) – wskazuje w utworze cechy dialogu jako gatunku literackiego – wyjaśnia, czym był średniowieczny motyw tańca śmierci (<i>dance macabre</i>), odnajduje go w różnych dziełach sztuki oraz w <i>Rozmowie...</i> – dostrzega dydaktyczno-moralizatorskie przesłanie <i>Rozmowy...</i> i dzieł sztuki zawierających motyw tańca śmierci – wskazuje w <i>Rozmowie...</i> komizm sytuacyjny, komiczną degradację obrazu śmierci, wymieszanie grozy i śmieszności – dokonuje szczegółowej analizy sceny śmierci Rolanda, wskazując elementy symboliczne – w swych wypowiedziach posługuje się terminami: apoteoza, heroizm, sakralizacja, idealizacja – na podstawie przykładów malarstwa zamieszczonych w podręczniku przedstawia średniowieczne wyobrażenia ziemi, piekła, czyścica i raju – podaje przykłady średniowiecznych dzieł sztuki zawierających motywy eschatologiczne 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje obecne w utworze archaizmy – odnajduje elementy satyry społecznej – na podstawie <i>Rozmowy...</i> oraz wybranych dzieł sztuki (np. przywołanych w podręczniku) wnioskuje, jak w średniowieczu pojmowano śmierć – interpretuje scenę śmierci Rolanda w kontekście etosu rycerskiego i teocentryzmu epoki; określa, jaką funkcję pełni obraz śmierci bohatera – uzasadnia powszechność motywów śmierci i Sądu Ostatecznego w literaturze i sztuce średniowiecza na podstawie wiedzy o światopoglądzie epoki i średniowiecznej koncepcji człowieka itp.

<p>Dziś. Literatura fantasy</p> <p>John Ronald Reuel Tolkien, Andrzej Sapkowski (fragmenty prozy)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje świat przedstawiony prozy Tolkiena – dostrzega motyw walki dobra ze złem będący podstawą kompozycji powieści – określa, czym jest literatura fantasy i dlaczego została ona wyodrębniona jako gatunek – w utworze Sapkowskiego odnajduje przetworzone motywy i postacie z epiki rycerskiej; komentuje sposób ich wykorzystania – wyjaśnia terminy: pastisz, parodia i posługuje się nimi w swoich wypowiedziach – określa stylistyczną funkcję wulgaryzmów, kolokwializmów i elementów stylu potocznego 	<ul style="list-style-type: none"> – próbuje wskazać źródła popularności literatury fantasy
--	---	--

IV. Renesans

UCZEŃ:

<p>1. Renesansowa koncepcja godności człowieka</p> <p>Giovanni Pico della Mirandola, <i>Mowa o godności człowieka</i></p> <p>Jan Kochanowski <i>Pieśń XIX, ks. II;</i> <i>Pieśń XXIV, ks. II;</i> fraszki: <i>Do gór i lasów,</i> <i>Do fraszek</i></p> <p>fresk Michała Anioła <i>Stworzenie Adama</i> i inne przykłady dzieł renesansowych zamieszczone w podręczniku</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje godność i wolność człowieka jako temat literatury (myśli) renesansowej; przywołuje konkretne teksty – na podstawie czytanych tekstów określa, jak zmieniły się (w stosunku do średniowiecza) poglądy na człowieka i jego relacje ze światem – wskazuje i wyjaśnia różne znaczenia słowa „humanizm” – wymienia najważniejsze hasła odrodzenia i krótko je komentuje (zakres wiadomości z podręcznika) – wyjaśnia nazwę epoki – określa, jaka koncepcja człowieczeństwa wyłania się z utworów Kochanowskiego i dzieła Mirandoli – przedstawia pieśń i fraszkę jako gatunki literackie – określa miejsce pieśni i fraszek w twórczości Kochanowskiego (w zakresie wiadomości z podręcznika) – rozpoznaje wiersz sylabiczny – interpretuje wymowę fresku Michała Anioła <i>Stworzenie Adama</i>, zwracając uwagę na relację między Bogiem a człowiekiem 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje humanizm jako prąd umysłowy odrodzenia – krótko prezentuje sylwetki mistrzów włoskiego renesansu oraz wybitnych humanistów europejskich (zakres wiadomości z podręcznika) – hasła renesansowe (np. „człowiekiem jestem...”) czyni kluczem do odczytania wskazanych utworów Kochanowskiego – w <i>Pieśni XIX</i> i fraszce <i>Do gór i lasów</i> dostrzega nawiązania do filozofii stoickiej i epikurejskiej – na przykładzie <i>Pieśni XXIV</i> wyjaśnia, czym był horacjanizm (naśladowanie modelu poezji stworzonej przez Horacego) – określa, jaka koncepcja poety (artysty) zawarta jest w <i>Pieśni XXIV</i> – charakteryzuje pieśń jako gatunek renesansowy, zwracając uwagę na jego tradycję literacką – wskazuje środki stylistyczne w utworach Kochanowskiego i określa ich funkcję (np. porównania, epitety, przerzutnie) – interpretuje dzieła sztuki renesansowej w kontekście filozofii renesansowej i renesansowej koncepcji człowieka
---	---	---

	<ul style="list-style-type: none"> – komentuje i interpretuje dzieła sztuki renesansowej (z podręcznika) – w czytanych utworach literackich i poznawanych dziełach sztuki wskazuje nawiązania sztuki renesansu do antyku – na przykładach znanych dzieł uzasadnia, że człowiek jest ważnym tematem literatury i sztuki renesansu 	
<p>2. Człowiek i świat</p> <p>Jan Kochanowski, <i>Hymn, Na lipę</i></p> <p>także malarstwo renesansowe przywołane w podręczniku, np. obrazy Pietera Bruegla, Albrechta Dürera</p>	<ul style="list-style-type: none"> – na podstawie czytanych utworów oraz dzieł sztuki określa stosunek twórców renesansowych do natury – przedstawia renesansowy obraz Boga, świata i człowieka w <i>Hymnie</i> Kochanowskiego – wymienia cechy stylu klasycznego i odnajduje je w utworach Kochanowskiego – określa, jaką funkcję w utworach Kochanowskiego pełnią opisy natury – wskazuje w czytanych utworach obecność postaw stoickich i epikurejskich – w czytanych utworach rozpoznaje cechy gatunkowe pieśni i fraszki – podaje (i stosuje w zdaniach) różne znaczenia słów: klasyk, klasyczny – wyjaśnia, dlaczego renesans nazywany jest epoką odkryć (ogólnie i na podstawie czytanych utworów) 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje sposób ukazania natury w poezji i malarstwie renesansu – przedstawia renesansowy obraz świata i człowieka w <i>Hymnie</i> Kochanowskiego w kontekście filozofii renesansu – wyjaśnia, czym był renesansowy klasycyzm (jako styl w sztuce i jako światopogląd) – interpretuje wskazane pieśni i fraszki Kochanowskiego w kontekście filozoficznym (stoicyzm, epikureizm, neoplatonizm) – posługuje się określeniem „rzecz czarnoleska” – przedstawia główne zasługi reformacji i jej twórców dla kultury
<p>3. W teatrze życia codziennego</p> <p>Jan Kochanowski, fraszki</p>	<ul style="list-style-type: none"> – odwołując się do czytanych utworów wykazuje, iż nowym bohaterem literatury renesansowej jest zwykły człowiek i świat jego uczuć – na podstawie poznanych fraszek Kochanowskiego określa tematy, które poeta w nich poruszał – posługując się przykładami z utworów, opisuje renesansowy ideał życia – nazywa rodzaje fraszek (żartobliwa, filozoficzno-refleksyjna, autobiograficzna, autotematyczna, satyryczna itp.), podając przykłady konkretnych utworów 	<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje fraszki Kochanowskiego, sytuując je w kontekście filozoficznym (stoicyzm, epikureizm) – wyjaśnia, dlaczego fraszki można uważać za „pamiętnik liryczny poety”
<p>4. Obywatelska i patriotyczna refleksja renesansu</p>	<ul style="list-style-type: none"> – na podstawie poznanych fragmentów dzieł wskazuje najważniejsze kierunki myśli obywatelskiej i patriotycznej renesansu (państwo, władca, wzorzec obywatela-patrioty) 	<ul style="list-style-type: none"> – wzorzec osobowy obywatela-patrioty interpretuje w kontekście renesansowej koncepcji człowieka (jako istoty wyjątkowej i szczególnie uposażonej przez Stwórcę, odpowiedzialnej itp.)

Jan Kochanowski, [Wy, którzy pospolitą rze- czą władacie...], <i>Pieśń o spustoszeniu Podola, Pieśń o cnocie</i>	– charakteryzuje ideał władcy zawarty w pieśni chóru z <i>Odprawy posłów grec- kich</i> – na podstawie utworów Kochanowskie- go charakteryzuje wzorzec osobowy oby- watela-patrioty	– interpretuje metaforę pasterza i stada w pieśni chóru z <i>Odprawy posłów grec- kich</i>
Piotr Skarga, <i>Kazania sejmowe</i>	– streszcza poglądy Skargi na obowiązki obywateli (szlachty i rządzących) wobec ojczyzny – wyjaśnia sens porównania ojczyzny do tonącego okrętu – wskazuje obowiązki rządzących wobec poddanych – w kazaniu Skargi i fragmencie utworu Kochanowskiego rozpoznaje elementy retoryczne; określa ich funkcje – w czytanych utworach rozpoznaje funk- cję impresywną (perswazyjną); wskazuje typowe dla niej środki stylistyczne – w czytanych utworach rozpoznaje na- wiązania do antyku (motywy, wartości) i określa ich funkcje	– wymienia gatunki renesansowej publicy- styki, w tym kazanie i orację – w czytanych utworach rozpoznaje styl retoryczny, wskazując typowe dla niego środki stylistyczne (i określając ich funkcje)
5. Wobec zagadki losu i nieuchronności śmierci	– określa filozoficzną koncepcję bytu ludz- kiego zawartą w czytanych utworach – w pieśni i fraszkach rozpoznaje elemen- ty filozofii stoickiej i epikurejskiej – w czytanych utworach wskazuje topos Fortuny i określa jego funkcję – wyjaśnia, na czym polegał ideał mędrca- -filozofa niewrażliwego na odmiany losu	– porównuje koncepcje człowieka (życia ludzkiego) i świata w różnych znanych sobie utworach Kochanowskiego, zwrac- ając uwagę na „renesansowe niepokoje” burzące optymistyczny obraz epoki
Jan Kochanowski, [Nie porzucaj nadzieje...], <i>O żywocie ludzkim, Treny: IX, X, XIX</i>	– ogólnie przedstawia tematykę i poetykę <i>Trenów</i> (jako cyklu) – interpretuje poznane <i>Treny</i> , zwraca- jąc uwagę na zmieniające się uczucia i przemianę światopoglądową podmiotu lirycznego – przedstawia przemiany uczuć i stanów wewnętrznych podmiotu lirycznego w ko- lejnych trenach, analizując ukazujące je środki stylistyczne (porównania, epitety, peryfrazy, środki wersyfikacyjno-skład- niowe itp.) – określa nową koncepcję Boga, człowie- ka i świata zawartą w <i>Trenach</i> – charakteryzuje tren jako gatunek lite- racki	– analizuje i interpretuje wybrane <i>Treny</i> z uwzględnieniem różnorodnych kontek- stów filozoficznych i kulturowych (np. określa funkcje nawiązań antycznych) – ogólnie wyjaśnia, dlaczego <i>Treny</i> zapo- wiadają zmierzch renesansu (zakres wia- domości z podręcznika)
Dziś. Tęsknota do klasycyzmu	– wyjaśnia różne znaczenie terminów: kla- sycyzm, klasyczny (wykorzystuje fragment eseju Jarosława Marka Rymkiewicza) – podaje przykłady utworów świadczą- cych o tym, że klasycyzm jest prądem ponadczasowym – w czytanych utworach współczesnych zamieszczonych w podręczniku wskazuje nawiązania do tradycji renesansowej i klasycznej	– wyjaśnia, co należy rozumieć pod poję- ciem „kultura (tradycja) śródziemnomor- ska”; wskazuje jej antyczne korzenie – wyjaśnia pojęcie <i>ars poetica</i> – interpretuje wybrane utwory poezji współczesnej (np. zamieszczone w pod- ręczniku) nawiązujące do tradycji rene- sansowej
Czesław Miłosz, <i>Ars poetica?</i> , Zbigniew Herbert, <i>Dlaczego klasycy, Klasyk, Do Marka Aurelego</i>		

V. Barok

UCZEŃ:

1. Człowiek wobec nieskończoności. Pytanie o sens istnienia	– na podstawie czytanych utworów i wiadomości z podręcznika przedstawia kryzys wiary w człowieka, jaki przyniosła nowa epoka	– na podstawie poznanych wierszy przedstawia barokową wizję Boga, człowieka i świata
Mikołaj Sęp-Szarzyński, <i>Sonet II</i> i <i>Sonet III</i>	– przedstawia koncepcję bytu ludzkiego jako „wiecznej wojny” w sonetach Sępa-Szarzyńskiego	– porównuje cechy stylu barokowego w czytanych utworach poetyckich oraz w dziełach innych sztuk (np. w architekturze)
William Szekspir, <i>Makbet</i>	– w czytanych utworach wskazuje cechy stylu barokowego (niepokój, nieład, skomplikowanie, niejasność, dysharmonia) – wskazuje i nazywa typowe dla stylu barokowego środki stylistyczne: inwersja składniowa, przerzutnia, antyteza, oksymoron, peryfraza	– przedstawia (ogólnie) biografię Szekspira i jego wpływ na rozwój teatru europejskiego – przedstawia wielkich bohaterów Szekspirowskich – Hamleta, Makbeta i Lady Makbet – jako postacie symboliczne dla kultury europejskiej (np. „hamletyzowanie”) – wyjaśnia, na czym polega nowa koncepcja tragizmu w dramatach Szekspira (nie fatum, lecz namiętności człowieka, który owdładnięty nimi zmierza do zguby) – wskazuje obecność różnych konwencji stylistycznych w poznanym dramacie Szekspira (złamanie zasady <i>decorum</i>)
Zbigniew Herbert, <i>Tren Fortynbrasa</i>	– przedstawia treść, budowę i problematykę <i>Makbeta</i> (m.in. władza jako namiętność, wizja człowieka jako aktora w teatrze świata, obraz człowieka wydanego na łup namiętnościom i wahaniom) – wskazuje główne cechy dramatu Szekspirowskiego – charakteryzuje postacie i określa motywy ich postępowania – ocenia bohaterów Szekspirowskich – zna przynajmniej jedną inscenizację dramatu Szekspira – relacjonuje przeżycia związane z obejrzanym spektaklem; wykorzystuje słownictwo związane z teatrem	– formułuje oceny i opinie estetyczne związane z obejrzanym spektaklem
2. Wobec śmierci i nieubłaganego upływu czasu	– określa, jakie postawy reprezentują Hamlet i Fortynbras ukazani w wierszu Herberta <i>Tren Fortynbrasa</i> – na podstawie poznanych wierszy wyjaśnia, jaką funkcję pełnił w sztuce baroku topos marności (<i>vanitas</i>) – określa, jakie uczucia i refleksje budzi w osobach mówiących w czytanych wierszach świadomość śmierci i przemijania – wskazuje środki stylistyczne typowe dla stylu barokowego: oksymoron, antytezę, inwersję, paradoks, przerzutnię, wylíčzenia i nagromadzenia, puentę, instrumentację głoskową, i określa ich funkcję w czytanych wierszach – wyjaśnia terminy: sylwa, epitafium, panegiryk	– analizuje i interpretuje czytane wiersze
Mikołaj Sęp-Szarzyński, <i>Sonet I</i> , Daniel Naborowski, <i>Krótkość żywota</i>		

malarstwo zawierające motywy śmierci i przemijania		<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia barokową symbolikę zwierciadła (wykorzystując zamieszczony w podręczniku fragment eseju Jana Białostockiego) – na przykładzie motywu <i>vanitas</i> porównuje sposoby ukazania tych samych idei w dziełach różnych sztuk i za pomocą różnych tworzyw
<p>3. Wszystko jest iluzją. O estetyce barokowej</p> <p>Jan Andrzej Morsztyn, <i>Niestatek</i></p> <p>przykłady malarstwa barokowego zamieszczone w podręczniku</p> <p>wiersze: Ernesta Brylla, Stanisława Grochowiaka</p> <p>Molier, <i>Świętoszek</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – na podstawie utworu Morsztyna i dzieł sztuki wyjaśnia, jaką rolę odgrywała iluzja w sztuce baroku – w poznanym wierszu wskazuje cechy stylu barokowego („poetyki iluzji”), m.in. rozpoznaje środki stylistyczne, takie jak: inwersja, przerzutnia, kalambur, antyteza, oksymoron, paradoks, i określa ich funkcje – rozpoznaje styl barokowy w sztuce i wskazuje jego charakterystyczne elementy (dynamika, nienaturalne pozy postaci, wzburzone szaty, nienaturalne źródło światła, nastrojowość itp.) – określa, jaką funkcję w sztuce baroku pełniły motywy rozkładu i brzydoty – w <i>Świętoszku</i> Moliera wskazuje cechy komedii; rozpoznaje różne rodzaje komizmu: słowa, postaci, sytuacji (podaje konkretne przykłady) – charakteryzuje i ocenia bohaterów <i>Świętoszka</i>, dostrzegając elementy satyry i karykatury; wyjaśnia termin „komedia charakterów” – wyjaśnia, jakie zjawisko społeczne (postawa) jest ośmieszona w <i>Świętoszku</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, jakie są źródła iluzji jako zasady estetyki barokowej (zakwestionowanie świadectwa ludzkich zmysłów) – relacjonuje poglądy filozofów na temat piękna i brzydoty (zakres wiadomości z podręcznika) – komentuje dzieła barokowe (wiersze, obrazy, rzeźby, architekturę), sytuując je w kontekście kulturowym i filozoficznym – w zamieszczonych w podręczniku wierszach poetów współczesnych odnajduje estetykę brzydoty; podejmuje próby interpretacji tych utworów – na przykładzie <i>Świętoszka</i> omawia budowę dramatu klasycystycznego
<p>4. Dwie miłości – świat i Bóg</p> <p>Mikołaj Sęp-Szarzyński, <i>Sonet V</i>, Daniel Naborowski, <i>Na oczy królewny angielskiej</i>, Jan Andrzej Morsztyn, <i>O swej pannie</i>, <i>Do teźe</i>, <i>Do trupa</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – na podstawie poznanych utworów przedstawia dramatyczny obraz egzystencji człowieka w kulturze baroku (rozdzarcie między pragnieniem ziemskich rozkoszy a poczuciem ich nietrwałości) – odwołując się do czytanych wierszy, charakteryzuje barokową poezję dworską: wymienia twórców, określa tematykę, omawia formę, styl itp. – w czytanych utworach rozpoznaje cechy stylu barokowego – określa funkcję odnalezionych w czytanych utworach środków artystycznych, takich jak: porównanie, przeciwstawienie, paradoks, oksymoron, antyteza, gradacja, wyliczenie, nagromadzenie, kompozycja łańcuchowa, figura sumacji 	<ul style="list-style-type: none"> – w sposób pogłębiony komentuje barokowy obraz dramatycznej egzystencji człowieka ukazany np. w poezji Sępa-Szarzyńskiego – wyjaśnia, na czym polegał koncept barokowy; rozpoznaje wiersze koncepcyjne – wskazuje przykłady konceptów w malarstwie – określa koncepcję miłości obecną w barokowej poezji dworskiej – w poznanych wierszach barokowych odnajduje topos miłości i śmierci – podaje podstawowe informacje o życiu i twórczości poetów barokowych: Jana Andrzeja Morsztyna i Daniela Naborowskiego (zakres wiadomości z podręcznika) – wyjaśnia termin „akrostych”

<p>5. W kręgu sarmatyzmu</p> <p>Wacław Potocki, <i>Wojna chocimska</i> (fragment), Jan Chryzostom Pasek, <i>Pamiętniki</i> (fragment)</p>	<p>– wyjaśnia terminy: sarmatyzm, Sarmata, sarmacki</p> <p>– odwołując się do literatury i malarstwa, omawia sarmatyzm jako zespół wartości i postaw związanych z etosem polskiej szlachty (m.in. kult rycerskości, umiłowanie wolności i honoru, demokracja szlachecka, sarmacki mesjanizm, przywiązanie do tradycji itp.)</p> <p>– porównuje dwa oblicza sarmatyzmu: umiłowanie wolności – samowola; tradycje rycerskie – warcholstwo; gościnność – życie ponad stan; przywiązanie do tradycji – ksenofobia; religijność – zabobonność</p> <p>– na konkretnych przykładach przedstawia gatunki literackie związane z nurtem sarmackim – pamiętnik, epos barokowy</p> <p>– wskazuje charakterystyczne cechy języka i stylu pamiętników Paska (kwiecistość, ozdobność, barokowa składnia zdań, makaronizowanie itp.)</p> <p>– wyjaśnia terminy: makaronizm, makaronizowanie</p>	<p>– na podstawie poznanych fragmentów utworów i wiadomości z podręcznika przedstawia różne obszary i zjawiska kultury szlacheckiej w dawnej Polsce: dwór, ceremoniał, strój szlachecki, portret sarmacki itp.</p> <p>– w czytanych utworach zauważa obecność retoryki barokowej</p> <p>– ogląda przynajmniej jedną z adaptacji filmowych <i>Trylogii</i> w reż. Jerzego Hoffmana i odczytuje ją jako obraz baroku sarmackiego</p> <p>– na podstawie znanej adaptacji wymienia ważniejsze środki wyrazu filmowego i określa ich funkcję</p>
<p>Dziś. Estetyka brzydoty</p> <p>wybrane wiersze Stanisława Grochowiaka i Mirona Białoszewskiego</p> <p>Andrzej Stasiuk, <i>Babka</i> (fragment <i>Opowieści galicyjskich</i>)</p>	<p>– komentuje wiersze należące do nurtu turpistycznego poezji współczesnej ze świadomością funkcji zastosowanych w nich środków artystycznych</p> <p>– wyjaśnia określenia: poezja kiczu, peryferia kultury w odniesieniu do utworów Białoszewskiego</p> <p>– określa, czym jest poezja lingwistyczna</p> <p>– na przykładach czytanych wierszy wyjaśnia, na czym polega koncept językowy w poezji współczesnej</p> <p>– na podstawie zamieszczonego w podręczniku fragmentu charakteryzuje świat przedstawiony oraz język i styl prozy Stasiuka</p> <p>– przedstawia bohaterów Stasiuka i ich świat wewnętrzny</p> <p>– odczytuje przesłanie utworu</p>	<p>– interpretuje wiersze Białoszewskiego i Grochowiaka, odnajdując w ich formie (stylu, poetyce) obraz świata</p> <p>– formułuje sądy na temat sztuki zawierające oceny estetyczne</p> <p>– analizuje cechy języka narracji we fragmencie utworu Stasiuka: wskazuje mowę zależną, niezależną i pozornie zależną, zauważa stylizację językową</p>

VI. Oświecenie

UCZEŃ:

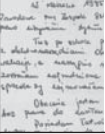
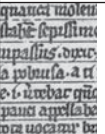
<p>1. Czas rozumu</p> <p>Adam Naruszewicz, <i>Balon</i></p> <p>obrazy Jacques'a-Louisa Davida, przykłady malarstwa i rzeźby klasycystycznej przywołane w podręczniku</p>	<p>– w odzie Naruszewicza i dziełach malarstwa odnajduje oświeceniowy kult rozumu, wiedzy i wynalazków</p> <p>– odwołując się do czytanego tekstu, przedstawia nowy ideał człowieka – wykorzystującego swój rozum, krzewiącego cywilizację i ujarzmiającego przyrodę</p> <p>– wyjaśnia terminy: oświecenie, racjonalizm, empiryzm, ateizm, deizm, liberynizm, klasycyzm,</p>	<p>– formułuje sądy i opinie na temat znaczenia rozwoju nauki i odkryć naukowych dla cywilizacji ludzkiej oraz zagrożeń, jakie jednocześnie niesie ze sobą postęp</p> <p>– dokonuje analizy i interpretacji ody <i>Balon</i> jako wiersza klasycystycznego; wskazuje elementy typowe dla tego stylu (np. peryfrazę)</p> <p>– na przykładzie wiersza Naruszewicza charakteryzuje odę jako gatunek</p>
--	--	--

	<p>– wyjaśnia, czym był klasycyzm epoki oświecenia; przywołuje wybrane dzieła sztuki oświeceniowego klasycyzmu</p> <p>– wymienia i krótko przedstawia postacie ważnych dla oświecenia filozofów, uczonych i pisarzy (np. Johna Locke’a, Denisa Diderota, Jeana-Jacques’a Rousseau, Monteskiusza, Woltera – w zakresie wiadomości z podręcznika)</p>	<p>klasycystyczny – jej styl, typowe środki artystyczne</p> <p>– określa, jaką postawę zajmowali ludzie oświecenia wobec władzy, religii i Kościoła i innych instytucji (na podstawie wiadomości z podręcznika)</p>
<p>2. O nowy, rozumny kształt państwa</p> <p>Ignacy Krasicki, <i>Hymn do miłości ojczyzny</i></p>	<p>– określa wzorzec patriotyzmu przedstawiony w <i>Hymnie do miłości ojczyzny</i> (patriotyzm kłeski i ofiary)</p> <p>– charakteryzuje hymn jako gatunek klasycystyczny</p> <p>– analizuje <i>Hymn do miłości ojczyzny</i>, wskazując najważniejsze cechy wiersza klasycystycznego (ład, proporcja, symetria, równowaga)</p> <p>– przedstawia klasycystyczny ideał języka: jasność, czystość, precyzja, doskonałość</p> <p>– wyjaśnia, dlaczego i jak pisarze oświecenia walczyli o czystość języka (tępienie zapożyczeń, makaronizmów, francuszczyzny oraz wynaturzeń składni)</p> <p>– ogólnie przedstawia sytuację Polski w czasach stanisławowskich (jako kontekst historyczny hymnu)</p> <p>– wymienia próby reform podejmowane w celu ratowania państwa oraz ważne przedsięwzięcia społeczne i kulturalne</p> <p>– wymienia gatunki ulotnej poezji politycznej (np. paszkwil, pamflet) tworzone w czasie Sejmu Czteroletniego; krótko je charakteryzuje</p>	<p>– interpretuje model patriotyzmu zaproponowany przez Krasickiego (docieka jego źródła)</p> <p>– wskazuje czystość języka jako jedną z zasad utworu klasycystycznego (w wierszu wskazuje językowe wykładniki elegancji stylu)</p> <p>– określa rolę Komisji Edukacji Narodowej i Towarzystwa do Książ Elementarnych w walce o czystość języka polskiego</p> <p>– przedstawia ważne instytucje społeczno-kulturalne doby oświecenia, reformę szkolnictwa, Collegium Nobilium, teatr, publicystykę oświeceniową (zakres wiadomości z podręcznika)</p>
<p>Józef Wybicki, <i>Pieśń Legionów Polskich we Włoszech, Tolerancja</i> (fragment <i>Encyklopedii</i>)</p>	<p>– charakteryzuje model patriotyzmu przedstawiony w <i>Pieśni Legionów...</i>, wskazując jego poetyckie wykładniki (zbiorowy podmiot liryczny, adresat, sytuacja liryczna, styl liryki apelu, refren, prostota budowy itp.)</p> <p>– określa, jaką funkcję pełnią w utworze postacie bohaterów narodowych</p> <p>– podaje, kiedy i w jakich okolicznościach <i>Mazurek</i> stał się hymnem narodowym</p>	<p>– analizuje warstwę językowo-stylistyczną oraz budowę wersyfikacyjno-składniową <i>Mazurek Dąbrowskiego</i> (dostrzega prostotę i melodyjność budowy, a także zaburzenia rytmu wiersza)</p> <p>– wskazuje środki stylistyczne (powtórzenia, apostrofy, formy czasowników) i określa ich funkcję</p> <p>– przedstawia okoliczności powstania pieśni i jej historię</p> <p>– przedstawia pojmowanie tolerancji w XVIII w. (na podst. hasła z <i>Encyklopedii</i>) i porównuje je z dzisiejszym rozumieniem tego pojęcia</p>
<p>3. Wątpliwości oświeconych</p> <p>Ignacy Krasicki, satyra <i>Pijaństwo</i></p>	<p>– wyjaśnia, czym jest satyra jako gatunek literacki i jako konwencja estetyczna</p> <p>– wyjaśnia, jakimi sposobami zostało ośmieszone pijaństwo (obrazek obyczajowy, retoryczny wywód)</p> <p>– określa, jakie zjawiska społeczne, postawy, instytucje itp. ośmieszały satyry oświeceniowe</p> <p>– w znanych satyrach wskazuje aluzje, komizm, ironię, sarkazm – określa ich funkcję</p> <p>– określa sposoby portretowania postaci w satyrach Krasickiego; wskazuje elementy karykatury</p>	<p>– wskazuje środki artystyczne (stylistyczne, kompozycyjne itp.) w satyrze Krasickiego, np.: obrazek obyczajowy, retoryczność stylu, dialogowość budowy itp.; określa ich funkcję</p> <p>– interpretuje satyrę Krasickiego, sytuując ją w różnych kontekstach (historycznym, kulturowym, filozoficznym itp.)</p> <p>– omawia satyrę Krasickiego jako sposób „naprawiania” społeczeństwa</p>

<p>Ignacy Krasicki, bajki</p>	<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje bajki Krasickiego, formułując zawarte w nich morały i podkreślając dydaktyczno-moralizatorski charakter – opisuje pesymistyczną wizję świata wyłaniającą się z bajek Krasickiego – przedstawia bajkę jako gatunek klasycystyczny, wskazując m.in. charakter dydaktyczny, morał, puentę, alegoryzm, lapidarność itp. – rozróżnia bajki narracyjne i epigramatyczne – w wybranych bajkach wskazuje klasycystyczne zasady: symetrii, kontrastu, równowagi itp. 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje bajki Krasickiego, rozpoznając ich budowę – zgodną z zasadami estetyki klasycystycznej – wyjaśnia terminy: alegoryzm (alegoryczny), aforyzm, sentencja (sentencjonalność stylu) <p>– przedstawia sylwetkę Ignacego Krasickiego jako najwybitniejszego polskiego poety oświecenia</p>
<p>4. Czucie i wiara w epocze rozumu</p> <p>Franciszek Karpiński, <i>Do Justyny. Tęskność na wiosnę, Przypomnienie dawnej miłości, Pieśń o narodzeniu Pańskim</i></p> <p>dzieła malarskie François Bouchera, Jeana-Honoré Fragonarda, Jeana-Pierre'a Norblina, Zygmunta Vogla przywołane w podręczniku</p>	<ul style="list-style-type: none"> – na podstawie utworów literackich i malarstwa przedstawia najważniejsze cechy sentymentalizmu (czułość i prostota, prawda uczuć, zainteresowanie wnętrzem człowieka, bliskość przyrody, specyficzna uczuciowość, wzory poezji ludowej) – na podstawie czytanych utworów charakteryzuje uczuciowość sentymentalną (czułość, tkliwość, łzawość, prostota) – określa sposób pokazania natury i jej funkcję w utworach – w sielankach Karpińskiego rozpoznaje konwencję miłości sentymentalnej <p>– przedstawia sielankę sentymentalną jako gatunek literacki</p> <ul style="list-style-type: none"> – podaje przykłady polskiej poezji religijnej tworzonej w okresie oświecenia (Karpiński) – określa relację między człowiekiem a Bogiem zawartą w pieśni Karpińskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia poglądy Jeana-Jacques'a Rousseau na społeczeństwo i jednostkę ludzką (hasło powrotu do natury) – zakres wiadomości z podręcznika – charakteryzuje konwencję miłości sentymentalnej – wskazuje stylistyczne i kompozycyjne wykładniki melodyjności utworu (prostota budowy, powtórzenia, paralelizmy składniowe itp.) – wskazuje w sielankach stylizację ludową <p>– analizuje język i styl <i>Pieśni o narodzeniu Pańskim</i>; wskazuje środki stylistyczne (apostrofy, wykrzyknienia, antytezy, oksymorony) i określa ich funkcje</p> <p>– ogólnie prezentuje sylwetkę Franciszka Karpińskiego i jego związek z Puławami</p> <p>– w sielankach sentymentalnych i malarstwie rozpoznaje topos Arkadii</p>
<p>Dziś. Stulecie nauki – między fascynacją a sceptycyzmem</p> <p>Stanisław Lem, <i>Bajka o królu Murdasie</i> (fragment <i>Bajek robotów</i>)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje oświeceniowe korzenie kultu nauki i wynalazków – wyjaśnia termin „literatura science fiction” i odnosi go do twórczości Lema – przedstawia pesymistyczną wizję rozwoju nauki i technologii zawartą w poznanym utworze Lema – wyjaśnia określenia: pastisz, parodia, odnosząc je do fragmentu <i>Bajek robotów</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – w pogłębiony sposób odczytuje moralistyczne przesłanie twórczości Lema – w <i>Bajce o królu Murdasie</i> wskazuje typowe cechy literatury fantastycznonaukowej (zaawansowana technologia, obok ludzi – roboty lub mieszkańcy innych planet, neologizmy językowe)

Nauka o języku

Wiedza i umiejętności z zakresu nauki o języku są sprawdzane i oceniane przy czytaniu, analizie i interpretacji utworów literackich, a więc w związku z kształceniem literacko-kulturowym oraz przy tworzeniu własnych wypowiedzi ustnych i pisemnych, z mocnym podkreśleniem praktycznego zastosowania.

 <h2>I. Język jako zjawisko semiotyczne</h2>		
UCZEŃ:		
<p>Treść i zakres znaczeniowy wyrazu</p>	<ul style="list-style-type: none"> – na przykładach przedstawia relacje między zakresem znaczeniowym a treścią znaczeniową – wyjaśnia terminy: treść i zakres znaczeniowy wyrazu 	
<p>Nazwy własne i rzeczowniki pospolite</p>	<ul style="list-style-type: none"> – rozróżnia nazwy własne i pospolite – wyjaśnia, czym są nazwy własne i pospolite, biorąc pod uwagę znaczenie i funkcję wyrazu – wskazuje rzeczowniki, które pierwotnie funkcjonowały jako nazwy własne, a potem stały się rzeczownikami pospolitymi (np. chaos, narcyz, adonis, nestor) 	<ul style="list-style-type: none"> – na podstawie zjawisk językowych omawia kulturotwórczą rolę mitologii greckiej i Biblii
<p>Znaczenie podstawowe i metaforyczne</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia terminy: znaczenie podstawowe, znaczenie metaforyczne – odczytuje dosłowne i metaforyczne znaczenia wyrazów w czytanych tekstach – wyjaśnia, czym są frazeologizmy – wyróżnia w tekście związki frazeologiczne i interpretuje ich znaczenia – wskazuje związki frazeologiczne obecne w naszym języku – wywodzące się z Biblii i mitologii greckiej; wyjaśnia ich przenośne znaczenia, poprawnie używa ich w zdaniu – wyjaśnia związki frazeologiczne związane z kulturą poznawanych epok 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje relacje między znaczeniem dosłownym a metaforycznym wyrazu (na konkretnych tekstach) – wyjaśnia, czym są związki frazeologiczne luźne i stałe
<p>Synonimy i wyrazy bliskoznaczne</p>	<ul style="list-style-type: none"> – zna terminy: synonimia, antonimia, polisemia, homonimia leksykalna – podaje synonimy i wyrazy bliskoznaczne słów potrzebnych do omawiania czytanych utworów 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia terminy: synonimia, antonimia, polisemia, homonimia leksykalna
 <h2>II. Dzieje języka polskiego</h2>		
UCZEŃ:		
<p>Zabytki języka polskiego</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia i krótko charakteryzuje najważniejsze zabytki języka polskiego – wyjaśnia termin „archaizm językowy” – wymienia podstawowe rodzaje archaizmów i podaje ich przykłady – wskazuje w tekstach średniowiecznych najważniejsze archaizmy, podaje ich współczesne odpowiedniki 	<ul style="list-style-type: none"> – szerzej omawia najważniejsze zabytki języka polskiego – w czytanych utworach średniowiecznych wskazuje i objaśnia archaizmy leksykalne, fonetyczne, słowotwórcze, fleksyjne, znaczeniowe, składniowe

<p>Wybrane zjawiska i procesy rozwojowe języka</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wskaże ślady dawnych procesów fonetycznych we współczesnym języku – na podstawie czytanych utworów wskazuje zmiany w słownictwie języka polskiego – odróżnia znaczenie etymologiczne i realne wyrazu (np. miednica, bielizna) – na wybranych przykładach wyjaśnia zmiany w słownictwie i przesunięcia semantyczne – w czytanych tekstach wskazuje dawne zapożyczenia z innych języków, lokalizuje je w historii – wskazuje i wyjaśnia najważniejsze średniowieczne zapożyczenia z łaciny, niemieckiego i czeskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje, jaki proces fonetyczny zaszedł w danym wyrazie (przykłady podstawowe) – w archaizmach występujących w czytanych tekstach rozpoznaje ślady dawnych procesów fonetycznych – wskazuje i analizuje ich ślady we współczesnym języku polskim – wskazuje archaizmy leksykalne i znaczeniowe – na konkretnych przykładach określa rodzaj zmiany znaczeniowej wyrazu: rozszerzenie, zawężenie, przesunięcie znaczenia – wyjaśnia, czym jest znaczenie realne i etymologiczne i jakie relacje mogą między nimi zachodzić – wyjaśnia terminy: zapożyczenie leksykalne i kalka językowa (znaczeniowa i strukturalna) – w sposób szerszy i w powiązaniu z wiadomościami z historii wyjaśnia, jakie są językowe rezultaty kontaktów polszczyzny z innymi językami dawniej i dziś
--	---	--

III. Stylistyka

UCZEŃ:

<p>Pojęcie stylu. Style artystyczne epok i wybranych form literackich</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcie stylu językowego, a także stylów artystycznych i użytkowych – przedstawia style współczesnej polszczyzny i wyjaśnia, w jakich sytuacjach można (trzeba) się nimi posługiwać – wymienia rodzaje stylów użytkowych – zna podstawowe cechy stylów pisanych (artystycznego, dziennikarskiego, publicystycznego, naukowego, urzędowego) i mówionych (monologicznego, dialogowego) – rozpoznaje, w jakim stylu został napisany dany tekst – redaguje tekst w określonym stylu funkcjonalnym – wskazuje środki językowe charakterystyczne dla stylu biblijnego lub stylu artystycznego epoki (styl klasyczny, barokowy) – rozpoznaje styl retoryczny – wymienia środki typowe dla stylu retorycznego – stosuje środki retoryczne w tekstach własnych o określonych funkcjach (np. w przemówieniu) 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje środki językowe tekstów o określonych stylach funkcjonalnych – w sposób pełny analizuje środki językowe (słownictwo, składnię, środki stylistyczne itp.) typowe dla stylów artystycznych epok – na podstawie charakterystycznych środków językowych rozpoznaje cechy indywidualnego stylu artystycznego niektórych twórców, np. Homera, Jana Kochanowskiego, Mikołaja Sępa-Szarzyńskiego, Jana Andrzeja Morsztyna, Ignacego Krasickiego
---	--	---

Stylizacja	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym jest stylizacja językowa – przedstawia niektóre rodzaje stylizacji językowej: biblijną, barokową, archaizację, kolokwializację – wskazuje w tekście fragmenty stylizowane – rozpoznaje typ stylizacji 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje środki językowe (leksykalne, fleksyjne, składniowe, frazeologiczne itp.), które tworzą stylizację tekstu
Wartość stylistyczna środków językowych	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym jest nacechowanie stylistyczne środków z różnych poziomów języka: słownikowych, słowotwórczych, frazeologicznych, fleksyjnych i składniowych – rozpoznaje w tekście elementy niestosowne stylistycznie i je poprawia – poprawia błędy stylistyczne w tekście własnym i cudzym 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, w jaki sposób wartość stylistyczna środków językowych wpływa na charakter tekstu – redaguje, poprawia, buduje tekst, celowo stosując środki językowe o określonym nacechowaniu stylistycznym – wyjaśnia, na czym polega błąd stylistyczny (w zakresie błędów typowych)

IV. Język jako narzędzie komunikacji

UCZEŃ:

Funkcje wypowiedzi (zwłaszcza ekspresywna, impresywna). Stosowność i skuteczność wypowiedzi	<ul style="list-style-type: none"> – rozróżnia sens dosłowny i intencjonalny wypowiedzi – wymienia podstawowe funkcje tekstów językowych (komunikacyjną, impresywną, ekspresywną i poetycką) – rozpoznaje główną funkcję (funkcję) określonego tekstu i wskazuje środki językowe jej służące 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polega funkcja komunikacyjna, impresywna, ekspresywna, poetycka i fatyczna tekstu
Etyka wypowiedzi	<ul style="list-style-type: none"> – wie, na czym polega uczciwość i nieuczciwość wypowiedzi (podaje przykłady) – rozpoznaje nieuczciwe wykorzystanie wieloznaczności wypowiedzi – wyjaśnia, czym jest eufemizm, w jakim celu i w jakich sytuacjach się go stosuje; rozpoznaje eufemizmy w tekście – stosuje zabiegi i środki językowe służące przekonywaniu – dostrzega przejawy agresji językowej i ocenia je krytycznie – unika agresji językowej w wypowiedziach własnych 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia terminy: perswazja językowa, manipulacja, etyka językowa
Retoryka. Podstawowe chwytły retoryczne	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia termin „retoryka” – rozpoznaje w tekście cudzym (mówionym i pisany) podstawowe chwytły retoryczne: pytanie retoryczne, elipsę, metaforę 	<ul style="list-style-type: none"> – we własnych wypowiedziach stosuje podstawowe chwytły retoryczne: pytanie retoryczne, elipsę, metaforę – znajduje te zabiegi w poznanych tekstach publicystycznych (np. w kazaniu Piotra Skargi)
Erystyka, czyli sztuka dyskusowania Środki językowej ekspresji; podstawowe chwytły retoryczne. Argumentowanie	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia ogólnie terminy: erystyka (sztuka dyskusowania), argument – określa, w jaki sposób należy zabierać głos publicznie – rozpoznaje i nazywa podstawowe rodzaje argumentów – odróżnia argumenty uczciwe od nieuczciwych – zabiera głos w klasowej debacie na podany temat, formułuje poprawne argumenty 	<ul style="list-style-type: none"> – w tekście znajduje argumenty i określa ich podstawowe rodzaje

<p>Formy wypowiedzi</p>	<ul style="list-style-type: none"> – podaje zasady budowania podstawowych form wypowiedzi mówionych i pisanych: przemówienia, biografii, hasła słownikowego, encyklopedycznego, noty encyklopedycznej, życiorysu, CV – poprawnie redaguje notatkę z lekcji, streszczenie – pisze prawidłowo zbudowaną rozprawkę według wzorca kompozycyjnego – zabiera głos w dyskusji klasowej, stosując właściwe środki językowe o zamierzonej funkcji stylistycznej – komponuje i wygłasza krótkie przemówienie – doskonalą umiejętność redagowania form wypowiedzi i pism użytkowych poznanych w gimnazjum 	<ul style="list-style-type: none"> – pisze i wygłasza przemówienie – wygłasza samodzielnie przygotowany referat, posługując się planem
-------------------------	--	--

V. Kultura języka

UCZEŃ:

<p>Kultura języka</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia terminy: kultura języka, norma językowa, błąd językowy, odwołując się do przykładów – rozpoznaje podstawowe typy błędów językowych (wymowy, odmiany, składniowe, leksykalne, znaczeniowe, frazeologiczne, stylistyczne, ortograficzne i interpunkcyjne) – stara się poprawiać błędy językowe wskazane w tekście własnym lub cudzym – wskazuje podstawowe kompendia poprawnościowe, korzysta z nich w razie wątpliwości 	<ul style="list-style-type: none"> – wskaże zjawiska rażąco sprzeczne z kulturą języka – wskaże źródła błędów językowych – poprawia błędy językowe wskazane w tekście własnym lub cudzym – w razie wątpliwości odwołuje się do kompendiów poprawnościowych
<p>Norma fonetyczna współczesnej polszczyzny. Akcentowanie wyrazów</p>	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje akcent wyrazowy i zdaniowy w języku polskim; wskazuje wyjątki – poprawnie akcentuje wskazane wyrazy z akcentem innym niż na drugą sylabę od końca wyrazu 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, jaki jest związek systemów wersyfikacyjnych w poezji z akcentem wyrazów
<p>Stosowność stylistyczna wypowiedzi</p>	<ul style="list-style-type: none"> – posługuje się polszczyzną w zależności od sytuacji komunikacyjnej – zna zasadę stosowności wypowiedzi – wie, kiedy posługiwać się językowymi odmianami oficjalnymi, a kiedy nieoficjalnymi – zna i stosuje sposoby zwracania się do innych – stosuje zasady grzeczności w dyskusji, korespondencji itp. 	<ul style="list-style-type: none"> – przestrzega zasad estetyki tekstów pisanych – sprawnie posługuje się formułami grzecznościowymi i stosowanymi w określonych sytuacjach komunikacyjnych (np. zwroty stosowane w dyskusji, zwracanie się, odpowiadanie)
<p>Ocena zjawisk językowych współczesnej polszczyzny</p>	<ul style="list-style-type: none"> – dostrzega kontrowersyjne zjawiska językowe obecne w czytanych i słyszanych tekstach w mediach: zapożyczenia (internacjonalizmy), neologizmy, kalki frazeologiczne i znaczeniowe; wulgaryzmy – wyjaśnia terminy: zapożyczenia (internacjonalizmy), neologizmy, kalki frazeologiczne i znaczeniowe; podaje przykłady – ocenia zasadność używania spotkanych w tekstach zapożyczeń, neologizmów, kalk frazeologicznych i znaczeniowych – krytycznie ocenia używanie wulgaryzmów w języku codziennej komunikacji 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym są neologizmy, internacjonalizmy, kalki językowe i ocenia je z punktu widzenia kultury języka – wyjaśnia, czym jest moda językowa i jakie są jej przejawy

Zakres rozszerzony

Kształcenie literackie i kulturowe

Dział programowy. Tematyka i problematyka	Wymagania podstawowe (oceny: dopuszczający i dostateczny)	Wymagania ponadpodstawowe (oceny: dobry i bardzo dobry)
 <p>1. Epos. Cechy i funkcje stylu epickiego. Starogrecki ideał człowieka</p> <p>Homer, <i>Iliada</i> (fragmenty)</p>	<p>– określa tematykę <i>Iliady</i>, wskazuje główne wydarzenia i bohaterów</p> <p>– charakteryzuje <i>Iliadę</i>, wskazując najważniejsze cechy eposu starożytnego (patos, podniosłość stylu, dwupłaszczyznowość świata przedstawionego, sposób prowadzenia narracji)</p> <p>– swoimi słowami krótko wyjaśnia terminy: heros, epos starożytny, inwokacja, patos, heksametr</p> <p>– wskazuje związek fabuły eposu z wierzeniami starożytnych Greków</p> <p>– na podstawie fragmentu <i>Iliady</i> wymienia główne cechy stylu Homerowego (podniosłość, opisowość), rozpoznaje słownictwo i środki stylistyczne charakterystyczne dla stylu podniosłego (w tym porównania homeryckie i stałe epitety)</p> <p>– określa cechy epickiego wiersza homeryckiego (np. brak rymów, heksametr)</p> <p>– podaje iloczasy jako zjawisko ściśle związane z poezją grecką (i rzymską)</p> <p>– charakteryzuje narratora eposu, wiążąc go z postaciami starożytnych aoidów</p> <p>– wie, że epos wywodzi się z tradycji przedliterackiej</p> <p>– przedstawia Homera; przywołuje legendy związane z jego postacią</p> <p>– lokalizuje w czasie powstanie eposów oraz ukazane w nich wydarzenia</p> <p>– omawia wybrane dzieła sztuki związane z treścią <i>Iliady</i> (np. malowidła na wazach greckich)</p> <p>– na podstawie eposów wskazuje wartości ważne dla starożytnych Greków</p> <p>– szerzej charakteryzuje postacie Achillesa i Hektora</p> <p>– charakteryzuje starogrecki ideał herosa (jako harmonijne połączenie cech moralnych i fizycznych; piękna ciała i ducha)</p> <p>– trafnie stosuje w wypowiedziach</p>	<p>– streszcza mity greckie związane z <i>Iliadą</i>; interpretuje je, wskazując archetypy i toposy</p> <p>– recytuje fragmenty <i>Iliady</i> z pamięci, wydobytą patos utworu</p> <p>– charakteryzuje epos starożytny jako gatunek literacki</p> <p>– wyjaśnia szerzej terminy: heros, inwokacja, heksametr (wraz z etymologią), iloczasy, stopa metryczna, patos, <i>mimesis</i>, aoida</p> <p>– charakteryzuje właściwości stylu Homerowego, dokonując analizy stylistycznej wskazanego fragmentu</p> <p>– charakteryzuje styl Homerowy w pogłębiony sposób – z odwołaniem do tekstu (np. zauważa brak „drugiego planu” wydarzeń)</p> <p>– wskazuje polskie odpowiedniki heksametru (np. <i>Powieść Wajdeloty</i> z <i>Konrada Wallenroda</i>)</p> <p>– wyjaśnia, że tzw. heksametr polski opiera się na stałym akcencie w języku polskim</p> <p>– wyjaśnia, dlaczego Homera można uważać za archetyp poety</p> <p>– prezentuje wątpliwości badaczy związane z postacią Homera</p> <p>– na podstawie ilustracji zamieszczonych w podręczniku wskazuje związki sztuki starogreckiej z eposem Homera</p> <p>– ocenia postępowanie herosów i bogów opisane w <i>Iliadzie</i> z różnych punktów widzenia (w kontekście epoki i współczesnym)</p> <p>– wyjaśnia wyrażenie <i>kalos kagathos</i></p> <p>– podaje różne przykłady greckiego umiłowania piękna</p>
<h3>I. Kultura starożytnej Grecji i Rzymu</h3>		
<p>UCZEŃ:</p>		

	<p>w różnych znaczeniach terminy: heros, heroizm, heroiczny</p> <p>– wyjaśnia swoimi słowami terminy: etyczny, estetyczny, podaje właściwe przykłady</p> <p>– zabiera głos w dyskusji na temat: Czy starożytne ideały mogą być cenne dla współczesnego człowieka?</p>	<p>– odwołując się do różnych tekstów kultury (ksiązek, filmów, obrazów), określa znaczenie starożytnych ideałów piękna dla człowieka współczesnego</p>
<p>2. Funkcja mitów w kulturze. Różne sposoby czytania mitów</p>	<p>– streszcza, opowiada ważniejsze mity greckie</p> <p>– swoimi słowami wyjaśnia terminy: mit, topos, archetyp, sacrum i profanum</p> <p>– wyjaśnia, co to znaczy, że mity dotyczą sfery sacrum</p> <p>– wyjaśnia, na czym polegają funkcje mitów: kulturotwórcza, poznawcza, światopoglądowa (bez wprowadzania nazw)</p> <p>– podaje przykłady mitów kosmogonicznych, antropogenicznych, teogonicznych, rodowych (bez terminologii)</p> <p>– na podstawie poznanych mitów wskazuje podstawowe archetypy i toposy ważne dla kultury europejskiej (np. topos labiryntu, wędrowni, archetyp władcy, wojownika, matki, motyw prometejski)</p> <p>– określa wartości ważne dla starożytnych wpisane w opowieści mityczne</p> <p>– wskazuje związki frazeologiczne pochodzące z mitów greckich i wyjaśnia ich znaczenie</p> <p>– wskazuje różnego typu nawiązania do mitów greckich w utworach pochodzących z epok późniejszych</p>	<p>– interpretuje poznane mity, analizując ich warstwę symboliczną</p> <p>– wskazuje różne płaszczyzny odczytania mitów</p> <p>– w sposób pogłębiony wyjaśnia, czym jest mit i jaką rolę odgrywał w społecznościach dawnych oraz jaką odgrywa dziś</p> <p>– przedstawia funkcjonowanie motywów mitycznych w kulturze europejskiej (na wybranych przykładach)</p> <p>– odczytuje wybrane mity (np. wskazane w podręczniku) w sposób symboliczny</p> <p>– na podstawie przykładów związanych z mitologią grecką dowodzi, że tradycja śródziemnomorska jest ważnym źródłem kultury europejskiej</p> <p>– w postaciach bohaterów kultury masowej (Superman, Batman, Spiderman) dostrzega cechy antycznego herosa; wskazuje podobieństwa i różnice</p> <p>– wyjaśnia źródła atrakcyjności tego archetypu dla współczesnej kultury masowej</p>
<p>3. Teatr grecki – człowiek wobec zagadek istnienia</p> <p>Sofokles, <i>Król Edyp</i> lub Ajschylos, <i>Ofiarnice</i> lub Eurypides, <i>Elektra</i></p>	<p>– przedstawia przebieg wydarzeń ukazanych w przeczytanej tragedii (<i>Król Edyp</i> lub <i>Ofiarnice</i>, lub <i>Elektra</i>); streszcza, opowiada utwór</p> <p>– na podstawie znanej tragedii przedstawia antyczną wizję ludzkiego losu (określa rolę przeznaczenia)</p> <p>– wskazuje i ocenia motywy decyzji bohaterów</p> <p>– wyjaśnia, na czym polega tragiczna sytuacja, w jakiej znaleźli się bohaterowie, i jaka była antyczna koncepcja tragizmu</p> <p>– wyjaśnia, na czym polega konflikt tragiczny na różnych płaszczyznach (np. boskie – ludzkie, jednostka – społeczeństwo, uczucie – rozum)</p>	<p>– nazywa wartości, których bronią bohaterowie tragedii</p> <p>– wyjaśnia terminy: wina tragiczna (<i>hamartia</i>), tragiczne zbłądzenie, katastrofa, odwołując się do losów bohaterów tragedii</p> <p>– wyjaśniając, czym był tragizm w dramacie antycznym, odwołuje się do przeczytanych fragmentów literatury naukowej (np. Kotta lub Tatarkiewiczza)</p> <p>– za pomocą słowników precyzuje znaczenie wyrazów: tragiczny, dramatyczny</p>

	<p>– w swoich wypowiedziach poprawnie używa terminów: wina tragiczna (<i>hamartia</i>), tragiczne zbłądzenie, konflikt tragiczny, wybór tragiczny</p> <p>– wyjaśnia, jak starożytni rozumieli naśladowczy charakter sztuki; definiuje pojęcie <i>mimesis</i></p> <p>– wymienia <i>Poetykę</i> Arystotelesa jako pierwsze ważne dzieło opisujące literaturę</p> <p>– na przykładzie poznanego dramatu przedstawia budowę tragedii antycznej, wskazując jej najważniejsze elementy</p> <p>– wyjaśnia rolę chóru (odwołując się do konkretnych fragmentów utworu)</p> <p>– wyjaśnia (odwołując się do treści), na czym polegała koncepcja trzech jedności tragedii antycznej</p> <p>– wskazuje inne zasady rządzące budową tragedii antycznej (np. nie więcej niż trzech aktorów na scenie, „ozdobny” język)</p> <p>– swoimi słowami przedstawia genezę dramatu antycznego (tragedii i komedii), wywodząc go ze świąt ku czci Dionizosa</p> <p>– posługując się rysunkiem lub zdjęciem, opowiada o wyglądzie i funkcji amfiteatru greckiego, strojach aktorów itp.</p> <p>– wymienia najważniejszych twórców tragedii greckiej</p> <p>– wyjaśnia określenia: apolliński i dionizyjski, odnosząc je do charakteru sztuki i wiążąc z postaciami bóstw greckich</p> <p>– na podstawie wskazanych zabytków (rzeźby, budowle) przedstawia główne cechy sztuki greckiej okresu klasycznego</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie terminu „poetyka”</p> <p>– opisuje budowę tragedii antycznej, używając określeń: <i>epieisodion</i>, <i>stasimon</i>, <i>prologos</i>, <i>parodos</i>, <i>eksodos</i>, <i>epilogos</i>, <i>katastrofa</i>, <i>pertyteia</i> itp.</p> <p>– wyjaśnia wyżej wymienione terminy i odnosi je do fragmentów znanego utworu</p> <p>– wskazuje religijną rolę teatru w starożytnej Grecji i jego społeczne uwarunkowania (demokracja ateńska)</p> <p>– szerzej wyjaśnia znaczenie przymiotników: apolliński i dionizyjski, przywołując koncepcję Nietzschego</p>
<p>4. Filozofia starożytnej Grecji</p>	<p>– ogólnie określa przedmiot i główne działy filozofii (w zakresie informacji z podręcznika)</p> <p>– wskazuje kilka podstawowych pytań filozoficznych</p> <p>– wyjaśnia, kim byli: Tales, Empedokles, Demokryt, Pitagoras, Sokrates, Platon, Diogenes, Arystoteles, Epikur, Seneka i Marek Aureliusz (w zakresie informacji z podręcznika)</p> <p>– prezentuje główne szkoły filozoficzne starożytnej Grecji i Rzymu, wskazując ich najważniejsze założenia (zwłaszcza stoików, epikurejczyków, cyników, sceptyków)</p> <p>– w swoich wypowiedziach poprawnie używa nazw: platonicy, idealizm platoński, stoicy, epikurejczycy, sofiści, cynicy, sceptycy (oraz wyrazów pokrewnych)</p> <p>– czyta ze zrozumieniem fragmenty dzieł Platona i Marka Aureliusza (zamieszczone w podręczniku), wskazując zawarte w nich problemy filozoficzne</p> <p>– swoimi słowami wyjaśnia metaforę jaskini Platona</p>	<p>– szerzej przedstawia szkoły filozoficzne starożytnej Grecji i Rzymu</p> <p>– wyjaśnia ogólnie, na czym polegał idealizm platoński</p> <p>– określa, jaką rolę odegrał Arystoteles w rozwoju filozofii (w zakresie informacji z podręcznika)</p> <p>– dokładniej charakteryzuje postawę stoicką (wobec świata, śmierci itd.); ocenia ją</p> <p>– dokładniej charakteryzuje epikurejską koncepcję szczęścia</p> <p>– w swych komentarzach sprawnie używa terminów filozoficznych (np. stoicyzm, stoik, stoicki, epikureizm, epikurejski, a także: etyka, estetyka, logika, metafizyka)</p> <p>– określa, jakie było w starożytności (i jest – w sensie uniwersalnym) znaczenie dialogu (dyskusji) w dochodzeniu do wiedzy i prawdy</p>

	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia (ogólnie) najważniejsze dla filozofii starożytnej koncepcje człowieka i sposobów osiągnięcia szczęścia – wyjaśnia krótko, kim byli sofisci – opowiada niektóre anegdoty związane z postaciami starożytnych filozofów 	
<p>5. Horacy i liryka starożytna</p> <p>Horacy: <i>Do Leukone, Do Deliusza, Do Postuma, Wybudowałem pomnik</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – określa, jakim gatunkiem była pieśń (w poezji starożytnej) i jaki był jej związek z muzyką – określa temat, nastrój, charakter czytanych wierszy, wskazuje i wyjaśnia główne ich motywy – swoimi słowami przedstawia filozoficzną problematykę wierszy Horacego i innych poetów; wskazuje motywy stoickie i epikurejskie – wyjaśnia, na czym polegają uniwersalne wartości utworów Horacego – wyjaśnia znaczenie i źródło terminów: <i>mecenas, mecenał</i> – wskazuje trudności związane z tłumaczeniem utworów obcojęzycznych na przykładzie różnic w tłumaczeniach Horacego – krótko przedstawia sylwetki najważniejszych poetów starożytności (Tyrteusza, Safony, Anakreonta, Symonidesa, Teokryta, Wergiliusza, Owidiusza) – charakteryzuje lirykę jako rodzaj literacki, wskazując jej podstawowe wyznaczniki – wymienia podstawowe gatunki poetyckie wywodzące się z antyku (m.in. pieśń, hymn, tren, elegia, sielanka, satyra) – wyjaśnia terminy: <i>plejada, poezja tyrtejska, elegia, hymn, epigramat, epitafium, anakreontyk, erotyk, sielanka, idylla, epitalamion, bukolika</i> – wyjaśnia, czym jest <i>topos Arkadii</i> i jakie jest jego pochodzenie 	<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje czytane wiersze Horacego – krótko streszcza poglądy Horacego na sztukę – wyjaśnia, jaką postawę artystyczną określa się mianem klasycyzmu – na podstawie czytanych wierszy określa pozycję artysty w starożytności – wyjaśnia znaczenie motywu <i>exegi monumentum</i>, odwołując się do wiersza Horacego – wyjaśnia znaczenie słynnych Horacjańskich sentencji (przytacza kilka z nich) – w swoich wypowiedziach na temat literatury (i życia) trafnie przytacza niektóre sentencje Horacjańskie – wyjaśnia pierwotne znaczenie słowa „liryka” i jego źródło – poprawnie stosuje w zdaniach przymiotniki: <i>liryczny, klasyczny</i> – w różnych znaczeniach – podaje przykłady poezji tyrtejskiej w literaturze różnych epok
Zbigniew Herbert, <i>Apollo i Marsjasz</i>	<ul style="list-style-type: none"> – określa funkcje nawiązań antycznych w poezji współczesnej (np. w wierszu Herberta <i>Apollo i Marsjasz</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje sposób ukazania pojedynku Apollina i Marsjasza w wierszu Herberta (różne koncepcje sztuki) – wiersz Herberta czyni punktem wyjścia do rozważań na temat sztuki, jej zadań, charakteru itp.

II. Biblia

UCZEŃ:

<p>1. Biblia – księga ksiąg. Opowieści o początku i końcu</p> <p>Księga Rodzaju, Apokalipsa św. Jana</p>	<ul style="list-style-type: none"> – podaje podstawowe wiadomości na temat Biblii (pochodzenie, budowa, czas powstawania, Stary i Nowy Testament, księgi biblijne, Pięcioksiąg Mojżeszowy, rozdziały i wersety; języki) – krótko (w zakresie wiadomości z podręcznika) przedstawia kilka ksiąg biblijnych (np. Księgę Rodzaju, Księgę Wyjścia, Księgę Psalmów, Pieśń nad pieśniami, Księgę Hioba, Ewangelię, Apokalipsę) 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pochodzenie i dosłowne znaczenie nazwy „Biblia”
--	--	--

	<p>– odczytuje biblijny opis stworzenia świata jako hymn na cześć Wszechmogącego</p> <p>– charakteryzuje obraz Boga, człowieka i świata w świetle Księgi Rodzaju</p> <p>– wskazuje i objaśnia najważniejsze elementy symboliczne zawarte w czytanych fragmentach Biblii (np. symbolikę liczb, symbole Apokalipsy: Baranek, siedem pieczęci, czterej jeźdźcy, Bestia, Babilon)</p> <p>– wskazuje i interpretuje podstawowe toposy biblijne (np. topos raju, <i>homo viator</i>)</p> <p>– wyjaśnia znaczenie słowa „apokalipsa”</p> <p>– podaje podstawowe informacje na temat Apokalipsy św. Jana</p> <p>– w czytanych fragmentach wskazuje najważniejsze cechy stylu Apokalipsy (wizyjność, symboliczność, charakterystyczne cechy składni itp.)</p> <p>– przytacza najbardziej znane biblizmy (także poznane w gimnazjum) i podaje ich współczesne znaczenie</p> <p>– odwołując się do wybranych przykładów (np. zamieszczonych w podręczniku obrazów i wierszy), przedstawia funkcjonowanie toposów biblijnych w sztuce europejskiej</p>	<p>– wyjaśnia, dlaczego biblijny opis stworzenia świata trzeba czytać jak poemat, a nie jak kronikę czy opis naukowy – wykorzystuje wiadomości z zamieszczonego w podręczniku fragmentu książki Anny Świderkówny</p> <p>– porównuje biblijną i mityczną (grecką) opowieść o początku świata</p> <p>– wskazuje biblijne źródła toposu stwarzania nowej rzeczywistości przez nazywanie</p> <p>– porównuje sposób ukazania tych samych (podobnych) toposów w mitologii greckiej i Biblii (np. potop, raj – Arkadia)</p> <p>– podaje przykłady odczytywania tekstów biblijnych w sposób dosłowny i paraboliczny lub symboliczny (np. opowieść o grzechu pierworodnym i wygnaniu z raju) wykorzystuje wiadomości z zamieszczonego w podręczniku fragmentu książki Anny Świderkówny</p> <p>– przedstawia i interpretuje wizję końca świata zawartą w Apokalipsie św. Jana; wyjaśnia, dlaczego była ona księgą nadziei chrześcijan</p> <p>– na przykładach biblizmów wyjaśnia, czym jest związek frazeologiczny stały (frazeologizm)</p> <p>– interpretuje sposób wykorzystania motywów i symboli Apokalipsy w różnych dziełach sztuki (na wybranych przykładach malarstwa lub w wierszu Czesława Miłosza <i>Piosenka o końcu świata</i>)</p>
<p>2.1 Człowiek i Bóg</p> <p>opowieść o ofierze Abrahama i fragmenty wybranych ksiąg biblijnych</p>	<p>– opowiada, streszcza, komentuje różne opowieści biblijne (wskazane przez nauczyciela i poznane w ramach lektury własnej)</p> <p>– odczytuje opowieści biblijne jako obraz relacji między człowiekiem a Bogiem</p> <p>– lokalizuje najważniejsze postacie, motywy i obrazy biblijne (starotestamentowe, np. walka Jakuba z aniołem, arka Noego, dziesięcioro przykazań, Józef, Mojżesz, Arka Przymierza, walka Dawida z Goliatem, świątynia Salomona, niewola babilońska, oraz z Nowego Testamentu)</p> <p>– na wybranych przykładach przedstawia i komentuje symboliczny charakter postaci i pojęć biblijnych</p>	<p>– interpretuje ważniejsze opowieści biblijne, wskazując ich sensy uniwersalne i warstwę symboliczną (np. historię Abrahama, opowieści o Kainie i Ablu, o potopie, o wieży Babel, zniszczeniu Sodomy i Gomory, sądzie Salomona i inne)</p> <p>– wskazuje kulturowy kontekst motywów biblijnych (utwory i symbole Izraela – w zakresie wskazanym w podręczniku)</p> <p>– w sposób pogłębiony interpretuje biblijną wizję Boga, człowieka i świata</p> <p>– wyjaśnia, co to znaczy, że świat przedstawiony opowieści biblijnych należy do sfery sacrum</p>

	<p>zdania, paralelizmy, powtórzenia, fragmentaryczność)</p> <p>– wyjaśnia, na czym polega uniwersalny charakter poznanych opowieści biblijnych (np. historii Abrahama)</p> <p>– określa funkcje nawiązań biblijnych w poezji współczesnej (np. w wierszu Wisławy Szymborskiej <i>Na wieży Babel</i>)</p>	<p>– na przykładach znanych opowieści komentuje fragmentaryczność narracji biblijnej (oświetlanie wybranego punktu, epizodu opowieści)</p> <p>– wskazuje podstawowe różnice między stylem biblijnym i homeryckim (na podstawie zamieszczonego w podręczniku fragmentu książki Ericha Auerbacha)</p> <p>– interpretuje wiersze współczesne zawierające nawiązania do Biblii (np. Wisławy Szymborskiej <i>Na wieży Babel</i>)</p>
<p>2.2 Psalm – modlitwa wieków</p> <p><i>Psalm 6,</i> <i>Psalm 144</i></p>	<p>– wyjaśnia, jakim gatunkiem jest psalm biblijny</p> <p>– wymienia podstawowe rodzaje psalmów, rozpoznaje je</p> <p>– podaje podstawowe informacje o Księdze Psalmów (w zakresie wiadomości z podręcznika)</p> <p>– interpretuje psalmy biblijne jako uniwersalną opowieść o relacjach między człowiekiem a Bogiem</p> <p>– na podstawie wskazanych fragmentów dostrzega i komentuje symboliczność języka psalmów</p> <p>– wymienia najważniejsze przekłady psalmów na język polski</p>	<p>– interpretuje psalmy biblijne jako najdoskonalszy wzór tekstu modlitewnego</p> <p>– wskazuje, jak wyrażają się w języku psalmów relacje między podmiotem mówiącym (człowiekiem) i adresatem (Bogiem), np. ocenia określenia Boga i człowieka, wskazuje charakterystyczne porównania, epitety</p> <p>– określa biblijne rozumienie wiary (wiara w Boga a zaufanie – wierność Bogu)</p> <p>– na przykładach psalmów wyjaśnia, czym się różni przekład od parafrazy</p> <p>– porównuje różne przekłady tego samego psalmu, określa podobieństwa i różnice (na wybranym przykładzie)</p>
<p>3. Sens cierpienia, sens miłości</p> <p><i>Księga Hioba,</i> <i>Pieśń nad pieśniami,</i> <i>Hymn o miłości św. Pawła,</i> <i>przypowieść o miłosiernym Samarytaninie</i> <i>oraz wybrane przypowieści ewangeliczne (Osiem błogosławieństw)</i></p>	<p>– przedstawia historię biblijnego Hioba i wskazuje różne sposoby jej odczytania (np. opowieść o sensie cierpienia, o wierze, o relacjach między człowiekiem a Bogiem)</p> <p>– przedstawia własne refleksje na temat cierpienia i wiary (formułuje sądy i opinie, uzasadnia je)</p> <p>– rozpoznaje cechy gatunkowe opowieści o Hiobie (przypowieść)</p> <p>– swoimi słowami przedstawia temat, charakter, główne idee czytanych fragmentów Biblii</p>	<p>– interpretuje opowieść o Hiobie, wykorzystując informacje zawarte w zamieszczonym w podręczniku fragmencie książki Anny Świderkówny; przedstawia Hioba jako postać symboliczną</p> <p>– komentuje biblijne rozumienie cierpienia i jego znaczenie w dziele odkupienia</p> <p>– porównuje obrazy bohaterów, których dotknęło cierpienie, pochodzących z różnych utworów (np. Hiob, Prometeusz, król Edyp)</p>

	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czemu Pieśń nad pieśniami znalazła się wśród tekstów religijnych – określa, jaki obraz miłości wylania się z czytanych fragmentów Biblii, konfrontuje go z własnymi przemyśleniami na ten temat – w utworze św. Pawła wskazuje cechy hymnu – streszcza, opowiada, parafrazuje wskazane przypowieści ewangeliczne – interpretuje przedstawione przypowieści, odczytując ich warstwę paraboliczną – przedstawia przypowieść (parabolę) jako gatunek biblijny – na podstawie fragmentu <i>Kazania na Górze</i> streszcza sens nauki Chrystusa – w czytanych fragmentach Biblii dostrzega charakterystyczne cechy stylu biblijnego (paralelne konstrukcje składniowe, rozpoczynanie zdań od spójników, przestawny szyk zdania, specyficzne słownictwo itp.) – wyjaśnia, czym jest stylizacja językowa – wymienia podstawowe gatunki literackie wywodzące się z Biblii – ogólnie wyjaśnia, dlaczego Biblia stanowi fundament nowożytnej kultury europejskiej – określa funkcję nawiązań biblijnych w poezji współczesnej (np. w wierszach Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, Anny Kamieńskiej, Czesława Miłosza – zamieszczone w podręczniku) 	<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje Pieśń nad pieśniami jako poemat miłosny o charakterze symbolicznym – wyjaśnia, dlaczego Hymn o miłości św. Pawła uważa się za najpełniejszy obraz miłości – charakteryzuje hymn jako gatunek literacki, wskazując jego tradycję biblijną i antyczną – wyjaśnia (ogólnie), na czym polega uniwersalny sens przypowieści biblijnych – porównuje obraz Boga wylaniający się z ksiąg Starego Testamentu (sprawiedliwy Jahwe) i Nowego Testamentu (chrześcijański Bóg miłości) – wyjaśnia, na czym polegała rewolucyjność nauki Chrystusa – interpretuje symbolikę góry – opisuje styl czytanych fragmentów Starego i Nowego Testamentu, wskazując i określając charakterystyczne środki językowe – na wybranych przykładach wyjaśnia, czym jest stylizacja biblijna – na wybranych przykładach krótko objaśnia sposoby odczytywania Biblii (jako księgi świętej, dzieła zawierającego sens moralny, jako utworu literackiego) – omawia dzieła sztuki inspirowane tradycją biblijną – interpretuje wiersze współczesne zawierające nawiązania do Biblii (np. Krzysztofa Kamila Baczyńskiego, Anny Kamieńskiej, Czesława Miłosza – zamieszczone w podręczniku)
<p>Dziś. Proza reportażowa i literatura faktu</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia gatunki publicystyczne (reportaż, wywiad, sprawozdanie), określa, co je łączy – wskazuje najważniejsze cechy reportażu jako gatunku publicystycznego (zakres wiadomości z podręcznika) – wymienia rodzaje reportażu – ze względu na tematykę i na środek przekazu – wymienia wybitnych polskich reportażyistów (np. Ryszarda Kapuścińskiego, Hannę Krall) 	<ul style="list-style-type: none"> – docieka przyczyn popularności reportażu we współczesnej kulturze – określa rolę prozy reportażowej w kształtowaniu opinii publicznej – wyjaśnia, co decyduje o tym, że jakiś utwór należy do literatury pięknej (np. artystyczny język, fikcja literacka) – wyjaśnia swoimi słowami terminy: dokumentaryzm, literatura dokumentarna – wskazuje literackie sposoby budowania obrazu postaci i problemu

<p>Wojciech Tochman, <i>Outside</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – określa tematykę i przesłanie przeczytanego reportażu (np. <i>Outside</i> Tochmana); ocenia społeczne znaczenie podjętego problemu – wyjaśnia tytuł reportażu i określa jego rolę – wskazuje elementy wywiadu i określa jego funkcję w tekście publicystycznym – wskazuje w tekście mowę niezależną, zależną i pozornie zależną; określa ich funkcje – próbuje opisać stosunek autora reportażu do przedstawionych wydarzeń – podejmuje próbę napisania własnego reportażu 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia kompozycję i cechy językowo-stylistyczne wybranego reportażu, np. Tochmana (m.in. sposób posługiwania się mową niezależną i pozornie zależną; zachowanie cech językowych osób mówiących) – pisze własny reportaż, wykorzystując wiedzę o warsztacie pracy dziennikarza prasowego (lub innego)
<p>Olga Tokarczuk, <i>Prawiek i inne czasy</i> (fragment lub całość)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – określa elementy świata przedstawionego w powieści Tokarczuk, wyjaśnia, na czym polega ich szczególny charakter – wyjaśnia przenośne znaczenie tytułu, odwołując się do Biblii (Księgi Koheleta) – dostrzega symboliczny charakter świata przedstawionego powieści (np. granice Prawieku, nazwy rzek) 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje świat przedstawiony powieści, zwracając uwagę na odniesienia biblijne – w czytanych fragmentach wskazuje elementy mityzacji – w swych wypowiedziach o świecie przedstawionym powieści posługuje się terminami: sacrum, profanum – przeciwstawia sobie terminy: dokumentaryzm i mityzacja

III. Średniowiecze

UCZEŃ:

<p>1. Czas modlitwy: poetka średniowieczna: <i>Bogurodzica</i>, <i>Lament świętokrzyski</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – wygłasza <i>Bogurodzicę</i> z pamięci – parafrazuje tekst pieśni, przedstawiająco współczesną polszczyzną – w tekście <i>Bogurodzicy</i> wskazuje i wyjaśnia archaizmy – opisuje budowę pieśni, wskazując strofy, refren, powtórzenia, paralelizmy składniowe i kompozycyjne, rymy itp. – wskazuje apostrofy, określa adresatów wypowiedzi – podaje podstawowe informacje na temat <i>Bogurodzicy</i> (czas powstania, hipotetyczne autorstwo, funkcja hymnu rycerskiego) – wiąże religijny charakter pieśni z teocentryzmem epoki – przedstawia treść i budowę <i>Lamentu świętokrzyskiego</i> – parafrazuje tekst pieśni, przedstawiająco jej treść współczesną polszczyzną, wskazuje i objaśnia archaizmy 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje budowę pieśni, dostrzegając jej kunsztowność i niektóre elementy symboliczne (np. oparcie budowy na liczbie 2) – wyjaśnia, dlaczego <i>Bogurodzica</i> jest zabytkiem języka polskiego (podając konkretne przykłady form językowych) – odnajduje w pieśni elementy średniowiecznej wizji świata (np. odzwierciedlenie hierarchicznego porządku) – interpretuje <i>Bogurodzicę</i> w kontekście średniowiecznej idei pośrednictwa – wskazuje w <i>Bogurodzicy</i> obecność motywu <i>Deesis</i> – wykorzystując zamieszczony w podręczniku tekst Romana Mazurkiewicza, wymienia „zagadki” <i>Bogurodzicy</i> (hipotezy związane z jej pochodzeniem)
---	--	--

	<p>– opisuje uczucia osoby mówiącej w wierszu – wskazuje kolejnych adresatów, do których zwraca się Maryja – wyjaśnia, dlaczego uważa się, iż <i>Lament świętokrzyski</i> może być fragmentem zaginionego widowiska pasyjnego</p> <p>– wyjaśnia terminy: średniowiecze, teocentryzm, uniwersalizm, hierarchizacja, plankt, apokryf, pieta</p> <p>– wymienia widowiska pasyjne i misteria jako formy teatru średniowiecznego</p> <p>– na podstawie konkretnych dzieł (przywołanych w podręczniku obrazów, rzeźb, budowli) charakteryzuje cechy stylu romańskiego i gotyckiego – w omawianych dziełach wskazuje elementy symboliczne (np. hierarchia wielkości postaci, centralna pozycja, kolory, symbolika liczb, motywy symboliczne i alegoryczne itp.)</p> <p>– określa, czym zajmowała się filozofia średniowiecza i jakie były główne jej kierunki (zakres wiadomości z podręcznika) – objaśnia (ogólnie) terminy: augustynizm, tomizm, scholastyka – interpretuje naukę św. Augustyna jako filozofię intuicji i miłości – interpretuje naukę św. Tomasza jako filozofię racjonalnego porządku i hierarchii – przedstawia (ogólnie) cechy świata stworzonego przez Boga – w świetle filozofii średniowiecza</p>	<p>– porównuje wyobrażenie Matki Bożej w <i>Bogurodzicy</i> i <i>Lamencie świętokrzyskim</i>, przedstawiając dwa różne obrazy Maryi („boski” i „ludzki”) ukazane w tych utworach – określa funkcje apostołów w każdym z utworów</p> <p>– przedstawia charakter i funkcje widowisk średniowiecznych (misteriów i widowisk pasyjnych)</p> <p>– dostrzega związek wyobrażeń Matki Bożej w pieśniach ze sztuką romańską (<i>Bogurodzica</i>) i gotycką (<i>Lament Świętokrzyski</i>)</p> <p>– wymienia przykładowe doniosłe zabytki sztuki średniowiecznej – romańskiej i gotyckiej – w sposób pełniejszy wyjaśnia, na czym polegał symboliczny charakter sztuki średniowiecza, np. na podstawie katedry gotyckiej</p> <p>– streszcza główne założenia augustynizmu i tomizmu – wskazuje źródła augustynizmu i tomizmu tkwiące korzeniami w filozofii antyku (idealizm Platona i ład Arystotelesowski) – wskazuje w czytanych fragmentach <i>Wyznań</i> św. Augustyna anafory, apostrofy, wykrzyknienia i inne wykładniki stylu retorycznego; określa ich funkcje</p>
<p>2. W kręgu ideałów: święci</p> <p><i>Legenda o świętym Aleksym</i></p>	<p>– streszcza <i>Legendę o św. Aleksym</i>; przedstawia dzieje i postać świętego – „przekłada” polszczyznę średniowieczną na język współczesny – przedstawia wzorzec osobowy świętego ascety na przykładzie św. Aleksego – podaje przykłady postaci innych ascetów, np. św. Szymona Słupnika – wiąże ideał ascezy z teocentryzmem i średniowieczną koncepcją człowieka (doskonała dusza – grzeszne ciało) – ocenia decyzję św. Aleksego w kontekście ideałów epoki i z punktu widzenia człowieka współczesnego</p>	<p>– interpretuje wzorzec świętego ascety w kontekście filozofii średniowiecznej – przedstawia różne formy ascezy średniowiecznej (np. na podstawie malarstwa przywołanego w podręczniku)</p> <p>– formułuje własne sądy i opinie na temat średniowiecznych wzorców ascezy, uzasadnia je, przytaczając argumenty</p>

<p>Stanisław Grochowiak, <i>Święty Szymon Słupnik</i>, Kazimiera Iłłakowiczówna, <i>Opowieść małżonki świętego Aleksego</i></p> <p><i>Kwiatki świętego Franciszka</i></p>	<p>– wyjaśnia terminy: hagiografia, legenda (żywot), asceza, asceta – określa, jakim gatunkiem literackim była legenda średniowieczna – w żywocie świętego Aleksego wskazuje stałe elementy utworu hagiograficznego (schemat, charakterystyczne epizody)</p> <p>– odczytuje wybrane fragmenty <i>Kwiatków św. Franciszka</i> ze zrozumieniem ich paraboliczności i moralistycznego charakteru – streszcza, opowiada, komentuje wybrane opowieści – rozpoznaje i wyjaśnia symbolikę zawartą w utworze (np. dwunastu towarzyszy, nauce w drodze, wilk jako alegoria zła) – określa stosunek św. Franciszka do natury – wymienia główne wartości wiążące się z duchowością franciszkańską, np. pokój, dobro, pokora, ubóstwo, radość i pogoda, miłość do stworzeń – wypowiada swój sąd na temat znaczenia postawy franciszkańskiej (i ideałów franciszkańskich) we współczesnym świecie – w swoich wypowiedziach używa trafnie terminów: franciszkanizm, franciszkański</p>	<p>– przedstawia wzorzec kompozycyjny (schemat) średniowiecznej legendy (żywotu); odnajduje go w <i>Legendzie o św. Aleksym</i></p> <p>– wykorzystuje wnioski z interpretacji wierszy Stanisława Grochowiaka, Kazimierza Iłłakowiczówny (zamieszczonych w podręczniku)</p> <p>– w pieśni <i>Pochwała stworzenia...</i> odnajduje elementy średniowiecznej hierarchicznej wizji świata – określa stosunek św. Franciszka do ideału ascezy – komentuje franciszkański ideał ubóstwa, odwołując się do wiadomości z historii (bogactwo Kościoła a nauka Ewangelii; spór o ubóstwo i herezje średniowieczne)</p> <p>– porównuje wzorzec świętości Franciszka i Aleksego</p> <p>– omawia różne spojrzenia na postaci świętych w poezji współczesnej (interpretuje wiersze zamieszczone w podręczniku)</p>
<p>3. W kręgu ideałów: władca, rycerz, dama</p> <p><i>Pieśń o Rolandzie</i>, Chrétien de Troyes <i>Percewal na Zamku Graala</i></p>	<p>– charakteryzuje średniowieczny wzorzec osobowy rycerza na podstawie postaci Rolanda (poznanej w gimnazjum), Percewala oraz fragmentów książki Marii Ossowskiej; wskazuje związane z nim idee i wartości (np. honor, wierność, czystość) – streszcza, opowiada fragmenty opowieści o Percewalu (fragment zamieszczony w podręczniku) – wskazuje alegoryczny charakter opowieści o Percewalu – odwołując się do wzorca osobowego rycerza, wyjaśnia, dlaczego rycerze poszukiwali św. Graala</p> <p>– wyjaśnia terminy: epika rycerska, romanse rycerskie, pieśń o czynach, truwerzy, trubadurzy</p>	<p>– wymienia wartości, postawy, obyczaje, ceremonie, formy zachowań itp. składające się na średniowieczną kulturę rycerską (zakres wiadomości z podręcznika) – określa, czym jest etos rycerski (czym był w średniowieczu i jakie jest jego miejsce w świecie współczesnym) – przedstawia kulturę rycerską jako przejaw uniwersalizmu średniowiecznej Europy (wykorzystuje także wiadomości z historii) – dostrzega związek ideałów rycerskich z systemem feudalnym epoki średniowiecza – wskazuje różne źródła kulturowe obecne w <i>Opowieści o Królu Arturze i rycerzach Okrągłego Stołu</i> (legendy bretońskie, apokryfy chrześcijańskie)</p>

<p>Galla Anonim, <i>Kronika polska</i></p> <p><i>Dzieje Tristana i Izoldy</i> (fragmenty lub całość)</p>	<p>– w swoich wypowiedziach posługuje się terminami: alegoria, symboliczność, apokryf, etyka rycerska</p> <p>– na przykładzie wybranego obrazu wykazuje alegoryczny charakter malarstwa średniowiecznego (wykorzystuje „słownik alegorii” zamieszczony w podręczniku)</p> <p>– we fragmencie eposu rycerskiego i dziełach malarskich wskazuje elementy średniowiecznego kultu czystości, dziewictwa, kobiety – związanego z kulturą rycerską</p> <p>– na podstawie kroniki Galla Anonima charakteryzuje idealnego średniowiecznego władcę</p> <p>– określa, jakim gatunkiem była kronika średniowieczna (na przykładzie czytanego fragmentu wskazuje jej cechy)</p> <p>– w opisie władców wskazuje elementy hiperbolizacji, idealizacji itp. oraz określa ich funkcję</p> <p>– wyjaśnia, na czym polegała dwujęzyczność polskiego średniowiecza</p> <p>– opowiada, streszcza dzieje Tristana i Izoldy (fragmenty lub cały romans)</p> <p>– charakteryzuje postaci kochanków;</p> <p>– opisuje rodzaj łączącej ich miłości</p> <p>– w postaciach Tristana i króla Marka odnajduje cechy wzorców osobowych epoki (rycerz i władca)</p> <p>– określa, na czym polega tragizm losów Tristana i Izoldy</p> <p>– wskazuje i interpretuje wybrane elementy symboliczne i alegoryczne utworu (walka ze smokiem, czarodziejski napój, miecz między śpiącymi kochankami, krzak głogu)</p> <p>– opisuje wzorzec miłości rycerskiej</p>	<p>– odnajduje te same idee ukazywane w sposób alegoryczny w opowieści o Percewalu i w przykładach malarstwa zamieszczonych w podręczniku</p> <p>– przedstawia kronikę jako gatunek średniowiecznej historiografii</p> <p>– na przykładzie dzieła Galla Anonima określa rolę, jaką odgrywały kroniki w średniowieczu</p> <p>– odnajduje cechy idealnego władcy w postaciach znanych z innych utworów (np. Karol Wielki)</p> <p>– wskazuje i w pogłębiony sposób interpretuje źródła konfliktu moralnego, jaki przeżywają bohaterowie (konflikt między etyką rycerską, honorem, wiernością a uczuciem, siłą namiętności)</p> <p>– określa, jaką funkcję w utworze pełni magia</p> <p>– wskazuje różne źródła kulturowe opowieści o Tristanie i Izoldzie</p> <p>– porównuje wzorzec miłości ukazany w <i>Dziejach Tristana i Izoldy</i> z wzorcami współczesnymi</p>
<p>4. Śmierć i zaświaty</p> <p><i>Rozmowa mistrza Polikarpa ze Śmiercią</i></p>	<p>– przedstawia treść <i>Rozmowy mistrza Polikarpa ze Śmiercią</i>, opisuje występujące w niej postacie</p> <p>– parafrazuje tekst utworu (znajduje współczesne odpowiedniki form archaicznych)</p> <p>– wskazuje w utworze cechy dialogu jako gatunku literackiego</p> <p>– wyjaśnia, czym był średniowieczny motyw tańca śmierci (<i>dance macabre</i>), odnajduje go w różnych dziełach sztuki oraz w <i>Rozmowie...</i></p> <p>– dostrzega dydaktyczno-moralizatorskie przesłanie <i>Rozmowy...</i> i dzieł sztuki zawierających motyw tańca śmierci</p>	<p>– wskazuje i objaśnia obecne w utworze archaizmy</p> <p>– dostrzega w <i>Rozmowie...</i> efekty groteskowe i wskazuje elementy satyry społecznej</p> <p>– na podstawie <i>Rozmowy...</i> oraz wybranych dzieł sztuki (np. przywołanych w podręczniku) wnioskuje, jak w średniowieczu pojmowano i przedstawiano śmierć</p>

<p><i>Pieśń o Rolandzie</i> (fragment)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje w <i>Rozmowie...</i> komizm sytuacyjny, komiczną degradację obrazu śmierci, wymieszanie grozy i śmieszności – dokonuje szczegółowej analizy sceny śmierci Rolanda, wskazując elementy symboliczne – w swych wypowiedziach posługuje się terminami: apoteoza, heroizm, sakralizacja, idealizacja 	<ul style="list-style-type: none"> – na podstawie wiedzy o epoce i jej teocentrycznym charakterze wyjaśnia, dlaczego w średniowieczu powstała sztuka umierania (<i>ars moriendi</i>) – interpretuje scenę śmierci Rolanda w kontekście etosu rycerskiego i teocentryzmu epoki; określa, jaką funkcję pełni obraz śmierci bohatera
<p>François Villon, <i>Wielki testament</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – określa, na czym polega odmienność <i>Wielkiego testamentu</i> Villona od dotychczas poznanej literatury średniowiecza – w utworze Villona wskazuje topos <i>ubi sunt</i> i określa związane z nim znaczenia – dostrzega groteskowy charakter utworu – opisuje poetykę utworu: określa funkcje pytań retorycznych, nagromadzeń, wyliczeń, epitetów 	<ul style="list-style-type: none"> – podaje informacje na temat życia i twórczości Villona, wiążąc biografię z charakterem jego utworów – w <i>Wielkim testamencie</i> wskazuje językowe i stylistyczne wykładniki groteski – na podstawie przekładu Tadeusza Żeleńskiego-Boya wyjaśnia, czym jest stylizacja językowa (archaizacja) – wyjaśnia, co oznacza „jesień średniowiecza” i jakie zjawiska kulturowe wiążą się z tym określeniem
<p>Dante, <i>Boska Komedia</i> (fragment)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – określa tematykę, charakter, zamierzoną rolę <i>Boskiej Komedii</i> Dantego (przestroga dla błędzącej ludzkości, którą trzeba zawrócić ze złej drogi) – określa (ogólnie) miejsce utworu w kulturze średniowiecza – w czytany fragment wskazuje i wyjaśnia elementy alegoryczne i symboliczne – poprawnie posługuje się terminami: alegoria, tercyna – objaśnia tytuł utworu 	<ul style="list-style-type: none"> – określa, jak Dante pojmuje miłość (siła wprawiająca w ruch słońce i gwiazdy) – wyjaśnia wybór przewodników oprowadzających poetę po zaświatach – analizuje środki stylistyczne służące opisowi mąk piekielnych, określa ich funkcje – wyjaśnia, czemu <i>Boską Komedie</i> uważa się za <i>summę</i> średniowiecza (zmierza ona do porządkowania obrazu świata)
<p>Hans Memling, <i>Sąd Ostateczny</i> oraz przykłady malarstwa średniowiecznego przywołane w podręczniku</p>	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje obraz piekła w <i>Boskiej Komedii</i> i na obrazie Memlinga <i>Sąd Ostateczny</i> – na podstawie <i>Boskiej Komedii</i> i malarstwa przedstawia średniowieczne wyobrażenie ziemi, piekła, czyścica i raju – podaje przykłady średniowiecznych dzieł sztuki zawierających motyw eschatologiczny – na podstawie zamieszczonego w podręczniku fragmentu <i>Jesieni średniowiecza</i> przedstawia trzy wątki tematyczne wiążące się ze śmiercią w literaturze i sztuce średniowiecza 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadnia powszechność motywów śmierci i Sądu Ostatecznego w literaturze i sztuce średniowiecza na podstawie wiedzy o światopoglądzie epoki i średniowiecznej koncepcji człowieka itp.

<p>Dziś. Literatura fantasy</p> <p>John Ronald Reuel Tolkien, Andrzej Sapkowski (fragmenty prozy)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje świat przedstawiony prozy Tolkiena – dostrzega motyw walki dobra ze złem będący podstawą kompozycji powieści – określa, czym jest literatura fantasy i dlaczego została ona wyodrębniona jako gatunek – w utworze Sapkowskiego odnajduje przetworzone motywy i postacie z epiki rycerskiej; komentuje sposób ich wykorzystania – wyjaśnia pojęcia: pastisz, parodia i posługuje się nimi w swoich wypowiedziach – określa stylistyczną funkcję wulgaryzmów, kolokwializmów i elementów stylu potocznego 	<ul style="list-style-type: none"> – próbuje wskazać źródła popularności literatury fantasy – w języku prozy Sapkowskiego zauważa obecność różnych konwencji stylistycznych i różnych tradycji literackich
--	---	--

IV. Renesans

UCZEŃ:

<p>18. Renesansowa koncepcja godności człowieka</p> <p>Giovanni Pico della Mirandola, <i>Mowa o godności człowieka</i></p> <p>Jan Kochanowski, <i>Pieśń XIX, ks. II; Pieśń XXIV, ks. II; fraszki: Do gór i lasów, Do fraszek</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje godność i wolność człowieka jako temat literatury (myśli) renesansowej, przywołuje konkretne teksty – na podstawie czytanych tekstów określa, jak zmieniły się (w stosunku do średniowiecza) poglądy na człowieka i jego relacje ze światem – wskazuje i wyjaśnia różne znaczenia słowa „humanizm” – wymienia najważniejsze hasła odrodzenia i krótko je komentuje (zakres wiadomości z podręcznika) – wyjaśnia nazwę epoki – określa, jaka koncepcja człowieczeństwa wyłania się z utworów Kochanowskiego i dzieła Mirandoli – przedstawia pieśń i fraszkę jako gatunki literackie – określa miejsce pieśni i fraszek w twórczości Kochanowskiego (w zakresie wiadomości z podręcznika) – rozpoznaje wiersz sylabiczny 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje humanizm jako prąd umysłowy odrodzenia – krótko prezentuje sylwetki mistrzów włoskiego renesansu oraz wybitnych humanistów europejskich (zakres wiadomości z podręcznika) – hasła renesansowe (np. „człowiekiem jestem...”) czyni kluczem do odczytania wskazanych utworów Kochanowskiego – w <i>Pieśni XIX</i> i fraszce <i>Do gór i lasów</i> dostrzega nawiązania do filozofii stoickiej i epikurejskiej – wyjaśnia, czym był neoplatonizm renesansowy (w odniesieniu do poezji Kochanowskiego) – na przykładzie <i>Pieśni XXIV</i> wyjaśnia, czym był horacjanizm – określa, jaka koncepcja poety (artysty) zawarta jest w <i>Pieśni XXIV</i> – szerzej omawia koncepcję sztuki renesansowej i artysty renesansu – charakteryzuje pieśń jako gatunek renesansowy, zwracając uwagę na jego tradycję literacką – wskazuje środki literackie w utworach Kochanowskiego i określa ich funkcje (np. porównania, epitety, przerzutnie)
--	--	--

malarstwo renesansowe (przykłady dzieł z podręcznika)	<ul style="list-style-type: none"> – w czytanych utworach literackich i poznawanych dziełach sztuki wskazuje nawiązania sztuki renesansu do antyku – interpretuje wymowę fresku Michała Anioła <i>Stworzenie Adama</i>, zwracając uwagę na relacje między Bogiem a człowiekiem – komentuje i interpretuje dzieła sztuki renesansowej (z podręcznika) – na przykładach znanych dzieł uzasadnia, że człowiek jest ważnym tematem literatury i sztuki renesansu; rozwija zagadnienie 	<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje dzieła sztuki renesansowej w kontekście filozofii renesansowej i renesansowej koncepcji człowieka – na przykładach konkretnych dzieł wskazuje źródła inspiracji sztuki renesansu (natura i sztuka starożytna)
<p>2. Człowiek i świat</p> <p>Gianozzo Manetti, <i>Godność człowieka i wspaniałość dzieł ludzkich</i> (fragment)</p> <p>Mikołaj Rej, <i>Żywoć człowieka poczciwego</i></p> <p>Jan Kochanowski, <i>Hymn, Pieśń II, ks. I; Na lipę [Gościu, siądź pod mym liściem...], Na lipę [Uczony gościu! Jeśli sprawą mego cienia...]</i></p> <p>malarstwo renesansowe przywołane w podręczniku, np. obrazy Pietera Bruegla, Albrechta Dürera</p>	<ul style="list-style-type: none"> – na podstawie czytanych utworów oraz dzieł sztuki określa stosunek twórców renesansowych do natury (Kochanowskiego, Reja, malarzy przywołanych w podręczniku, a także filozofa Manettiego) – wskazuje cechy stylu Reja i określa ich funkcje – prezentuje postać Mikołaja Reja w panoramie literatury polskiej, wyjaśnia, dlaczego nie określa się go mianem „renesansowego humanisty” – interpretuje malarstwo Bruegla w kontekście renesansowego „odkrywania świata” – przedstawia renesansowy obraz Boga, świata i człowieka w <i>Hymnie</i> Kochanowskiego – wymienia cechy stylu klasycznego i odnajduje je w utworach Kochanowskiego – wyjaśnia, czym jest topos <i>Deus artifex</i>, odnosząc go do <i>Hymnu</i> – określa, jaką funkcję w utworach Kochanowskiego pełnią opisy natury – wskazuje w czytanych utworach obecność postaw stoickich i epikurejskich – podaje (i wykazuje w zdaniach) różne znaczenia słów: <i>klasyk, klasyczny</i> – w poznanych utworach rozpoznaje cechy gatunkowe pieśni i fraszki – określa, na czym polega nowa, optymistyczna wizja świata w sztuce renesansu – wyjaśnia, dlaczego renesans nazywany jest epoką odkryć (ogólnie i na podstawie czytanych utworów) 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje sposób ukazania natury w poezji i malarstwie renesansu (np. w utworze Reja i na obrazach Bruegla) – wymienia i komentuje charakterystyczne cechy polszczyzny Reja – przedstawia renesansowy obraz świata i człowieka w <i>Hymnie</i> Kochanowskiego w kontekście filozofii renesansu – opisuje poetykę wskazanego wiersza Kochanowskiego jako przykład stylu klasycznego – analizuje budowę wersyfikacyjno-składniową wiersza renesansowego – wyjaśnia, czym był renesansowy klasycyzm (jako styl w sztuce i jako światopogląd) – interpretuje wskazane pieśni i fraszki Kochanowskiego w kontekście filozoficznym (stoicyzm, epikureizm, neoplatonizm) – posługuje się określeniem „rzecz czarnoleska” – wykazuje, iż sztuka renesansowa dążyła do odzwierciedlenia kosmicznego ładu świata – wyjaśnia, na czym polegały renesansowe odkrycia w zakresie języka – przedstawia główne zasługi reformacji i jej twórców dla kultury europejskiej – uzasadnia związek reformacji z rozwojem piśmiennictwa i języków narodowych

<p>3. W teatrze życia codziennego</p> <p>Francesco Petrarca, [Jeśli nie masz miłości...], [Pokoju mieć nie mogę...]</p> <p>Giovanni Boccaccio, <i>Sokoł</i> (fragment)</p> <p>Jan Kochanowski, fraszki, <i>Pieśń świętojańska o Sobótce</i></p>	<p>– odwołując się do czytanych utworów, wykazuje, iż nowym bohaterem literatury renesansowej jest zwykły człowiek i świat jego uczuć</p> <p>– przedstawia tematykę sonetów Petrarki</p> <p>– opisuje, jak Petrarca pojmuje miłość</p> <p>– charakteryzuje sonet jako gatunek liryczny</p> <p>– wskazuje charakterystyczne dla Petrarki środki literackie (np. antyteza, oksymoron, kontrast) i określa ich funkcje</p> <p>– wyjaśnia terminy: petrarkizm, antyteza, oksymoron</p> <p>– przedstawia wydarzenia ukazane w noweli <i>Sokoł</i></p> <p>– na podstawie <i>Sokoła</i> przedstawia cechy noweli</p> <p>– wyjaśnia określenie: nowela „z sokołem”</p> <p>– ocenia postępowanie bohaterów i uzasadnia swoje sądy</p> <p>– porównuje sposób ukazania miłości (i postaci kobiety) w pieśni Kochanowskiego i sonetach Petrarki</p> <p>– na podstawie poznanych fraszek Kochanowskiego określa tematy, które poeta w nich poruszał</p> <p>– posługując się przykładami z utworów opisuje renesansowy ideał życia</p> <p>– nazywa rodzaje fraszek (żartobliwa, filozoficzno-refleksyjna, autobiograficzna, autotematyczna, satyryczna itp.), podając przykłady konkretnych utworów</p>	<p>– podaje informacje biograficzne o Petrarce, przedstawia jego miłość do Laury</p> <p>– charakteryzuje budowę sonetu petrarkowskiego (na przykładach czytanych utworów)</p> <p>– omawia temat i budowę <i>Dekameronu</i> Boccaccia, podkreślając cechy renesansowe</p> <p>– wyjaśnia, w jakim sensie w dziele Boccaccia „duch średniowiecza zмага się z postawą renesansową”</p> <p>– podaje przykłady znanych nowel „z sokołem” (<i>Katarynka</i>, <i>Kamizelka</i>), wskazuje motyw będący „sokołem” i objaśnia jego funkcję</p> <p>– wyjaśnia, na czym polega idealizacja kobiety przedstawionej w poezji i malarstwie</p> <p>– interpretuje fraszki Kochanowskiego, sytuując je w kontekście filozoficznym (stoicyzm, epikureizm)</p> <p>– wiąże znane sobie fraszki z różnymi okresami w biografii autora</p> <p>– wyjaśnia, dlaczego fraszki można uważać za „pamiętnik liryczny poety”</p>
<p>4. Obywatelska i patriotyczna refleksja renesansu</p> <p>Tomasz Morus, <i>Utopia</i> (fragment)</p> <p>Wisława Szymborska, <i>Utopia</i></p> <p>Niccolò Machiavelli, <i>Książę</i> (fragment)</p>	<p>– na podstawie poznanych fragmentów dzieł i informacji z podręcznika wskazuje najważniejsze kierunki myśli obywatelskiej i patriotycznej renesansu (państwo, władca, wzorzec obywatela-patrioty)</p> <p>– wyjaśnia znaczenie i etymologię słowa „utopia”, odwołując się do dzieła Morusa</p> <p>– ustosunkowuje się do modelu państwa przedstawionego w dziele Morusa, uzasadnia swoje sądy i opinie, wykorzystując np. wiadomości z historii</p> <p>– opisuje model władcy przedstawiony przez Machiavellego</p> <p>– wyjaśnia, czym jest makiawelizm</p>	<p>– podaje najważniejsze informacje o tym, jak rozwijała się myśl polityczno-społeczna w renesansie</p> <p>– przedstawia tradycję filozoficzną idealnego modelu państwa (Platon)</p> <p>– nazywa ustrój panujący w utopii i porównuje go z innymi, znanymi sobie z historii</p> <p>– wskazuje inne dzieła myśli polityczno-społecznej renesansu (np. <i>O poprawie Rzeczypospolitej</i> Andrzeja Frycza-Modrzewskiego)</p> <p>– interpretuje wiersz Szymborskiej <i>Utopia</i>, określając stosunek poetki do mitu utopii i sposób jego przedstawienia</p> <p>– wykazuje moralną dwuznaczność modelu władcy przedstawionego w <i>Książcu</i>, a także pojęcia „racja stanu”</p>

<p>Jan Kochanowski, [<i>Wy, którzy pospolitą rzeczą władacie...</i>], <i>Pieśń o spustoszeniu Podola, Pieśń o cnotcie</i></p> <p>Piotr Skarga, <i>Kazania sejmowe</i> (fragment)</p>	<p>– wypowiada swój sąd na temat zasady „cel uświęca środki”</p> <p>– na podstawie utworów Kochanowskiego charakteryzuje wzorzec osobowy obywatela-patrioty</p> <p>– charakteryzuje ideał władcy zawarty w pieśni chóru z <i>Odprawy posłów greckich</i></p> <p>– wskazuje apelacyjny i okolicznościowy charakter <i>Pieśni o spustoszeniu Podola</i></p> <p>– określa, na jakie ważne dla szlachty wartości powołuje się poeta w <i>Pieśni o spustoszeniu Podola</i></p> <p>– streszcza poglądy Skargi na obowiązki obywateli (szlachty i rządzących) wobec ojczyzny</p> <p>– wyjaśnia sens porównania ojczyzny do tonącego okrętu</p> <p>– wskazuje obowiązki rządzących wobec poddanych</p> <p>– w kazaniu Skargi i pieśni Kochanowskiego rozpoznaje elementy retoryczne; określa ich funkcje</p> <p>– w czytanych utworach rozpoznaje funkcję impresywną (perswazyjną); wskazuje typowe dla niej środki stylistyczne</p> <p>– zestawia (porównuje) wzorce osobowe renesansu i średniowiecza</p> <p>– w czytanych utworach rozpoznaje nawiązania do antyku (motywy, wartości, konwencje stylistyczne i gatunkowe) i określa ich funkcje</p>	<p>– ocenia przedstawiony model władcy i przypuszczalne konsekwencje wcielenia go w życie, odwołując się m.in. do wiadomości z historii</p> <p>– wzorzec osobowy obywatela-patrioty interpretuje w kontekście renesansowej koncepcji człowieka (jako istoty wyjątkowej i szczególnie uposażonej przez Stwórcę, odpowiedzialnej itp.)</p> <p>– interpretuje metaforę pasterza i stada w pieśni chóru z <i>Odprawy posłów greckich</i></p> <p>– wskazuje, jakie miejsce w ideale obywatelskim renesansu zajmuje cnota rozumiana na wzór stoicki</p> <p>– wymienia gatunki publicystyki renesansowej (np. kazanie, oracja)</p> <p>– w czytanych utworach rozpoznaje styl retoryczny i wskazuje typowe dla niego środki stylistyczne i określa ich funkcje</p> <p>– porównuje różne modele władzy pojawiające się w myśli społecznej renesansu (Kochanowski, Machiavelli)</p> <p>– porównuje wzorce osobowe średniowiecza i renesansu, uwzględniając kontekst filozoficzny epok</p> <p>– na konkretnych przykładach wskazuje związki literatury renesansu z wzorcami antycznymi w zakresie gatunków literackich i kanonów estetycznych</p>
<p>5. Wobec zagadki losu i nieuchronności śmierci</p> <p>Jan Kochanowski, [<i>Nie porzucaj nadzieje...</i>], [<i>Nie wierz Fortunie...</i>]; fraszki: <i>O żywocie ludzkim, Człowiek Boże igrzysko</i></p> <p><i>Treny: IX, X, XI, XIX</i> lub całość</p>	<p>– określa filozoficzną koncepcję bytu ludzkiego zawartą w czytanych utworach</p> <p>– w pieśniach i fraszkach rozpoznaje elementy filozofii stoickiej i epikurejskiej</p> <p>– w poznanych utworach wskazuje toposy: Fortuny, świata-teatru i człowieka-Bożego igrzyska; określa ich funkcje</p> <p>– wyjaśnia, na czym polegał ideał mędrca-filozofa niewrażliwego na odmiany losu</p> <p>– charakteryzuje pieśń filozoficzno-refleksyjną jako gatunek renesansowy</p> <p>– ogólnie przedstawia tematykę i poetykę <i>Trenów</i> (jako cyklu)</p> <p>– interpretuje <i>Treny</i>, zwracając uwagę na zmieniające się uczucia i przemianę światopoglądową podmiotu lirycznego</p> <p>– przedstawia przemiany uczuć i stanów wewnętrznych podmiotu lirycznego w kolejnych trenach (ewentualnie w cyklu),</p>	<p>– porównuje koncepcje człowieka (życia ludzkiego) i świata w różnych znanych sobie utworach Kochanowskiego, zwracając uwagę na „renesansowe niepokoje”, burzące optymistyczny obraz epoki</p> <p>– określa ogólnie, w jaki sposób przeobrażała się renesansowa wizja człowieka i świata</p> <p>– analizuje i interpretuje wybrane treny z cyklu z uwzględnieniem różnorodnych kontekstów filozoficznych i kulturowych (np. określa funkcje nawiązań antycznych)</p> <p>– w pogłębiony sposób interpretuje <i>Treny</i> (cykl) jako utwór filozoficzny – obraz kryzysu światopoglądu renesansowego</p>

	<p>analizując ukazujące je środki stylistyczne (porównania, epitety, peryfrazy, środki wersyfikacyjno-składniowe itp.)</p> <p>– określa nową koncepcję Boga, człowieka i świata zawartą w <i>Trenach</i></p> <p>– opisuje kompozycję cyklu</p> <p>– odczytuje <i>Treny</i> jako wyraz cierpienia (ból ojca) i jako utwór ukazujący przemianę światopoglądową</p> <p>– charakteryzuje tren jako gatunek literacki, zwracając uwagę na jego wzorzec kompozycyjny</p>	<p>– ogólnie wyjaśnia, dlaczego <i>Treny</i> zapożyczają zmiękczenia renesansu (zakres wiadomości z podręcznika)</p> <p>– zestawia obraz podmiotu lirycznego <i>Trenów</i> z innymi literackimi kreacjami osób optakujących bliskich (w wierszach zamieszczonych w podręczniku)</p>
<p>Dziś. Tęsknota do klasycyzmu</p> <p>Czesław Miłosz, <i>Ars poetica?</i>, Zbigniew Herbert, <i>Dlaczego klasycy, Klasyk, Do Marka Aurelego, Potęga smaku</i></p>	<p>– wyjaśnia różne znaczenie terminów: klasycyzm, klasyczny (wykorzystuje fragment eseju Jarosława Marka Rymkiewicza)</p> <p>– podaje przykłady utworów świadczących, o tym że klasycyzm jest prądem ponadczasowym</p> <p>– na przykładach utworów współczesnych uzasadnia, że klasycyzm należy rozumieć jako styl i jako system wartości</p> <p>– w czytanych utworach współczesnych (zamieszczonych w podręczniku) wskazuje nawiązania do tradycji renesansowej i klasycznej</p> <p>– określa sposoby i funkcje nawiązywania do tradycji antycznej w czytanych wierszach Herberta</p>	<p>– wyjaśnia, co należy rozumieć pod pojęciem „kultura (tradycja) śródziemnomorska”; wskazuje jej antyczne korzenie</p> <p>– wyjaśnia, jakie są przyczyny współczesnej tęsknoty do klasycyzmu i co się za nią kryje</p> <p>– objaśnia pojęcie <i>ars poetica</i></p> <p>– analizuje i interpretuje wybrane (zamieszczone w podręczniku) utwory poezji współczesnej nawiązujące do tradycji renesansowej</p>

V. Barok

UCZEŃ:

<p>1. Człowiek wobec nieskończoności. Pytanie o sens istnienia</p> <p>Mikołaj Sęp-Szarzyński, <i>Sonet II, Sonet III</i>, John Donne, <i>Sonet XIV</i>, Wacław Potocki, <i>Człowiek – igrzysko Boże</i></p> <p>William Szekspir, <i>Makbet</i>, <i>Monolog Hamleta</i></p>	<p>– na podstawie czytanych utworów i informacji z podręcznika przedstawia kryzys wiary w człowieka, jaki przynosi nowa epoka</p> <p>– przedstawia koncepcję bytu ludzkiego jako „wiecznej wojny” w sonetach Sępa-Szarzyńskiego</p> <p>– w poezji barokowej odnajduje topos świata jako teatru i człowieka-Bożego igrzyska (wiersz Potockiego), określa jego funkcję</p> <p>– w czytanych utworach wskazuje cechy stylu barokowego (niepokój, nieład, skomplikowanie, niejasność, dysharmonia)</p> <p>– wskazuje i nazywa typowe dla stylu barokowego środki stylistyczne: inwersja składniowa, przerzutnia, antyteza, oksymoron, peryfrazja</p> <p>– przedstawia treść, budowę i problematykę <i>Makbeta</i> oraz <i>Hamleta</i> (m.in. władza jako namiętność, wizja człowieka jako</p>	<p>– na podstawie poznanych wierszy przedstawia barokową wizję Boga, człowieka i świata</p> <p>– wyjaśnia filozoficzną koncepcję jednoczesnej znikomości i wielkości człowieka (człowiek wobec nieskończoności – w ujęciu Blaise’a Pascala i Giordana Bruna – zakres wiadomości z podręcznika)</p> <p>– wyjaśnia termin „poezja metafizyczna”, odnosząc go do konkretnych utworów i poetów (John Donne)</p> <p>– porównuje cechy stylu barokowego w czytanych utworach poetyckich oraz w dziełach innych sztuk (np. w architekturze)</p> <p>– określa związek barokowego stylu czytanych utworów z zawartą w nich wizją świata</p> <p>– przedstawia (ogólnie) biografię Szekspira i jego wpływ na rozwój teatru europejskiego</p>
--	---	---

<p>Zbigniew Herbert, <i>Tren Fortynbrasa</i></p>	<p>aktora w teatrze świata, obraz człowieka wydanego na łup namiętnościom i wahaniom) – wskazuje główne cechy dramatu Szekspirowskiego – charakteryzuje postacie i określa motywy ich postępowania – ocenia bohaterów Szekspirowskich – wyjaśnia, na czym polega nowa koncepcja tragizmu w dramatach Szekspira (nie fatum, lecz namiętności człowieka, który owładnięty nimi zmierza do zguby)</p> <p>– zna przynajmniej jedną inscenizację dramatu Szekspira i na jej podstawie wskazuje teatralne środki wyrazu artystycznego – relacjonuje swoje wrażenia po obejrzeniu spektaklu; wykorzystuje słownictwo związane z teatrem</p> <p>– określa, jakie postawy reprezentują Hamlet i Fortynbras ukazani w wierszu Herberta <i>Tren Fortynbrasa</i></p>	<p>– charakteryzuje teatr elżbietański, porównuje go z teatrem antycznym – przedstawia wielkich bohaterów Szekspirowskich: Makbeta, Lady Makbet, Hamleta – jako postaci symboliczne dla kultury europejskiej (np. „hamletyzowanie”) – porównuje dramat Szekspirowski z dramatem antycznym – zestawia antyczną i Szekspirowską koncepcję tragizmu – wskazuje obecność różnych konwencji stylistycznych w poznanym dramacie Szekspira (złamanie zasady <i>decorum</i>).</p> <p>– na podstawie obejrzanego spektaklu porównuje język literatury i „język dramatu” – formułuje oceny i opinie estetyczne związane z obejrzanym spektaklem</p> <p>– odczytuje <i>Tren Fortynbrasa</i> Herberta jako utwór o różnych postawach wobec rzeczywistości i o władzy despotycznej</p>
<p>2. Wobec śmierci i nieubłaganego upływu czasu</p> <p>Mikołaj Sęp-Szarzyński, <i>Sonet I, Epitafium Rzymowi</i>, Daniel Naborowski, <i>Krótkość żywota</i>, <i>Róża</i>, Henry King, <i>Rozmyślanie o pótnocy</i></p> <p>malarstwo zawierające motywy śmierci i przemijania</p>	<p>– na podstawie przeczytanych wierszy wyjaśnia, jaką funkcję pełnił w sztuce baroku topos marności (<i>vanitas</i>) – określa, jakie uczucia i refleksje budzi w osobach mówiących w czytanych wierszach świadomość śmierci i przemijania</p> <p>– wskazuje środki stylistyczne typowe dla stylu barokowego: oksymoron, antytezę, inwersję, paradoks, przerzutnię, wylczeni i nagromadzenia, puentę, kalambur, instrumentację głoskową; określa ich funkcję w czytanych wierszach</p> <p>– wyjaśnia terminy: sylwa, epitafium, panegiryk</p> <p>– porównuje poezję i malarstwo barokowe (w tym – portret trumienny), wskazując wspólne motywy, podstawy światopoglądowe, podobne środki wyrazu</p>	<p>– analizuje i interpretuje czytane wiersze, wskazując związek stylu barokowego z ukazywanym w nich obrazem świata i świadomością człowieka</p> <p>– na przykładzie wierszy Naborowskiego wyjaśnia, czym był barokowy manieryzm</p> <p>– przedstawia barokową symbolikę zwierciadła (wykorzystując zamieszczony w podręczniku fragment eseju Jana Białostockiego) – na przykładzie motywu <i>vanitas</i> porównuje sposoby ukazania tych samych idei w dziełach różnych sztuk i za pomocą różnych tworzyw</p>
<p>3. Wszystko jest iluzją. O estetyce barokowej</p> <p>Jan Andrzej Morsztyn, <i>Niestatek</i> Wacław Potocki, <i>Niechaj śpi pijany</i>, <i>Człowiek</i> Zbigniew Morsztyn, <i>Żywot – sen i cień</i></p>	<p>– na podstawie wybranych utworów poetyckich i dzieł sztuki wyjaśnia, jaką rolę odgrywała iluzja w sztuce baroku – w poznanym wierszach wskazuje cechy stylu barokowego („poetyki iluzji”), m.in. rozpoznaje środki stylistyczne, takie jak: inwersja, przerzutnia, ekwiwokacja, kalambur, antyteza, oksymoron, paradoks, i określa ich funkcje</p>	<p>– wyjaśnia, jakie są źródła iluzji jako zasady estetyki barokowej (zakwestionowanie świadectwa ludzkich zmysłów); – relacjonuje poglądy filozofów na ten temat (zakres wiadomości z podręcznika)</p>

<p>Pedro Calderon de la Barca, <i>Życie jest snem</i> (fragmenty)</p> <p>Kartezjusz, <i>Medytacje o pierwszej filozofii</i> (fragmenty)</p> <p>przykłady malarstwa barokowego</p> <p>wiersze: Ernesta Brylla, Stanisława Grochowiaka</p> <p>Molier, <i>Świętoszek</i></p>	<p>– wyjaśnia termin „racjonalizm”, (w związku z fragmentem rozprawy Kartezjusza)</p> <p>– na przykładach konkretnych utworów wyjaśnia, czym był topos życia-snu w sztuce baroku i jakie niósł ze sobą znaczenia</p> <p>– rozpoznaje styl barokowy w sztuce, wskazuje jego charakterystyczne elementy (dynamika, nienaturalne pozy postaci, wzburzone szaty, nienaturalne źródło światła, nastrojowość itp.)</p> <p>– porównuje styl barokowy w dziełach różnych sztuk (np. w literaturze, malarstwie, architekturze, wskazując cechy wspólne)</p> <p>– na przykładzie sztuki baroku (np. dzieł przywołanych w podręczniku) wykazuje subiektywność ocen estetycznych</p> <p>– określa, jaką funkcję w sztuce baroku pełniły motywy rozkładu i brzydoty</p> <p>– w <i>Świętoszku</i> Moliera wskazuje cechy komedii; rozpoznaje różne rodzaje komizmu: słowa, postaci, sytuacji (wskazuje konkretne przykłady)</p> <p>– charakteryzuje i ocenia bohaterów <i>Świętoszka</i>, dostrzegając elementy satyry i karykatury; wyjaśnia termin „komedia charakterów”</p> <p>– wyjaśnia, jakie zjawisko społeczne (postawa) zostało ośmieszona w <i>Świętoszku</i></p>	<p>– komentuje i interpretuje dzieła barokowe (wiersze, obrazy, rzeźby, architekturę), sytuując je w kontekście kulturowym i filozoficznym</p> <p>– interpretuje wiersze poetów współczesnych, w których odnajduje estetykę brzydoty; dostrzega w nich nawiązania do baroku</p> <p>– na przykładzie <i>Świętoszka</i> omawia budowę dramatu klasycystycznego; porównuje z innymi znanymi rodzajami dramatu</p>
<p>4. Dwie miłości – świat i Bóg</p> <p>Mikołaj Sęp-Szarzyński, <i>Sonet V</i>, Daniel Naborowski, <i>Na oczy królowny angielskiej</i>, Jan Andrzej Morsztyn, <i>O swej pannie, Do tejże, Do trupa</i>, Samuel Twardowski, <i>Nadobna Paskwalina</i>, Giambattista Marino, <i>Adon</i></p>	<p>– na podstawie poznanych utworów przedstawia dramatyczny obraz egzystencji człowieka w kulturze baroku (rozdarcie między pragnieniem ziemskich rozkoszy a poczuciem ich nietrwałości)</p> <p>– odwołując się do czytanych wierszy, wymienia charakterystyczne cechy barokowej poezji dworskiej (twórcy, tematyka, forma, styl itp.)</p> <p>– wyjaśnia, czym był koncept barokowy, (podaje przykłady w poznanych utworach)</p> <p>– w czytanych utworach rozpoznaje cechy stylu barokowego</p> <p>– wyjaśnia terminy: marinizm, manieryzm, odnosząc je do czytanych tekstów</p> <p>– określa funkcje środków artystycznych odnalezionych w czytanych utworach, takich jak: porównanie, przeciwstawienie, paradoks, oksymoron, antyteza, gradacja, wyliczenie, nagromadzenie, kompozycja łańcuchowa, kalambur, figura sumacji</p>	<p>– w sposób pogłębiony komentuje barokowy obraz dramatycznej egzystencji człowieka ukazany np. w poezji Sępa-Szarzyńskiego</p> <p>– wyjaśnia, na czym polegał koncept barokowy; rozpoznaje i interpretuje wiersze koncepcyjne</p> <p>– wskazuje przykłady konceptów w malarstwie</p> <p>– określa koncepcję miłości obecną w barokowej poezji dworskiej; porównuje ją z innymi znanymi sobie obrazami miłości (np. Tristan i Izolda, Romeo i Julia)</p> <p>– w poznanych wierszach barokowych odnajduje topos miłości i śmierci</p> <p>– porównuje sposób ukazania pięknej kobiety w poezji barokowej (np. w <i>Nadobnej Paskwalinie</i>) i w poezji renesansowej (np. w pieśniach Kochanowskiego)</p>

		<p>– podaje podstawowe informacje o życiu i twórczości poetów barokowych: Morsztyna i Naborowskiego (zakres wiadomości z podręcznika)</p> <p>– wyjaśnia termin „akrostych”</p>
<p>5. W kręgu sarmatyzmu</p> <p>Wacław Potocki, <i>Wojna chocimska</i> (fragment), <i>Veto albo nie pozwalam</i>, Jan Chryzostom Pasek, <i>Pamiętniki</i> (fragment), Jan III Sobieski, <i>List do Marysieńki</i></p>	<p>– wyjaśnia terminy: sarmatyzm, Sarmata, sarmacki</p> <p>– odwołując się do literatury i malarstwa, omawia sarmatyzm jako zespół wartości i postaw związanych z etosem polskiej szlachty (m.in. kult rycerskości, wolność, honor, demokracja szlachecka, sarmacki mesjanizm, przywiązanie do tradycji)</p> <p>– porównuje dwa oblicza sarmatyzmu: umiowanie wolności – samowola; tradycje rycerskie – warcholstwo; gościnność – życie ponad stan; przywiązanie do tradycji – ksenofobia; religijność – zaboŃność</p> <p>– na konkretnych przykładach przedstawia gatunki literackie związane z nurtem sarmackim – pamiętnik, list, epos barokowy</p> <p>– wskazuje charakterystyczne cechy języka i stylu pamiętników Paska (kwiecistość, ozdobność, barokowa składnia zdań, makaronizowanie itp.)</p> <p>– wyjaśnia terminy: makaronizm, makaronizowanie</p>	<p>– na podstawie poznanych utworów i wiadomości z podręcznika przedstawia różne obszary i zjawiska kultury szlacheckiej w dawnej Polsce: dwór, ceremoniał, strój szlachecki, portret sarmacki itp.</p> <p>– wskazuje i ocenia relikty mentalności szlacheckiej we współczesnym polskim życiu społecznym</p> <p>– w czytanych utworach zauważa obecność retoryki (barokowej)</p> <p>– wyjaśnia, jakie było miejsce łaciny w modelu kształcenia kolegów jezuickich i jakie odcisnęła piętno na języku szlachty</p> <p>– ogląda przynajmniej jedną z adaptacji filmowych <i>Trylogii</i> w reż. Jerzego Hoffmana i interpretuje ją jako obraz baroku sarmackiego</p> <p>– na podstawie znanej adaptacji wymienia ważniejsze środki wyrazu filmowego i określa ich funkcję</p> <p>– wyjaśnia, czym jest tzw. język filmu</p>
<p>Dziś. Estetyka brzydoty</p> <p>wybrane wiersze Stanisława Grochowiaka i Mirona Białoszewskiego</p> <p>Andrzej Stasiuk, <i>Babka</i> (fragment <i>Opowieści galicyjskich</i>)</p>	<p>– komentuje wiersze należące do nurtu turpistycznego poezji współczesnej ze świadomością funkcji zastosowanych w nich środków artystycznych</p> <p>– wyjaśnia określenia: poezja kiczu, peryferia kultury w odniesieniu do utworów Białoszewskiego</p> <p>– określa, czym jest poezja lingwistyczna</p> <p>– na przykładach czytanych wierszy wyjaśnia, na czym polega koncept językowy w poezji współczesnej</p> <p>– na podstawie zamieszczonego w podręczniku fragmentu charakteryzuje świat przedstawiony oraz język i styl przy Stasiuka</p> <p>– przedstawia bohaterów Stasiuka i ich świat wewnętrzny</p> <p>– odczytuje przesłanie utworu</p> <p>– wyjaśnia, czym jest literatura małych ojczyzn</p>	<p>– wyjaśnia termin „turpizm”, podaje jego historię i etymologię</p> <p>– interpretuje wiersze Białoszewskiego i Grochowiaka, odnajdując w ich formie (stylu, poetyce) obraz świata</p> <p>– formułuje sądy na temat sztuki zawierające oceny estetyczne</p> <p>– ocenia wykorzystanie słowa, jego dźwięku i znaczenia w poezji Białoszewskiego</p> <p>– analizuje cechy języka narracji w powieści Stasiuka; rozpoznaje w języku narratora stylizację językową i określa jej funkcję; wskazuje mowę zależną i niezależną oraz pozornie zależną, określa ich związek z gatunkiem wypowiedzi</p>

VI. Oświecenie

UCZEŃ:

<p>1. Czas rozumu</p> <p>John Locke, <i>Rozważania dotyczące rozumu ludzkiego</i></p> <p>Adam Naruszewicz, <i>Balon</i></p> <p>Stanisław Trembecki, <i>Sofiówka</i> (fragment)</p> <p>Denis Diderot, <i>Kubus Fatalista i jego pan</i> (fragmenty)</p> <p>Obrazy Jacquesa-Louisa Davida, przykłady malarstwa i rzeźby klasycystycznej przywołane w podręczniku</p>	<p>– w utworach literackich i dziełach malarstwa odnajduje oświeceniowy kult rozumu, wiedzy i wynalazków</p> <p>– odwołując się do czytanych tekstów, przedstawia nowy ideał człowieka wykorzystującego swój rozum, krzewiącego cywilizację i ujarzmiającego przyrodę</p> <p>– wyjaśnia terminy: oświecenie, racjonalizm, empiryzm, ateizm, deizm, liberynizm, klasycyzm</p> <p>– wyjaśnia, czym był klasycyzm epoki oświecenia, przywołując wybrane dzieła</p> <p>– wymienia i krótko przedstawia postacie ważnych dla oświecenia filozofów, uczonych i pisarzy (np. Johna Locke’a, Denisa Diderota, Jeana-Jacques’a Rousseau, Monteskiusza, Woltera – w zakresie wiadomości z podręcznika)</p> <p>– wyjaśnia, kim byli encyklopedyści i jaką rolę odegrali w kształtowaniu światopoglądu epoki</p> <p>– komentuje filozoficzny obraz świata jako ponadczasowego ładu</p> <p>– podaje najważniejsze cechy powiastki filozoficznej (jako gatunku literackiego) i odnosi je do czytanego fragmentu</p> <p>– charakteryzuje postaci Kubusia Fatalisty i jego pana i określa reprezentowane przez nich postawy</p> <p>– w czytanim fragmencie rozpoznaje elementy satyry i ironii</p>	<p>– formułuje sądy i opinie na temat znaczenia rozwoju nauki i odkryć naukowych dla cywilizacji ludzkiej oraz zagrożeń, jakie jednocześnie niesie ze sobą postęp</p> <p>– dokonuje analizy i interpretacji ody <i>Balon</i> jako wiersza klasycystycznego, wskazując elementy typowe dla tego stylu (np. peryfrazę)</p> <p>– na przykładzie wiersza Naruszewicza charakteryzuje odę jako gatunek klasycystyczny, jej styl, typowe środki artystyczne</p> <p>– charakteryzuje klasycyzm oświeceniowy i jego racjonalistyczne podłoże</p> <p>– interpretuje wiersze klasycystyczne (<i>Balon</i>, <i>Sofiówka</i>), sytuując je w kontekście filozoficznym</p> <p>– przedstawia obraz człowieka w filozofii oświecenia (np. człowiek – <i>tabula rasa</i>)</p> <p>– określa, jaką postawę zajmowali ludzie oświecenia wobec władzy, religii i Kościoła oraz innych instytucji (na podstawie wiadomości z podręcznika)</p> <p>– wyjaśnia, dlaczego „ludzie oświecenia kochali ogrody” (interpretuje topos ogrodu jako synonim natury uporządkowanej)</p> <p>– przedstawia tematykę i budowę znanej sobie (w całości lub fragmentach) powiastki filozoficznej (np. <i>Kubusia Fatalisty</i>)</p> <p>– wyjaśnia terminy: fatalista, fatalizm, determinizm</p>
<p>2. O nowy, rozumny kształt państwa</p> <p>Ignacy Krasicki, <i>Hymn do miłości ojczyzny</i></p>	<p>– określa wzorzec patriotyzmu przedstawiony w <i>Hymnie do miłości ojczyzny</i> (patriotyzm kłęski i ofiary)</p> <p>– charakteryzuje hymn jako gatunek klasycystyczny</p> <p>– analizuje <i>Hymn</i>, wskazując najważniejsze cechy wiersza klasycystycznego (ład, proporcja, symetria, równowaga)</p> <p>– przedstawia klasycystyczny ideał języka: jasność, czystość, precyzja, doskonałość</p> <p>– wyjaśnia, dlaczego i jak pisarze oświecenia walczyli o czystość języka (tępienie zapożyczeń, makaronizmów, francuszczyzny oraz wynaturzeń składni)</p> <p>– ogólnie przedstawia sytuację Polski w czasach stanisławowskich (jako kontekst historyczny hymnu)</p>	<p>– interpretuje model patriotyzmu zaproponowany przez Krasickiego (docieka jego źródeł)</p> <p>– wskazuje czystość języka jako jedną z zasad utworu klasycystycznego (w wierszu wskazuje językowe wykładniki elegancji stylu)</p> <p>– wyjaśnia, dlaczego utwory Krasickiego traktowano jako wzorzec „dobrego smaku”, doskonałości stylu i czystości języka polskiego</p> <p>– określa rolę Komisji Edukacji Narodowej</p>

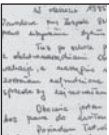
<p>Józef Wybicki, <i>Pieśń Legionów Polskich we Włoszech</i></p> <p>Ignacy Krasicki, <i>Mikołaja Doświadczyńskiego przypadki</i> (fragmenty lub całość), Jonathan Swift, <i>Podróże Guliwera</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia próby reform podejmowane w celu ratowania państwa oraz ważne przedsięwzięcia społeczne i kulturalne – wymienia gatunki ulotnej poezji politycznej (np. paszkwil, pamflet) tworzone w czasie Sejmu Czteroletniego; krótko je charakteryzuje – charakteryzuje model patriotyzmu przedstawiony w <i>Pieśni Legionów...</i>, wskazując jego poetyckie wykładniki (zbiorowy podmiot liryczny, adresat, sytuacja liryczna, styl liryki apelu, refren, prostota budowy itp.) – określa, jaką funkcję pełnią w utworze postacie bohaterów narodowych i odwołanie się do polskich mitów narodowych – przedstawia nową koncepcję narodu obecną w <i>Mazurku</i> (etos narodu bez państwa) – podaje, kiedy i w jakich okolicznościach <i>Mazurek</i> stał się hymnem narodowym – przedstawia tematykę i przesłanie <i>Mikołaja Doświadczyńskiego przypadków</i> – wyjaśnia nazwisko (znaczące) bohatera – wyjaśnia terminy: utopia, państwo utopijne, odnosząc je do utworów Krasickiego oraz Swifta – wskazuje związki powieści Krasickiego i Swifta z oświeceniowym dydaktyzmem i krytycyzmem – charakteryzuje budowę utworu jako pierwszej polskiej powieści; wskazuje podobieństwo do powiastki filozoficznej – wymienia i krótko charakteryzuje składniki powieści: świat przedstawiony, akcję, bohaterów, narrację 	<ul style="list-style-type: none"> i Towarzystwo do Ksiąg Elementarnych w walce o czystość języka polskiego – przedstawia ważne instytucje społeczno-kulturalne powstałe w dobie oświecenia, reformę szkolnictwa, Collegium Nobilium, teatr, publicystykę oświeceniową (zakres wiadomości z podręcznika) – rozpoznaje pamflet i paszkwil w poezji współczesnej, określa ich funkcję – analizuje warstwę językowo-stylistyczną oraz budowę wersyfikacyjno-składniową <i>Mazurka Dąbrowskiego</i> (dostrzega prostotę i melodyjność budowy, a także zaburzenia rytmu wiersza) – wskazuje środki stylistyczne (powtórzenia, apostrofy, formy czasowników) i określa ich funkcję – przedstawia okoliczności powstania pieśni i jej historię – dokonuje analizy porównawczej <i>Hymnu do miłości ojczyzny</i> Krasickiego i utworu Wybickiego – interpretuje <i>Mikołaja Doświadczyńskiego przypadki</i> w kontekście filozofii oświecenia – charakteryzuje przedstawione w utworze społeczeństwo utopijne i je ocenia – porównuje znane utopie oświeceniowe z renesansową – Morusa; odnosi je do realiów społeczno-politycznych XX w. – przedstawia początki powieści europejskiej – przedstawia pojmowanie tolerancji w XVIII w. (na podstawie hasła z <i>Encyklopedii</i>) i porównuje je z dzisiejszym rozumieniem tego pojęcia
<p>3. Wątpliwości oświeconych</p> <p>Wolter, <i>Kandyd</i> (fragmenty lub całość)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia tytułowego bohatera utworu Woltera, zwracając uwagę na jego związek z filozofią optymizmu – ogólnie charakteryzuje świat przedstawiony oraz narrację utworu – wskazuje w <i>Kandydzie</i> cechy powiastki filozoficznej (dystans narratora do świata przedstawionego, ironię, elementy gry literackiej, krytycyzm, aluzyjność itp.) – odczytuje <i>Kandyda</i> jako polemikę z filozofią oświeceniowego optymizmu – interpretuje końcowe przesłanie utworu („trzeba uprawiać nasz ogródek”) 	<ul style="list-style-type: none"> – streszcza przygody Kandyda i je interpretuje, wskazując sensy uniwersalne – określa filozoficzny kontekst utworu i jego przesłanie (zakres wiadomości z podręcznika) – wskazuje językowe wykładniki dowcipu, sarkazmu, ironii – ogólnie prezentuje postać Woltera (na tle epoki) i narosłe wokół jego postaci kontrowersje

<p>Ignacy Krasicki, satyry (<i>Pijaństwo</i> i inne, także poznane w gimnazjum)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym jest satyra jako gatunek literacki i jako konwencja estetyczna – wyjaśnia, jakimi sposobami zostało ośmieszone pijaństwo (obrazek obyczajowy, retoryczny wywód) – określa, jakie zjawiska społeczne, postawy, instytucje itp. ośmieszały satyry oświeceniowe – w znanych satyrach wskazuje aluzje, komizm, ironię, sarkazm – określa ich funkcje – określa sposoby portretowania postaci w satyrach Krasickiego; wskazuje elementy karykatury 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje środki artystyczne (stylizacyjne, kompozycyjne itp.) w satyrach Krasickiego, np.: obrazek obyczajowy, retoryczność stylu, dialogowość budowy itp.; określa ich funkcję – interpretuje satyry Krasickiego, sytuując je w różnych kontekstach (historycznym, kulturowym, filozoficznym itp.) – omawia satyry Krasickiego jako sposób „naprawiania” społeczeństwa
<p>Ignacy Krasicki, bajki</p>	<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje bajki Krasickiego, formułując zawarte w nich morały i podkreślając dydaktyczno-moralizatorski charakter – opisuje pesymistyczną wizję świata wyłaniającą się z bajek Krasickiego – przedstawia bajkę jako gatunek klasycystyczny, wskazując m.in. charakter dydaktyczny, morał, puentę, alegoryzm, lapidarność itp. – rozróżnia bajki narracyjne i epigramatyczne – w wybranych bajkach wskazuje klasycystyczne zasady: symetrii, kontrastu, równowagi itp. – w utworach Krasickiego wskazuje przykłady sentencjonalności stylu 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje bajki Krasickiego, rozpoznając ich budowę – zgodną z zasadami estetyki klasycystycznej – wyjaśnia terminy: alegoryzm (alegoryczny), aforyzm, sentencja (sentencjonalność stylu) – przedstawia sylwetkę Ignacego Krasickiego jako najwybitniejszego polskiego poety oświecenia – w sposób syntetyczny przedstawia klasycyzm oświeceniowy, jego związek z racjonalizmem, zasady, na których się opierał, gatunki (bajkę, satyrę, poemat heroikomiczny, hymn, odę itp.), związki z antykiem itp.
<p>Jan Potocki, <i>Rękopis znaleziony w Saragossie</i> (fragmenty)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, w jakich dziedzinach sztuki przejawiało się rokoko i jakie były jego najważniejsze cechy – przedstawia tematykę i budowę <i>Rękopisu znalezionego w Saragossie</i> – przedstawia składniki utworu: bohaterów, fabułę, narratorów, kompozycję itp. – rozpoznaje kompozycję szkatułkową – wyjaśnia określenia: gotycka powieść grozy, kompozycja szkatułkowa 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadnia, na czym polega niezwykłość i oryginalność <i>Rękopisu znalezionego w Saragossie</i> na tle literatury oświecenia – wskazuje cechy różnych gatunków występujące w <i>Rękopisie znalezionym w Saragossie</i>
<p>4. Czucie i wiara w epoce rozumu</p>	<ul style="list-style-type: none"> – na podstawie utworów literackich i malarstwa przedstawia najważniejsze cechy sentymentalizmu (czułość i prostota, prawda uczuć, zainteresowanie wnętrzem człowieka, bliskość przyrody, specyficzna uczuciowość, wzory poezji ludowej) 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia poglądy Jeana-Jacques’a Rousseau na społeczeństwo i jednostkę ludzką (hasło powrotu do natury) oraz filozoficzne podstawy sentymentalizmu (zakres wiadomości z podręcznika)
<p>Jean-Jacques Rousseau, <i>Nowa Heloiza</i> (fragmenty)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia losy Julii i Saint-Preux – charakteryzuje postaci kochanków i łączy ich uczucie 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje konwencję miłości sentymentalnej – analizuje stylistyczne cechy opisów

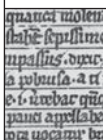

<p>Franciszek Karpiński, <i>Do Justyny. Tęskność na wiosnę, Przypomnienie dawnej miłości, Pieśń o narodzeniu Pańskim</i>, Franciszek Dionizy Kniaźnin, <i>Dwie lipy</i></p> <p>dzieła malarskie François Bouchera, Jeana-Honoré Fragonarda, Zygmunta Vogla, Jeana-Pierre'a Norblina, Zygmunta Vogla (przywołane w podręczniku)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – określa formę utworu i wyjaśnia jej związek z sentymentalnym charakterem dzieła – interpretuje tytuł utworu – na podstawie poznanych utworów i dzieł sztuki charakteryzuje uczuciowość sentymentalną (czułość, tkliwość, żałość, prostota) – określa sposób pokazania natury i jej funkcję w utworach – w sielankach Karpińskiego i Kniaźnina rozpoznaje konwencję miłości sentymentalnej – przedstawia sielankę sentymentalną jako gatunek literacki – rozpoznaje konwencjonalność obrazu miłości (<i>Laura i Filon</i>) i prawdę uczuć (<i>Do Justyny</i>) – podaje przykłady polskiej poezji religijnej tworzonej w okresie oświecenia – określa relacje między człowiekiem a Bogiem zawarte w pieśniach Karpińskiego 	<p>uczuć zawartych w czytanych fragmentach utworu</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje stylistyczne i kompozycyjne wykładniki melodyjności utworu (prostota budowy, powtórzenia, paralelizmy składniowe itp.) – wskazuje w sielankach stylizację ludową – prezentuje sylwetki poetyckie Franciszka Karpińskiego i Franciszka Dionizego Kniaźnina oraz ich związek z Puławami. – prezentuje Puławę jako stolicę polskiego sentymentalizmu – analizuje język i styl <i>Pieśni o narodzeniu Pańskim</i>; wskazuje środki stylistyczne (np. apostrofy, wykrzyknienia, antytezy, oksymorony) i określa ich funkcje – w sielankach sentymentalnych i w malarstwie rozpoznaje topos Arkadii
<p>Dziś. Stulecie nauki – między fascynacją a sceptycyzmem</p> <p>Stanisław Lem, <i>Bajka o królu Murdasie</i> (fragment <i>Bajek robotów</i>)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje oświeceniowe korzenie kultu nauki i wynalazków – wyjaśnia termin „literatura science fiction”, odnosząc je do twórczości Lema – przedstawia pesymistyczną wizję rozwoju nauki i technologii zawartą w poznanych utworze Lema – wyjaśnia określenia: pastisz, parodia, parabola, odnosząc je do fragmentu <i>Bajek robotów</i> Lema 	<ul style="list-style-type: none"> – w pogłębiony sposób odczytuje moralistyczne przesłanie twórczości Lema – w <i>Bajce o królu Murdasie</i> wskazuje typowe cechy literatury fantastycznonaukowej (zaawansowana technologia, obok ludzi – roboty lub mieszkańcy innych planet, neologizmy językowe) – prezentuje sylwetkę Stanisława Lema na tle polskiej i światowej literatury współczesnej

Nauka o języku

	<h3>I. Język jako zjawisko semiotyczne</h3>	
<p>UCZEŃ:</p>		
<p>Treść i zakres znaczeniowy wyrazu</p>	<ul style="list-style-type: none"> – na przykładach przedstawia relacje między zakresem znaczeniowym a treścią znaczeniową – wyjaśnia terminy: treść i zakres znaczeniowy wyrazu 	
<p>Nazwy własne i rzeczowniki pospolite</p>	<ul style="list-style-type: none"> – rozróżnia nazwy własne i pospolite – wyjaśnia, czym są nazwy własne i pospolite, biorąc pod uwagę znaczenie 	<ul style="list-style-type: none"> – na podstawie zjawisk językowych omawia kulturotwórczą rolę mitologii greckiej i Biblii

	<p>i funkcję wyrazu</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje rzeczowniki, które pierwotnie funkcjonowały jako nazwy własne, a potem stały się rzeczownikami pospolitymi (np. chaos, narcyz, adonis, nestor) 	
Znaczenie podstawowe i metaforyczne	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia terminy: znaczenie podstawowe, znaczenie metaforyczne – odczytuje dosłowne i metaforyczne znaczenia wyrazów w czytanych tekstach – wyjaśnia, czym są frazeologizmy – wyróżnia w tekście związki frazeologiczne i interpretuje ich znaczenia – wskazuje związki frazeologiczne obecne w naszym języku – wywodzące się z Biblii i mitologii greckiej; wyjaśnia ich przeznaczenie i poprawnie używa ich w zdaniu – wyjaśnia związki frazeologiczne związane z kulturą poznawanych epok 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje relacje między znaczeniem dosłownym a metaforycznym wyrazu (w konkretnych tekstach) – wyjaśnia, czym są związki frazeologiczne luźne i stałe
Synonimy i wyrazy bliskoznaczne	<ul style="list-style-type: none"> – zna terminy: synonimia, antonimia, polisemia, homonimia leksykalna – podaje synonimy i wyrazy bliskoznaczne do słów potrzebnych do omawiania czytanych utworów 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia terminy: synonimia, antonimia, polisemia, homonimia leksykalna
Językowy obraz świata	<ul style="list-style-type: none"> – gromadzi związki frazeologiczne związane z określonymi polami znaczeniowymi (np. święty, rycerz itp.); interpretuje na ich podstawie społeczną recepcję różnych zjawisk – wyjaśnia, czym jest językowy obraz świata – charakteryzuje językowy obraz świata związany z określonymi polami znaczeniowymi – na przykładzie znaczeń związanych np. z wyrazem „rycerz” wyjaśnia, czym jest stereotyp językowy 	<ul style="list-style-type: none"> – wypowiada się na temat roli stereotypów językowych w życiu społecznym

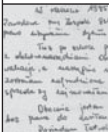

II. Dzieje języka polskiego

UCZEŃ:

Zabytki języka polskiego	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia i krótko charakteryzuje najważniejsze zabytki języka polskiego – wyjaśnia termin „archaizm językowy” – wymienia podstawowe rodzaje archaizmów i podaje ich przykłady – wskazuje w tekstach średniowiecznych najważniejsze archaizmy, podaje ich współczesne odpowiedniki 	<ul style="list-style-type: none"> – szerzej omawia najważniejsze zabytki języka polskiego – w czytanych utworach średniowiecznych wskazuje i objaśnia archaizmy leksykalne, fonetyczne, słowotwórcze, fleksyjne, znaczeniowe, składniowe
Wybrane zjawiska i procesy rozwojowe języka	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia najważniejsze dawne procesy fonetyczne w języku polskim i określa, na czym polegały (przegłos polski, zanik jerów, ustalanie się akcentu) – wskazuje ślady dawnych procesów fonetycznych we współczesnym języku – wyjaśnia, czym było zjawisko iloczasu – wyjaśnia, na czym polegały stopy metryczne, podaje ich przykłady – rozpoznaje, jaki proces fonetyczny zaszedł w danym wyrazie (podstawowe przykłady) 	<ul style="list-style-type: none"> – w archaizmach występujących w czytanych tekstach rozpoznaje ślady dawnych procesów fonetycznych – wskazuje i analizuje ich ślady we współczesnym języku polskim – omawia przebieg dawnych procesów fonetycznych w języku polskim (palatalizacja tylnojęzykowych, przegłos polski, zanik jerów, zjawisko iloczasu, wzdłużenie zastępcze – w zakresie wiadomości z podręcznika)

	<ul style="list-style-type: none"> – na podstawie czytanych utworów wskazuje zmiany w słownictwie języka polskiego – odróżnia znaczenie etymologiczne i realne wyrazu (np. miednica, bielizna) – na wybranych przykładach wyjaśnia zmiany w słownictwie i przesunięcia semantyczne – w czytanych tekstach wskazuje dawne zapożyczenia z innych języków, lokalizuje je w historii – wskazuje i wyjaśnia najważniejsze średniowieczne zapożyczenia z łaciny, niemieckiego i czeskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje archaizmy leksykalne i znaczeniowe – na konkretnych przykładach określa rodzaj zmiany znaczeniowej wyrazu: rozszerzenie, zawężenie, przesunięcie znaczenia – wyjaśnia, czym jest znaczenie realne i etymologiczne i jakie relacje mogą między nimi zachodzić – wyjaśnia terminy: zapożyczenie leksykalne, kalka językowa (znaczeniowa i strukturalna) – w sposób szerszy i w powiązaniu z wiadomościami z historii wyjaśnia, jakie są językowe rezultaty kontaktów polszczyzny z innymi językami dawniej i dziś
Język polski w różnych epokach	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje najważniejsze cechy języka i stylu utworów renesansu, baroku, oświecenia – na podstawie czytanych utworów charakteryzuje styl pisarzy renesansu (Mikołaja Reja, Jana Kochanowskiego, Piotra Skargi), styl barokowy (na podstawie twórczości Jana Andrzeja Morsztyna) polszczyznę XVII-wiecznej szlachty (na podstawie pamiętników Jana Chryzostoma Paska), styl klasycystyczny (na podstawie utworów Adama Naruszewicza, Ignacego Krasickiego) 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje liczne zanieczyszczenia języka i zapożyczenia – barokowe makaronizmy oraz modę na francuszczyznę – jako cechy XVII- i XVIII-wiecznej polszczyzny – przedstawia walkę pisarzy oświecenia o czystość języka

III. Stylistyka

UCZEŃ:

<p>Pojęcie stylu. Style artystyczne epok i wybranych form literackich</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcie stylu językowego, a także stylów artystycznych i użytkowych – przedstawia style współczesnej polszczyzny i wyjaśnia, w jakich sytuacjach można (trzeba) się nimi posługiwać – wymienia rodzaje stylów użytkowych – zna podstawowe cechy stylów pisanych (artystycznego, dziennikarskiego, publicystycznego, naukowego, urzędowego) i mówionych (monologowego, dialogowego) – rozpoznaje, w jakim stylu został napisany dany tekst – redaguje tekst w określonym stylu funkcjonalnym – wskazuje środki językowe charakterystyczne dla stylu biblijnego – rozpoznaje styl retoryczny – wymienia środki charakterystyczne dla stylu retorycznego – stosuje środki retoryczne w tekstach własnych o określonych funkcjach (np. w przemówieniu) 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje środki językowe tekstów o określonych stylach funkcjonalnych – w sposób pełny analizuje środki językowe (słownictwo, składnię, środki stylistyczne itp.) typowe dla stylów artystycznych epok – wyjaśnia, jaki jest związek stylu artystycznego danej epoki z jej filozofią i światopoglądem (np. na podstawie klasycyzmu, traktowanego jako styl i jako światopogląd, stylu barokowego czy polszczyzny doby oświecenia) – wskazuje środki językowe charakterystyczne dla stylu artystycznego epoki (styl klasyczny, barokowy) – na podstawie charakterystycznych środków językowych rozpoznaje cechy
---	--	---

		indywidualnego stylu artystycznego niektórych twórców, np. Homera, Mikołaja Reja, Jana Kochanowskiego, Mikołaja Sępa-Szarzyńskiego, Jana Andrzeja Morsztyna, Ignacego Krasickiego – na konkretnych przykładach wyjaśnia, jaki związek zachodził między gatunkiem literackim utworu a jego stylem (np. epos, hymn, tragedia)
Stylizacja	– wyjaśnia, czym jest stylizacja językowa – przedstawia niektóre rodzaje stylizacji językowej: biblijną, barokową, archaizację, kolokwializację – wskazuje w tekście fragmenty stylizowane – rozpoznaje typ stylizacji	– analizuje środki językowe (leksykalne, fleksyjne, składniowe, frazeologiczne itp.), które tworzą stylizację tekstu
Wartość stylistyczna środków językowych	– wyjaśnia, czym jest nacechowanie stylistyczne środków z różnych poziomów języka: słownikowych, słowotwórczych, frazeologicznych, fleksyjnych i składniowych – w tekstach własnych potrafi stosować środki o określonej funkcji stylistycznej – rozpoznaje w tekście elementy niestosowne stylistycznie i je poprawia – poprawia błędy stylistyczne w tekście własnym i cudzym	– wyjaśnia, w jaki sposób wartość stylistyczna środków językowych wpływa na charakter tekstu – redaguje, poprawia, buduje tekst, celowo stosując środki językowe o określonym nacechowaniu stylistycznym – wyjaśnia, na czym polega błąd stylistyczny (w zakresie błędów typowych)

IV. Język jako narzędzie komunikacji

UCZEŃ:

Funkcje wypowiedzi (zwł. ekspresywna, impresywna). Stosowność i skuteczność wypowiedzi	– rozróżnia sens dosłowny i intencjonalny wypowiedzi – wymienia podstawowe funkcje tekstów językowych (komunikacyjną, impresywną, ekspresywną i poetycką) – rozpoznaje główną funkcję (funkcje) określonego tekstu i wskazuje środki językowe jej służące	– wyjaśnia, na czym polega funkcja komunikacyjna, impresywna, ekspresywna, poetycka, kreatywna i fatyczna tekstu
Etyka wypowiedzi	– wie, na czym polega uczciwość i nieuczciwość wypowiedzi (podaje przykłady) – rozpoznaje nieuczciwe wykorzystanie wieloznaczności wypowiedzi – wyjaśnia, czym jest eufemizm, w jakim celu i w jakich sytuacjach się go stosuje; – rozpoznaje eufemizmy w tekście – rozpoznaje przypadki stosowania zabiegów perswazyjnych – stosuje zabiegi i środki językowe służące przekonywaniu – dostrzega przejawy agresji językowej i ocenia je krytycznie – unika agresji językowej w wypowiedziach własnych	– wyjaśnia terminy: perswazja językowa, manipulacja, etyka językowa
Retoryka. Podstawowe chwytły retoryczne	– wyjaśnia termin „retoryka” – rozpoznaje w tekście cudzym (mówionym i pisanim) podstawowe chwytły retoryczne: pytanie retoryczne, elipsę, metaforę	– we własnych wypowiedziach stosuje podstawowe chwytły retoryczne: pytanie retoryczne, elipsę, metaforę – znajduje te zabiegi w poznanych tekstach publicystycznych (np. kazaniu Piotra Skargi) – wyjaśnia, na czym polega retoryczna organizacja tekstu

		– rozróżnia okres retoryczny i potrafi go zbudować
Erystyka, czyli sztuka dyskusowania Środki językowej ekspresji; podstawowe chwytły retoryczne. Argumentowanie	– wyjaśnia ogólnie terminy: erystyka (sztuka dyskusowania), argument – określa, w jaki sposób należy zabierać głos publicznie – rozpoznaje i nazywa podstawowe rodzaje argumentów – odróżnia argumenty uczciwe od nieuczciwych – zabiera głos w klasowej debacie na podany temat, formułuje poprawne argumenty	– w tekście znajduje argumenty i określa ich podstawowe rodzaje – wymienia różne rodzaje argumentów, podaje przykładowe sytuacje, w jakich mogą się pojawić
Formy wypowiedzi	– podaje zasady budowania podstawowych form wypowiedzi mówionych i pisanych: przemówienia, biografii, hasła słownikowego, encyklopedycznego, noty encyklopedycznej, życiorysu, CV – poprawnie redaguje notatkę z lekcji, streszczenie – pisze prawidłowo zbudowaną rozprawkę według wzorca kompozycyjnego – zabiera głos w dyskusji klasowej, stosując właściwe środki językowe o zamierzonej funkcji stylistycznej – komponuje i wygłasza krótkie przemówienie – doskonali umiejętność redagowania form wypowiedzi i pism użytkowych poznanych w gimnazjum	– pisze i wygłasza przemówienie, stosując zasady retorycznej organizacji tekstu oraz właściwą intonację i akcenty zdaniowe – wygłasza samodzielnie przygotowany referat, posługując się planem

V. Kultura języka

UCZEŃ:

Kultura języka	– wyjaśnia terminy: kultura języka, norma językowa, błąd językowy, odwołując się do przykładów – rozróżnia normę wzorcową i normę użytkową – rozpoznaje podstawowe typy błędów językowych (wymowy, odmiany, składniowe, leksykalne, znaczeniowe, frazeologiczne, stylistyczne, ortograficzne i interpunkcyjne) – stara się poprawiać błędy językowe wskazane w tekście własnym lub cudzym – wskazuje podstawowe kompendia poprawnościowe, korzysta z nich w razie wątpliwości	– wskazuje zjawiska rażąco sprzeczne z kulturą języka – wskazuje źródła błędów językowych – poprawia błędy językowe wskazane lub znalezione samodzielnie w tekście własnym lub cudzym – w razie wątpliwości odwołuje się do kompendiów poprawnościowych
Norma fonetyczna współczesnej polszczyzny. Akcentowanie wyrazów	– charakteryzuje akcent wyrazowy i zdaniowy w języku polskim; wskazuje wyjątki – poprawnie akcentuje wskazane wyrazy z akcentem innym niż na drugą sylabę od końca wyrazu	– wyjaśnia, jaki jest związek systemów wersyfikacyjnych w poezji z akcentem wyrazów – wyjaśnia, w jaki sposób polscy poeci próbowali naśladować metrum poezji greckiej i rzymskiej
Stosowność stylistyczna wypowiedzi	– posługuje się polszczyzną w zależności od sytuacji komunikacyjnej – zna zasadę stosowności wypowiedzi – wie, kiedy posługiwać się językowymi odmianami oficjalnymi, a kiedy nieoficjalnymi	– przestrzega zasad estetyki tekstów pisanych – sprawnie posługuje się formułami grzecznościowymi i stosowanymi w określonych sytuacjach komunikacyjnych (np.

	<ul style="list-style-type: none"> – zna i stosuje sposoby zwracania się do innych – stosuje zasady grzeczności w dyskusji, w korespondencji itp. 	zwroty stosowane w dyskusji, zwracanie się, odpowiadanie)
Ocena zjawisk językowych współczesnej polszczyzny	<ul style="list-style-type: none"> – dostrzega kontrowersyjne zjawiska językowe obecne w czytanych i słyszanych tekstach (zwłaszcza medialnych): zapożyczenia (internacjonalizmy), neologizmy, kalki frazeologiczne i znaczeniowe; wulgaryzmy – wyjaśnia terminy: zapożyczenia (internacjonalizmy), neologizmy, kalki frazeologiczne i znaczeniowe; podaje przykłady – ocenia zasadność używania spotkanych w tekstach zapożyczeń, neologizmów, kalk frazeologicznych i znaczeniowych – krytycznie ocenia używanie wulgaryzmów w języku codziennej komunikacji – wyjaśnia, kiedy wulgaryzmy używane są w funkcji artystycznej (w związku z czytаныmi utworami literackimi) 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym są neologizmy, internacjonalizmy, kalki językowe, neosemantyzmy i ocenia je z punktu widzenia kultury języka – wyjaśnia, czym jest moda językowa i jakie są jej przejawy – wyjaśnia, czym jest puryzm językowy podaje przykłady nieudanych neologizmów rodzimych, które miały zastąpić zapożyczenia; ocenia je

KLASA II

Zakres podstawowy

Kształcenie literackie i kulturowe

Dział programowy. Tematyka i problematyka	Wymagania podstawowe (oceny: dopuszczający i dostateczny)	Wymagania ponadpodstawowe (oceny: dobry i bardzo dobry)
 <h2 style="margin: 0;">I. Romantyzm</h2> <hr style="width: 40%; margin: 0 auto;"/> <p style="text-align: right; margin: 0;">UCZEŃ:</p>		
<p>1. Przełom romantyczny</p> <p>Johann Wolfgang Goethe, <i>Faust</i> (wybrane fragmenty)</p> <p>Friedrich Schiller, <i>Do Radości</i></p> <p>malarstwo romantyczne</p>	<p>– wyjaśnia dwa znaczenia terminu „romantyzm” (nazwa nurtu ideowo-artystycznego i epoki)</p> <p>– podaje różne znaczenia przymiotnika „romantyczny”, odwołuje się do jego etymologii</p> <p>– określa cechy i nastrój krajobrazu romantycznego w malarstwie (na przykładach konkretnych dzieł), odnosi je do zjawisk kulturowych i literackich</p> <p>– wyjaśnia nazwę „literatura burzy i naporu”, podaje jej główne cechy i twórców</p> <p>– podaje podstawowe informacje o Goethem</p> <p>– streszcza historię Fausta (na podstawie notki z podręcznika)</p> <p>– interpretuje fragment <i>Fausta</i> ukazujący bohatera w chwili zwątpienia (początkowy)</p> <p>– wyjaśnia przesłanie dzieła: pochwałę twórczej aktywności i pracy na rzecz społeczeństwa, krzewienie postępu</p> <p>– określa koncepcję szatana zawartą w <i>Fauście</i></p> <p>– wskazuje główne idee zawarte w odzie <i>Do Radości</i></p> <p>– analizuje poetykę wiersza:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa cechy gatunku i jego związek z tematem ✓ określa funkcje apostrof i innych środków retorycznych ✓ dostrzega cechy wersyfikacji i inne wykładniki regularności budowy 	<p>– ogólnie przedstawia filozoficzne podłoże romantyzmu (w zakresie wiadomości z podręcznika)</p> <p>– wymienia zainteresowanie średniowieczem i mitami Północy jako ważne tendencje nowej epoki</p> <p>– przedstawia mit człowieka faustycznego</p> <p>– na wybranych przykładach pokazuje, jak dzieła różnych dziedzin sztuki ukazują te same idee romantyczne</p> <p>– na podstawie czytanego fragmentu <i>Fausta</i> wskazuje cechy stylu romantycznego (np. środki językowej ekspresji, elementy języka potocznego, słownictwo rzadkie i przestarzałe itp.)</p> <p>– wykorzystuje literaturę przedmiotu (z podręcznika) do pogłębienia odczytania dzieła Goethego</p> <p>– wnioskuje, jakie wartości ody <i>Do Radości</i> zadecydowały, iż jest ona dziś hymnem europejskim</p> <p>– dostrzega nawiązania do romantycznej kreacji szatana kusiciela w poezji współczesnej (<i>Prospekt</i> Wisławy Szymborskiej)</p> <p>– na przykładach omówionych dzieł wskazuje związki między malarstwem i literaturą oraz literaturą i muzyką</p>

<p>2. Bunt młodych</p> <p>Adam Mickiewicz, <i>Oda do młodości</i></p>	<p>– odczytuje (recytuje) <i>Odę do młodości</i> z właściwą dykcją i intonacją</p> <p>– interpretuje utwór jako manifest młodych:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ odnajduje w utworze hasła i idee filomackie i nowe, romantyczne ✓ określa podmiot liryczny (wskazując właściwe formy wyrazowe) ✓ dostrzega, iż kompozycja oparta jest na antynomii młodości i starości ✓ wskazuje w utworze środki artystyczne i określa ich funkcje ✓ wymienia cechy romantyczne (nastrojowość, bunt) i klasyczne (gatunek, hasła wspólnotowe, postęp, nawiązania antyczne) utworu <p>– przedstawia Towarzystwa Filomatów i Filaretów (podaje etymologię nazw) oraz ich wpływ na życie i twórczość Mickiewicza</p>	<p>– interpretuje <i>Odę do młodości</i> w kontekście biografii autora (filomaci)</p> <p>– przedstawia nieco szerzej Towarzystwa Filomatów i Filaretów (podaje etymologię nazw) oraz ich wpływ na życie i twórczość Mickiewicza</p> <p>– interpretuje obecny w <i>Odzie do młodości</i> motyw ikaryjski</p> <p>– przedstawia odę jako gatunek</p>
<p>Adam Mickiewicz, <i>Romantyczność</i></p>	<p>– wyjaśnia, dlaczego <i>Romantyczność</i> można uznać za utwór programowy (manifest romantyzmu)</p> <p>– interpretuje polemikę narratora ze starcem jako starcie się dwóch odmiennych światopoglądów</p> <p>– wnioskuje, dlaczego narrator ballady opowiada się po stronie ludu</p> <p>– wskazuje idee, postawy i inne elementy romantyczne (np. ludowość, irracjonalizm, spirytualizm, indywidualizm, bunt przeciw konwencji)</p> <p>– wyjaśnia termin „irracjonalizm”</p> <p>– wskazuje środki językowe i je klasyfikuje (leksykalne, słowotwórcze, fleksyjne, składniowe)</p>	<p>– interpretuje <i>Romantyczność</i> w kontekście polemiki romantyków z klasykami</p> <p>– w związku z postacią Karusi wyjaśnia, jak romantycy interpretowali szaleństwo</p>
<p>Juliusz Słowacki, <i>Kordian</i> (fragment z podręcznika)</p>	<p>– interpretuje fragment <i>Kordiana</i> ukazujący wewnętrzne rozterki bohatera</p> <p>– wyjaśnia, w jaki sposób poeta oddał psychologiczną prawdę o młodości</p> <p>– w postaci Kordiana wskazuje niektóre cechy bohatera romantycznego (bunt, młodość, wrażliwość, uczuciowość, wewnętrzne rozdarcie)</p> <p>– przedstawia najważniejsze fakty z życia i twórczości Mickiewicza i Słowackiego, wskazując wpływ biografii autorów na ich twórczość</p> <p>– porównuje sposób ukazania młodości w literaturze różnych epok, pisze pracę na ten temat</p>	<p>– w sposób pogłębiony interpretuje rozterki Kordiana; porównuje je z dylematami Hamleta</p> <p>– na podstawie poznanych utworów wyjaśnia, czym był romantyczny indywidualizm</p> <p>– wyjaśnia, czym była romantyczna „choroba wieku” i odnosi ją do biografii romantycznych</p> <p>– samodzielnie znajduje bibliografię na temat życia i twórczości jednego z poetów romantycznych (sporządza krótki wykaz literatury przedmiotu)</p> <p>– pisze esej na temat funkcjonowania motywu buntu, wykorzystując utwory z różnych epok</p>
<p>3. W świecie duchów. Tajemnica istnienia i wyzwolenie wyobraźni</p>	<p>– interpretuje znane ballady, wskazując w nich elementy typowe dla romantycznego widzenia świata</p>	<p>– prawidłowo używa terminów: mistycyzm, spirytualizm, metafizyka, irracjonalizm, subiektywizm</p>

<p>ballady, np.: Johann Wolfgang Goethe, <i>Król olch</i>, Adam Mickiewicz, <i>Lilie</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje cechy ballady romantycznej (synkretyzm rodzajowy, ludowość, śpiewność, nastrojowość, tajemniczość, cudowność świata przedstawionego), odnosząc je do czytanych utworów – wyjaśnia pojęcia: synkretyzm, mistycyzm, spirytualizm, subiektywizm – na podstawie poezji i malarstwa określa, na czym polega romantyczne widzenie natury – wyjaśnia, popularność motywu nocy w twórczości romantyków – na podstawie ballad wskazuje nowe, pozarozumowe sposoby poznawania świata – wyjaśnia, na czym polega ludowość ballad i jaki obraz ludu stworzyli romantycy – wskazuje pouczenia (prawdy moralne) sformułowane w balladach i na ich podstawie rekonstruuje światopogląd romantyczny – podaje przykłady romantycznego zainteresowania baśniami, legendami i podaniami ludowymi (również kulturą ludową) oraz mitami (np. dzieła braci Grimm, Hansa Christiana Andersena, Oskara Kolberga) – dostrzega romantyczny rodowód współczesnego nurtu grozy w filmie i literaturze – na wybranym przykładzie podaje cechy filmu grozy (horroru) – wskazuje różnice między horrorem a thrillerem 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje kreację narratora w balladach romantycznych – analizuje język i styl ballad romantycznych: <ul style="list-style-type: none"> ✓ wskazuje stylistyczne i wersyfikacyjne wykładniki emocjonalności wiersza; określa ich funkcje ✓ wskazuje środki służące rytmizacji tekstu – pisze recenzję wybranego horroru, uwzględniając właściwości gatunku
<p>4.1 Miłość. Ogień i łzy Wertera, czyli między sentymentalizmem a romantyzmem</p> <p>Johann Wolfgang Goethe, <i>Cierpienia młodego Wertera</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – odwołując się do powieści, charakteryzuje postać Wertera: <ul style="list-style-type: none"> ✓ opisuje jego uczucia ✓ analizuje relacje z naturą i innymi ludźmi ✓ określa przyczyny jego osamotnienia ✓ wskazuje cechy sentymentalne i romantyczne bohatera ✓ określa źródła jego tragizmu – wyjaśnia terminy i określenia: powieść epistolarna, werteryzm, kochanek sentymentalny, kochanek romantyczny – charakteryzuje przedstawioną w utworze wzorzec miłości 	<ul style="list-style-type: none"> – wykazuje związki formy powieści i sposobu prowadzenia narracji z jej warstwą ideową – opracowuje portrety psychologiczne bohaterów – porównuje systemy wartości i sposób widzenia świata Wertera i Alberta – wnioskuje, dlaczego powieść Goethego wywarła tak wielki wpływ na współczesnych, a bohater literacki znalazł naśladowców
<p>4.2 Miłość romantyczna</p> <p>Adam Mickiewicz, IV część <i>Dziadów</i> (fragment)</p> <p>Adam Mickiewicz, <i>Dobranoc</i>, Cyprian Norwid, <i>W Weronie</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje postać Gustawa – określa cechy miłości romantycznej prezentowanej przez bohatera IV części <i>Dziadów</i> – wskazuje stylistyczne i językowe wykładniki gwałtownie zmieniających się uczuć Gustawa – wskazuje nieszczęśliwą miłość jako ważny składnik biografii romantycznej – analizuje utwory należące do romantycznej liryki miłosnej <ul style="list-style-type: none"> ✓ wskazuje dominantę kompozycyjną każdego z wierszy 	<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje kreację Gustawa (nieszczęśliwego kochanka), wskazując w niej cechy romantyczne i sentymentalne – odnosi pojęcie werteryzmu do postaci Gustawa (wskazuje podobieństwa bohaterów) – wyjaśnia miejsce miłości w romantycznej filozofii życia – analizuje i interpretuje romantyczne wiersze miłosne – wykorzystuje do interpretacji kontekst macierzysty wiersza (w tym – kontekst biograficzny)

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ określa rodzaj liryki, sytuację liryczną, kreację podmiotu lirycznego, nadawcy itp. ✓ formułuje hipotezę interpretacyjną ✓ rozpoznaje gatunek literacki i jego związek z charakterem utworu ✓ określa funkcje środków artystycznych 	<p>– wnioski ujmuje w formę pracy pisemnej (esej lub rozprawka)</p>
<p>5. Wobec natury. Podróż</p> <p>Adam Mickiewicz, <i>Sonetów krymskie</i></p>	<p>– na podstawie poznanych utworów wymienia ulubione pejzaże romantyków (step, morze, góry)</p> <p>– na podstawie znanych utworów opisuje krajobrazy, wskazując, na jakie cechy i motywy romantycy zwracali szczególną uwagę (np. burza, wiatr, zachód słońca, gwiazdy)</p> <p>– wskazuje symboliczne sensy i wartości związane z krajobrazem romantycznym (egzotyckość, magiczność, objawienie, wzniosłość, wolność, obecność Boga, przeznaczenie, przechodzenie na „drugą stronę” itp.)</p> <p>– przedstawia podróż jako nieodłączny element biografii romantycznej</p> <p>– na podstawie utworów literackich i dzieł malarskich przytacza różne ujęcia motywu bohatera w drodze, np.: pielgrzym, tułacz, żeglarz, Kozak pędzący na koniu po stepie, podróżnik wspinający się na szczyty gór</p> <p>– określa, kim jest podmiot liryczny <i>Sonetów krymskich</i> (podróżnik, pielgrzym, tułacz, ale także filozof i kontemplujący artysta)</p> <p>– w kreacji podmiotu lirycznego <i>Sonetów krymskich</i> wskazuje cechy bohatera romantycznego</p> <p>– analizuje wybrane sonety, m.in.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ wskazuje charakterystyczne środki artystyczne i określa ich funkcje ✓ komentuje funkcje orientalizmów 	<p>– na podstawie analizowanych utworów ukazuje relacje między artystą (poetą romantycznym) a naturą</p> <p>– interpretuje czytane wiersze, wykorzystując różnorodne konteksty (biograficzne, filozoficzne, malarskie)</p> <p>– wykorzystuje literaturę przedmiotu (teksty z podręcznika) do pogłębienia interpretacji czytanych utworów romantycznych</p>
<p>Juliusz Słowacki, <i>Rozłączenie</i></p> <p>Adam Mickiewicz, [<i>Nad wodą wielką i czystą...</i>]</p>	<p>– interpretuje wiersz <i>Rozłączenie</i>, uwzględniając formę podawczą, kreację nadawcy i adresatki, a także obrazy poetyckie</p> <p>– interpretuje liryk [<i>Nad wodą wielką i czystą...</i>]</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa związek powtórzeń z opisywanym pejzażem ✓ określa metaforyczność obrazów poetyckich ✓ interpretuje symbolikę wody, odbicia, gromu ✓ interpretuje zakończenie utworu <p>– porównuje sposób potraktowania motywu otchłani w liryce romantycznej i wierszu współczesnym (np. w <i>Przepaści pana Cogito</i> Zbigniewa Herberta)</p>	<p>– porównuje sposób wykorzystania symboliki otchłani w poezji romantycznej i wierszu współczesnym (np. w <i>Przepaści pana Cogito</i> Zbigniewa Herberta)</p>

<p>6. „Ja”. Narodziny indywidualizmu</p> <p>George Byron, <i>Giaur</i> (fragmenty lub całość)</p> <p>Juliusz Słowacki, <i>Beniowski</i> (fragmenty)</p> <p>Juliusz Słowacki, <i>List do matki</i> (fragment)</p> <p>Cyprian Norwid, <i>Marionetki</i></p>	<p>– charakteryzuje Giaura jako bohatera romantycznego</p> <p>– na przykładzie postaci Giaura wyjaśnia, czym jest indywidualizm romantyczny</p> <p>– na podstawie <i>Giaura</i> określa charakterystyczne cechy powieści poetyckiej (synkretyzm rodzajowy, fragmentaryczność, nastrojowość)</p> <p>– wyjaśnia, jakim gatunkiem jest poemat dygresyjny, wymieniając jego cechy, oraz określa temat zamieszczonego w podręczniku fragmentu</p> <p>– określa, kim jest osoba mówiąca w utworze</p> <p>– rozpoznaje obecność ironii</p> <p>– wyjaśnia termin „ironia romantyczna”</p> <p>– interpretuje fragment listu Słowackiego jako przykład epistolografii romantycznej</p> <p>– pisze sprawozdanie z koncertu, pokazu mody</p> <p>– interpretuje wiersz Norwida, nawiązując do toposu świata-teatru</p> <p>– wyjaśnia, jak Norwid ocenia modę romantyczną</p> <p>– przedstawia (ogólnie) dzieje recepcji twórczości Norwida</p>	<p>– w pogłębiony sposób charakteryzuje postać Giaura jako bohatera romantycznego</p> <p>– wyjaśnia terminy: bajronizm, postać bajroniczna</p> <p>– na przykładzie <i>Beniowskiego</i> wskazuje środki służące tworzeniu ironii romantycznej, przede wszystkim dystans romantycznego „ja”</p> <p>– pisze recenzję z koncertu muzyki poważnej (np. kompozytora romantycznego)</p> <p>– przedstawia najważniejsze momenty biografii Norwida, wyjaśniając, na czym polegał dramat pisarza</p>
<p>7. Wiara i nadzieja, czyli człowiek wobec Boga w literaturze i sztuce romantycznej</p> <p>wiersze np.: Adam Mickiewicz, <i>Rozmowa wieczorna</i>, Juliusz Słowacki, <i>Hymn</i>, <i>Kiedy pierwsze kury Panu śpiewają...</i>, Cyprian Norwid, <i>Pielgrzym</i></p> <p>wybrane dzieła malarstwa</p>	<p>– interpretuje utwory poetyckie i dzieła malarskie zawierające treści religijne i mistyczne:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa, jakie relacje między Bogiem a człowiekiem ukazuje poezja romantyczna ✓ w poezji i malarstwie wskazuje motywy biblijne i określa ich funkcje ✓ określa nastrój czytanych wierszy i wskazuje budujące go środki artystyczne ✓ określa wrażliwość i uczuciowość podmiotu lirycznego czytanych wierszy ✓ wskazuje i interpretuje obrazy poetyckie ✓ wskazuje motywy symboliczne (np. wędrowca) i interpretuje je w kontekście utworów, w których występują ✓ określa cechy gatunkowe czytanych utworów (np. hymnu, elegii, aforyzmu) 	<p>– wyjaśnia termin „mistycyzm”</p> <p>– w kreacjach podmiotu lirycznego czytanych utworów odnajduje cechy postawy romantycznej</p> <p>– wyjaśnia, jaką funkcję pełni w wierszach intonacja</p> <p>– w czytanych wierszach rozpoznaje intonację opadającą i wznoszącą</p>
<p>8. To my jesteśmy historią...</p> <p>Juliusz Słowacki, <i>Kordian</i> (fragmenty: akt I, akt II, akt III, sceny 5, 6)</p>	<p>– charakteryzuje Kordiana jako bohatera romantycznego, zwracając uwagę na jego dojrzewanie (przemiany):</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa źródła niepokoju (przedstawia przeżycia wewnętrzne i wrażliwość) Kordiana w akcie I ✓ przedstawia symboliczną podróż rozczarowań w akcie II ✓ interpretuje monolog na szczycie Mont Blanc ✓ określa źródła tragizmu w akcie III (przyczyny klęski bohatera) 	<p>– interpretuje czytane fragmenty w kontekście historycznym (klęska powstania listopadowego, Napoleon), literackim (np. polemika z <i>Dziadami</i> i mesjanizmem Mickiewicza)</p>

<p>Cyprian Norwid, <i>Bema pamięci żałobny rap-sod</i></p> <p>Adam Mickiewicz, <i>Reduta Orzona</i> (znana z gimnazjum)</p> <p>malarstwo romantyczne</p>	<p>– na przykładzie <i>Kordiana</i> wyjaśnia romantyczne rozumienie tragizmu</p> <p>– przedstawia śmierć na polu bitwy jako ważny temat utworów romantycznych</p> <p>– w literaturze i malarstwie wskazuje przejawy romantycznego kultu wolności (walki narodowowyzwoleńczej) oraz idei walki „za waszą i naszą wolność”</p> <p>– określa źródła romantycznej apoteozy pięknej śmierci za ojczyznę</p> <p>– interpretuje bitwę (w literaturze i malarstwie) jako ulubiony motyw romantyczny</p> <p>– wymienia romantycznych bohaterów narodowych</p> <p>– w czytanych utworach rozpoznaje styl patetyczny i określa jego funkcję</p> <p>– dokonuje analizy i interpretacji wiersza Norwida:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa funkcję odrealnienia pogrzebu bohatera ✓ rozpoznaje metaforyczny charakter konduktu pogrzebowego i związaną z nim wizję historii (pochód ludzkości ku postępowi) ✓ wyjaśnia, jak poeta rozumie rolę jednostki wybitnej w historii ✓ wyjaśnia tytuł i motto wiersza 	<p>– wyjaśnia, jakie były źródła romantycznej fascynacji bitwą, bohaterstwem, postaciami wybitnych wodzów</p> <p>– na przykładach czytanych utworów przedstawia literackie sposoby heroizacji bohaterów oraz określa jej funkcję</p> <p>– na podstawie poznanych utworów określa, jak kształtowała się romantyczna idea narodu</p> <p>– wskazuje charakterystyczne cechy stylu Norwidowskiego (np. kreacje podmiotu lirycznego, znaczenie interpunkcji, przemilczenia)</p> <p>– dokonuje analizy i interpretacji opisu pogrzebu Bema:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ opisuje warstwę brzmieniową i obrazową wiersza ✓ określa funkcje środków artystycznych
<p>9. Dramat romantyczny</p> <p>Adam Mickiewicz, III część <i>Dziadów</i></p>	<p>– charakteryzuje budowę <i>Dziadów</i>:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa tematykę poszczególnych części dramatu ✓ wskazuje ich związek <p>– rozpoznaje w III części <i>Dziadów</i> cechy dramatu romantycznego:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ synkretyzm rodzajowy ✓ fragmentaryczność ✓ odrzucenie zasady trzech jedności ✓ otwartą kompozycję ✓ dwupłaszczyznowość świata przedstawionego ✓ zróżnicowaną poetykę scen (realistyczne, wizyjne, profetyczne itp.) <p>– wyjaśnia terminy: martyrologia, prometeizm, mistycyzm, mesjanizm, sakralizacja, odnosząc je do dramatu Mickiewicza</p> <p>– wykorzystuje kontekst historyczny do interpretacji utworu (szczególnie scen realistycznych)</p> <p>– określa, jaka ocena polskiego społeczeństwa zawarta jest w utworze</p> <p>– interpretuje III część <i>Dziadów</i> jako dramat, w którym toczy się walka dobra ze złem symbolizowanym przez despotyzm carski</p> <p>– charakteryzuje Konrada jako bohatera romantycznego; wyjaśnia, na czym polegały jego kolejne przemiany</p> <p>– interpretuje <i>Wielką Improwizację</i> i zawartą w niej koncepcję poezji oraz poety jako przywódcy narodu</p> <p>– wykazuje zróżnicowanie stylistyczne dzieła, wskazując elementy stylu potocznego (języka mówionego), żargonu więziennego, stylu podniosłego, stylizacji biblijnej itp.</p>	<p>– na przykładzie III części <i>Dziadów</i> omawia cechy gatunkowe dramatu romantycznego</p> <p>– wyjaśnia, jaką funkcję pełni w <i>Dziadach</i> obrzęd na cmentarzu</p>

<p>Zygmunt Krasiński, <i>Nie-Boska komedia</i> (fragmenty: część I, część III, scena w obozie rewolucji, część IV, scena w obozie arystokracji i scena finałowa)</p> <p>Juliusz Słowacki, <i>Kordian</i> (fragmenty: akt I, akt II, akt III, sceny 5, 6), <i>Balladyna</i> (fragmenty)</p>	<p>– interpretuje fragment <i>Nie-Boskiej komedii</i> przedstawiający polemikę Męża z Pankracym jako spór ideologiczny</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ przedstawia i ocenia racje Pankracego i Męża ✓ charakteryzuje dwóch głównych bohaterów dramatu, odnajduje w nich cechy bohatera romantycznego <p>– określa, jaka ocena rewolucji zawarta jest w dramacie Krasińskiego</p> <p>– odwołując się do tekstu dramatu, charakteryzuje obóz rewolucji</p> <p>– odwołując się do tekstu dramatu, charakteryzuje ukazaną w nim arystokrację</p> <p>– charakteryzuje Hrabiego Henryka jako bohatera romantycznego, ocenia jego dążenia i cele</p> <p>– podaje różne interpretacje zakończenia dramatu</p> <p>– interpretuje tytuł dramatu i wskazuje nawiązania do dzieła Dantego</p> <p>– omawia cechy dramatu romantycznego jako ważnego gatunku epoki, potwierdzając je przykładami ze znanych utworów</p>	<p>– wykorzystuje różne konteksty (np. biograficzny, historyczny, literacki) do interpretacji <i>Nie-Boskiej komedii</i></p> <p>– dokonuje syntezy wiadomości o poetyce i problematyce dramatu romantycznego</p>
<p>10. Ojczyzna Polaków</p> <p>malarstwo przedstawiające motywy Syberii i zesłańców</p> <p>Adam Mickiewicz, [<i>Gdy tu mój trup...</i>], Cyprian Norwid, <i>Moja piosnka [III]</i>, Juliusz Słowacki, <i>Grób Agamemnona</i>, [Szli krzycząc...]</p>	<p>– wyjaśnia, dlaczego polskie życie intelektualne i kulturalne okresu romantyzmu przeniosło się na emigrację</p> <p>– na konkretnych przykładach ukazuje, jak twórcy emigracyjni próbowali kształtować duchowe oblicze narodu</p> <p>– interpretuje wiersze romantyczne, określając zawarte w nich koncepcje i wyobrażenia ojczyzny, m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ przedstawia zawartą w nich ocenę narodu polskiego ✓ wskazuje przesłanie (np. apele o przebudowę społeczną i moralne odrodzenie narodu) ✓ określa funkcje środków artystycznych ✓ interpretuje motywy tułacza, pielgrzyma, wędrowca <p>– wyjaśnia, w jaki sposób literatura i sztuka romantyzmu przyczyniły się do przetrwania narodu bez państwa</p>	<p>– określa rolę emigracji romantycznej w kształtowaniu poczucia tożsamości polskiego narodu</p> <p>– wskazuje w wierszu Norwida środki stylistyczne służące idealizacji obrazu ojczyzny wymarzonej</p> <p>– interpretuje motywy symboliczne w <i>Grób Agamemnona</i></p>
<p>11. Śpiewnik domowy</p> <p>np.: Casimir Delavigne, <i>Warszawianka</i></p>	<p>– dokonuje interpretacji pieśni romantycznych (i pokrewnych gatunków lirycznych), m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa temat i nastrój utworu ✓ wskazuje jego nadawcę, odbiorcę ✓ wskazuje poetyckie wykładniki rytmiczności omawianych utworów <p>– wyjaśnia, czym jest wiersz sylabotoniczny, rozpoznaje ten typ wiersza</p> <p>– na podstawie utworów romantycznych wyjaśnia termin „poezja tyrtejska”</p>	<p>– analizuje środki stylistyczne budujące podniosły styl pieśni patriotycznych</p> <p>– wyjaśnia, dlaczego w romantyzmie odrodziła się koncepcja poety barda i jakie znaczenia wiązały się z tym pojęciem</p> <p>– analizuje budowę wiersza sylabotonicznego</p> <p>– na wybranym przykładzie analizuje środki stylistyczne typowe dla utworu tyrtejskiego</p>

<p>Adam Mickiewicz, <i>Pieśni Wajdeloty</i></p> <p>Cyprian Norwid, <i>Fortepian Szopena</i></p>	<p>– na podstawie <i>Pieśni Wajdeloty</i> wyjaśnia, jak romantycy pojmowali rolę poezji</p> <p>– dokonuje interpretacji <i>Fortepianu Szopena</i>:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa kompozycję wiersza, wyodrębnia jego części, określając ich treść ✓ charakteryzuje warstwę brzmieniową ✓ wyjaśnia symbolikę obecnych w wierszu motywów i postaci antycznych, sakralnych, zaczerpniętych z tradycji rodzimej ✓ interpretuje cytaty: „ideał sięgnął bruku”, podkreślając grę słów (paradoks) ✓ charakteryzuje najważniejsze założenia Norwidowskiej koncepcji sztuki 	<p>– porównuje Norwidowską koncepcję sztuki i artysty (na podstawie <i>Fortepianu Szopena</i>) z koncepcją poezji wieszczów</p> <p>– wyjaśnia, na czym polega odmienność społecznej i artystycznej postawy Norwida</p> <p>– w <i>Fortepianie Szopena</i> wskazuje nawiązania biblijne i określa ich funkcję</p> <p>– interpretuje symbolikę obecnych w wierszu Norwida motywów związanych z muzyką (np. instrumentów) i sztuką (np. dłuto)</p>
<p>12. W ogrodzie Pana Tadeusza. Przewodnik po epepei</p> <p>Adam Mickiewicz, <i>Pan Tadeusz</i></p>	<p>– streszcza utwór, wyodrębniając wątki główne i poboczne, a także dygresje i epizody</p> <p>– ogólnie określa świat przedstawiony (czas, miejsce, postacie)</p> <p>– charakteryzuje <i>Pana Tadeusza</i> jako epopeję, dostrzegając też cechy innych gatunków literackich (sielanki, poematu opisowego, komedii, satyry, poematu heroikomicznego)</p> <p>– charakteryzuje narratora utworu, dostrzegając jego oblicza</p> <p>– w różnych obszarach dzieła wskazuje idealizację obrazu utraconej ojczyzny</p> <p>– charakteryzuje przedstawionego w <i>Panu Tadeuszu</i> obraz szlachty:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ opisuje mentalność, obyczajowość, styl życia, system wartości szlachty ✓ opisuje społeczne zróżnicowanie (magnat Horeszko, dwór szlachecki Sopliców, zaścianek Dobrzyńskich) ✓ przedstawia typy szlacheckie ✓ formułuje własne opinie i oceny na temat tej warstwy społecznej <p>– rozpoznaje wiersz trzynastozgłoskowy, wyjaśnia jego funkcję i związek z antycznym heksametrem</p> <p>– na podstawie konkretnych fragmentów wykazuje opisowość utworu (np. opis dworu i jego otoczenia, stroju, broni, serwisu itp.)</p> <p>– wskazuje różne opisy przyrody, określając ich funkcję w utworze</p> <p>– analizuje wybrany opis przyrody, wskazując funkcję środków stylistycznych (epitety, porównania, personifikacje, antropomorfizacje, onomatopaje i inne)</p> <p>– charakteryzuje Jacka Soplicę jako bohatera romantycznego</p> <p>– określa, czym się różni kreacja Jacka Soplicy od wcześniej poznanych bohaterów romantycznych</p> <p>– interpretuje Inwokację i Epilog, wyjaśniając ich miejsce w kompozycji utworu</p>	<p>– wskazuje w <i>Panu Tadeuszu</i> elementy romantyczne i pozaromantyczne</p> <p>– wyjaśnia, jaki wpływ na charakter utworu ma deklaracja: „widzę i opisuję”</p> <p>– wyjaśnia kluczową rolę powtarzającego się przymiotnika „ostatni”</p> <p>– przedstawia zawarty w utworze obraz polskiego dworu ziemiańskiego (ostoja polskości)</p> <p>– na podstawie fragmentów szczegółowo przedstawia obraz życia szlachty ukazany w utworze (gościnność, uczyty, potrawy, stroje, polowania, przywiązanie do tradycji, tytuły, procesy sądowe, waleczność, patriotyzm)</p> <p>– na przykładzie konkretnych fragmentów wykazuje obecność nadrzędnego rytmu natury rządzącego czasem utworu i działaniami bohaterów</p> <p>– dostrzega i interpretuje idealizację obrazu przyrody (odejście od wierności realiom na rzecz odtworzenia wyższego ładu świata)</p> <p>– wskazuje relację „dom i świat”, na której oparty jest świat przedstawiony utworu (cicha wieś litewska – burze historyczne w Europie)</p> <p>– wnioskuje, dlaczego tytułowym bohaterem Mickiewicz uczynił postać pospolitego młodzieńca, a nie wybitnego bohatera tragicznego</p> <p>– na podstawie Epilogu przedstawia obraz polskiej emigracji</p>

<p>13. Poezja wieszczów</p> <p>m.in. wiersze: Juliusz Słowacki, <i>Testament mój</i></p> <p>Cyprian Norwid, [Coś ty Atenom zrobił, Sokratesie...]</p>	<p>– wyjaśnia, na czym polega romantyczna koncepcja poety wieszca i jaka była jej rola w zachowaniu tożsamości narodu pozbawionego państwa</p> <p>– wyjaśnia terminy: tradycja, dziedzictwo, kicz, precyzując ich znaczenia</p> <p>– wyjaśnia określenie: romantyzm krajowy, podając nazwiska twórców</p> <p>– interpretuje wiersz Słowackiego:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ wyjaśnia tytuł ✓ określa nadawcę i odbiorcę ✓ wskazuje obecne w wierszu topoty (łódź, sternik, symboliczny pogrzeb poety) i określa ich funkcję ✓ określa funkcje apostrof obecnych w wierszu ✓ interpretuje przesłanie, jakie poeta zostawił narodowi <p>– interpretuje wiersz Norwida:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ wyjaśnia, kim są przywołane tu postacie i co je łączy ✓ interpretuje funkcję Norwidowskiego przemilczenia ✓ interpretuje komentarz Norwida do pośmiertnych losów wielkich ludzi <p>– w wierszach współczesnych odnajduje próby odbrazowania pomnikowych postaci romantycznych wieszczów</p> <p>– wskazuje utwory o charakterze antybrązowniczym (np. Andrzeja Bursy i Tadeusza Różewicza)</p>	<p>– interpretuje koncepcję poety wieszca w kontekście całokształtu postaw epoki</p> <p>– ocenia, jaką rolę odegrało w polskiej kulturze brązownictwo wieszczów romantycznych</p> <p>– interpretuje wiersz Słowackiego, wykorzystując konteksty (biograficzny, kulturowy, historycznoliteracki itp.)</p> <p>– bada wersyfikację utworu</p> <p>– rozpoznaje funkcję rytmizacji utworu</p> <p>– zbiera syntetyzujące wnioski o specyfice poezji Norwida (np. wskazuje tendencje do odczytywania znaków w różnych, pozornie zwyczajnych sytuacjach)</p> <p>– na podstawie poznanych utworów określa Norwidowską koncepcję jednostki wybitnej i rolę tej jednostki w postępie ludzkości</p> <p>– interpretuje wiersze współczesne nawiązujące do motywu romantycznego wieszca</p>
---	--	---

II. Pozytywizm

UCZEŃ:

<p>1. Pozytywiści wobec przeszłości i teraźniejszości</p> <p>Aleksander Świętochowski, <i>My i wy</i>, Piotr Chmielowski, <i>Utylitaryzm w literaturze</i></p> <p>Adam Asnyk, <i>Daremne żale</i>, <i>Dzisiejszym idealistom</i></p>	<p>– krótko wyjaśnia terminy: pozytywizm, utylitaryzm, scjentyzm, ewolucjonizm, organicyzm</p> <p>– wyjaśnia, jakie historyczne i polityczne przyczyny wpłynęły na ukształtowanie się programu polskich pozytywistów</p> <p>– przedstawia tezy artykułu programowego Świętochowskiego</p> <p>– wyjaśnia, na czym polega jego polemiczny i programowy charakter</p> <p>– nazywa środki retoryczne obecne we fragmentach publicystyki pozytywistycznej i określa ich funkcję</p> <p>– wskazuje nowe postawy i idee deklarowane w publicystyce pozytywistycznej</p> <p>– wymienia główne punkty programu polskich pozytywistów</p> <p>– wyjaśnia określenia: praca organiczna i praca u podstaw</p> <p>– interpretuje wiersze: określa zawarte w nich idee, nadawcę i adresata, przesłanie; wskazuje środki stylistyczne i określa ich funkcję</p>	<p>– omawia filozoficzne podstawy epoki (poglądy Comte'a, Milla, Spencera)</p> <p>– wyjaśnia symbolikę przeciwstawienia młodzi – starzy w artykule Świętochowskiego</p> <p>– krótko charakteryzuje rozwój publicystyki w drugiej połowie XIX w.</p> <p>– wyjaśnia, na czym polegała ezopowość języka publicystyki pozytywistycznej oraz podaje jej przyczyny</p> <p>– wyjaśnia określenie „noc postyczniowa”, odnosząc je do faktów historycznych</p> <p>– interpretuje metaforykę drogi (dążenia) i walki w czytanych wierszach</p>
--	---	--

		– określa rolę tradycji powstańczych w twórczości Tadeusza Konwickiego
2. Naśladowanie rzeczywistości, czyli o stosunku pozytywistów do realizmu w sztuce Bolesław Prus, <i>Kronika tygodniowa</i> , <i>Wieża paryska</i> , Henryk Sienkiewicz, <i>List z podróży</i> Henryk Sienkiewicz, <i>Szkice węglem</i>	– charakteryzuje pozytywistyczne gatunki publicystyczne: felieton, reportaż – w czytanych artykułach wskazuje elementy informacyjne i wykładniki funkcji artystycznej – w czytanych tekstach rozpoznaje funkcje językowe: informacyjną, impresywną i poetycką – wyjaśnia, w jaki sposób i w jakim celu Prus ukazał w felietonie narodowe cechy Polaków, Francuzów i Niemców – przedstawia poglądy Prusa na szanse i możliwości dziennikarstwa (na podst. fragmentu <i>Kroniki tygodniowej</i>) – pisze felieton (reportaż) na temat życia szkoły lub innych bliskich mu problemów – krótko wyjaśnia terminy: realizm, naturalizm, odnosząc je do literatury i malarstwa drugiej połowy XIX w. – wyjaśnia określenie Stendhala, że powieść ma być „zwierciadłem przechadzającym się po gościńcu” – wymienia mistrzów powieści realistycznej (na podstawie podręcznika) – interpretuje <i>Szkice węglem</i> : ✓ określa elementy świata przedstawionego ✓ charakteryzuje bohaterów ✓ określa zasadę kompozycyjną utworu ✓ wskazuje różne konwencje estetyczne i stylistyczne obecne w utworze (komizm, groteska, satyra, tragizm) i wyjaśnia ich funkcje ✓ wyjaśnia tytuł, odnosząc go do formy gatunkowej szkicu ✓ wskazuje przyczyny tragedii ukazanej w utworze ✓ wyjaśnia przesłanie utworu, wiążąc je z programem polskich pozytywistów	– w czytanych artykułach wskazuje środki stylistyczne służące angażowaniu uwagi czytelnika – znajduje stylistyczne (językowe) wykładniki humoru, satyry, ironii, sarkazmu (odróżnia te pojęcia) – analizuje sposoby łączenia w publicystyce Prusa prawdy i fikcji – pisze artykuł utrzymany w konwencji listu z podróży, w którym porusza różne problemy społeczne i obyczajowe – charakteryzuje szkic jako jeden z gatunków epickich popularnych w XIX w. – analizuje postawę narratora – wskazuje językowe i stylistyczne wykładniki jego stosunku do opisywanej rzeczywistości
3. Labirynty realizmu Bolesław Prus, <i>Kamizelka</i> , inne nowele, np. <i>Omyłka</i> Bolesław Prus, <i>Lalka</i>	– przedstawia cechy noweli pozytywistycznej (na podstawie przeczytanych utworów) – streszcza nowele, określając ich przesłanie – omawia kompozycję każdej z czytanych nowel – charakteryzuje narratora czytanej noweli – określa funkcję narratora dziecięcego – na podstawie <i>Omyłki</i> rekonstruuje obraz życia społecznego w czasie powstania styczniowego (i po jego upadku) – odnajduje w <i>Lalce</i> cechy powieści dojrzałego realizmu	– interpretuje <i>Kamizelkę</i> jako nowelę „z sokołem” – w czytanych utworach odróżnia cechy typowe dla pozytywizmu oraz oryginalne, będące wykładnikami mistrzostwa Prusa nowelisty – interpretuje <i>Lalkę</i> jako powieść dojrzałego realizmu

	<p>– charakteryzuje świat przedstawiony utworu (określa czas, miejsce, postacie i wydarzenia – z odwołaniem do tekstu)</p> <p>– omawia budowę akcji i fabuły, wskazuje wątki</p> <p>– przedstawia obraz życia społecznego ukazany w <i>Lalce</i> (wskazuje i charakteryzuje przedstawicieli różnych warstw społecznych i środowisk)</p> <p>– wymienia i charakteryzuje bohaterów; wskazuje ich cechy typowe i indywidualne</p> <p>– charakteryzuje Wokulskiego jako postać złożoną, noszącą cechy romantyczne i pozytywistyczne</p> <p>– określa narratorów i rolę każdego z nich (odwołując się do tekstu)</p> <p>– wskazuje różne możliwości interpretacji tytułu</p> <p>– interpretuje <i>Lalkę</i> jako powieść o miłości, społeczeństwie, rodzącym się kapitalizmie, rozkładzie społecznym, mieście itp.</p> <p>– interpretuje <i>Lalkę</i> jako powieść wielkich rozczarowań epoki, przedstawia krytyczny i pesymistyczny obraz polskiego społeczeństwa w drugiej połowie XIX w.</p> <p>– wskazuje przykłady ezopowości języka i określa jej źródła</p> <p>– pisze pracę (np. rozprawkę, esej, opinię) na temat swojego odczytania powieści</p>	<p>– interpretuje obraz Warszawy ukazany w <i>Lalce</i></p> <p>– analizuje język i styl każdego z narratorów</p> <p>– wskazuje różne formy narracji (pierwszoosobową, trzecioosobową, monolog wewnętrzny, mowę pozornie zależną) i określa ich rolę w powieści realistycznej</p> <p>– określa funkcje zastosowanych w powieści retrospekcji</p> <p>– w pogłębiony sposób interpretuje tytuł powieści, odnosząc go także do toposu człowieka marionetki w rękach losu</p> <p>– analizuje język postaci jako sposób ich indywidualizacji</p> <p>– określa funkcje stylizacji środowiskowej języka bohaterów (np. germanizmy w języku Mincla, język Żydów, elementy gwarowe w mowie postaci pochodzących ze wsi itp.)</p> <p>– w sposób pogłębiony, z uwzględnieniem kontekstu kulturowego, analizuje źródła tragizmu Wokulskiego</p> <p>– odnajduje ukryty w powieści komentarz autorski (np. tytuły rozdziałów)</p> <p>– interpretuje otwarte zakończenie powieści</p> <p>– interpretuje powieść, wykorzystując różne konteksty (np. historyczny, literacki itp.)</p> <p>– dokonuje syntezy zagadnień dotyczących powieści pozytywistycznej</p> <p>– pisze pracę w dowolnej formie na temat miejsca i zadań prozy epickiej w okresie pozytywizmu</p>
4. Swoi, obcy i wyobcowani	<p>– wymienia asymilację Żydów, emancypację kobiet oraz pracę u podstaw (oświatę wsi) jako punkty programu pozytywistycznego; odnajduje je w literaturze epoki</p>	<p>– charakteryzuje sposób ukazania Żydów w <i>Lalce</i></p>
Maria Konopnicka, <i>Mendel Gdański</i>	<p>– dokonuje analizy i interpretacji noweli <i>Mendel Gdański</i>:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa czas, miejsce, postacie i wydarzenia składające się na świat przedstawiony ✓ charakteryzuje tytułowego bohatera ✓ analizuje postawy innych postaci wobec pogromu żydowskiego ✓ interpretuje przesłanie noweli 	<p>– interpretuje nowelę <i>Mendel Gdański</i> jako utwór propagujący program pozytywistyczny (i napisany „na zamówienie”)</p> <p>– analizuje opisy w noweli <i>Mendel Gdański</i> (np. bohaterów, zachowania tłumy) i określa ich funkcje</p>
Eliza Orzeszkowa, <i>O Żydach i kwestii żydowskiej</i> (fragment), Wiktor Gomulicki, <i>El moie rachmim</i>	<p>– czyta ze zrozumieniem teksty publicystyczne XIX-wieczne i współczesne podejmujące kwestię żydowską</p> <p>– uczestniczy w klasowej dyskusji na temat stereotypów i uprzedzeń</p>	<p>– określa, w jaki sposób kwestia żydowska została ukazana w literaturze i publicystyce XIX i XX w. (teksty z podręcznika), uwzględnia kontekst historyczny i społeczny</p>
także: Bolesław Prus, <i>Lalka</i>	<p>– określa sposób ukazania środowisk żydowskich we współczesnej prozie wspomnieniowej (np. we fragmencie prozy Józefa Hena)</p>	

<p>Maria Konopnicka, [A kto ciebie będzie złotem...], [A jak poszedł król na wojnę...]</p> <p>Eliza Orzeszkowa, <i>Kilka słów o kobietach</i></p> <p>Maria Konopnicka, <i>Kubek</i>, [Tu się droga załamała...]</p>	<p>– określa, jaki obraz wsi został ukazany w wierszach Konopnickiej</p> <p>– analizuje budowę wierszy i funkcję zastosowanych środków stylistycznych</p> <p>– rozpoznaje ludową stylizację wierszy i określa jej funkcję</p> <p>– czyta ze zrozumieniem artykuł Orzeszkowej, odnajduje w nim informacje o sytuacji kobiet w XIX w.</p> <p>– wyjaśnia określenia: emancypantka, feministka; wskazuje różnice znaczeniowe i stylistyczne</p> <p>– wyjaśnia, na czym polega kobiecy punkt widzenia w wierszach Konopnickiej należących do liryki osobistej</p> <p>– określa literackie sposoby budowania nastroju</p>	<p>– wskazuje w wierszach Konopnickiej środki artystyczne tworzące stylistykę pieśni ludowej</p> <p>– interpretuje kreacje nadawcy i odbiorcy czytanych wierszy</p> <p>– zabiera głos w dyskusji na temat miejsca kobiet we współczesnym życiu politycznym i społecznym, w kulturze i sztuce</p>
<p>5. Przewartościowania i powroty</p> <p>Eliza Orzeszkowa, <i>Nad Niemnem</i> (I tom)</p> <p>Eliza Orzeszkowa, <i>Gloria victis</i></p>	<p>– interpretuje <i>Nad Niemnem</i> jako dzieło dojrzałego realizmu:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa kompozycję, wskazuje i streszcza wątki ✓ wyjaśnia, na czym polega panoramiczność i opisowość dzieła ✓ porównuje opisy przestrzeni (np. dworu i zaścianka jako sposobu prezentacji ich mieszkańców) ✓ określa rolę przestrzeni nadniemeńskiej i związku z nią postaci ✓ określa kryteria oceny postaci (np. stosunek do historii, tradycji) ✓ analizuje język i styl narratora, porównuje sposób mówienia o różnych postaciach ✓ określa przesłanie dzieła (powrót do wspólnej pamięci w celu odbudowania wartości jednoczących naród) <p>– wskazuje w utworze obecność idei romantycznych i pozytywistycznych (np. etos walki i pracy)</p> <p>– wskazuje i komentuje ezopowy sposób mówienia o powstaniu styczniowym</p> <p>– dokonuje analizy i interpretacji opisu mogiły powstańczej, zwracając uwagę na obecną w nim sakralizację i funkcje środków językowych</p> <p>– określa, jakie znaczenie miał dla Bohaterów grób Jana i Cecylii</p> <p>– dokonuje interpretacji noweli <i>Gloria victis</i> jako hołdu złożonego ofierze powstańczej</p> <p>– dostrzega heroizację i idealizację bohaterów</p> <p>– interpretuje kreację narratora</p>	<p>– przedstawia genezę powieści Orzeszkowej, wykorzystując kontekst historyczny (na podstawie podręcznika)</p> <p>– wyjaśnia, czym jest obecny w <i>Nad Niemnem</i> romantyczny mit kresów (rozpoznaje go, przedstawia, wskazując właściwe fragmenty powieści)</p> <p>– wskazuje tworzące powieść środki artystyczne</p> <p>– porównuje ukazane w <i>Nad Niemnem</i> i w <i>Panu Tadeuszu</i>:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ przestrzeń nadniemeńską ✓ obraz dworu szlacheckiego <p>– w sposób pogłębiony charakteryzuje postacie ukazane w powieści, zwracając uwagę na sposób ich przedstawienia przez narratora</p> <p>– porównuje znaczenia dwóch mogił w powieści</p> <p>– wskazuje środki stylistyczne służące sakralizacji i heroizacji</p> <p>– porównuje sposób ukazania mogiły powstańczej w <i>Nad Niemnem</i> i w <i>Gloria victis</i></p> <p>– porównuje sposób mówienia o powstaniu styczniowym w <i>Nad Niemnem</i> i w <i>Gloria victis</i></p> <p>– wnioskuje o przyczynach różnic, wykorzystując kontekst historyczny</p>

<p>Eliza Orzeszkowa, [<i>Bez perspektywy na świat zaziemski życie ziemskie jest duszną celą</i>] (fragment listu)</p> <p>Adam Asnyk, <i>Nad głębiami</i> (wybrane sonety), Felicjan Faleński, <i>Meandry, Zakończenie</i>, Bolesław Prus, <i>Wędrówka po ziemi i niebie</i></p>	<p>– charakteryzuje obraz Petersburga przedstawiony w powieści, wskazuje niesione przez miasto zagrożenia</p> <p>– interpretuje późne utwory pozytywistów (z podręcznika), odnajdując w nich przejawy pesymizmu, znużenia, rozczarowania</p> <p>– wskazuje obecne w czytanych utworach problemy eschatologiczne</p> <p>– rekonstruuje obecny w nich obraz świata (chaos i rozpad)</p> <p>– dostrzega refleksyjny, poważny nastrój wierszy Asnyka i Faleńskiego</p>	<p>– określa nastrój i problematykę czytanego fragmentu <i>Kroniki</i> Prusa; porównuje z wcześniej poznanymi, wyciąga wnioski</p>
<p>Dziś. Emancypantki i feministki</p> <p>Virginia Woolf, [<i>Siostra Szekspira</i>]</p> <p>fragmenty publicystyki współczesnej: Kingi Dunin, Agnieszki Graff, Izabeli Filipiak</p>	<p>– interpretuje fragment powieści Virginii Woolf jako głos w walce o prawa kobiet</p> <p>– czyta ze zrozumieniem fragmenty publicystyki współczesnych autorek</p> <p>– wyjaśnia termin „feminizm”, odnosząc go do różnych zjawisk w kulturze współczesnej</p>	<p>– porównuje hasła współczesnego feminizmu z działalnością XIX-wiecznych emancypantek i nieco późniejszych sufrażystek</p> <p>– zabiera głos w dyskusji na temat sytuacji kobiet</p>

III. Młoda Polska

UCZEŃ:

<p>1. Dekadenci, melancholicy i sny o potędze</p> <p>wiersze Kazimierza Przerwy-Tetmajera i Leopolda Staffa</p>	<p>– wymienia i wyjaśnia nazwy epoki: Młoda Polska, modernizm, <i>fin de siècle</i>, neoromantyzm</p> <p>– wyjaśnia termin „secesja”, odwołując się do konkretnych dzieł i twórców</p> <p>– wyjaśnia określenia: dekadentyzm, dekadent, dekadentki, postawa dekadentka, odwołując się do konkretnych przykładów</p> <p>– interpretuje czytane wiersze:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa typowe dla tej poezji nastroje i uczucia, szczególnie postawy dekadentyzmu, znużenia, przesyty ✓ określa, w jaki sposób budowany jest nastrój ✓ określa sposób kreowania podmiotu lirycznego ✓ wskazuje środki stylistyczne i określa ich funkcje ✓ charakteryzuje warstwę brzmieniową czytanych utworów, wskazując budujące ją środki artystyczne (np. eufonię, onomatopcję, rytmizację tekstu) <p>– na podstawie czytanych utworów określa źródła pesymizmu ludzi końca wieku</p> <p>– wskazuje różne drogi ucieczki od bólu istnienia, jak nirwana, miłość zmysłowa, sztuka</p>	<p>– wyjaśnia pochodzenie nazwy „dekadentyzm”, przywołując wiersz Verlaine’a</p> <p>– wskazuje filozoficzne źródła postawy dekadentkiej (filozofia Schopenhauera – na podstawie notki w podręczniku)</p> <p>– wskazuje filozoficzne konteksty „snów o potędze” (filozofia Nietzschego – na podstawie notki w podręczniku)</p> <p>– określa sposób przedstawienia kobiety w liryce młodopolskiej</p> <p>– wskazuje w czytanych wierszach motywy eschatologiczne</p> <p>– charakteryzuje poetykę czytanych wierszy, wskazując typowe i specyficzne środki stylistyczne</p>
---	---	--

	<p>– wskazuje w wierszach charakterystyczne symbole i motywy młodopolskie (np. osmętница, sen, droga, rzeka, dym), interpretuje je</p> <p>– w czytanych utworach (np. w wierszu <i>Kował</i>) wskazuje symbole, interpretuje je</p> <p>– porównuje postawy schyłku wieków XIX i XX, odwołując się do poezji współczesnej (np. Marcina Świetlickiego)</p>	<p>– krótko wyjaśnia, na czym polegała młodopolska synteza sztuk</p> <p>– wyjaśnia termin „postmodernizm”, odwołując się do modernizmu</p>
<p>2. Być artystą. Jednostka i tłum. Miasto</p> <p>Gabriela Zapolska, <i>Moralność pani Dulskiej</i></p> <p>Kazimierz Przerwa- -Tetmajer, <i>Evviva l'arte</i></p> <p>Stanisław Przybyszewski, <i>Confiteor</i> (fragment)</p> <p>Charles Baudelaire, <i>Padlina, Okna, Epilog</i></p> <p>Andrzej Bursa, <i>Ja chciałbym być poetą</i></p>	<p>– interpretuje dramat Zapolskiej jako „tragifarsę kołtuńską”:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ przedstawia bohaterów sztuki, wskazując sposoby ich kreowania ✓ analizuje przedstawiony w nim obraz filistrów ✓ ocenia obraz społeczeństwa ✓ wyjaśnia, jaką postawą jest dulszczyzna <p>– wyjaśnia określenia: kołtun, filister, odnajdując je w literaturze epoki</p> <p>– interpretuje wiersz Przerwy-Tetmajera, odnajdując w nim konflikt artysty i filistra</p> <p>– na podstawie fragmentu <i>Confiteor</i> wyjaśnia młodopolską koncepcję „sztuki dla sztuki”</p> <p>– wyjaśnia, czym jest manifest literacki</p> <p>– interpretuje wiersze Baudelaire’a:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ wskazuje charakterystyczne środki literackie i określa ich funkcję ✓ w czytanych utworach wskazuje elementy prowokacji estetycznej i naruszania dobrego smaku <p>– przedstawia miasto jako temat literatury i sztuki modernizmu</p> <p>– porównuje modernistyczną koncepcję artysty z wizją romantyczną (kreacja poety, jego powinności wobec narodu)</p>	<p>– w utworze Zapolskiej wskazuje cechy dramatu naturalistycznego</p> <p>– wymienia młodopolskie pisma artystyczne</p> <p>– na podstawie czytanych tekstów przedstawia młodopolską antynomię jednostki i tłumu (syntetycznie)</p> <p>– przygotowuje krótkie wystąpienia na temat życia i twórczości słynnych postaci epoki</p> <p>– interpretuje wiersz Bursy <i>Ja chciałbym być poetą</i> jako polemikę z młodopolskim obrazem artysty</p>

<p>3. W poszukiwaniu istoty świata i języka poezji – impresjonizm i symbolizm</p> <p>Kazimierz Przerwa-Tetmajer, <i>Słońce, Melodia mgieł nocnych (Nad Czarnym Stawem Gąsienicowym)</i>, Wincenty Korab-Brzozowski, <i>Powinowactwo cieni i kwiatów o zmierzchu</i>, Jan Kasprówicz, <i>Krzak dzikiej róży w Ciemnych Smreczynach (I)</i></p>	<p>– wyjaśnia terminy: impresjonizm, symbolizm, odwołując się do przykładowych dzieł sztuki (poezji i malarstwa)</p> <p>– rozpoznaje impresjonizm i symbolizm w czytanych wierszach</p> <p>– na podstawie konkretnych utworów określa charakterystyczne cechy stylu impresjonistycznego w poezji</p> <p>– przedstawia synestezję jako typowy środek poezji młodopolskiej</p> <p>– na podstawie analizy środków stylistycznych charakteryzuje atmosferę emocjonalną młodopolskiej liryki pejzażowej</p> <p>– dostrzega różnicę między symbolem a alegorią, wyjaśnia ją</p> <p>– interpretuje symbole zawarte w czytanych utworach oraz w malarstwie</p> <p>– charakteryzuje gatunki liryki młodopolskiej: sonet, liryk</p> <p>– pisze pracę na temat wybranego wiersza, kierując się wskazówką interpretacyjną podaną w temacie</p>	<p>– wyjaśnia szerzej, czym były i jakie miejsce zajmowały w sztuce epoki: impresjonizm, symbolizm i secesja; odnosi je do różnych dziedzin sztuki (także sztuki użytkowej, mody itp.) oraz różnych obszarów literatury</p> <p>– wskazuje przykłady omawianych stylów w malarstwie i muzyce; podaje nazwiska najsłynniejszych twórców</p> <p>– wyjaśnia termin „oniryczność”, odnosząc go do konkretnych utworów</p> <p>– pisze analizę i interpretację wybranego utworu</p>
<p>4. W poszukiwaniu istoty świata i języka poezji. Ekspresjonizm, klasycyzm, franciszkanizm. Leśmian</p> <p>Jan Kasprówicz, <i>Dies irae</i> (fragmenty), Leopold Staff, <i>Przedśpiew</i>, Bolesław Leśmian, <i>Zielona godzina, Piła</i></p> <p>wybrane dzieła malarckie</p>	<p>– w czytanych wierszach rozpoznaje charakterystyczne dla Młodej Polski style i postawy ideowe: ekspresjonizm, klasycyzm, franciszkanizm, ogólnie je przedstawia (wyjaśnia terminy)</p> <p>– określa funkcję konwencji hymnicznej w <i>Dies irae</i></p> <p>– na podstawie fragmentów wierszy określa cechy stylu ekspresjonistycznego</p> <p>– interpretuje wiersze Leśmiana, dostrzegając niezwykłość jego świata poetyckiego:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa charakter kreowanej w jego utworach rzeczywistości ✓ charakteryzuje język poetycki Leśmiana, wskazując typowe środki ✓ wyjaśnia, na czym polega specyfika neologizmów Leśmiana ✓ charakteryzuje sposób pojmowania natury ✓ wskazuje elementy groteski <p>– pisze pracę na temat wybranego wiersza, kierując się wskazówką interpretacyjną podaną w temacie</p>	<p>– szerzej wyjaśnia, czym były i jakie miejsce zajmowały w panoramie epoki: ekspresjonizm, klasycyzm, franciszkanizm</p> <p>– w poezji i malarstwie wskazuje środki artystyczne charakterystyczne dla omawianych stylów, interpretuje je</p> <p>– wnioskuje, jakie były źródła nastrojów katastroficznych w poezji Młodej Polski</p> <p>– komentuje obecność motywów franciszkańskich w sztuce Młodej Polski</p> <p>– odnosi Leśmianowski sposób widzenia świata do filozofii Bergsona (na podstawie notki w podręczniku)</p>
<p>5.1 Nowa proza. Stefan Żeromski – doświadczenia współczesności</p> <p>Stefan Żeromski, <i>Ludzie bezdomni</i></p> <p>także np. <i>Rozdzióbias kruki, wrony...</i>, <i>Dzienniki</i> (fragment)</p>	<p>– charakteryzuje postać głównego bohatera <i>Ludzi bezdomnych</i></p> <p>– określa jego cele, motywy decyzji, wybory</p> <p>– interpretuje tytuł, wskazując różne znaczenia pojęcia bezdomności</p> <p>– zabiera głos w klasowej dyskusji na temat powinności człowieka wobec społeczeństwa</p> <p>– streszcza i opowiada różne wątki czytanych utworów</p> <p>– odnajduje w nich odbicie problemów społecznych, narodowych i egzystencjalnych</p>	<p>– interpretuje <i>Ludzi bezdomnych</i>, w pogłębiony sposób przedstawiając płaszczyzną aksjologiczną utworu</p> <p>– analizuje poetykę powieści, wskazując elementy impresjonistyczne, symboliczne, naturalistyczne, ekspresjonistyczne i określając ich funkcje</p> <p>– przedstawia kompozycję powieści, uzasadniając jej związek z wymową dzieła</p> <p>– na podstawie czytanych utworów wnioskuje, w jaki sposób sytuacja zewnętrzna (np. niewola narodowa, ograniczenia społeczne) determinuje stan ducha jednostki</p>

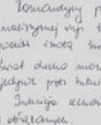
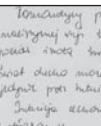
	<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje symbolikę scen i obrazów – wskazuje literackie sposoby oddziaływania na czytelnika (np. naturalistyczne opisy) – odnosi się do wartości, o których mowa w czytanych utworach (np. patriotyzm, altruizm, praca na rzecz społeczeństwa) – swoje przemyślenia na temat problematyki utworów Żeromskiego ujmuje w formę przejrzyście skomponowanego wypracowania 	<ul style="list-style-type: none"> – w czytanych utworach wskazuje obecność różnych konwencji estetycznych (tragizmu, komizmu, patosu, ironii), określa ich funkcje – wskazuje stylistyczne wykładniki tragizmu, komizmu, ironii – pisze pracę na temat idei i problemów obecnych w prozie Żeromskiego – w przemyślanej formie (funkcjonalnej wobec tematu)
<p>5.2 Nowa proza. Joseph Conrad</p> <p>Joseph Conrad, <i>Jądro ciemności</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje powieść Conrada: <ul style="list-style-type: none"> ✓ opisuje świat przedstawiony powieści ✓ charakteryzuje bohaterów ✓ analizuje i ocenia motywy ich decyzji ✓ określa perspektywę narracji i jej związek ze sposobem kreowania sylwetki bohatera ✓ interpretuje tytuł powieści ✓ wykorzystuje kontekst biografii autora do interpretacji utworu – wskazuje główne cechy poetyki utworu (impresjonizm i symbolizm, różne style, jakimi posługuje się narrator, kompozycja, psychologizm powieści) 	<ul style="list-style-type: none"> – tworzy pogłębiony portret psychologiczny bohatera, odwołując się do treści utworu i opinii różnych postaci powieściowych – analizuje narrację powieści – określa Conradowską wizję świata i losu (dualizm: rozdział między człowiekiem a naturą, konflikt wartości, wybory, przed którymi ciągle stoi człowiek itp.)
<p>6. W przestrzeni mitu. Reymont</p> <p>Władysław Stanisław Reymont, <i>Chłopi</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – streszcza i opowiada różne wątki powieści – wskazuje jej różne plany – charakteryzuje bohaterów indywidualnych i zbiorowych – opisuje przestrzeń, w jakiej rozgrywają się wydarzenia – uzasadnia, że wieś stanowi zamkniętą enklawę – wskazuje w powieści różne porządki czasowe (czas fabularny, historyczny, cykl natury, czas liturgiczno-obrzędowy, czas życia człowieka) – określa, które z tych czasów mają istotne znaczenia dla życia społeczności lipieckiej – charakteryzuje normy, wartości i zasady, na których oparte jest życie gromady wiejskiej; wskazuje ich chrześcijańskie i pozachrześcijańskie korzenie – odwołując się do fabuły, wskazuje skutki przestrzegania i nieprzestrzegania norm moralnych obowiązujących w gromadzie – przedstawia różnorodne związki człowieka z naturą ukazane w powieści – wskazuje różne oblicza narratora (młodopolski poeta, wiejski gawędziarz i obserwator-realista) i interpretuje znaczenie tej różnorodności w powieści – dostrzega różne style i poetyki zastosowane w powieści, wskazując charakterystyczne dla nich środki artystyczne 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje bohaterów, wskazując m.in. biologiczną motywację ich postępowania; dostrzega związek z naturalizmem – na konkretnych przykładach przedstawia konflikty wewnętrzne bohaterów wynikające z działania sprzecznych sił i bodźców – charakteryzuje gromadę chłopską jako bohatera zbiorowego powieści – analizuje język i styl każdego z narratorów, wskazując środki charakterystyczne dla różnych stylów: impresjonistycznego, realistycznego, naturalistycznego – określa charakter i funkcję stylizacji gwarowej zastosowanej w <i>Chłopach</i>

<p>wybrane dzieła malarskie</p>	<p>– wyjaśnia terminy: dialektyzm, stylizacja gwarowa – analizuje stylizację gwarową, wskazując różne rodzaje dialektyzmów</p> <p>– na przykładzie wybranych dzieł sztuki porównuje sposób ukazania tematów wiejskich w literaturze i malarstwie</p> <p>– na podstawie poznanych utworów i ich fragmentów określa charakterystyczne cechy powieści młodopolskiej (np. sposoby prowadzenia narracji)</p>	<p>– porównuje sposób ukazania wsi w <i>Chłopach</i> i malarstwie epoki podejmującym tę tematykę</p> <p>– podaje przykłady utworów tzw. nurtu wiejskiego w polskiej literaturze współczesnej (np. powieści Tadeusza Nowaka)</p>
<p>7. Stanisław Wyspiański i teatr modernistyczny</p> <p>Stanisław Wyspiański, <i>Wesele</i></p>	<p>– interpretuje dramat, wskazując jego dwupłaszczyznowość (plan realistyczny i symboliczny):</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa czas i miejsce wydarzeń ✓ przedstawia historyczne realia dramatu, ukazane postacie, sytuacje, anegdoty ✓ charakteryzuje postacie dramatu, zwracając uwagę na ich portrety psychologiczne, indywidualizację języka ✓ określa zachodzące między postaciami relacje i podaje ich przyczyny ✓ ukazuje złożone relacje między chłopami a inteligencją (m.in. demaskuje mit solidaryzmu narodowego) ✓ wskazuje elementy symboliczne: „osoby dramatu”, przedmioty, sceny <p>– wyjaśnia, czym była młodopolska chłopomania</p> <p>– wskazuje nawiązania do chłopomanii w dramacie i określa, jak autor ją ocenia (na podstawie dramatu)</p> <p>– podaje podstawowe wiadomości o Wyspiańskim, podkreślając związek artysty z Krakowem i Wawelem – świętym miejscem polskości</p> <p>– analizuje środki filmowe wykorzystane w <i>Weselu</i> Andrzeja Wajdy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ rzeczywistość przed kamerą (dekoracje, aktorzy, kostiumy) ✓ środki operatorskie (kolor, plany filmowe, ruchy i ustawienia kamery) ✓ montaż (narracyjny i intelektualny) <p>– pisze recenzję filmu <i>Wesele</i> w reż. Andrzeja Wajdy</p>	<p>– wskazuje w <i>Weselu</i> cechy dramatu realistycznego i symbolicznego (uwzględniając różne płaszczyzny dzieła)</p> <p>– na podstawie dramatu tworzy zbiorowy portret chłopów i inteligencji</p> <p>– analizuje sposób zastosowania dialektyzacji</p> <p>– określa mistrzostwo języka <i>Wesela</i></p> <p>– wskazuje aforyzmy i sformułowania, które utrwaliły się w języku potocznym</p> <p>– zabiera głos w dyskusji na temat polskich problemów, dbając o uczciwość i jednoznaczność swej wypowiedzi</p> <p>– wyjaśnia, czym jest etyka wypowiedzi</p> <p>– zabiera głos w dyskusji na temat artystycznych i ideowych walorów filmu</p> <p>– pisze obszerną recenzję filmu <i>Wesele</i> w reż. Andrzeja Wajdy, w której porówna obraz filmowy z literackim pierwowzorem</p>
<p>Dziś. Artyści – pozy i strategie. Prowokacje artystyczne</p>	<p>– określa język, styl, narratora powieści Masłowskiej (na podstawie fragmentu z podręcznika)</p> <p>– dostrzega prowokacyjność zastosowanej poetyki, wnioskuje o jej celu</p>	<p>– ocenia artystyczną wartość prowokacji (na przykładach konkretnych utworów literackich lub dzieł sztuki)</p> <p>– porównuje warunki i formy artystycznej prowokacji w literaturze Młodej Polski i w kulturze współczesnej</p>

wybrane teksty współczesnych pisarzy, np. fragmenty książki Doroty Masłowskiej <i>Wojna polsko-ruska pod flagą białą-czerwoną</i>		
---	--	--

Nauka o języku

 <h3>I. Język jako zjawisko semiotyczne</h3>		
UCZEŃ:		
Język jako system znaków na tle innych systemów semiotycznych. Język i wypowiedź	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, co to jest znak i jakie są rodzaje znaków – wskazuje i określa typy znaków (np. ikonograficzne, językowe) w poznawanych dziełach i tekstach (np. w utworze literackim, na obrazie, w dziele filmowym) – wyjaśnia, co to znaczy, że język jest systemem znaków 	<ul style="list-style-type: none"> – na podstawie omawianych utworów porównuje sposób ukazania tych samych idei w dziełach różnych sztuk, posługujących się różnymi językami (tworzywami) – odróżnia język jako system od konkretnej wypowiedzi
Podsystemy języka: lekсыkalny, gramatyczny, fonologiczny. Wyraz i leksem. Forma fleksyjna. Struktura składniowa wypowiedzi. Typy frazeologizmów	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia podsystemy języka: fonetyczny, lekсыkalny i gramatyczny – odróżnia wyraz od formy wyrazowej – wyjaśnia na przykładach podstawowe pojęcia lekсыkalne, słowotwórcze, fleksyjne i składniowe (zna podstawy gramatyki języka polskiego) – odróżnia związki frazeologiczne luźne i stałe, podaje właściwe przykłady – wyjaśnia terminy, podając przykłady: synonim, antonim, homonim 	<ul style="list-style-type: none"> – ogólnie określa, czym są podsystemy języka: fonetyczny, lekсыkalny i gramatyczny oraz jakie są ich jednostki – bada i określa strukturę składniową wypowiedzi (np. w czytanych tekstach) – ocenia stylistyczną i znaczeniową wartość synonimów
 <h3>II. Język w społeczeństwie</h3>		
UCZEŃ:		
Odmiany terytorialne polszczyzny. Dialekt, gwara, żargon	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polega społeczne i terytorialne zróżnicowanie polszczyzny – wyjaśnia terminy: dialekt, gwara oraz gwara zawodowa i środowiskowa; podaje stosowne przykłady – wyjaśnia termin „regionalizm”, podając przykłady ze swojego i innych regionów – określa funkcje zastosowania gwary w czytanych utworach literackich (np. <i>Na skalnym Podhalu Kazimierza Przerwy-Tetmajera</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> – w czytanych utworach (np. balladach romantycznych) wskazuje dialektyzmy i prowincjonalizmy; określa ich funkcje – prezentuje społeczne i terytorialne zróżnicowanie polszczyzny
Odmiana mówiona i pisana	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia oraz wskazuje podstawowe cechy polszczyzny mówionej i pisanej – przyporządkowuje odmiany języka właściwym sytuacjom komunikacyjnym – w czytanych utworach literackich wskazuje elementy odmiany mówionej języka (np. w mowie niezależnej); określa ich funkcje 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje styl mówiony na podstawie nagrań tekstów wysłuchanych w różnych sytuacjach – wyjaśnia termin „ekspresywizm” – ocenia stylistyczną wartość ekspresywizmów i frazeologizmów typowych dla języka mówionego

III. Stylistyka

UCZEŃ:

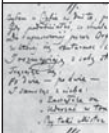
<p>Style artystyczne epok i wybranych form literackich. Styl patetyczny. Patos językowy</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia termin „styl artystyczny” – wymienia podstawowe cechy stylów pisanych (artystycznego, dziennikarskiego, publicystycznego, naukowego, urzędowego) i mówionych (monologowego, dialogowego) – rozpoznaje, w jakim stylu został napisany wskazany tekst – potrafi zredagować tekst w określonym stylu funkcjonalnym – wskazuje środki językowe charakterystyczne dla stylu artystycznego utworów poznawanych epok – w czytanych utworach rozpoznaje styl patetyczny – wyjaśnia, czym jest patos jako kategoria estetyczna 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje środki językowe (słownictwo, składnię, środki stylistyczne itp.) typowe dla stylów artystycznych epok – wymienia najważniejsze środki stylistyczne typowe dla utworów poznawanych epok (np. symbol i synestezja w poezji młodopolskiej) – na podstawie charakterystycznych środków językowych rozpoznaje cechy stylu artystycznego poznawanych epok (np. Młodej Polski), utworów (np. <i>Sonetów krymskich</i>) – na konkretnych przykładach wyjaśnia, jaki związek zachodził między gatunkiem literackim utworu a jego stylem (np. w eposie, hymnie, tragedii)
<p>Styl indywidualny. Indywidualizm językowy</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym jest indywidualizm językowy – podaje przykłady indywidualizmów językowych różnych autorów (na podstawie omawianych utworów) 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia termin „styl indywidualny”, odnosząc go do stylu znanego autora
<p>Style funkcjonalne (potoczny, publicystyczny, naukowy, artystyczny)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje, w jakim stylu został napisany wskazany tekst – redaguje tekst w określonym stylu funkcjonalnym – wyjaśnia, w jakich okolicznościach posługujemy się stylem potocznym i jakie są jego główne cechy – wskazuje cechy stylu potocznego w wypowiedziach własnych i kolegów – ocenia, kiedy użycie stylu potocznego wykracza poza granice stosowności (podaje przykłady) – w omawianych utworach wskazuje elementy różnych stylów funkcjonalnych i określa ich funkcje 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje środki językowe w tekstach zredagowanych w określonych stylach funkcjonalnych – wyjaśnia, że włączanie przez romantyków elementów stylu potocznego do utworów było przejawem romantycznego buntu przeciw konwencjom
<p>Stylizacja archaiczna i gwarowa. Kolokwializacja</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym jest stylizacja językowa i wymienia podstawowe jej rodzaje – wyjaśnia terminy: archaizacja, dialektyzacja, kolokwializacja – rozpoznaje stylizację językową występującą w czytanych tekstach na podstawie środków językowych – w czytanych utworach wskazuje środki językowe służące stylizacji i je klasyfikuje (leksykalne, słowotwórcze, fleksyjne, składniowe, frazeologiczne) 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje funkcję występującą w utworze stylizacji językowej (np. archaizacji w <i>Potopie</i>, stylizacji gwarowej w <i>Chłopach</i> i <i>Weselu</i>) – dostrzega zróżnicowane nasycenie tekstu stylizacją językową (np. w języku narratora i w dialogach postaci)

IV. Język jako narzędzie komunikacji

UCZEŃ:

<p>Funkcje wypowiedzi</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia funkcje wypowiedzi (informacyjna, impresyjna, ekspresyjna) – wyjaśnia, na czym polegają – wskazuje je w konkretnych tekstach (znalezionych lub samodzielnie zredagowanych) 	<ul style="list-style-type: none"> – szerzej określa poszczególne funkcje językowe, odnosząc je do właściwych typów tekstów – świadomie tworzy teksty o przewadze określonej funkcji, stosując właściwe środki językowe
---------------------------	---	---

		– przeredagowuje teksty, kładąc nacisk na poszczególne funkcje wypowiedzi
Etyka wypowiedzi	– dba o stosowność i skuteczność własnych wypowiedzi ustnych i pisanych (w różnych sytuacjach)	– ocenia stosowność i skuteczność różnych wypowiedzi mówionych (własnych i cudzych) – na przykładach wyjaśnia, czym jest estetyka wypowiedzi
Formy wypowiedzi	– wymienia zasady budowania podstawowych form wypowiedzi mówionych i pisanych (jak w klasie I oraz: opinia, recenzja, referat) – poprawnie redaguje notatkę z lekcji – streszcza czytane utwory – pisze prawidłowo zbudowaną rozprawkę i recenzję – według podanego wzorca kompozycyjnego – zabiera głos w dyskusji klasowej, stosując właściwe środki językowe o zamierzonej funkcji stylistycznej – redaguje i wygłasza krótki referat – doskonali umiejętność redagowania wcześniej poznanych form wypowiedzi i pism użytkowych; stosuje środki stylistyczne tworzące właściwą funkcję językową	– pisze rozprawkę i recenzję, twórczo wykorzystując wzorzec kompozycyjny – wygłasza samodzielnie przygotowany dłuższy referat, posługując się planem

V. Kultura języka

UCZEŃ:

Norma fonetyczna współczesnej polszczyzny	– określa, jaka jest norma fonetyczna współczesnej polszczyzny (np. wymowa spółgłosek miękkich i zmiękczonej, głosek nosowych w różnych pozycjach itp.)	
Typy błędów językowych	– wyjaśnia, że błąd językowy jest odstępstwem od normy – rozpoznaje podstawowe typy błędów językowych (błędy wymowy, odmiany, składniowe, leksykalne, znaczeniowe, frazeologiczne, stylistyczne, ortograficzne i interpunkcyjne) – stara się poprawiać błędy językowe znalezione samodzielnie lub wskazane w tekście własnym lub cudzym – wskazuje podstawowe kompendia poprawnościowe, z których korzysta w razie wątpliwości	– wskazuje źródła błędów językowych – poprawia błędy językowe wskazane w tekście własnym lub cudzym – w razie wątpliwości odwołuje się do kompendiów poprawnościowych
Norma fleksyjna współczesnej polszczyzny	– określa normę fleksyjną współczesnej polszczyzny w zakresie: ✓ odmiany nazw własnych ✓ wyboru rodzaju gramatycznego ✓ wyboru właściwej końcówki przy-padka	– stosuje zasady normy fleksyjnej współczesnej polszczyzny; w razie wątpliwości sięga do słowników
Ocena innowacji frazeologicznych współczesnej polszczyzny	– dostrzega kontrowersyjne zjawiska językowe obecne w czytanych i słyszanych tekstach (zwłaszcza prasowych oraz w RTV): zapożyczenia, internacjonalizmy, neologizmy, kalki frazeologiczne i znaczeniowe; – wyjaśnia terminy: innowacja językowa, innowacja frazeologiczna – ocenia zasadność używania spotkanych w tekstach innowacji frazeologicznych	– podaje przykłady innowacji frazeologicznych we współczesnej polszczyźnie, ocenia je (udane – nieudane) – wyjaśnia, czym jest moda językowa i jakie są jej przejawy w zakresie frazeologii

Stosowność stylistyczna	<ul style="list-style-type: none"> - dba o stosowność i skuteczność własnych wypowiedzi ustnych i pisanych (w różnych sytuacjach) - określa, kiedy posługiwać się odmianami oficjalnymi, a kiedy nieoficjalnymi języka - podaje zasady językowego savoir-vivre'u (sposoby zwracania się do innych, zasady grzeczności itp.) 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, na czym polega zasada stosowności wypowiedzi - ocenia stosowność i skuteczność różnych wypowiedzi mówionych
-------------------------	--	--

Zakres rozszerzony

Kształcenie literackie i kulturowe

Dział programowy. Tematyka i problematyka	Wymagania podstawowe (oceny: dopuszczający i dostateczny)	Wymagania ponadpodstawowe (oceny: dobry i bardzo dobry)
---	---	---

I. Romantyzm

UCZEŃ:

1. Przełom romantyczny	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia dwa znaczenia terminu „romantyzm” (nazwa nurtu ideowo-artystycznego i epoki) - podaje różne znaczenia przymiotnika „romantyczny”, odwołuje się do jego etymologii - określa cechy i nastrój krajobrazu romantycznego w malarstwie (na przykładach konkretnych dzieł), odnosi je do zjawisk kulturowych i literackich - wyjaśnia terminy: osjanizm, gotycyzm, powieść gotycka, walterskotyzm - wyjaśnia nazwę „literatura burzy i naporu”, podaje jej główne cechy i twórców 	<ul style="list-style-type: none"> - ogólnie przedstawia filozoficzne podłoże romantyzmu (w zakresie wiadomości z podręcznika) - wymienia zainteresowanie średniowieczem i mitami Północy jako ważne tendencje nowej epoki
Johann Wolfgang Goethe, <i>Faust</i> (wybrane fragmenty)	<ul style="list-style-type: none"> - podaje podstawowe informacje o Goethem - streszcza historię Fausta (na podstawie notki z podręcznika) - interpretuje fragment <i>Fausta</i> ukazujący bohatera w chwili zwątpienia (początkowy) - wyjaśnia przesłanie dzieła: pochwałę twórczej aktywności i pracy na rzecz społeczeństwa, krzewienie postępu - określa koncepcję szatana zawartą w <i>Fauście</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawia mit człowieka faustycznego i na wybranych przykładach wykazuje jego funkcjonowanie we współczesnej kulturze - na wybranych przykładach pokazuje, jak dzieła różnych dziedzin sztuki ukazują te same idee romantyczne - na podstawie czytanego fragmentu <i>Fausta</i> wskazuje cechy stylu romantycznego (np. środki językowej ekspresji, elementy języka potocznego, słownictwo rzadkie i przestarzałe itp.) - wykorzystuje literaturę przedmiotu (z podręcznika) do pogłębienia odczytania dzieła Goethego
Friedrich Schiller, <i>Do Radości</i>	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje główne idee zawarte w odzie <i>Do Radości</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - wnioskuje, jakie wartości ody <i>Do Radości</i> zadecydowały, iż jest ona dziś hymnem europejskim

	<p>– przedstawia najważniejsze fakty z życia i twórczości Mickiewicza i Słowackiego, wskazując wpływ biografii autorów na ich twórczość</p> <p>– wymienia najważniejsze elementy biografii romantycznej</p> <p>– wygłasza referat na temat życia i twórczości wybranego poety romantycznego, ilustrując go zdjęciami, cytatai itp.</p> <p>– porównuje sposób ukazania młodości w literaturze różnych epok, pisze pracę na ten temat</p>	<p>– wyjaśnia, czym była romantyczna „choroba wieku” i odnosi ją do biografii romantycznych</p> <p>– samodzielnie znajduje bibliografię na temat życia i twórczości jednego z poetów romantycznych (sporządza krótki wykaz literatury przedmiotu)</p> <p>– pisze esej na temat funkcjonowania motywu buntu, wykorzystując utwory z różnych epok</p>
<p>3. W świecie duchów. Tajemnica istnienia i wyzwolenie wyobraźni</p> <p>ballady, np.: Johann Wolfgang Goethe, <i>Król olch</i>, Adam Mickiewicz, <i>Lilie</i></p>	<p>– interpretuje znane ballady, wskazując w nich elementy typowe dla romantycznego widzenia świata</p> <p>– wskazuje cechy ballady romantycznej (synkretyzm rodzajowy, ludowość, śpiewność, nastrojowość, tajemniczość, cudowność świata przedstawionego), odnosząc je do czytanych utworów</p> <p>– wyjaśnia pojęcia: synkretyzm, mistycyzm, spirytualizm, subiektywizm</p> <p>– na podstawie poezji i malarstwa określa, na czym polega romantyczne widzenie natury</p> <p>– wyjaśnia, popularność motywu nocy w twórczości romantyków</p> <p>– na podstawie ballad wskazuje nowe, parozrozumowe sposoby poznawania świata</p> <p>– wyjaśnia, na czym polega ludowość ballad i jaki obraz ludu stworzyli romantycy</p> <p>– wskazuje pouczenia (prawdy moralne) sformułowane w balladach i na ich podstawie rekonstruuje światopogląd romantyczny</p> <p>– wyjaśnia rolę Mickiewiczowskich <i>Ballad i romansów</i> w kształtowaniu się polskiego romantyzmu</p> <p>– podaje przykłady romantycznego zainteresowania baśniami, legendami i podaniami ludowymi (również kulturą ludową) oraz mitami (np. dzieła braci Grimm, Hansa Christiana Andersena, Oskara Kolberga)</p> <p>– dostrzega romantyczny rodowód współczesnego nurtu grozy w filmie i literaturze</p> <p>– na wybranym przykładzie podaje cechy filmu grozy (horroru)</p> <p>– wskazuje różnice między horrorem a thrillerem</p>	<p>– przedstawia źródła romantycznego odrzucenia rozumu i poszukiwania innych sposobów poznania świata</p> <p>– prawidłowo używa terminów: mistycyzm, spirytualizm, metafizyka, irracjonalizm, subiektywizm</p> <p>– analizuje kreację narratora w balladach romantycznych</p> <p>– porównuje obraz świata ukazany w balladach romantycznych i w utworach należących do współczesnego nurtu małych ojczyzn (np. w <i>Dolinie Issy</i>)</p> <p>– porównuje rolę pierwiastków irracjonalnych (np. duchów) w balladach Mickiewicza i w poezji współczesnej (teksty z podręcznika)</p> <p>– analizuje język i styl ballad romantycznych:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ wskazuje stylistyczne i wersyfikacyjne wykładniki emocjonalności wiersza; określa ich funkcje ✓ wskazuje środki służące rytmiczacji tekstu ✓ wskazuje środki zaczerpnięte z ludowego stylu artystycznego (zdobnienia, paralelizmy, powtórzenia) <p>– syntetyzuje wiadomości na temat źródeł światopoglądu przedstawionego w utworach wczesnego romantyzmu</p> <p>– wskazuje związek romantycznych ballad z mitologią Północy i baśniowym widzeniem świata</p> <p>– pisze recenzję wybranego horroru, uwzględniając właściwości gatunku</p>
<p>4.1 Miłość. Ogień i łzy Wertera, czyli między sentymentalizmem a romantyzmem</p> <p>Johann Wolfgang Goethe, <i>Cierpienia młodego Wertera</i></p>	<p>– odwołując się do powieści, charakteryzuje postać Wertera:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ opisuje jego uczucia ✓ analizuje relacje z naturą i innymi ludźmi ✓ określa przyczyny jego osamotnienia 	<p>– wykazuje związki formy powieści i sposobu prowadzenia narracji z jej warstwą ideową</p> <p>– opracowuje portrety psychologiczne bohaterów</p> <p>– porównuje systemy wartości i sposób widzenia świata Wertera i Alberta</p>

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ wskazuje cechy sentymentalne i romantyczne bohatera ✓ określa źródła jego tragizmu ✓ wskazuje sposoby kreowania postaci (np. zmieniający się nastrój opisów przyrody odnosi do stanów psychicznych Wertera) <p>– wyjaśnia terminy i określenia: powieść epistolarna, werteryzm, kochanek sentymentalny, kochanek romantyczny</p> <p>– charakteryzuje przedstawiony w utworze wzorzec miłości</p>	<p>– wnioskuje, dlaczego powieść Goethego wywarła tak wielki wpływ na współczesnych, a bohater literacki znalazł naśladowców</p>
<p>4.2 Miłość romantyczna</p> <p>Adam Mickiewicz, IV część <i>Dziadów</i></p> <p>fragmenty listów Zygmunta Krasińskiego do Delfiny Potockiej</p> <p>Adam Mickiewicz, <i>Dobranoc</i>, Cyprian Norwid, <i>W Weronie</i></p>	<p>– charakteryzuje postać Gustawa</p> <p>– określa cechy miłości romantycznej prezentowanej przez bohatera IV części <i>Dziadów</i></p> <p>– w dyskusji Pustelnika i Księdza wskazuje racje dwóch światopoglądów</p> <p>– wskazuje w utworze cechy postawy romantycznej (mistycyzm, spirytualizm, irracjonalizm, wiara w obecność świata nadprzyrodzonego i przechodzenia ze świata żywych do świata umarłych itp.)</p> <p>– wskazuje stylistyczne i językowe wykładniki gwałtownie zmieniających się uczuć Gustawa</p> <p>– interpretuje list Krasińskiego, odnajdując w nim cechy typowe dla epistolografii romantycznej</p> <p>– wskazuje językowe i stylistyczne wykładniki emocjonalności</p> <p>– wykorzystuje kontekst biografii autora do pełnego odczytania listu</p> <p>– wskazuje nieszczęśliwą miłość jako ważny składnik biografii romantycznej</p> <p>– analizuje utwory należące do romantycznej liryki miłosnej</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ wskazuje dominantę kompozycyjną każdego z wierszy ✓ określa rodzaj liryki, sytuację liryczną, kreację podmiotu lirycznego, nadawcy itp. ✓ formułuje hipotezę interpretacyjną ✓ rozpoznaje gatunek literacki i jego związek z charakterem utworu ✓ określa funkcje środków artystycznych <p>– porównuje obraz miłości w utworach romantycznych i w nawiązujących do nich wierszach poetów współczesnych (np. z podręcznika)</p>	<p>– interpretuje kreację Gustawa (nieszczęśliwego kochanka), wskazując w niej cechy romantyczne i sentymentalne</p> <p>– odnosi pojęcie werteryzmu do postaci Gustawa (wskazuje podobieństwa bohaterów)</p> <p>– interpretuje IV część <i>Dziadów</i> jako utwór o dążeniu do poznania natury rzeczy (także na podstawie motto)</p> <p>– wykorzystuje literaturę przedmiotu (z podręcznika) do pogłębienia interpretacji utworu</p> <p>– charakteryzuje autora (nadawcę) listu, odnajdując podobieństwa do kreacji znanych z <i>Nowej Heloizy</i> Jeana-Jacques'a Rousseau i <i>Cierpień młodego Wertera</i></p> <p>– wyjaśnia miejsce miłości w romantycznej filozofii życia</p> <p>– samodzielnie przeprowadza analizę i interpretację romantycznych wierszy miłosnych</p> <p>– wykorzystuje do interpretacji kontekst macierzysty wiersza (w tym – kontekst biograficzny)</p> <p>– dokonuje analizy porównawczej utworu romantycznego i współczesnego (np. utworu Norwida i Haliny Poświatowskiej</p> <p>– teksty z podręcznika)</p> <p>– wnioski ujmuje w formę pracy pisemnej (esej lub rozprawka)</p>
<p>5. Wobec natury. Podróż</p> <p>Adam Mickiewicz, <i>Sonety krymskie</i></p>	<p>– na podstawie poznanych utworów wymienia ulubione pejzaże romantyków (step, morze, góry)</p> <p>– przedstawia poetycką topografię romantyków: Orient (np. Krym), góry (np. Alpy wraz z jeziorem Lemana, góry na Krymie) itp.</p>	<p>– omawia filozoficzne podstawy romantycznego widzenia natury (np. filozofia Schellinga)</p> <p>– w krajobrazach romantycznych dostrzega filozoficzną jedność ducha i materii</p> <p>– na podstawie analizowanych utworów ukazuje relacje między artystą (poetą</p>

<p>Juliusz Słowacki, <i>Rozłączenie</i></p> <p>Adam Mickiewicz, [<i>Nad wodą wielką i czystą...</i>]</p>	<p>– na podstawie znanych utworów opisu- je krajobrazy, wskazując, na jakie cechy i motywy romantycy zwracali szczególną uwagę (np. burza, wiatr, zachód słońca, gwiazdy) – wskazuje symboliczne sensy i wartości związane z krajobrazem romantycznym (egzotyckość, magiczność, objawienie, wzniosłość, wolność, obecność Boga, przeznaczenie, przechodzenie na „drugą stronę” itp.) – przedstawia podróż jako nieodłączny element biografii romantycznej – na podstawie utworów literackich i dzieł malarzskich przytacza różne ujęcia moty- wu bohatera w drodze, np.: pielgrzym, tułacz, żeglarz, Kozak pędzący na koniu po stepie, podróżnik wspinający się na szczyty gór – określa, kim jest podmiot liryczny <i>Sone- tów krymskich</i> (podróżnik, pielgrzym, tułacz, ale także filozof i kontemplujący artysta), wykorzystując kontekst biogra- ficzny (podróż Mickiewicza na Krym) – w kreacji podmiotu lirycznego <i>Sonetów krymskich</i> wskazuje cechy bohatera ro- mantycznego – analizuje wybrane sonety, m.in. ✓ dostrzega zmiany w obrębie gatunku ✓ wskazuje charakterystyczne środki artystyczne i określa ich funkcje ✓ komentuje funkcje orientalizmów</p> <p>– interpretuje wiersz <i>Rozłączenie</i>, uwzględniając formę podawczą, kreację nadawcy i adresatki, a także obrazy po- etyckie</p> <p>– interpretuje liryk [<i>Nad wodą wielką i czystą...</i>] ✓ określa związek powtórzeń z opisy- wanym pejzażem ✓ określa metaforyczność obrazów poetyckich ✓ interpretuje symbolikę wody, odbi- cia, gromu ✓ interpretuje zakończenie utworu</p> <p>– porównuje sposób potraktowania moty- wu otchłani w liryce romantycznej i wiers- zu współczesnym (np. w <i>Przepaści pana Cogito</i> Zbigniewa Herberta) – interpretuje wiersz współczesny (<i>Prze- paść pana Cogito</i>) w kontekście kulturo- wym (funkcjonowanie motywu otchłani)</p>	<p>romantycznym) a naturą – dostrzega różnicę między przedsta- wieniem krajobrazu (natury) w <i>Sonetach krymskich</i> i lirykach Izańskich – interpretuje czytane wiersze, wykorzy- stując różnorodne konteksty (biograficz- ne, filozoficzne, malarskie) – wykorzystuje literaturę przedmiotu (teksty z podręcznika) do pogłębienia interpretacji czytanych utworów roman- tycznych</p> <p>– rysuje mapy podróży Mickiewicza, Słowackiego, Norwida i innych postaci romantycznych – przygotowuje prezentację na temat po- dróży romantycznych, wykorzystuje różne źródła informacji, w tym internet</p> <p>– porównuje sposób wykorzystania sym- boli otchłani w poezji romantycznej i wierszu współczesnym (np. w <i>Przepaści pana Cogito</i> Zbigniewa Herberta) – interpretuje wiersz współczesny (<i>Prze- paść pana Cogito</i>) w kontekście kulturo- wym i filozoficznym (Pascal, Kartezjusz)</p>
<p>6. „Ja”. Narodziny indywidualizmu</p> <p>George Byron, <i>Giaur</i> (fragmenty lub całość)</p>	<p>– charakteryzuje <i>Giaura</i> jako bohatera romantycznego – na przykładzie postaci <i>Giaura</i> wyjaśnia, czym jest indywidualizm romantyczny – na podstawie <i>Giaura</i> określa charakte- rystyczne cechy powieści poetyckiej (syn- kretyzm rodzajowy, fragmentaryczność, nastrojowość)</p>	<p>– w pogłębiony sposób charakteryzuje po- stać <i>Giaura</i> jako bohatera romantycznego – wyjaśnia terminy: bajronizm, postać bajroniczna – interpretuje <i>Giaura</i>, wykorzystując wia- domości o biografii autora</p>

<p>Juliusz Słowacki, <i>Beniowski</i> (fragmenty)</p> <p>Juliusz Słowacki, <i>List do matki</i> (fragment)</p> <p>Cyprian Norwid, <i>Marionetki</i></p>	<p>– przedstawia biografię Byrona jako przykład biografii romantycznej (zakres wiadomości z podręcznika)</p> <p>– wyjaśnia, jakim gatunkiem jest poemat dygresyjny, wymieniając jego cechy oraz wskazując cechy typowe dla utworów romantycznych (tematyka związana z podróżą, luźna kompozycja, ironia)</p> <p>– określa temat zamieszczonego w podręczniku fragmentu</p> <p>– określa, kim jest osoba mówiąca w utworze</p> <p>– wyjaśnia termin „ironia romantyczna”</p> <p>– interpretuje fragment listu Słowackiego jako przykład epistolografii romantycznej</p> <p>– wyjaśnia, czym jest indywidualny styl autora lub utworu, odnosząc te pojęcia do konkretnych przykładów</p> <p>– pisze sprawozdanie z koncertu, pokazu mody</p> <p>– zabiera głos w dyskusji klasowej na temat wartości indywidualizmu we współczesnym świecie</p> <p>– interpretuje wiersz Norwida, nawiązując do toposu świata teatru</p> <p>– wyjaśnia, jak Norwid ocenia modę romantyczną</p> <p>– przedstawia (ogólnie) dzieje recepcji twórczości Norwida</p>	<p>– na przykładzie <i>Beniowskiego</i> wskazuje środki służące tworzeniu ironii romantycznej, przede wszystkim dystans romantycznego „ja”</p> <p>– w kreacji tytułowego bohatera <i>Beniowskiego</i> rozpoznaje ironiczne potraktowanie konwencji bohatera romantycznego</p> <p>– odwołując się do konkretnych utworów (lub portretów) przedstawia główne cechy mody romantycznej, odnosząc ją także do stylu bycia</p> <p>– wyjaśnia, co to znaczy, że ubranie jest tekstem (podaje przykłady mody romantycznej i ubiorów współczesnych)</p> <p>– pisze recenzję z koncertu muzyki poważnej (np. kompozytora romantycznego)</p> <p>– na podstawie wiersza <i>Marionetki</i> wskazuje charakterystyczne cechy stylu Norwida</p> <p>– przedstawia najważniejsze momenty biografii Norwida, wyjaśniając, na czym polegał dramat pisarza</p>
<p>7. Wiara i nadzieja, czyli człowiek wobec Boga w literaturze i sztuce romantycznej</p> <p>wiersze np.: Adam Mickiewicz, <i>Rozmowa wieczorna</i>, Juliusz Słowacki, <i>Hymn, Kiedy pierwsze kury Panu śpiewają...</i>, Cyprian Norwid, <i>Pielgrzym</i></p> <p>wybrane dzieła malarstwa</p>	<p>– interpretuje utwory poetyckie i dzieła malarskie zawierające treści religijne i mistyczne:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa, jakie relacje między Bogiem a człowiekiem ukazuje poezja romantyczna ✓ w poezji i malarstwie wskazuje motywy biblijne i określa ich funkcje ✓ określa nastrój czytanych wierszy i wskazuje budujące go środki artystyczne ✓ określa wrażliwość i uczuciowość podmiotu lirycznego czytanych wierszy ✓ wskazuje i interpretuje obrazy poetyckie ✓ wskazuje motywy symboliczne (np. wędrowca) i interpretuje je w kontekście utworów, w których występują ✓ w wierszach wskazuje językowe i stylistyczne wykładniki lirycznej rozmowy z Bogiem ✓ określa cechy gatunkowe czytanych utworów (np. hymnu, elegii, aforyzmu) <p>– w czytanych wierszach wskazuje i komentuje indywidualizm językowe Słowackiego i Norwida</p>	<p>– wyjaśnia termin „mistycyzm”</p> <p>– określa wizję Boga i człowieka w filozofii Kirkegaarda (na podstawie notki w podręczniku)</p> <p>– w kreacjach podmiotu lirycznego czytanych utworów odnajduje cechy postawy romantycznej</p> <p>– określa filozoficzne źródła romantycznego poszukiwania sfery sacrum</p> <p>– wskazuje indywidualne cechy stylu: Mickiewicza, Słowackiego, Norwida (na przykładzie omawianych utworów)</p>

		<p>– ocenia znaczenie i wartość stylistyczną indywidualizmów językowych poetów romantycznych</p> <p>– wyjaśnia, jaką funkcję pełni intonacja w wierszu</p> <p>– w czytanych wierszach rozpoznaje intonację opadającą i wznoszącą</p>
<p>8. To my jesteśmy historią...</p> <p>Adam Mickiewicz, <i>Konrad Wallenrod</i> (fragmenty lub całość)</p> <p>Juliusz Słowacki, <i>Kordian</i></p>	<p>– przedstawia dylemat Konrada Wallenroda</p> <p>– wyjaśnia termin „historyzm maski”, odnosząc go do <i>Konrada Wallenroda</i></p> <p>– wyjaśnia termin „wallenrodyzm”</p> <p>– formułuje własne sądy na temat moralnych aspektów podstępstwa i zdrady</p> <p>– charakteryzuje Kordiana jako bohatera romantycznego, zwracając uwagę na jego dojrzewanie (przemiany):</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa źródła niepokoju (przedstawia przeżycia wewnętrzne i wrażliwość Kordiana w akcie I) ✓ przedstawia symboliczną podróż rozczerowań w akcie II ✓ interpretuje monolog na szczycie Mont Blanc ✓ określa źródła tragizmu w akcie III (przyczyny kłęski bohatera) <p>– na przykładzie <i>Kordiana</i> wyjaśnia romantyczne rozumienie tragizmu</p> <p>– analizuje scenę 4 aktu III jako dialog odmiennych racji:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ wyjaśnia, czego dotyczy spór w podziemiach katedry ✓ wskazuje argumenty przedstawione przez każdą z uczestniczących w sporze stron (Kordiana i Prezesa) ✓ ocenia moralne racje Kordiana i Prezesa ✓ określa, jakie oskarżenia padają pod adresem Polaków i ustosunkowuje się do nich <p>– określa, jaki obraz narodu polskiego wyłania się z <i>Kordiana</i></p> <p>– wyjaśnia, jak Słowacki w <i>Kordianie</i> ocenia przyczyny kłęski powstania listopadowego</p> <p>– wskazuje w dramacie obecność sił nadprzyrodzonych i określa ich rolę</p>	<p>– wyjaśnia, na czym polegał tragizm i moralny heroizm Konrada Wallenroda</p> <p>– komentuje postawę Konrada Wallenroda, odwołując się do kontekstu biograficznego, literackiego, historycznego i filozoficznego (np. <i>Księcia Machiavellego</i>)</p> <p>– zabiera głos w dyskusji na temat moralnych aspektów wallenrodyzmu</p> <p>– interpretuje czytane fragmenty w kontekście historycznym (klęska powstania listopadowego, Napoleon), literackim (np. polemika z <i>Dziadami</i> i mesjanizmem Mickiewicza) i filozoficznym</p> <p>– charakteryzuje Kordiana, wykorzystując różne konteksty (np. porównując go z Hamletem i postaciami innych bohaterów romantycznych)</p> <p>– wyjaśnia założenia Heglowskiej filozofii dziejów (na podstawie notki w podręczniku)</p> <p>– przedstawia zawartą w <i>Kordianie</i> koncepcję historii</p> <p>– wyjaśnia, dlaczego <i>Kordiana</i> możemy uważać za dramaturgię psychologiczną</p> <p>– rozpoznaje w dramacie elementy groteski i określa jej funkcję</p>
<p>Cyprian Norwid, <i>Bema pamięci żałobny rap-sod</i></p> <p>A. Mickiewicz, <i>Reduta Ordona</i> (znana z gimnazjum)</p> <p>malarstwo romantyczne</p>	<p>– przedstawia śmierć na polu bitwy jako ważny temat utworów romantycznych</p> <p>– w literaturze i malarstwie wskazuje przejawy romantycznego kultu wolności (walki narodowowyzwoleńczej) oraz idei walki „za waszą i naszą wolność”</p> <p>– określa źródła romantycznej apoteozy pięknej śmierci za ojczyznę</p> <p>– interpretuje bitwę (w literaturze i malarstwie) jako ulubiony motyw romantyczny</p> <p>– wymienia romantycznych bohaterów narodowych</p> <p>– w czytanych utworach rozpoznaje styl patetyczny i określa jego funkcję</p>	<p>– wyjaśnia, jakie były źródła romantycznej fascynacji bitwą, bohaterstwem, postaciami wybitnych wodzów (wykorzystuje kontekst historyczny)</p> <p>– na przykładach czytanych utworów przedstawia literackie sposoby heroizacji bohaterów oraz określa jej funkcję</p> <p>– na podstawie poznanych utworów wyjaśnia, czym jest etos romantyczny</p> <p>– na podstawie poznanych utworów określa, jak kształtowała się romantyczna idea narodu</p>

	<p>– dokonuje analizy i interpretacji wiersza Norwida:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa funkcję odrealnienia po- grzebu bohatera ✓ rozpoznaje metaforyczny charakter konduktu pogrzebowego i zwią- zaną z nim wizję historii (pochód ludzkości ku postępowi) ✓ wyjaśnia, jak poeta rozumie rolę jednostki wybitnej w historii ✓ wyjaśnia tytuł i motto wiersza ✓ określa sposób wprowadzenia heksametru do poezji polskiej i jego funkcję <p>– dostrzega odwołania do idei romantycz- nych w poezji współczesnej (na podstawie utworów z podręcznika)</p>	<p>– wskaże charakterystyczne cechy stylu Norwidowskiego (np. kreacje podmiotu lirycznego, znaczenie interpunkcji, prze- milczenia)</p> <p>– dokonuje analizy i interpretacji opisu pogrzebu Bema:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ opisuje warstwę brzmieniową i obra- zową wiersza ✓ określa funkcje środków artystycz- nych <p>– wyjaśnia, jak Norwid rozumie naród i czym różni się jego koncepcja od kon- cepcji innych romantycznych wieszczów (na podstawie notki w podręczniku)</p> <p>– podaje przykłady romantycznych mitów narodowych, odwołując się do różnych tekstów kultury</p> <p>– interpretuje wiersze współczesne, podej- mujące problemy narodu, jego trwania, tradycji itp. (np. utwory z podręcznika)</p>
<p>9. Dramat roman- tyczny</p> <p>Adam Mickiewicz, III część <i>Dziadów</i></p>	<p>– charakteryzuje budowę <i>Dziadów</i>:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa tematykę szczególnych części dramatu ✓ wskazuje ich związek <p>– rozpoznaje w III części <i>Dziadów</i> cechy dramatu romantycznego:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ synkretyzm rodzajowy ✓ fragmentaryczność ✓ odrzucenie zasady trzech jedności ✓ otwartą kompozycję ✓ dwupłaszczyznowość świata przed- stawionego ✓ różnicowaną poetykę scen (reali- styczne, wizyjne, profetyczne itp.) <p>– wyjaśnia terminy: martyrologia, prome- teizm, mistycyzm, mesjanizm, sakralizacja,</p> <p>– odnosząc je do dramatu Mickiewicza</p> <p>– wykorzystuje kontekst historyczny do interpretacji utworu (szczególnie scen realistycznych)</p> <p>– określa, jaka ocena polskiego społeczeń- stwa zawarta jest w utworze</p> <p>– interpretuje III część <i>Dziadów</i> jako dramat o historii i roli w niej polskiego narodu</p> <p>– interpretuje III część <i>Dziadów</i> jako dra- mat, w którym toczy się walka dobra ze złem symbolizowanym przez despotyzm carski</p> <p>– charakteryzuje Konrada jako bohatera romantycznego; wyjaśnia, na czym pole- gały jego kolejne przemiany</p> <p>– interpretuje <i>Wielką Improwizację</i> i za- wartą w niej koncepcję poezji oraz poety jako przywódcy narodu</p> <p>– wykazuje różnicowanie stylistyczne dzieła, wskazując elementy stylu po- tocznego (języka mówionego), żargonu więziennego, stylu podniosłego, stylizacji biblijnej itp.</p>	<p>– na przykładzie III części <i>Dziadów</i> oma- wia cechy gatunkowe dramatu roman- tycznego,</p> <p>– porównuje dramat romantyczny z dra- matem antycznym, Szekspirowskim i kla- sycystycznym; biorąc pod uwagę:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ budowę ✓ kreację bohatera ✓ koncepcję tragizmu <p>– wyjaśnia, jaką funkcję pełni w <i>Dziadach</i> obrzęd na cmentarzu</p> <p>– interpretuje <i>Dziady</i> w pogłębiony spo- sób, wprowadzając kontekst literacki, filozoficzny, kulturowy</p> <p>– rozpoznaje w <i>Dziadach</i> obecność mitu agrarnego</p> <p>– na przykładzie <i>Dziadów</i> określa, jaka była romantyczna koncepcja historii</p> <p>– odnajduje w <i>Dziadach</i> elementy roman- tycznej syntezy sztuk (pokrewieństwa z Wagnerowskim dramatem muzycznym)</p> <p>– porównuje Konrada z innymi bohaterami romantycznymi</p> <p>– analizuje język i styl wybranych scen utworu</p>

<p>Zygmunt Krasiński, <i>Nie-Boska komedia</i></p> <p>Juliusz Słowacki, <i>Kordian</i>, <i>Balladyna</i> (fragmenty)</p>	<p>– wypowiada się na temat środków teatralnych wykorzystanych w obejrzanej inscenizacji <i>Dziadów</i></p> <p>– interpretuje fragment <i>Nie-Boskiej komedii</i> przedstawiający polemikę Męża z Pankracym, jako spór ideologiczny</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ przedstawia i ocenia racje Pankracego i Męża ✓ charakteryzuje dwóch głównych bohaterów dramatu, odnajduje w nich cechy bohatera romantycznego <p>– określa, jaka ocena rewolucji zawarta jest w dramacie Krasińskiego</p> <p>– odwołując się do tekstu dramatu, charakteryzuje obóz rewolucji</p> <p>– odwołując się do tekstu dramatu, charakteryzuje ukazaną w nim arystokrację</p> <p>– charakteryzuje Hrabiego Henryka jako bohatera romantycznego, ocenia jego dążenia i cele</p> <p>– odnajduje zawartą w dramacie koncepcję poety i poezji</p> <p>– podaje różne interpretacje zakończenia dramatu</p> <p>– interpretuje tytuł dramatu i wskazuje nawiązania do dzieła Dantego</p> <p>– określa <i>Nie-Boską komedię</i> jako dramat historiozoficzny</p> <p>– omawia cechy dramatu romantycznego jako ważnego gatunku epoki, potwierdzając je przykładami ze znanych utworów</p>	<p>– interpretuje aluzje i nawiązania do <i>Dziadów</i> w literaturze XX w. (na wybranych przykładach)</p> <p>– wskazuje walory teatralne dramatów Mickiewicza i Słowackiego (odrzuca zarzut, iż są niesceniczne)</p> <p>– wykorzystuje różne konteksty (np. biograficzny, historyczny, literacki) do interpretacji <i>Nie-Boskiej komedii</i></p> <p>– interpretuje <i>Nie-Boską komedię</i> w kontekście romantycznej filozofii historii (np. Hegla)</p> <p>– wyjaśnia, na czym polega katastrofizm historiozoficzny Krasińskiego (na podstawie notki w podręczniku)</p> <p>– porównuje kreację Hrabiego Henryka z kreacjami innych bohaterów romantycznych</p> <p>– na podstawie <i>Nie-Boskiej komedii</i> i innych utworów określa romantyczną koncepcję poety i poezji (dokonuje porównania i syntezy)</p> <p>– przedstawia romantyczną wizję historii ukazaną w dramatach; porównuje, zestawia dokonuje syntezy</p> <p>– dokonuje syntezy wiadomości o poetyce i problematyce dramatu romantycznego</p> <p>– w czytanych dramatach wskazuje jednoczesną obecność różnych kategorii estetycznych (tragizmu, patosu, komizmu, groteski)</p>
<p>10. Ojczyzna Polaków</p> <p>Rufin Piotrowski, <i>Droga na Syberię</i></p> <p>malarstwo przedstawiające motywy Syberii i zesłańców</p>	<p>– określa, jaki obraz Syberii ukazany został w literaturze i malarstwie polskiego romantyzmu (martyrologia polska, piekło, ale i oczyszczenie, zmartwychwstanie)</p> <p>– wskazuje symboliczne sensy wiążące się z Syberią w polskiej literaturze i sztuce XIX w.</p> <p>– wyjaśnia, dlaczego polskie życie intelektualne i kulturalne okresu romantyzmu przeniosło się na emigrację</p> <p>– na konkretnych przykładach ukazuje, jak twórcy emigracyjni próbowali kształtować duchowe oblicze narodu</p>	<p>– wyjaśnia, dlaczego motyw Syberii okazał się tak trwały w kulturze polskiej</p> <p>– w motywach Syberii w literaturze i sztuce romantyzmu odnajduje realizację toposu podróży</p> <p>– określa rolę emigracji romantycznej w kształtowaniu poczucia tożsamości polskiego narodu</p> <p>– wyjaśnia określenie „etos emigracji” (m.in. wskazuje koncepcję Polaka jako pielgrzyma zmierzającego do duchowej ojczyzny)</p> <p>– wyjaśnia, co to znaczy, że literatura romantyczna tworzyła kulturową przestrzeń wolności</p>

<p>Adam Mickiewicz, [Gdy tu mój trup...], Cyprian Norwid, <i>Moja piosnka [II]</i>, Juliusz Słowacki, <i>Grób Agamemnona</i>, [Szli krzycząc...]</p>	<p>– interpretuje wiersze romantyczne, określając zawarte w nich koncepcje i wyobrażenia ojczyzny, m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ przedstawia zawartą w nich ocenę narodu polskiego ✓ wskazuje przesłanie (np. apele o przebudowę społeczną i moralne odrodzenie narodu) ✓ określa funkcje środków artystycznych ✓ interpretuje motywy tułacza, pielgrzyma, wędrowca <p>– wyjaśnia, w jaki sposób literatura i sztuka romantyzmu przyczyniły się do przetrwania narodu bez państwa</p>	<p>– wskazuje w wierszu Norwida środki stylistyczne służące idealizacji obrazu ojczyzny wymarzonej</p> <p>– interpretuje motywy symboliczne w <i>Grobie Agamemnona</i></p> <p>– wskazuje przykłady inwersji składniowej i określa jej funkcję w wierszu romantycznym</p> <p>– wyjaśnia, na czym polega odmienność Fredrowskiego widzenia spraw polskich na tle literatury romantycznej (na podstawie znanej z gimnazjum <i>Zemsty</i>)</p>
<p>11. Śpiewnik domowy np.: Casimir Delavigne, <i>Warszawianka</i></p> <p>Adam Mickiewicz, <i>Pieśń Wajdeloty</i></p> <p>Cyprian Norwid, <i>Fortepian Szopena</i></p>	<p>– podaje przykłady popularnych pieśni patriotycznych i „domowych” śpiewanych w XIX w.</p> <p>– dokonuje interpretacji pieśni romantycznych (i pokrewnych gatunków lirycznych), m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa temat i nastrój utworu ✓ wskazuje jego nadawcę, odbiorcę ✓ wskazuje poetyckie wykładniki rytmiczności omawianych utworów <p>– wyjaśnia, czym jest wiersz sylabotoniczny, rozpoznaje ten typ wiersza</p> <p>– na podstawie utworów romantycznych wyjaśnia termin „poezja tyrtejska”</p> <p>– na podstawie <i>Pieśni Wajdeloty</i> wyjaśnia, jak romantycy pojmowali rolę poezji</p> <p>– w twórczości współczesnych bardów (np. Jacka Kaczmarskiego) wskazuje elementy tradycji romantycznej</p> <p>– dokonuje interpretacji <i>Fortepianu Szopena</i>:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa kompozycję wiersza, wyodrębnia jego części, określając ich treść ✓ charakteryzuje warstwę brzmieniową ✓ wyjaśnia symbolikę obecnych w wierszu motywów i postaci antycznych, sakralnych, zaczerpniętych z tradycji rodzimej ✓ interpretuje cytat: „ideał sięgnął bruku”, podkreślając grę słów (paradoks) ✓ charakteryzuje najważniejsze założenia Norwidowskiej koncepcji sztuki 	<p>– określa przyczyny popularności <i>Śpiewnika domowego</i> Stanisława Moniuszki (na podstawie notki w podręczniku)</p> <p>– analizuje środki stylistyczne budujące podniosły styl pieśni patriotycznych</p> <p>– wyjaśnia, dlaczego w romantyzmie odrodziła się koncepcja poety barda i jakie znaczenia wiązały się z tym pojęciem</p> <p>– analizuje budowę wiersza sylabotonicznego, rozpoznając stopy metryczne</p> <p>– na wybranym przykładzie analizuje środki stylistyczne typowe dla utworu tyrtejskiego</p> <p>– na wybranych przykładach wyjaśnia, w jaki sposób pieśni utrwały polski etos romantyczny</p> <p>– przywołuje sylwetki współczesnych bardów różnych narodów (np. Boba Dylana, Bułata Okudźawy, Włodzimierza Wysockiego, Jacka Kaczmarskiego) i określa, na czym polega kontestacyjny charakter ich twórczości</p> <p>– porównuje Norwidowską koncepcję sztuki i artysty (na podstawie <i>Fortepianu Szopena</i>) z koncepcją poezji wieszczów</p> <p>– wyjaśnia, na czym polega odmienność społecznej i artystycznej postawy Norwida</p> <p>– w <i>Fortepianie Szopena</i> wskazuje nawiązania biblijne i określa ich funkcję</p> <p>– interpretuje symbolikę obecnych w wierszu Norwida motywów związanych z muzyką (np. instrumentów) i sztuką (np. dłuto)</p>

<p>12. W ogrodzie Pana Tadeusza. Przewodnik po epopei</p> <p>Adam Mickiewicz, <i>Pan Tadeusz</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – streszcza utwór, wyodrębniając wątki główne i poboczne, a także dygresje i epizody – ogólnie określa świat przedstawiony (czas, miejsce, postacie) – charakteryzuje <i>Pana Tadeusza</i> jako epopeję, dostrzegając też cechy innych gatunków literackich (sielanki, poematu opisowego, komedii, satyry, poematu heroikomicznego, gawędy szlacheckiej, baśni itp.) – określa cechy epopei na tle tradycji gatunku (epos); odnosi je do <i>Pana Tadeusza</i> – charakteryzuje narratora utworu, dostrzegając jego różne oblicza – w różnych obszarach dzieła wskazuje idealizację obrazu utraconej ojczyzny – charakteryzuje przedstawiony w <i>Panu Tadeuszu</i> obraz szlachty: <ul style="list-style-type: none"> ✓ opisuje mentalność, obyczajowość, styl życia, system wartości szlachty ✓ opisuje społeczne zróżnicowanie (magnat Horeszko, dwór szlachecki Sopliców, zaścianek Dobrzyńskich) ✓ przedstawia typy szlacheckie ✓ formułuje własne opinie i oceny na temat tej warstwy społecznej – rozpoznaje wiersz trzynastozgłoskowy, wyjaśnia jego funkcję i związek z antycznym heksametrem – na podstawie konkretnych fragmentów wykazuje opisowość utworu (np. opis dworu i jego otoczenia, stroju, broni, serwisu itp.) – wskazuje różne opisy przyrody, określając ich funkcję w utworze i wskazując obecność tradycji kulturowej (np. siełankowość ogrodu, motyw rajy w opisie matecznika) – analizuje wybrany opis przyrody, wskazując funkcję środków stylistycznych (epitety, porównania, personifikacje, antropomorfizacje, onomatopeje i inne) – odwołując się do konkretnych fragmentów, wyjaśnia, na czym polega malarski charakter dzieła – charakteryzuje Jacka Soplicę jako bohatera romantycznego – określa, czym się różni kreacja Jacka Soplicy od wcześniej poznanych bohaterów romantycznych – interpretuje Inwokację i Epilog, wyjaśniając ich miejsce w kompozycji utworu 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje w <i>Panu Tadeuszu</i> elementy romantyczne i pozaromantyczne – wyjaśnia, jaki wpływ na charakter utworu ma deklaracja: „widzę i opisuję” – wyjaśnia kluczową rolę powtarzającego się przymiotnika „ostatni” – przedstawia zawarty w utworze obraz polskiego dworu ziemiańskiego (ostoja polskości) – na podstawie fragmentów szczegółowo przedstawia obraz życia szlachty ukazany w utworze (gościnność, ucztę, potrawy, stroje, polowania, przywiązanie do tradycji, tytuły, procesy sądowe, waleczność, patriotyzm) – na przykładzie konkretnych fragmentów wykazuje obecność nadrzędnego rytmu natury rządzącego czasem utworu i działaniami bohaterów – dostrzega i interpretuje idealizację obrazu przyrody (odejście od wierności realiom na rzecz odtworzenia wyższego ładu świata) – wskazuje relację „dom i świat”, na której oparty jest świat przedstawiony utworu (cicha wieś litewska – burze historyczne w Europie) – interpretuje dzieło, wykorzystując fragmenty prac naukowych znanych badaczy Mickiewiczowskiego dzieła (literatura przedmiotu z podręcznika) – wnioskuje, dlaczego tytułowym bohaterem Mickiewicz uczynił postać pospolitego młodzieńca, a nie wybitnego bohatera tragicznego – na podstawie Epilogu przedstawia obraz polskiej emigracji, porównuje go z mesjanistyczną koncepcją pielgrzymstwa polskiego
<p>13. Poezja wieszczów</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polega romantyczna koncepcja poety wieszca i jaka była jej rola w zachowaniu tożsamości narodu pozbawionego państwa – wskazuje przykłady kultu wieszczów (utwory literackie, fakty historyczne) – wyjaśnia terminy: tradycja, dziedzictwo, epigonizm, kicz, precyzując ich znaczenia – wyjaśnia określenie: romantyzm krajowy, podając nazwiska twórców 	<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje koncepcję poety wieszca w kontekście całokształtu postaw epoki – komentuje popularność postaci Wernyhory w romantyzmie (na podstawie notki w podręczniku) – określa wpływ poezji wieszczów na romantyzm krajowy (twórczość Ryszarda Berwińskiego, Gustawa Ehrenberga, Mieczysława Romanowskiego i innych „straceńców”)

<p>m.in. wiersze: Juliusz Słowacki, <i>Testament mój</i></p> <p>Cyprian Norwid, [<i>Coś ty Atenom zrobił, Sokratesie...</i>]</p>	<p>– interpretuje wiersz Słowackiego:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ wyjaśnia tytuł ✓ określa nadawcę i odbiorcę ✓ wskazuje obecne w wierszu topoty (łódź, sternik, symboliczny pogrzeb poety) i określa ich funkcję ✓ określa funkcje apostrof obecnych w wierszu ✓ interpretuje przesłanie, jakie poeta zostawił narodowi <p>– interpretuje wiersz Norwida:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ wyjaśnia, kim są przywołane tu postacie i co je łączy ✓ interpretuje funkcję Norwidowskiego przemilczenia ✓ interpretuje komentarz Norwida do pośmiertnych losów wielkich ludzi <p>– w wierszach współczesnych odnajduje próby odbiorstwa pomnikowych postaci romantycznych wieszczów</p> <p>– wskazuje utwory o charakterze antybrązowniczym (np. Andrzeja Bursy i Tadeusza Różewicza)</p>	<p>– ocenia, jaką rolę odegrało w polskiej kulturze brązownictwo wieszczów romantycznych</p> <p>– interpretuje wiersz Słowackiego, wykorzystując konteksty (biograficzny, kulturowy, historycznoliteracki itp.)</p> <p>– bada wersyfikację utworu</p> <p>– rozpoznaje funkcję rytmizacji utworu</p> <p>– zbiera syntetyzujące wnioski o specyfice poezji Norwida (np. wskazuje tendencję do odczytywania znaków w różnych, pozornie zwyczajnych sytuacjach)</p> <p>– na podstawie poznanych utworów określa Norwidowską koncepcję jednostki wybitnej i rolę tej jednostki w postępie ludzkości</p> <p>– interpretuje wiersze współczesne, nawiązujące do motywu romantycznego wieszca</p>
<p>Dziś. Wiecznie młodzi. Młodość w kulturze współczesnej</p> <p>Witold Gombrowicz, <i>Testament</i> (fragment), Czesław Miłosz, <i>Młodość</i></p> <p>Marcin Świetlicki, <i>Bacność</i></p>	<p>– wyjaśnia terminy: postmodernizm, ponowoczesność</p> <p>– wyjaśnia termin „kontrkultura”, odnosząc go do konkretnych zjawisk</p> <p>– wskazuje przejawy kultu młodości w różnych obszarach kultury współczesnej</p> <p>– wyjaśnia Gombrowiczowską antynomię młodości i dojrzałości</p> <p>– w wierszu Miłosza odnajduje przeciwstawienia: młodość – dojrzałość, ulotność – trwałość; wyjaśnia, jak rozumie je poeta</p> <p>– interpretuje wiersz Świetlickiego jako bolesny obraz wkraczania w dorosłość</p>	<p>– wskazuje kulturowe źródła ekspansji młodości w drugiej połowie XX w.</p> <p>– interpretuje utwory współczesne nawiązujące do kulturowego znaczenia młodości</p>

II. Pozytywizm

UCZEŃ:

<p>1. Pozytywiści wobec przeszłości i teraźniejszości</p> <p>Aleksander Świętochowski, <i>My i wy</i>, Piotr Chmielowski, <i>Utylityzm w literaturze</i></p>	<p>– krótko wyjaśnia terminy: pozytywizm, utylitaryzm, scjentyzm, ewolucjonizm, organicyzm</p> <p>– wyjaśnia, jakie historyczne i polityczne przyczyny wpłynęły na ukształtowanie się programu polskich pozytywistów</p> <p>– przedstawia tezy artykułu programowego Świętochowskiego</p> <p>– wyjaśnia, na czym polega jego polemiczny i programowy charakter</p>	<p>– omawia filozoficzne podstawy epoki (poglądy Comte’a, Milla, Spencera)</p> <p>– wyjaśnia symbolikę przeciwstawienia młodzi – starzy w artykule Świętochowskiego</p> <p>– porównuje wykorzystanie metaforyki młodości w wystąpieniach pozytywistów .</p>
--	--	---

<p>Adam Asnyk, <i>Daremne żale, Dzisiejszym idealistom</i></p>	<p>– nazywa środki retoryczne obecne we fragmentach publicystyki pozytywistycznej i określa ich funkcję – wskazuje nowe postawy i idee deklarowane w publicystyce pozytywistycznej – wymienia główne punkty programu polskich pozytywistów – wyjaśnia określenia: praca organiczna i praca u podstaw</p> <p>– interpretuje wiersze: określa zawarte w nich idee, nadawcę i adresata, przesłanie; wskazuje środki stylistyczne i określa ich funkcje – interpretuje wiersze w kontekście biografii autora i jego przeżycia pokoleniowego</p> <p>– na wybranych przykładach (np. fragmentu <i>Bohini Tadeusza Konwickiego</i>) określa miejsce powstania styczniowego w polskiej tradycji (np. w świadomości zbiorowej)</p>	<p>oraz w utworach romantycznych (np. w <i>Odzie do młodości</i>) – krótko charakteryzuje rozwój publicystyki w drugiej połowie XIX w. – wyjaśnia, na czym polegała ezopowość języka publicystyki pozytywistycznej oraz podaje jej przyczyny – wyjaśnia określenie „noc postyczniowa”, odnosząc je do faktów historycznych</p> <p>– interpretuje metaforykę drogi (dążenia) i walki w czytanych wierszach – krótko charakteryzuje historiozofię Asnyka (na podstawie czytanych wierszy)</p> <p>– samodzielnie znajduje wiadomości o życiu i twórczości Tadeusza Konwickiego oraz prezentuje je w klasie – określa rolę tradycji powstańczych w twórczości pisarza</p>
<p>2. Naśladowanie rzeczywistości, czyli o stosunku pozytywistów do realizmu w sztuce</p> <p>Bolesław Prus, <i>Kronika tygodniowa, Wieża paryska</i>, Henryk Sienkiewicz, <i>List z podróży</i></p>	<p>– charakteryzuje pozytywistyczne gatunki publicystyczne: felieton, reportaż – w czytanych artykułach wskazuje elementy informacyjne i wykładniki funkcji artystycznej – w czytanych tekstach rozpoznaje funkcje językowe: informacyjną, impresywną i poetycką – wyjaśnia, w jaki sposób i w jakim celu Prus ukazał w felietonie narodowe cechy Polaków, Francuzów i Niemców – przedstawia poglądy Prusa na szanse i możliwości dziennikarstwa (na podstawie fragmentu <i>Kroniki tygodniowej</i>)</p> <p>– pisze felieton (reportaż) na temat życia szkółki lub innych bliskich mu problemów</p>	<p>– w czytanych artykułach wskazuje środki stylistyczne służące angażowaniu uwagi czytelnika – znajduje stylistyczne (językowe) wykładniki humoru, satyry, ironii, sarkazmu (odróżnia te pojęcia) – analizuje sposoby łączenia w publicystyce Prusa prawdy i fikcji – powołując się na <i>Wieżę paryską</i>, wyjaśnia, czym jest stereotyp i jak wpływa na postrzeganie rzeczywistości – omawia rolę publicystyki w okresie pozytywizmu (na podstawie podręcznika)</p> <p>– pisze artykuł utrzymany w konwencji listu z podróży, w którym porusza różne problemy społeczne i obyczajowe</p>
<p>Emile Zola, <i>Germinal</i> (fragment)</p>	<p>– krótko wyjaśnia terminy: realizm, naturalizm, odnosząc je do literatury (np. fragmentu powieści <i>Germinal</i>) i malarstwa drugiej połowy XIX w.</p> <p>– wyjaśnia określenie Stendhala, że powieść ma być „zwierciadłem przechadzającym się po gościńcu” – wymienia mistrzów powieści realistycznej (na podstawie podręcznika)</p>	<p>– przedstawia założenia realizmu i naturalizmu drugiej połowy XIX w.; wskazuje podobieństwa i różnice między nimi – określa, jaka koncepcja życia człowieka wyłania się z powieści naturalistycznej (na podstawie przeczytanego fragmentu <i>Germinalu</i>) – prezentuje sylwetki twórcze Emile’a Zoli i Gustave’a Flauberta oraz ich poglądy na sztukę – wyjaśnia termin „determinizm”</p> <p>– krótko przedstawia filozoficzne założenia XIX-wiecznego naturalizmu (m.in. determinizm) i jego związki z rozwojem nauk przyrodniczych</p>
<p>Henryk Sienkiewicz, <i>Szkice węglem</i></p>	<p>– interpretuje <i>Szkice węglem</i>: ✓ określa elementy świata przedstawionego ✓ charakteryzuje bohaterów ✓ określa zasadę kompozycyjną utworu</p>	<p>– charakteryzuje szkic jako jeden z gatunków epickich popularnych w XIX w. – analizuje postawę narratora – wskazuje językowe i stylistyczne wykładniki jego stosunku do opisywanej rzeczywistości</p>

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ wskazuje różne konwencje estetyczne i stylistyczne obecne w utworze (komizm, groteska, satyra, tragizm) i wyjaśnia ich funkcje ✓ wyjaśnia tytuł, odnosząc go do formy gatunkowej szkicu ✓ wskazuje przyczyny tragedii ukazanej w utworze ✓ wyjaśnia przesłanie utworu, wiążące z programem polskich pozytywistów 	<p>– wskazuje stylistyczne i językowe sposoby osiągnięcia komizmu, groteski, tragizmu</p>
<p>3. Labirynty realizmu</p> <p>Bolesław Prus, <i>Kamizelka</i>, inne nowele, np. <i>Omyłka</i></p>	<p>– przedstawia cechy noweli pozytywistycznej (na podstawie przeczytanych utworów)</p> <p>– streszcza nowele, określając ich przesłanie</p> <p>– omawia kompozycję każdej z czytanych nowel</p> <p>– charakteryzuje narratora czytanej noweli</p> <p>– określa funkcję narratora dziecięcego</p> <p>– na podstawie <i>Omyłki</i> rekonstruuje obraz życia społecznego w czasie powstania styczniowego (i po jego upadku)</p>	<p>– interpretuje <i>Kamizelkę</i> jako nowelę „z sokołem”</p> <p>– w czytanych utworach odróżnia cechy typowe dla pozytywizmu oraz oryginalne, będące wykładnikami mistrzostwa Prusa nowelisty</p>
<p>Bolesław Prus, <i>Lalka</i></p>	<p>– odnajduje w <i>Lalce</i> cechy powieści dojrzałego realizmu</p> <p>– charakteryzuje świat przedstawiony utworu (określa czas, miejsce, postacie i wydarzenia – z odwołaniem do tekstu)</p> <p>– omawia budowę akcji i fabuły, wskazuje wątki</p> <p>– przedstawia obraz życia społecznego ukazany w <i>Lalce</i> (wskazuje i charakteryzuje przedstawicieli różnych warstw społecznych i środowisk)</p> <p>– wymienia i charakteryzuje bohaterów; wskazuje ich cechy typowe i indywidualne</p> <p>– wskazuje literackie wykładniki indywidualizacji postaci</p> <p>– charakteryzuje Wokulskiego jako postać złożoną, noszącą cechy romantyczne i pozytywistyczne</p> <p>– określa narratorów i rolę każdego z nich (odwołując się do tekstu)</p> <p>– wskazuje różne możliwości interpretacji tytułu</p> <p>– interpretuje <i>Lalkę</i> jako powieść o miłości, społeczeństwie, rodzącym się kapitalizmie, rozkładzie społecznym, mieście itp.</p> <p>– interpretuje <i>Lalkę</i> jako powieść wielkich rozczarowań epoki, przedstawia krytyczny i pesymistyczny obraz polskiego społeczeństwa w drugiej połowie XIX w.)</p> <p>– wskazuje przykłady ezopowości języka i określa jej źródła</p> <p>– dostrzega i komentuje obecny w <i>Lalce</i> topos świata-teatru</p>	<p>– interpretuje <i>Lalkę</i> jako powieść dojrzałego realizmu</p> <p>– interpretuje obraz Warszawy ukazany w <i>Lalce</i></p> <p>– analizuje język i styl każdego z narratorów</p> <p>– wskazuje różne formy narracji (pierwszoosobową, trzecioosobową, monolog wewnętrzny, mowę pozornie zależną) i określa ich rolę w powieści realistycznej</p> <p>– określa funkcje zastosowanych w powieści retrospekcji</p> <p>– w pogłębiony sposób interpretuje tytuł powieści, odnosząc go także do toposu człowieka marionetki w rękach losu</p> <p>– analizuje język postaci jako sposób ich indywidualizacji</p> <p>– określa funkcje stylizacji środowiskowej języka bohaterów (np. germanizmy w języku Mincla, język Żydów, elementy gwarowe w mowie postaci pochodzących ze wsi itp.)</p> <p>– w sposób pogłębiony analizuje psychologiczne portrety postaci</p> <p>– w sposób pogłębiony, z uwzględnieniem kontekstu kulturowego, analizuje źródła tragizmu Wokulskiego</p> <p>– odnajduje ukryty w powieści komentarz autorski (np. tytuły rozdziałów)</p> <p>– określa, na czym polega specyfika humoru Prusa, odnosząc się do właściwych fragmentów powieści</p> <p>– interpretuje otwarte zakończenie powieści</p> <p>– interpretuje powieść, wykorzystując różne konteksty (np. historyczny, filozoficzny, literacki itp.)</p> <p>– dokonuje syntezy zagadnień dotyczących powieści pozytywistycznej</p>

	<p>– pisze pracę (np. rozprawkę, esej, opinię) na temat swojego odczytania powieści</p> <p>– pisze recenzję wybranej wersji filmowej <i>Lalki</i> (np. Wojciecha Jerzego Hasa)</p> <p>– wyjaśnia, dlaczego powieść, obok noweli i krótkich form prozatorskich, stała się głównym gatunkiem pozytywizmu</p>	<p>– pisze pracę w dowolnej formie na temat miejsca i zadań prozy epickiej w okresie pozytywizmu</p> <p>– odwołując się do założeń filozoficznych, artystycznych i społecznych pozytywizmu, wyjaśnia, dlaczego był on epoką prozy</p>
4. Swoi, obcy i wyobcowani	<p>– wymienia asymilację Żydów, emancypację kobiet oraz pracę u podstaw (oświatę wsi) jako punkty programu pozytywistycznego; odnajduje je w literaturze epoki</p>	<p>– charakteryzuje sposób ukazania Żydów w <i>Lalce</i>; porównuje sposób ukazania Polaków, Niemców, Żydów</p> <p>– porównuje obraz Warszawy w <i>Lalce</i> i prozie współczesnej (np. we fragmencie utworu Józefa Hena), uwzględniając relacje polsko-żydowskie</p>
Maria Konopnicka, <i>Mendel Gdański</i>	<p>– dokonuje analizy i interpretacji noweli <i>Mendel Gdański</i>:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa czas, miejsce, postacie i wydarzenia składające się na świat przedstawiony ✓ charakteryzuje tytułowego bohatera ✓ analizuje postawy innych postaci wobec pogromu żydowskiego ✓ interpretuje przesłanie noweli 	<p>– interpretuje nowelę <i>Mendel Gdański</i> jako utwór propagujący program pozytywistyczny (i napisany „na zamówienie”)</p> <p>– analizuje opisy w noweli <i>Mendel Gdański</i> (np. bohaterów, zachowania tłumu) i określa ich funkcje; rozpoznaje wpływy naturalizmu</p>
Eliza Orzeszkowa, <i>O Żydach i kwestii żydowskiej</i> (fragment), Wiktor Gomulicki, <i>El mołe rachmim</i>	<p>– czyta ze zrozumieniem teksty publicystyczne XIX-wieczne i współczesne podejmujące kwestię żydowską</p> <p>– porównuje poglądy na kwestię żydowską autorów tworzących w różnych czasach</p> <p>– uczestniczy w klasowej dyskusji na temat stereotypów i uprzedzeń</p>	<p>– określa, w jaki sposób kwestia żydowska została ukazana w literaturze i publicystyce XIX i XX wieku (teksty z podręcznika), uwzględnia kontekst historyczny i społeczny</p>
także: Bolesław Prus, <i>Lalka</i>	<p>– określa sposób ukazania środowisk żydowskich we współczesnej prozie wspomnieniowej (np. we fragmencie prozy Józefa Hena)</p>	<p>– dokonuje syntezy: Postacie Żydów w polskiej literaturze i malarstwie XIX i XX w. (na podstawie poznanych utworów i dzieł malarskich z podręcznika; wykorzystuje także utwory poznane w gimnazjum)</p> <p>– wygłasza na forum klasy przemówienie na temat potrzeby tolerancji (stosuje środki retoryczne oraz zasady budowy oracji, wprowadza uczciwe argumenty)</p>
Maria Konopnicka, [A kto Ciebie będzie złotem...], [A jak poszedł król na wojnę...]	<p>– określa, jaki obraz wsi został ukazany w wierszach Konopnickiej</p> <p>– analizuje budowę wierszy i funkcję zastosowanych środków stylistycznych</p> <p>– rozpoznaje ludową stylizację wierszy i określa jej funkcję</p>	<p>– wskazuje w wierszach Konopnickiej środki artystyczne tworzące stylistykę pieśni ludowej</p> <p>– interpretuje kreacje nadawcy i odbiorcy czytanych wierszy</p> <p>– analizuje środki służące stylizacji językowej</p>
Eliza Orzeszkowa, <i>Kilka słów o kobietach</i>	<p>– czyta ze zrozumieniem artykuł Orzeszkowej, odnajduje w nim informacje o sytuacji kobiet w XIX w.</p> <p>– wyjaśnia określenia: emancypantka, sufrażystka, feministka, wskazuje różnice znaczeniowe i stylistyczne</p>	<p>– zabiera głos w dyskusji na temat miejsca kobiet we współczesnym życiu politycznym i społecznym, w kulturze i sztuce</p> <p>– wyjaśnia określenie „literatura kobieca”, odnosząc je do konkretnych autorek i utworów (na podstawie podręcznika)</p>
Maria Konopnicka, <i>Kubek</i> , [Tu się droga załamała...]	<p>– wyjaśnia, na czym polega kobiecy punkt widzenia w wierszach Konopnickiej należących do liryki osobistej</p>	

<p>Anna Świrszczyńska, <i>Odwaga</i></p>	<p>– dostrzega w nich nawiązania do romantyzmu – określa literackie sposoby budowania nastroju</p>	<p>– interpretuje wiersz Świrszczyńskiej, porównując go z liryką osobistą Konopnickiej i artykułem Orzeszkowej – porównuje kobiecy punkt widzenia w literaturze XIX-wiecznej i współczesnej (na podstawie tekstów z podręcznika)</p>
<p>5. Przewartościowania i powroty</p> <p>Eliza Orzeszkowa, <i>Nad Niemnem</i></p> <p>Eliza Orzeszkowa, <i>Gloria victis</i></p> <p>Maria Konopnicka, <i>Rota, Groby nasze</i>, Adam Asnyk, <i>Do młodych</i></p>	<p>– interpretuje <i>Nad Niemnem</i> jako dzieło dojrzałego realizmu:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa kompozycję, wskazuje i streszcza wątki ✓ wyjaśnia, na czym polega panoramiczność i opisowość dzieła ✓ porównuje opisy przestrzeni (np. dworu i zaścianka jako sposobu prezentacji ich mieszkańców) ✓ określa rolę przestrzeni nadniemeńskiej i związku z nią postaci ✓ określa kryteria oceny postaci (np. stosunek do historii, tradycji) ✓ analizuje język i styl narratora, porównuje sposób mówienia o różnych postaciach ✓ określa przesłanie dzieła (powrót do wspólnej pamięci w celu odbudowania wartości jednoczących naród) <p>– wskazuje w utworze obecność idei romantycznych i pozytywistycznych (np. etos walki i pracy)</p> <p>– interpretuje decyzję Justyny w kontekście przestępstwa powieści</p> <p>– wskazuje i komentuje ezopowy sposób mówienia o powstaniu styczniowym</p> <p>– dokonuje analizy i interpretacji opisu mogiły powstańczej, zwracając uwagę na obecną w nim sakralizację i funkcje środków językowych</p> <p>– określa, jakie znaczenie miał dla Bohatrowiczów grób Jana i Cecylii</p> <p>– dokonuje interpretacji noweli <i>Gloria victis</i> jako hołdu złożonego ofierze powstańczej</p> <p>– dostrzega heroizację i idealizację bohaterów</p> <p>– interpretuje kreację narratora</p> <p>– w wierszach Konopnickiej i Asnyka dostrzega obecność idei romantycznych</p> <p>– wskazuje w wierszach środki stylistyczne tworzące nastrój podniosłości</p> <p>– wyjaśnia przyczyny trwałości <i>Roty</i> w polskiej świadomości zbiorowej</p> <p>– interpretuje obecne w <i>Rocie</i> symbole narodowe</p>	<p>– przedstawia genezę powieści Orzeszkowej, wykorzystując kontekst historyczny (na podstawie podręcznika)</p> <p>– wyjaśnia, czym jest obecny w <i>Nad Niemnem</i> romantyczny mit kresów (rozpoznaje go, przedstawia, wskazując właściwe fragmenty powieści)</p> <p>– określa, na czym polega arkadyjskość przestrzeni nadniemeńskiej</p> <p>– wskazuje tworzące ją środki artystyczne</p> <p>– porównuje ukazane w <i>Nad Niemnem</i> i w <i>Panu Tadeuszu</i>:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ przestrzeń nadniemeńską ✓ obraz dworu szlacheckiego ✓ obraz kultury szlacheckiej <p>– w sposób pogłębiony charakteryzuje postacie ukazane w powieści, zwracając uwagę na sposób ich przedstawienia przez narratora</p> <p>– porównuje znaczenia dwóch mogił w powieści</p> <p>– wskazuje środki stylistyczne służące sakralizacji i heroizacji</p> <p>– porównuje sposób ukazania mogiły powstańczej w <i>Nad Niemnem</i> i w <i>Gloria victis</i></p> <p>– porównuje sposób mówienia o powstaniu styczniowym w <i>Nad Niemnem</i> i w <i>Gloria victis</i></p> <p>– wnioskuje o przyczynach różnic, wykorzystując kontekst historyczny</p> <p>– opisuje stosunek dojrzałych pozytywistów do tradycji romantycznej, dokonuje syntezy</p>

<p>Eliza Orzeszkowa, [Bez perspektywy na świat zaziemski życie ziemskie jest duszną celą] (fragment listu)</p> <p>Adama Asnyk, <i>Nad głębiami</i> (wybrane sonety), Felician Faleński, <i>Meandry, Zakończenie</i></p> <p>Bolesław Prus, <i>Wędrówka po ziemi i niebie</i></p>	<p>– określa rolę Soni w moralnym dojrzeniu Raskolnikowa</p> <p>– charakteryzuje bohaterów powieści w kontekście walki rozumu i natury</p> <p>– charakteryzuje postacie kobiece, dostrzega ich cechy wspólne</p> <p>– interpretuje <i>Zbrodnię i karę</i> jako powieść psychologiczną i filozoficzną</p> <p>– charakteryzuje obraz Petersburga przedstawiony w powieści, wskazuje niesione przez miasto zagrożenia</p> <p>– interpretuje późne utwory pozytywistów (z podręcznika), odnajdując w nich przejawy pesymizmu, znużenia, rozczarowania</p> <p>– wskazuje obecne w czytanych utworach problemy eschatologiczne</p> <p>– rekonstruuje obecny w nich obraz świata (chaos i rozpad)</p> <p>– dostrzega refleksyjny, poważny nastrój wierszy Asnyka i Faleńskiego,</p> <p>– określa metaforę sonetów Asnyka (np.: otchłań, gwiazdy, ogrom, głębia, fała) i wnioskuje o jej znaczeniach (np. człowiek wobec zagadki bytu)</p>	<p>– dokładniej rekonstruuje proces nawracania Raskolnikowa, podkreślając rolę pierwiastka religijnego</p> <p>– charakteryzuje środowisko inteligencji rosyjskiej ukazane w powieści (aspiracje intelektualne a etyka)</p> <p>– interpretuje <i>Zbrodnię i karę</i> jako powieść o konflikcie rozumu i natury</p> <p>– wyjaśnia termin „powieść polifoniczna” i odnosi go do <i>Zbrodni i kary</i></p> <p>– porównuje dwa modele poezji doby pozytywizmu: poezji wieszczkiej Konopnickiej i poezji kontemplacyjnej, filozoficznej Asnyka</p> <p>– wyjaśnia, czym był parnasizm, wskazując twórców i charakterystyczne cechy tego prądu</p> <p>– określa nastrój i problematykę czytanego fragmentu <i>Kroniki</i> Prusa; porównuje z wcześniej poznanymi, wyciąga wnioski</p>
<p>Dziś. Emancypantki i feministki</p> <p>Virginia Woolf, [Siostra Szekspira]</p> <p>fragmenty publicystyki współczesnej: Kingi Dunin, Agnieszki Graff, Izabeli Filipiak</p>	<p>– interpretuje fragment powieści Virginii Woolf jako głos w walce o prawa kobiet</p> <p>– czyta ze zrozumieniem fragmenty publicystyki współczesnych autorek</p> <p>– wyjaśnia termin „feminizm”, odnosząc go do różnych zjawisk w kulturze współczesnej</p>	<p>– porównuje hasła współczesnego feminizmu z działalnością XIX-wiecznych emancypantek i nieco późniejszych sufrażystek</p> <p>– zabiera głos w dyskusji na temat sytuacji kobiet</p>

III. Młoda Polska

UCZEŃ:

<p>1. Dekadenci, melancholicy i sny o potędze</p> <p>wiersze: Kazimierza Przerwy-Tetmajera, Leopolda Staffa i Stanisława Koraba-Brzozowskiego</p>	<p>– wymienia i wyjaśnia nazwy epoki: Młoda Polska, modernizm, <i>fin de siècle</i>, neoromantyzm</p> <p>– wyjaśnia termin „secesja”, odwołując się do konkretnych dzieł i twórców</p> <p>– wyjaśnia określenia: dekadentyzm, dekadent, dekadenci, postawa dekadentka, odwołując się do konkretnych przykładów</p> <p>– interpretuje czytane wiersze:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa typowe dla tej poezji nastroje i uczucia, szczególnie postawy dekadentyzmu, znużenia, przesytu ✓ określa, w jaki sposób budowany jest nastrój 	<p>– wyjaśnia pochodzenie nazwy „dekadentyzm”, przywołując wiersz Verlaine’a</p> <p>– wskazuje filozoficzne źródła postawy dekadentki (filozofia Schopenhauera)</p> <p>– na podstawie notki w podręczniku</p> <p>– wskazuje filozoficzne konteksty „snów o potędze” (filozofia Nietzschego – na podstawie notki w podręczniku)</p> <p>– określa sposób przedstawienia kobiety w liryce młodopolskiej; wyjaśnia termin „mizoginizm”</p> <p>– wskazuje w czytanych wierszach motywy eschatologiczne, określa ich znaczenie dla duchowości epoki</p>
---	--	---

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ określa sposób kreowania podmiotu lirycznego ✓ wskazuje środki stylistyczne i określa ich funkcje ✓ charakteryzuje warstwę brzmieniową czytanych utworów, wskazując budujące ją środki artystyczne (np. eufonię, onomatopcję, rytmizację tekstu) ✓ wyjaśnia, na czym polega psychizacja krajobrazu <p>– na podstawie czytanych utworów określa źródła pesymizmu ludzi końca wieku</p> <p>– wskazuje różne drogi ucieczki od bólu istnienia, jak nirwana, miłość zmysłowa, sztuka</p> <p>– wskazuje w wierszach charakterystyczne symbole i motywy młodopolskie (np. osmętnica, sen, droga, rzeka, dym), interpretuje je</p> <p>– w czytanych utworach (np. w wierszu <i>Kowal</i>) wskazuje symbole, interpretuje je</p> <p>– na podstawie poezji i malarstwa określa funkcję kontemplacji natury w sztuce młodopolskiej</p> <p>– porównuje postawy schyłku wieków XIX i XX, odwołując się do poezji współczesnej (np. Marcina Świetlickiego)</p>	<p>– charakteryzuje poetykę czytanych wierszy, wskazując typowe i specyficzne środki stylistyczne</p> <p>– w czytanych wierszach rozpoznaje stylizację modlitewną i określa jej funkcję</p> <p>– interpretuje czytane wiersze, charakteryzując ich poetykę i problematykę oraz wykorzystując konteksty filozoficzne i biograficzne</p> <p>– na konkretnych przykładach określa sposoby wykorzystania przez literaturę i sztukę młodopolską inspiracji orientalnych</p> <p>– wskazuje w dziełach różnych sztuk (plastyki i muzyki) przykłady motywów związanych z młodopolską duchowością</p> <p>– krótko wyjaśnia, na czym polegała młodopolska synteza sztuk, podaje przykłady przenikania się sztuk (dzieła przywołane w podręczniku)</p> <p>– wyjaśnia termin „postmodernizm”, odwołując się do modernizmu</p>
<p>2. Być artystą. Jednostka i tłum. Miasto</p> <p>Gabriela Zapolska, <i>Moralność pani Dulskiej</i></p> <p>Kazimierz Przerwa- -Tetmajer, <i>Evviva l'arte</i></p>	<p>– interpretuje dramat Zapolskiej jako „tragifarsę kołtuńską”:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ przedstawia bohaterów sztuki, wskazując sposoby ich kreowania ✓ analizuje przedstawiony w nim obraz filistrów ✓ ocenia obraz społeczeństwa ✓ wyjaśnia, jaką postawą jest dulszczyzna <p>– wyjaśnia określenia: kołtun, filister, odnajdując je w literaturze epoki</p> <p>– interpretuje wiersz Przerwy-Tetmajera, odnajdując w nim konflikt artysty i filistra</p>	<p>– w utworze Zapolskiej wskazuje cechy dramatu naturalistycznego</p> <p>– wyjaśnia, dlaczego twórczość Zapolskiej odbierano jako skandalizującą</p> <p>– wymienia młodopolskie pisma artystyczne i określa ich rolę w kształtowaniu obrazu epoki</p> <p>– wyjaśnia, na czym polegał młodopolski estetyzm</p> <p>– na podstawie czytanych tekstów przedstawia młodopolską antynomię jednostki i tłumu (syntetycznie)</p>

<p>Stanisław Przybyszewski, <i>Confiteor</i> (fragment)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – na podstawie fragmentu <i>Confiteor</i> wyjaśnia młodopolską koncepcję „sztuki dla sztuki” – wyjaśnia, czym jest manifest literacki – na podstawie czytanych utworów poetyckich i tekstów eseistycznych określa młodopolską koncepcję artysty – wnioskuję, jakie były przyczyny młodopolskiego kultu sztuki i artysty – wyjaśnia, dlaczego prawdziwa sztuka musiała być, zdaniem twórców młodopolskich, elitarna 	<p>– charakteryzuje styl życia cyganerii artystycznej, podkreślając obecność skandalu, prowokacji, bulwersowania opinii publicznej oraz pojmowanie sztuki jako wartości najwyższej</p>
<p>Charles Baudelaire, <i>Padlina, Okna, Epilog</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje wiersze Baudelaire’a: <ul style="list-style-type: none"> ✓ wskazuje charakterystyczne środki literackie i określa ich funkcję ✓ w czytanych utworach wskazuje elementy prowokacji estetycznej i naruszania dobrego smaku – przedstawia miasto jako temat literatury i sztuki modernizmu – na podstawie wierszy Baudelaire’a opisuje relacje wiążące człowieka z miastem molochem (np.: obcość, przerażenie, samotność, uwięzienie) – porównuje modernistyczną koncepcję artysty z wizją romantyczną (kreacja poety, jego powinności wobec narodu) – zestawia różne koncepcje artysty poznane w I i II klasie (np. <i>poeta doctus</i>, poeta wieszcz, poeta cygan, poeta kapłan przed ołtarzem sztuki) i odnosi je do konkretnych sylwetek twórców oraz kreacji literackich 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje obrazy miasta molocha w wierszu Baudelaire’a z obrazami XIX-wiecznych naturalistów i realistów – przygotowuje krótkie wystąpienia na temat życia i twórczości słynnych postaci epoki – wyjaśnia określenie „poeta przeklęty”, odnosząc je do twórców epoki (Paula Verlaine’a, Charles’a Baudelaire’a, Jeana Arthura Rimbauda) – wskazuje współczesnych poetów przeklętych (np.: Andrzeja Bursę, Rafała Wojaczka) – interpretuje wiersz Bursy <i>Ja chciałbym być poetą</i> jako polemikę z młodopolskim obrazem artysty
<p>Andrzej Bursa, <i>Ja chciałbym być poetą</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje koncepcje artysty i sztuki w różnych epokach, sytuując je w kontekstach kulturowych i filozoficznych 	<ul style="list-style-type: none"> – porównuje koncepcje artysty i sztuki w różnych epokach, sytuując je w kontekstach kulturowych i filozoficznych
<p>3. W poszukiwaniu istoty świata i języka poezji – impresjonizm i symbolizm</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia terminy: impresjonizm, symbolizm, odwołując się do przykładowych dzieł sztuki (poezji i malarstwa) – rozpoznaje impresjonizm i symbolizm w czytanych wierszach 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia szerzej, czym były i jakie miejsce zajmowały w sztuce epoki: impresjonizm, symbolizm i secesja; odnosi je do różnych dziedzin sztuki (także sztuki użytkowej, mody itp.) oraz różnych obszarów literatury

<p>Kazimierz Przerwa- -Tetmajer, <i>Stońce</i>, <i>Melodia mgieł nocnych</i> (<i>Nad Czarnym Stawem</i> <i>Gąsienicowym</i>), Wincenty Korab- -Brzozowski, <i>Powinowactwo cieni</i> <i>i kwiatów o zmierzchu</i>, Jan Kasprowic, <i>Krzak</i> <i>dzikiej róży w Ciem-</i> <i>nych Smreczynach (I)</i>, Jean Arthur Rimbaud, <i>Statek pijany</i></p>	<p>– na podstawie konkretnych utworów określa charakterystyczne cechy stylu impresjonistycznego w poezji – przedstawia synestezję jako typowy środek poezji młodopolskiej – na podstawie analizy środków stylistycznych charakteryzuje atmosferę emocjonalną młodopolskiej liryki pejzażowej – interpretuje wiersz Rimbauda jako symboliczny obraz wyobraźni wyzwolonej – na konkretnych przykładach wyjaśnia młodopolską koncepcję symbolu – dostrzega różnicę między symbolem a alegorią, wyjaśnia ją – interpretuje symbole zawarte w czytanych utworach oraz w malarstwie – charakteryzuje gatunki liryki młodopolskiej: sonet, liryk</p> <p>– pisze pracę na temat wybranego wiersza, kierując się wskazówką interpretacyjną podaną w temacie</p> <p>– wyjaśnia, czym była młodopolska synteza sztuk, podając przykłady dzieł impresjonistycznych i symbolistycznych z różnych dziedzin sztuki</p>	<p>– wskazuje przykłady omawianych stylów w malarstwie i muzyce; podaje nazwiska najsłynniejszych twórców – wyjaśnia termin „oniryczność”, odnosząc go do konkretnych utworów – wskazuje związki symbolizmu w sztuce z psychoanalizą Freuda (na podstawie notki w podręczniku) – porównuje różne sposoby wykorzystania formy gatunkowej sonetu</p> <p>– pisze analizę i interpretację wybranego utworu</p> <p>– wnioskuje, dlaczego Czesław Miłosz w swym <i>Traktacie poetyckim</i> (fragment z podręcznika) wskazuje modernizm jako początek sztuki współczesnej</p>
<p>4. W poszukiwaniu istoty świata i języka poezji. Ekspresjonizm, klasycyzm, franciszkanizm. Leśmian</p> <p>wiersze: Jan Kasprowic, <i>Dies irae</i> (fragmenty), <i>Witajcie kochane góry</i>, <i>Rozmiłowała się ma dusza</i>, Tadeusz Miciński, <i>Lucifer</i>, Leopold Staff, <i>Przedśpiew</i>, Bolesław Leśmian, <i>Zielona godzina</i>, <i>Piła</i></p> <p>wybrane dzieła malarskie</p>	<p>– w czytanych wierszach rozpoznaje charakterystyczne dla Młodej Polski style i postawy ideowe: ekspresjonizm, klasycyzm, franciszkanizm, ogólnie je przedstawia (wyjaśnia terminy)</p> <p>– określa funkcję konwencji hymnicznej w <i>Dies irae</i> – na podstawie fragmentów wierszy określa cechy stylu ekspresjonistycznego – komentuje obrazy ekspresjonistyczne; wskazuje podobieństwa poetyki ekspresjonizmu w malarstwie i poezji – odwołując się do czytanych wierszy, wyjaśnia, na czym polegają przemiany postaw twórczych Kasprowicza i Staffa – interpretuje wiersze Leśmiana, dostrzegając niezwykłość jego świata poetyckiego:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa charakter kreowanej w jego utworach rzeczywistości ✓ charakteryzuje język poetycki Leśmiana, wskazując typowe środki ✓ wyjaśnia, na czym polega specyfika neologizmów Leśmiana ✓ charakteryzuje sposób pojmowania natury ✓ wskazuje elementy groteski 	<p>– szerzej wyjaśnia, czym były i jakie miejsce zajmowały w panoramie epoki: ekspresjonizm, klasycyzm, franciszkanizm</p> <p>– w poezji i malarstwie wskazuje środki artystyczne charakterystyczne dla omawianych stylów, interpretuje je – wnioskuje, jakie były źródła nastrojów katastroficznych w poezji Młodej Polski – komentuje obecność motywów franciszkańskich w sztuce Młodej Polski – wskazuje filozoficzne źródła postaw odnalezionych w czytanych utworach (np. katastrofizm i prometejskiego wadzenia się z Bogiem w <i>Hymnach</i> Kasprowicza, stoickiego dystansu i klasycyzmu, a także postawy franciszkańskiej w wierszach Staffa) – porównuje problematykę i poetykę wierszy Kasprowicza z różnych okresów twórczości poety – krótko wyjaśnia, na czym polegał intuicjonizm Bergsona i jakie pojmowanie człowieka oraz natury determinował (na podstawie notki w podręczniku) – odnosi Leśmianowski sposób widzenia świata do filozofii Bergsona (na podstawie notki w podręczniku)</p> <p>– porównuje dzieła różnych sztuk będące przykładami tych samych kierunków artystycznych</p>

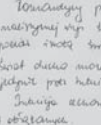
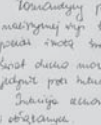
	– pisze pracę na temat wybranego wiersza, kierując się wskazówką interpretacyjną podaną w temacie	– pisze interpretację porównawczą dwóch utworów (lub różnych dzieł sztuki)
Tatrzańskie fascynacje artystów Młodej Polski wiersze Kazimierza Przerwy-Tetmajera, sonety Franciszka Mirandoli	– przygotowuje krótką prezentację na temat miejsca liryki tatrzańskiej oraz fascynacji górami w kulturze artystycznej Młodej Polski – interpretuje utwory młodopolskie związane z Tatrami i folklorem podhalańskim – analizuje funkcje mowy góralskiej w utworach Przerwy-Tetmajera; ocenia jej efekt artystyczny – określa, jakie wartości obecne w baśniach, legendach i podaniach góralskich fascynowały artystów młodopolskich – znajduje informacje o twórcach młodopolskich związanych z Zakopanem	– przygotowuje referat lub prezentację multimedialną na temat roli Zakopanego i inspiracji góralszczyzną (np. Stanisław Witkiewicz, styl zakopiański, folklor podhalański, Sabała, tatarnictwo, stylizacje góralskie) w kulturze Młodej Polski – wskazuje źródła fascynacji przyrodą gór i folklorem góralskim w sztuce przełomu wieków
5.1 Nowa proza. Stefan Żeromski – doświadczenia współczesności Stefan Żeromski, <i>Ludzie bezdomni</i> także np. <i>Rozdzióbias kruki, wrony...</i> , <i>Dzienniki</i> (fragment)	– charakteryzuje postać głównego bohatera <i>Ludzi bezdomnych</i> – określa jego cele, motywy decyzji, wybory – interpretuje kreację głównego bohatera, wskazując w niej elementy różnych tradycji literackich (np. romantycznej i pozytywistycznej) – w kreacjach przestrzeni miasta odnajduje topos labiryntu; wykorzystuje literaturę przedmiotu do pogłębienia tego zagadnienia (teksty z podręcznika) – interpretuje tytuł, wskazując różne znaczenia pojęcia bezdomności – zabiera głos w klasowej dyskusji na temat powinności człowieka wobec społeczeństwa – streszcza i opowiada różne wątki czytanych utworów – odnajduje w nich odbicie problemów społecznych, narodowych i egzystencjalnych – interpretuje symbolikę scen i obrazów – wskazuje literackie sposoby oddziaływania na czytelnika (np. naturalistyczne opisy) – określa charakterystyczne cechy naturalizmu młodopolskiego – odnosi się do wartości, o których mowa w czytanych utworach (np. patriotyzm, altruizm, praca na rzecz społeczeństwa) – swoje przemyślenia na temat problematyki utworów Żeromskiego ujmuje w formę przejrzyście skomponowanego wypracowania	– interpretuje <i>Ludzi bezdomnych</i> , w pogłębiony sposób przedstawiając płaszczyzną aksjologiczną utworu – analizuje poetykę powieści, wskazując elementy impresjonistyczne, symboliczne, naturalistyczne, ekspresjonistyczne i określając ich funkcje – analizuje język artystyczny Żeromskiego; określa funkcję i efekt artystyczny zastosowanych środków – analizuje stylistyczne sposoby oddawania stanów i przeżyć wewnętrznych bohaterów – przedstawia kompozycję powieści, uzasadniając jej związek z wymową dzieła – na podstawie czytanych utworów wnioskuje, w jaki sposób sytuacja zewnętrzna (np. niewola narodowa, ograniczenia społeczne) determinuje stan ducha jednostki – w czytanych utworach wskazuje obecność różnych konwencji estetycznych (tragizmu, komizmu, patosu, ironii); określa ich funkcje – wskazuje stylistyczne wykładniki tragizmu, komizmu, ironii – pisze pracę na temat idei i problemów obecnych w prozie Żeromskiego – w prze-myślanej formie (funkcjonalnej wobec tematu)
5.2 Nowa proza. Joseph Conrad Joseph Conrad, <i>Jądro ciemności</i>	– interpretuje powieść Conrada: ✓ opisuje świat przedstawiony powieści ✓ charakteryzuje bohaterów ✓ analizuje i ocenia motywy ich decyzji ✓ określa perspektywę narracji i jej związek ze sposobem kreowania sylwetki bohatera	– tworzy pogłębiony portret psychologiczny bohatera, odwołując się do treści utworu i opinii różnych postaci powieściowych – analizuje narrację powieści – określa symboliczne i metaforyczne znaczenia, jakie w utworach Conrada ma żywioł morza (na podstawie notki z podręcznika)

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ interpretuje tytuł powieści ✓ wykorzystuje kontekst biografii autora do interpretacji utworu <p>– wskazuje główne cechy poetyki utworu (impresjonizm i symbolizm, różne style, jakimi posługuje się narrator, kompozycja, psychologizm powieści)</p> <p>– wykorzystuje literaturę przedmiotu (teksty z podręcznika) do pogłębienia interpretacji utworu</p>	<p>– określa Conradowską wizję świata i losu (dualizm: rozdział między człowiekiem a naturą, konflikt wartości, wybory, przed którymi ciągle stoi człowiek itp.)</p> <p>– wskazuje cechy powieści Conradowskiej, które oddziaływały na powieść XX w. (swoobodne posługiwanie się czasem, zmienne punkty widzenia, wprowadzenie elementów różnych gatunków literackich, angażowanie czytelnika w dramat psychologiczno-moralny bohatera itp.)</p>
<p>6. W przestrzeni mitu. Reymont</p> <p>Wławyśław Stanisław Reymont, <i>Chłopi</i></p>	<p>– streszcza i opowiada różne wątki powieści</p> <p>– wskazuje jej różne plany</p> <p>– charakteryzuje bohaterów indywidualnych i zbiorowych</p> <p>– opisuje przestrzeń, w jakiej rozgrywają się wydarzenia</p> <p>– wykazuje, że przestrzeń powieści nosi cechy przestrzeni mitycznej</p> <p>– uzasadnia, że wieś stanowi zamkniętą enklawę</p> <p>– wskazuje w powieści różne porządki czasowe (czas fabularny, historyczny, cykl natury, czas liturgiczno-obrzędowy, czas życia człowieka)</p> <p>– określa, które z tych czasów mają istotne znaczenia dla życia społeczności lipieckiej</p> <p>– charakteryzuje normy, wartości i zasady, na których oparte jest życie gromady wiejskiej; wskazuje ich chrześcijańskie i pozachrześcijańskie korzenie</p> <p>– odwołując się do fabuły, wskazuje skutki przestrzegania i nieprzestrzegania norm moralnych obowiązujących w gromadzie</p> <p>– określa źródła ładu, na którym jest oparte życie wsi</p> <p>– przedstawia różnorodne związki człowieka z naturą ukazane w powieści</p> <p>– wskazuje różne oblicza narratora (młodopolski poeta, wiejski gawędziarz i obserwator-realista) i interpretuje znaczenie tej różnorodności w powieści</p> <p>– dostrzega różne style i poetyki zastosowane w powieści, wskazując charakterystyczne dla nich środki artystyczne</p> <p>– wyjaśnia terminy: dialektyzm, stylizacja gwarowa</p> <p>– analizuje stylizację gwarową, wskazując różne rodzaje dialektyzmów</p> <p>– pisze recenzję filmowej adaptacji <i>Chłopów</i> w reż. Jerzego Antczaka</p> <p>– na przykładzie wybranych dzieł sztuki porównuje sposób ukazania tematów wiejskich w literaturze i malarstwie</p> <p>– na podstawie poznanych utworów i ich fragmentów określa charakterystyczne cechy powieści młodopolskiej (sposoby prowadzenia narracji, deformacje kompozycyjne, współwystępowanie różnych poetyk, lirykacja prozy itp.)</p>	<p>– wyjaśnia, dlaczego powieść określa się mianem chłopskiej epopei (na podstawie notki z podręcznika)</p> <p>– charakteryzuje bohaterów, wskazując m.in. biologiczną motywację ich postępowania; dostrzega związek z naturalizmem</p> <p>– na konkretnych przykładach przedstawia konflikty wewnętrzne bohaterów wynikające z działania sprzecznych sił i bodźców</p> <p>– charakteryzuje gromadę chłopską jako bohatera zbiorowego powieści</p> <p>– analizuje język i styl każdego z narratorów, wskazując środki charakterystyczne dla różnych stylów: impresjonistycznego, realistycznego, naturalistycznego</p> <p>– określa charakter i funkcję stylizacji gwarowej zastosowanej w <i>Chłopach</i></p> <p>– wskazuje symbolizm i elementy idealizacji bohaterów (np. śmierć Boryny), interpretuje je</p> <p>– dostrzega archetypiczność bohaterów i ich losów (walka ojca z synem, matka rodu, kobieta fatalna itp.)</p> <p>– porównuje sposób ukazania wsi w <i>Chłopach</i> i malarstwie epoki podejmującym tę tematykę; uwzględnia tematykę i poetykę omawianych dzieł</p> <p>– opisuje rozwój form powieściowych od XIX-wiecznego realizmu do prozy młodopolskiej</p>
<p>wybrane dzieła malarskie</p>		

		– podaje przykłady utworów tzw. nurtu wiejskiego w polskiej literaturze współczesnej (np. powieści Tadeusza Nowaka)
7. Stanisław Wyspiański i teatr modernistyczny Stanisław Wyspiański, <i>Wesele</i>	<p>– interpretuje dramat, wskazując jego dwupłaszczyznowość (plan realistyczny i symboliczny):</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa czas i miejsce wydarzeń ✓ przedstawia historyczne realia dramatu, ukazane postacie, sytuacje, anegdoty ✓ charakteryzuje postacie dramatu, zwracając uwagę na ich portrety psychologiczne, indywidualizację języka ✓ określa zachodzące między postaciami relacje i podaje ich przyczyny ✓ ukazuje złożone relacje między chłopami a inteligencją (m.in. demaskuje mit solidaryzmu narodowego) ✓ wskazuje elementy symboliczne: „osoby dramatu”, przedmioty, sceny ✓ interpretuje elementy symboliczne, wykorzystując konteksty historyczne, literackie i artystyczne (na podstawie notek w podręczniku) ✓ wskazuje inspiracje malarstwem Matejki ✓ interpretuje taniec chochoła, wskazując różne odczytania tej sceny ✓ tworzy spójną interpretację <i>Wesela</i> jako dramatu o polskich sprawach <p>– wyjaśnia, czym była młodopolska chłopomania</p> <p>– wskazuje nawiązania do chłopomanii w dramacie i określa, jak autor ją ocenia (na podstawie dramatu)</p> <p>– na przykładzie <i>Wesela</i> wyjaśnia, na czym polegała młodopolska synteza sztuk</p> <p>– podaje podstawowe wiadomości o Wyspiańskim, podkreślając związek artysty z Krakowem i Wawelem – świętym miejscem polskości</p> <p>– analizuje środki filmowe wykorzystane w <i>Weselu</i> Andrzeja Wajdy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ rzeczywistość przed kamerą (dekoracje, aktorzy, kostiumy) ✓ środki operatorskie (kolor, plany filmowe, ruchy i ustawienia kamery) ✓ montaż (narracyjny i intelektualny) <p>– pisze recenzję filmu <i>Wesele</i> w reż. Andrzeja Wajdy</p>	<p>– wygłasza referat na temat przemian w teatrze końca XIX w., podkreślając wpływ Wagnera i dramaturgów skandynawskich</p> <p>– wskazuje w <i>Weselu</i> cechy dramatu realistycznego i symbolicznego (uwzględniając różne płaszczyzny dzieła)</p> <p>– interpretuje dramat jako rozrachunek z polskimi mitami chłopskimi, takimi jak: wieś bajecznie kolorowa, raclawicka kosa, chłop-król Piast, pawie pióra, „krwawe zapusty” rabacji galicyjskiej itp.</p> <p>– na podstawie dramatu tworzy zbiorowy portret chłopów i inteligencji</p> <p>– analizuje sposób zastosowania dialektyzacji</p> <p>– określa mistrzostwo języka <i>Wesela</i></p> <p>– wskazuje aforyzmy i sformułowania, które utrwaliły się w języku potocznym</p> <p>– zabiera głos w dyskusji na temat polskich problemów, dbając o uczciwość i jednoznaczność swej wypowiedzi</p> <p>– wyjaśnia, czym jest etyka wypowiedzi</p> <p>– prezentuje w interesujący sposób postać Wyspiańskiego jako „renesansową osobowość Młodej Polski”</p> <p>– wykorzystuje materiały samodzielnie znalezione w internecie</p> <p>– charakteryzuje koncepcję „teatru ogromnego”, wskazując jego związek z młodopolską syntezą sztuk</p> <p>– wypowiada się na temat twórczości dramatycznej Wyspiańskiego, odnosząc się do terminu „neoromantyzm”</p> <p>– omawia działalność Wyspiańskiego jako człowieka teatru, malarza, artysty plastyka, twórcy polichromii i witraży oraz sztuki użytkowej</p> <p>– zabiera głos w dyskusji na temat artystycznych i ideowych walorów filmu</p> <p>– pisze obszerną recenzję filmu <i>Wesele</i> w reż. Andrzeja Wajdy, w której porówna obraz filmowy z literackim pierwowzorem</p>
Dziś. Artyści – pozy i strategie. Prowokacje artystyczne wybrane teksty współczesnych pisarzy, np. fragmenty książki Doroty Masłowskiej	<p>– określa język, styl, narratora powieści Masłowskiej (na podstawie fragmentu z podręcznika)</p> <p>– dostrzega prowokacyjność zastosowanej poetyki, wnioskuje o jej celu</p> <p>– wskazuje we współczesnym życiu literackim i artystycznym zdarzenia o charakterze skandalu lub skandalu sprowokowanego</p>	<p>– ocenia artystyczną wartość prowokacji (na przykładach konkretnych utworów literackich lub dzieł sztuki)</p> <p>– porównuje warunki i formy artystycznej prowokacji w literaturze Młodej Polski i w kulturze współczesnej</p>

Wojna polsko-ruska pod flagą białą-czerwoną	wanego (na podstawie podręcznika i samodzielnie znalezionych informacji) – określa rolę skandalu w życiu artystycznym i w promocji sztuki	
---	--	--

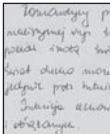
Nauka o języku

 <h3>I. Język jako zjawisko semiotyczne</h3> <hr/> <p style="text-align: right;">UCZEŃ:</p>		
Język jako system znaków na tle innych systemów semiotycznych. Język i wypowiedź	– wyjaśnia, co to jest znak i jakie są rodzaje znaków – wskazuje i określa typy znaków (np. ikonograficzne, językowe) w poznawanych dziełach i tekstach (np. w utworze literackim, na obrazie, w dziele filmowym) – wyjaśnia, co to znaczy, że język jest systemem znaków	– na podstawie omawianych utworów porównuje sposób ukazania tych samych idei w dziełach różnych sztuk posługujących się różnymi językami (tworzywami) – odróżnia język jako system od konkretnej wypowiedzi
Podsystemy języka: leksykalny, gramatyczny, fonologiczny. Wyraz i leksem. Forma fleksyjna. Struktura składniowa wypowiedzi. Typy frazeologizmów	– wymienia podsystemy języka: fonetyczny, leksykalny i gramatyczny – odróżnia wyraz od formy wyrazowej – wyjaśnia na przykładach podstawowe pojęcia leksykalne, słowotwórcze, fleksyjne i składniowe (zna podstawy gramatyki języka polskiego) – odróżnia związki frazeologiczne luźne i stałe, podaje właściwe przykłady – wyjaśnia terminy, podając przykłady: synonim, antonim, homonim	– ogólnie określa, czym są podsystemy języka: fonetyczny, leksykalny i gramatyczny oraz jakie są ich jednostki – bada i określa strukturę składniową wypowiedzi (np. w czytanych tekstach) – ocenia stylistyczną i znaczeniową wartość synonimów
 <h3>II. Język w społeczeństwie</h3> <hr/> <p style="text-align: right;">UCZEŃ:</p>		
Odmiany terytorialne polszczyzny. Dialekt, gwara, żargon	– wyjaśnia, na czym polega społeczne i terytorialne zróżnicowanie polszczyzny – wyjaśnia terminy: dialekt, gwara oraz gwara zawodowa i środowiskowa; podaje stosowne przykłady – wyjaśnia termin „regionalizm”, podając przykłady ze swojego i innych regionów – określa funkcje zastosowania gwary w czytanych utworach literackich (np. <i>Na skalnym Podhalu</i> Kazimierza Przerwy-Tetmajera)	– w czytanych utworach (np. balladach romantycznych) wskazuje dialektyzmy i prowincjonalizmy; określa ich funkcje – prezentuje społeczne i terytorialne zróżnicowanie polszczyzny
Odmiana mówiona i pisana	– wymienia oraz wskazuje podstawowe cechy polszczyzny mówionej i pisanej – przyporządkowuje odmiany języka właściwym sytuacjom komunikacyjnym – w czytanych utworach literackich wskazuje elementy odmiany mówionej języka (np. w mowie niezależnej); określa ich funkcje	– charakteryzuje styl mówiony na podstawie nagrań tekstów wysłuchanych w różnych sytuacjach – wyjaśnia termin „ekspresywizm” – ocenia stylistyczną wartość ekspresywizmów i frazeologizmów typowych dla języka mówionego

III. Stylistyka

UCZEŃ:

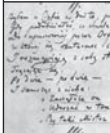
<p>Style artystyczne epok i wybranych form literackich. Styl patetyczny. Patos językowy</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia termin „styl artystyczny” – wymienia podstawowe cechy stylów pisanych (artystycznego, dziennikarskiego, publicystycznego, naukowego, urzędowego) i mówionych (monologowego, dialogowego) – rozpoznaje, w jakim stylu został napisany wskazany tekst – potrafi zredagować tekst w określonym stylu funkcjonalnym – wskazuje środki językowe charakterystyczne dla stylu artystycznego utworów poznawanych epok – w czytanych utworach rozpoznaje styl patetyczny – wyjaśnia, czym jest patos jako kategoria estetyczna – wyjaśnia greckie pochodzenia nazwy „patos” 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje środki językowe (słownictwo, składnię, środki stylistyczne itp.) typowe dla stylów artystycznych epok – wymienia najważniejsze środki stylistyczne typowe dla utworów poznawanych epok (np. symbol i synestezja w poezji młodopolskiej) – wyjaśnia, jaki jest związek stylu artystycznego danej epoki z jej filozofią i światopoglądem (np. na podstawie utworów romantycznych) – na podstawie charakterystycznych środków językowych rozpoznaje cechy stylu artystycznego poznawanych epok (np. Młodej Polski), utworów (np. <i>Sonetów krymskich</i>) – na konkretnych przykładach wyjaśnia, jaki związek zachodził między gatunkiem literackim utworu a jego stylem (np. w eposie, hymnie, tragedii)
<p>Styl indywidualny. Indywidualizm językowy</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym jest indywidualizm językowy – podaje przykłady indywidualizmów językowych różnych autorów (na podstawie omawianych utworów) 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia termin „styl indywidualny”, odnosząc go do stylu znanego autora – podaje najważniejsze cechy stylu indywidualnego poznawanych poetów i pisarzy (np. Słowackiego, Norwida, Leśmiana) – na podstawie charakterystycznych środków językowych rozpoznaje cechy stylu artystycznego niektórych twórców (np. Słowackiego, Norwida)
<p>Style funkcjonalne (potoczny, publicystyczny, naukowy, artystyczny)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje, w jakim stylu został napisany wskazany tekst – redaguje tekst w określonym stylu funkcjonalnym – wyjaśnia, w jakich okolicznościach posługujemy się stylem potocznym i jakie są jego główne cechy – wskazuje cechy stylu potocznego w wypowiedziach własnych i kolegów – ocenia, kiedy użycie stylu potocznego wykracza poza granice stosowności (podaje przykłady) – w omawianych utworach wskazuje elementy różnych stylów funkcjonalnych i określa ich funkcje 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje środki językowe w tekstach zredagowanych w określonych stylach funkcjonalnych – wyjaśnia, że włączanie przez romantyków elementów stylu potocznego do utworów było przejawem romantycznego buntu przeciw konwencjiom
<p>Stylizacja archaiczna i gwarowa. Kolokwializacja</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym jest stylizacja językowa i wymienia podstawowe jej rodzaje – wyjaśnia terminy: archaizacja, dialektyzacja, kolokwializacja – rozpoznaje stylizację językową występującą w czytanych tekstach na podstawie środków językowych – w czytanych utworach wskazuje środki językowe służące stylizacji i je klasyfikuje (leksykalne, słowotwórcze, fleksyjne, składniowe, frazeologiczne) 	<ul style="list-style-type: none"> – rozróżnia archaizmy i wyrazy przestarzałe – analizuje funkcję występującą w utworze stylizacji językowej (np. archaizacji w <i>Potopie</i>, stylizacji gwarowej w <i>Chłopach</i> i <i>Weselu</i>) – dostrzega zróżnicowane nasycenie tekstu stylizacją językową (np. w języku narratora i w dialogach postaci); ocenia efekt artystyczny

IV. Język jako narzędzie komunikacji

UCZEŃ:

Funkcje wypowiedzi	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia funkcje wypowiedzi (informacyjna, impresyjna, ekspresyjna, fatyczna, magiczna, metafizyczna, stanowiąca) – wyjaśnia, na czym polegają – wskazuje je w konkretnych tekstach (znalezionych lub samodzielnie zredagowanych) 	<ul style="list-style-type: none"> – szerzej określa poszczególne funkcje językowe, odnosząc je do właściwych typów tekstów – świadomie tworzy teksty o przewadze określonej funkcji, stosując właściwe środki językowe – przeredagowuje teksty, kładąc nacisk na poszczególne funkcje wypowiedzi
etyka wypowiedzi	<ul style="list-style-type: none"> – dba o stosowność i skuteczność własnych wypowiedzi ustnych i pisanych (w różnych sytuacjach) 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia stosowność i skuteczność różnych wypowiedzi mówionych (własnych i cudzych) – na przykładach wyjaśnia, czym jest estetyka wypowiedzi
Formy wypowiedzi	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia zasady budowania podstawowych form wypowiedzi mówionych i pisanych (jak w klasie I oraz: opinia, recenzja, referat) – poprawnie redaguje notatkę z lekcji – streszcza czytane utwory – pisze prawidłowo zbudowaną rozprawkę i recenzję – według podanego wzorca kompozycyjnego – zabiera głos w dyskusji klasowej, stosując właściwe środki językowe o zamierzonej funkcji stylistycznej – redaguje i wygłasza krótki referat – doskonali umiejętność redagowania wcześniej poznanych form wypowiedzi i pism użytkowych; stosuje środki stylistyczne tworzące właściwą funkcję językową 	<ul style="list-style-type: none"> – pisze rozprawkę i recenzję, twórczo wykorzystując wzorzec kompozycyjny – wygłasza samodzielnie przygotowany dłuższy referat, posługując się planem

V. Kultura języka

UCZEŃ:

Norma fonetyczna współczesnej polszczyzny	<ul style="list-style-type: none"> – określa, jaka jest norma fonetyczna współczesnej polszczyzny (np. wymowa spółgłosek miękkich i zmiękczonej, głosek nosowych w różnych pozycjach itp.) 	
Typy błędów językowych	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, że błąd językowy jest odstępstwem od normy – rozpoznaje podstawowe typy błędów językowych (błędy wymowy, odmiany, składniowe, leksykalne, znaczeniowe, frazeologiczne, stylistyczne, ortograficzne i interpunkcyjne) – stara się poprawiać błędy językowe znalezione samodzielnie lub wskazane w tekście własnym lub cudzym – wskazuje podstawowe kompendia poprawnościowe, z których korzysta w razie wątpliwości 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje źródła błędów językowych – poprawia błędy językowe wskazane w tekście własnym lub cudzym, lub znalezione samodzielnie – w razie wątpliwości odwołuje się do kompendiów poprawnościowych
Norma fleksyjna współczesnej polszczyzny	<ul style="list-style-type: none"> – określa normę fleksyjną współczesnej polszczyzny w zakresie: <ul style="list-style-type: none"> ✓ odmiany nazw własnych 	<ul style="list-style-type: none"> – stosuje zasady normy fleksyjnej współczesnej polszczyzny; w razie wątpliwości sięga do słowników

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ wyboru rodzaju gramatycznego ✓ wyboru właściwej końcówki przypadka 	
Ocena innowacji frazeologicznych współczesnej polszczyzny	<ul style="list-style-type: none"> – dostrzega kontrowersyjne zjawiska językowe obecne w czytanych i słyszanych tekstach (zwłaszcza prasowych oraz w RTV): zapożyczenia, internacjonalizmy, neologizmy, kalki frazeologiczne i znaczeniowe; – wyjaśnia terminy: innowacja językowa, innowacja frazeologiczna – ocenia zasadność używania spotkanych w tekstach innowacji frazeologicznych 	<ul style="list-style-type: none"> – podaje przykłady innowacji frazeologicznych we współczesnej polszczyźnie, ocenia je (udane – nieudane) – wyjaśnia, czym jest moda językowa i jakie są jej przejawy w zakresie frazeologii
Stosowność stylistyczna	<ul style="list-style-type: none"> – dba o stosowność i skuteczność własnych wypowiedzi ustnych i pisanych (w różnych sytuacjach) – określa, kiedy posługiwać się odmianami oficjalnymi, a kiedy nieoficjalnymi języka – podaje zasady językowego savoir-vivre'u (sposoby zwracania się do innych, zasady grzeczności itp.) 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polega zasada stosowności wypowiedzi – ocenia stosowność i skuteczność różnych wypowiedzi mówionych

KLASA III

Zakres podstawowy

Kształcenie literackie i kulturowe

Dział programowy. Tematyka i problematyka	Wymagania podstawowe (oceny: dopuszczający i dostateczny)	Wymagania ponadpodstawowe (oceny: dobry i bardzo dobry)
 Wiek XX <hr/> <p style="text-align: right;">UCZEŃ:</p>		
<p>1. Na progu XX wieku. Energia nowoczesności</p> <p>Nowe kierunki artystyczne, m.in.: futuryzm, surrealizm, ekspresjonizm</p> <p>Filippo Tommaso Marinetti, <i>Manifest futuryzmu</i></p> <p>Guillaume Apollinaire, <i>Małe auto</i></p> <p>wybrane dzieła malar- skie, filmowe, przykła- dy utworów jazzowych itp.</p>	<p>– wymienia i krótko charakteryzuje kierunki artystyczne początku XX w.: futuryzm, ekspresjonizm, surrealizm, dadaizm</p> <p>– wskazuje główne źródła przemian świadomości społecznej i artystycznej po I wojnie światowej (np. zmiany polityczne, rozwój techniki, nowe idee społeczne)</p> <p>– wymienia główne tendencje i hasła związane z nowymi kierunkami w sztuce (np.: aktywizm, bunt, szybkość, zwrot ku przyszłości, rozwój cywilizacji, masowość, deformacja, karykatura, groteska), krótko je komentuje, powołując się na przykładowe dzieła sztuki</p> <p>– na podstawie manifestu Marinettiego określa charakterystyczne cechy futuryzmu (np.: pochwała męskiej energii, witalizm, kult nowoczesności, bunt przeciw tradycji)</p> <p>– ogólnie wyjaśnia terminy: awangarda, modernizm</p> <p>– czyta ze zrozumieniem literaturę przedmiotu (eseje na temat sztuki – teksty z podręcznika)</p> <p>– interpretuje wiersze Apollinaire’a, m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ opisuje charakter wykreowanej w nich przestrzeni ✓ wskazuje zawarte w nich obrazy poetyckie ✓ wskazuje motywy symboliczne ✓ wyjaśnia, na czym polega odmienność sposobu widzenia świata	<p>– wykorzystując wiadomości z klasy II, wskazuje filozoficzne podstawy nowych kierunków w sztuce (filozofia Nietzschego, Bergsona, psychoanaliza Freuda)</p> <p>– wyjaśnia ogólnie, czym jest kultura masowa</p> <p>– przedstawia związki między kierunkami awangardowymi w poezji i w innych dziedzinach sztuki (np. technika kolażu, fotomontaż, nurt ekspresjonistyczny w kinie i w teatrze)</p> <p>– na podstawie poezji Apollinaire’a wyjaśnia, jak psychoanaliza wpłynęła na poezję</p> <p>– wskazuje i komentuje charakterystyczne cechy języka poetyckiego Apollinaire’a</p>

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ dostrzega obecne w wierszach aluzje do czasu wojny i elementy autobiograficzne 	
<p>2. Poeta w wielkim mieście</p> <p>wiersze skamandrytów, np.: Jan Lechoń, <i>Herostrates</i>, Kazimierz Wierzyński, <i>Lewa kieszeń</i>, Julian Tuwim, <i>Chrystus miasta</i>, <i>Życie codzienne</i>, Maria Pawlikowska-Jasnorzewska, <i>Film amerykański</i></p> <p>wiersze poetów Awangardy Krakowskiej, np.: Julian Przyboś, <i>Na kołach</i>, <i>Wieczór</i></p> <p>Tadeusz Peiper, <i>Miasto. Masa. Maszyna</i> (fragment)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia termin „dwudziestolecie międzywojenne” – interpretuje wiersze skamandrytów: <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa kreację nadawcy i/lub odbiorcy (np. młodość, witalność, dynamizm) ✓ wskazuje codzienność i sprawy zwyczajne jako tematy poetyckie ✓ dostrzega fascynację techniką i przestrzenią wielkomięską, odrzucenie tradycji i pochwałę cywilizacji, zachwyty nad nowymi dziedzinami sztuki i nowymi mediami (np. kino, gramofon) ✓ określa nowego bohatera poezji (szary człowiek, tłum) ✓ określa funkcję wprowadzenia do poezji elementów języka potocznego, brutalizmów itp. – wskazuje i interpretuje obecne w wierszach nawiązania do romantyzmu – określa (zmieniający się) stosunek skamandrytów do kreacji poety romantycznego – przedstawia wyłaniający się z wierszy obraz Polski – interpretuje wiersze poetów Awangardy Krakowskiej: <ul style="list-style-type: none"> ✓ wskazuje nowatorstwo formalne (np. „spiętrzoną” metaforę i elipsę w wierszach Przybosia, odejście od rygorów wersyfikacyjno-składniowych itp.) ✓ charakteryzuje warstwę brzmieniową wierszy (rytm, instrumentacja głoskowa) ✓ wskazuje charakterystyczne tematy (3x M) – na podstawie utworów literackich i dzieł sztuki z różnych epok dokonuje syntezy materiału: „Motyw miasta w literaturze” <ul style="list-style-type: none"> ✓ przypomina utwory zawierające ów motyw ✓ określa sposób przedstawienia i funkcje motywu miasta ✓ wykorzystuje literaturę przedmiotu (z podręcznika) do syntezy zagadnienia 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia i krótko przedstawia najważniejszych twórców kręgu Skamandra, wymienia ich utwory, podaje najważniejsze wiadomości biograficzne, charakterystyczne cechy twórczości – określa specyficzne dla niektórych twórców dwudziestolecia cechy i tematy (np. Tuwimowski szarego człowieka, motyw miłości i śmierci w poezji Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej, nowe wymiary przestrzeni miejskiej w wierszach Peipera i Przybosia) – w czytanych wierszach wskazuje środki stylistyczne typowe dla poetyk omawianych grup poetyckich i określa ich funkcje – określa, jaka koncepcja poety i poezji zawarta jest w wierszach skamandrytów (w miejsce unieważnionego modelu romantycznego) – wyjaśnia krótko, jaką rolę w życiu literackim dwudziestolecia odgrywała kawiarnia literacka – przygotowuje i przedstawia w klasie przykładową prezentację na temat związany z motywem miasta w literaturze i sztuce (jak na maturę ustną) – funkcjonalnie wykorzystuje materiały ilustracyjne
<p>3.1 Polityka i psychologia. Proza realistyczna w dwudziestoleciu międzywojennym</p> <p>Spór o idee: Stefan Żeromski, <i>Przedwiośnie</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – streszcza i opowiada wskazane wątki powieści – relacjonuje i interpretuje świat przedstawiony: <ul style="list-style-type: none"> ✓ charakteryzuje polską rzeczywistość ukazaną w powieści ✓ interpretuje symboliczny charakter czasu, przestrzeni, wydarzeń i motywów powieściowych (np.: przygraniczna wieś, do której przyjeżdża Cezary, Nawłóć, Chłodek, 	<ul style="list-style-type: none"> – określa <i>Przedwiośnie</i> jako polską powieść polityczną – wyjaśnia, w jakiej sytuacji powstało <i>Przedwiośnie</i> (zagrożenie kraju, bieda, zbyt wolno przeprowadzane reformy, rozczarowanie elitą polityczną, zagubiony etos patrioty-społecznika) – porównuje Nawłóć i Soplicowo – dokonuje charakterystyki porównawczej Cezarego Baryki i Tomasza Judyma, wskazując w ich kreacjach nawiązania romantyczne

	<p>marsz na Belweder, motywy przedwiośnia, szklanych domów i wiatru od Wschodu)</p> <p>– opisuje kreację Cezarego Baryki, przedstawiając m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ etapy jego dojrzewania i edukacji ✓ przynależność pokoleniową ✓ rewolucyjny rodowód ✓ sposób widzenia polskiej rzeczywistości (konfrontacja marzeń z rzeczywistością) ✓ wydany przez niego sąd o Polsce <p>– przedstawia i interpretuje dialogową konstrukcję trzeciej części utworu (polemika Cezarego z Gajowcem i Antonim Lulkiem: niepodległe i silne państwo, radykalna poprawa losu warstw najuboższych na drodze rewolucji)</p> <p>– rozpoznaje dwa typy narracji obecne w powieści (auktorialną i personalną) i określa ich funkcje</p> <p>– wyjaśnia metaforyczny sens tytułu powieści i tytułów jej części</p> <p>– interpretuje <i>Przedwiośnie</i> jako powieść wyrastającą z rozczarowania pierwszymi latami niepodległości</p>	<p>– wykorzystuje literaturę przedmiotu (np. teksty z podręcznika) do interpretacji powieści:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ wprowadza kontekst problemów podejmowanych w publicystyce Żeromskiego ✓ charakteryzuje poglądy polityczne i społeczne pisarza
<p>3.2 Polityka i psychologia. Proza realistyczna w dwudziestoleciu międzywojennym</p> <p>Zawsze człowiek... W stronę powieści psychologicznej: Zofia Nałkowska, <i>Granica</i></p>	<p>– wyjaśnia termin „inwersja czasowa”, odnosząc go do <i>Granicy</i></p> <p>– rozpoznaje zasadę kompozycyjną powieści (inwersja czasowa) i określa jej funkcję</p> <p>– charakteryzuje głównego bohatera:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ przedstawia motywy jego decyzji ✓ wskazuje relatywność ocen tej postaci, odwołując się do ukazanych w powieści różnych punktów widzenia ✓ formułuje własne sądy i oceny na temat bohaterów ✓ dostrzega tragizm bohatera <p>– wyjaśnia termin „relatywizm”</p> <p>– określa sposób prowadzenia narracji w powieści</p> <p>– relacjonuje i komentuje refleksje narratora <i>Granicy</i> na temat ludzkiego życia</p> <p>– wskazuje różne płaszczyzny interpretacji powieści (psychologiczno-moralną, polityczno-społeczną)</p> <p>– interpretuje tytuł powieści, dostrzegając jego wieloznaczność (odnosi go do różnych płaszczyzn utworu: psychologiczno-moralnej, społeczno-politycznej)</p>	<p>– interpretuje (ogólnie) <i>Granice</i> jako powieść psychologiczną, społeczno-obyczajową</p> <p>– przedstawia wydarzenia ukazane w powieści z punktu widzenia różnych postaci (Zenona, Elżbiety, Justyny, pani Koliczowskiej); porównuje różne punkty widzenia tych samych wydarzeń, wyciąga wnioski</p> <p>– komentując postępowanie postaci powieściowych, wypowiada swój sąd na temat wdrukowanego schematu postępowania</p> <p>– zabiera głos w dyskusji na temat prawdy w życiu człowieka, relatywizmu ocen jego postępowania, istnienia obiektywnych norm moralnych (odnosi swoje sądy do <i>Granicy</i> i innych znanych utworów)</p>
<p>4.1 Konstruktorzy dziwnych światów</p> <p>Bolesław Leśmian, wybrane wiersze, np.: <i>Topielec</i>, <i>Dusiołek</i></p>	<p>– interpretuje wiersze Leśmiana:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ opisuje charakter świata wykreowanego w wierszach ✓ dostrzega jego symboliczny i filozoficzny wymiar <p>– określa specyfikę języka artystycznego Leśmiana (szczególnie charakter neologizmów i ich funkcje)</p> <p>– wskazuje w poznanych wierszach inspiracje ludowe (np. gatunek ballady, melizmość, niektóre postacie, antropomorficzne widzenie sił natury)</p> <p>– wskazuje elementy humoru i groteski, określa ich funkcje</p>	<p>– na podstawie czytanych utworów określa, jaka jest Leśmianowska wizja świata</p> <p>– rozpoznaje słowotwórczą budowę neologizmów Leśmiana, określa ich wartość stylistyczną i znaczeniową</p>

<p>4.2 Konstruktorzy dziwnych światów</p> <p>Bruno Schulz, wybrane opowiadania, np. <i>Wiosna</i></p>	<p>– podaje podstawowe informacje na temat Schulza i Drohobycza (na podstawie podręcznika)</p> <p>– interpretuje czytane opowiadanie, odnajdując w nim elementy autobiograficzne i wyjaśniając, w jaki sposób zostały one przetworzone</p> <p>– analizuje język poetycki Schulza, m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa przeważające części mowy i ich funkcje ✓ dostrzega odwoływanie się do wrażeń zmysłowych ✓ dostrzega dynamizację opisu ✓ wskazuje metafory, określa ich charakter i funkcję (budowanie świata nadrealnego) <p>– zbiera materiał do syntezy: „Obraz dzieciństwa w literaturze różnych epok”</p>	<p>– na podstawie czytanego opowiadania przedstawia relacje między mikrokosmem (dom, Drohobycz) i makrokosmem (wszechświat, mit) w świecie Schulza (posługuje się również notką z podręcznika)</p> <p>– określa sposób pojmowania czasu w prozie Schulza</p> <p>– przygotowuje i wygłasza referat (prezentację): „Obraz dzieciństwa w literaturze różnych epok (synteza materiału)”</p>
<p>4.4 Konstruktorzy dziwnych światów</p> <p>Witold Gombrowicz, <i>Ferdydurke</i> (rozdziały: II, III, VI, VII, VIII, IX, X, XII, XIV)</p>	<p>– streszcza (opowiada, relacjonuje) wskazane fragmenty utworu; interpretuje je</p> <p>– przedstawia bohatera, określając różne role (formy), jakie zostają mu narzucone</p> <p>– ocenia wpływ, jaki na bohatera mają inni ludzie</p> <p>– wyjaśnia symboliczny sens kolejnych ucieczek Józia (niemożność uwolnienia się od narzucanej człowiekowi formy)</p> <p>– w czytanych fragmentach wskazuje elementy parodii, groteski, karykatury, deformacji, nonsensu; określa ich funkcje</p> <p>– wskazuje aluzje literackie i kulturowe</p> <p>– interpretuje groteskową symbolikę części ciała (np. pupa, twarz-gęba, głowa walcząca z tydką)</p> <p>– określa, w jaki sposób ukazane zostały w powieści różne środowiska społeczne (szkoła, rodzina mieszczańska, dwór ziemiański)</p> <p>– dokonuje syntezy wiadomości na temat groteski, jej cech i funkcji w literaturze i sztuce różnych epok</p>	<p>– podaje podstawowe informacje biograficzne na temat Gombrowicza (na podstawie notki z podręcznika)</p> <p>– na podstawie kreacji Józia ocenia sytuację człowieka uwikłanego w formę</p> <p>– wyjaśnia, jak można rozumieć Gombrowiczowską Formę (w zakresie wskazanym w podręczniku)</p> <p>– wyjaśnia, na czym polega nowatorski charakter <i>Ferdydurke</i> (jako powieści awangardowej XX w.)</p> <p>– wskazuje sformułowania charakterystyczne dla groteskowego kodu Gombrowicza i wyjaśnia ich sens (np. pupa, gęba, tydka, patrzeć belfrem)</p>
<p>5.1 Katastrofizm i katastrofa</p> <p>Katastrofizm lat 30.</p> <p>wybrane utwory poetyckie, np.: Czesław Miłosz, <i>O księżce</i></p> <p>Józef Czechowicz, <i>żał</i></p>	<p>– na podstawie czytanych wierszy określa nastroje lat 30. (rozczarowanie, niepewność, przecucie katastrofy itp.)</p> <p>– dokonuje analizy i interpretacji wiersza Miłosza:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa, jaki portret ludzi swej epoki kreśli poeta ✓ określa relacje między realnym czasem historycznym a biblijnym czasem Apokalipsy, wyciąga wnioski <p>– dokonuje analizy i interpretacji wiersza Czechowicza:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ wskazuje katastroficzne wizje ✓ wskazuje stylistyczne wykładniki muzyczności wiersza (np. instrumentację głoskową, onomatopetje, środki służące rytmizacji), określa ich funkcje 	<p>– w wierszu Miłosza rozpoznaje trzynastozgłoskowiec i wskazuje związaną z nim tradycję literacką; wyciąga wnioski służące interpretacji wiersza</p>

	<ul style="list-style-type: none"> – w czytanych wierszach wskazuje symbolikę apokaliptyczną (biblijną), określa sposób jej wprowadzenia i funkcje – na podstawie czytanych wierszy określa główne cechy poetyki utworów katastroficznych lat 30., m.in.: <ul style="list-style-type: none"> ✓ wizyjność ✓ nawiązania do symbolizmu ✓ środki językowe o funkcji ekspresywnej, np. formy kontrastywne, określenia dynamizujące wypowiedź, hiperbolizacje, metafory nacechowane emocjonalnie itp. ✓ powtarzające się motywy (np. młyn, miasto) 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje budowę czytanych wierszy, odróżnia wiersze tradycyjne od awangardowych – dokonuje syntezy wiadomości na temat katastrofizmu w literaturze i sztuce różnych epok, uwzględni znane utwory literackie (np. <i>Hymny Kasprowicza</i>) i dzieła innych sztuk poznane w klasie II
<p>5.2 Katastrofizm i katastrofa</p> <p>Katastrofa spełniona: wiersze poetów okupacyjnych, np.: Krzysztof Kamil Baczyński, <i>Wyroki, Pokolenie</i>, Tadeusz Gajcy, <i>Przesłanie</i>, Tadeusz Borowski, <i>Pieśń</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje czytane wiersze: <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa charakter ukazanej w nich przestrzeni (obrazy apokaliptyczne) ✓ określa funkcje segmentacji wierszy ✓ określa ich nastrój ✓ nazywa obecne w nich wartości ✓ określa kreacje podmiotu lirycznego (mówiący w imieniu pokolenia) ✓ rozpoznaje cechy stylu ekspresjonistycznego ✓ interpretuje ogólny obraz wojny jako apokalipsy – krótko przedstawia twórców pokolenia wojennego: Baczyńskiego, Gajcego i Borowskiego (na podstawie wiadomości z podręcznika) – wyjaśnia określenie „poeci spełnionej apokalipsy” – interpretuje zawarty w czytanych wierszach obraz wojny jako rozpadu ogólnoludzkiego porządku i upadku uniwersalnych wartości – określa obraz pokolenia zawarty w czytanych wierszach; wyjaśnia, na czym polegał jego tragizm – wyjaśnia, jak poeci wojenni pojmowali obowiązek moralny spoczywający na człowieku 	<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje motywy symboliczne obecne w czytanych wierszach – dokonuje interpretacji porównawczej <i>Pokolenia</i> Baczyńskiego i <i>Pieśni</i> Borowskiego; uwzględni m.in.: <ul style="list-style-type: none"> ✓ świadomość pokoleniową ✓ wykreowaną przestrzeń poetycką ✓ motywy apokaliptyczne ✓ obraz człowieka zderzonego z historią – porównuje konstrukcje podmiotu lirycznego w wierszach Gajcego i Baczyńskiego – przedstawia wizję trudnego człowieczeństwa zawartą w wierszach Baczyńskiego i Gajcego – wykorzystuje literaturę przedmiotu (teksty z podręcznika) do interpretacji czytanych utworów
<p>6.1 Po katastrofie – literatura wobec zagłady</p> <p>Człowiek „zlagrowany”, czyli wizja obozu koncentracyjnego w opowiadaniach Tadeusza Borowskiego, np.: <i>Dzień na Harmenzach, Proszę państwa do gazu</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – streszcza i relacjonuje wskazane opowiadania Borowskiego – interpretuje czytane opowiadania: <ul style="list-style-type: none"> ✓ opisuje ukazaną w nich rzeczywistość obozową ✓ analizuje ludzkie postawy ✓ przedstawia kreacje bohatera-narratora kolejnych opowiadań i jego funkcję ✓ określa cechy stylu (behawioryzm) – uogólnia wizję obozu opisaną przez Borowskiego (wytwór kultury europejskiej, model państwa totalitarnego itp.) – na przykładzie Tadka i innych więźniów określa destrukcyjny wpływ obozu na psychikę ludzką 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, dlaczego opowiadania Borowskiego budziły kontrowersje

	<p>– odwołując się do treści opowiadań, wyjaśnia określenie „człowiek «zlagrowany»”</p> <p>– interpretuje opowiadania, wykorzystując wiedzę historyczną oraz wiadomości o autorze (na podstawie podręcznika), odróżnia Tadka – bohatera literackiego od postaci pisarza</p> <p>– w czytanych opowiadaniach wskazuje cechy dokumentu i literatury pięknej</p>	
<p>6.2 Po katastrofie – literatura wobec zagłady</p> <p>Ocalenie człowieczeństwa i wewnętrznej wolności: Gustaw Herling-Grudziński, <i>Inny świat</i></p>	<p>– streszcza i opowiada wskazane wątki (fragmenty) utworu</p> <p>– przedstawia dokumentalny charakter utworu, odwołując się do wiedzy historycznej i biografii autora (na podstawie notki w podręczniku)</p> <p>– interpretuje utwór:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ rozpoznaje w nim cechy pamiętnika ✓ określa sposób prowadzenia narracji ✓ określa zasadę kompozycji ✓ przedstawia ukazane w powieści postawy ludzi w sytuacji ekstremalnej ✓ interpretuje tytuł i motto powieści ✓ określa przesłanie utworu (ocalenie człowieczeństwa i wewnętrznej wolności, obraz człowieka, który nie chce się poddać złu i tragicznemu losowi) <p>– dokonuje szczegółowej analizy i interpretacji wskazanych fragmentów (np. studium męczeństwa Kostylewa)</p> <p>– na podstawie powieści przedstawia metody fizycznego i psychicznego niszczenia ludzi w państwie sowieckim</p> <p>– charakteryzuje system obozów sowieckich jako obraz totalitaryzmu (miniaturę państwa)</p>	<p>– na podstawie wiadomości z podręcznika podaje podstawowe informacje biograficzne o Herlingu-Grudzińskim</p> <p>– szerzej wyjaśnia moralistyczne przesłanie <i>Innego świata</i></p> <p>– porównuje obraz człowieka w sytuacji ekstremalnej w opowiadaniach Borowskiego i w <i>Innym świecie</i></p> <p>– porównuje styl opowiadań Borowskiego (suchy, oszczędny, lapidarny, behawiorystyczny) i <i>Innego świata</i> (środki stylistyczne, refleksyjność itp.)</p> <p>– wykorzystuje literaturę przedmiotu i eseistykę (teksty z podręcznika) do pogłębienia interpretacji utworu</p>
<p>6.3 Po katastrofie – literatura wobec zagłady</p> <p>Polak patrzy na mury getta i tragedię narodu żydowskiego: wiersze, np.: Czesław Miłosz, <i>Campo di Fiori</i></p>	<p>– interpretuje wiersz Miłosza jako literackie świadectwo Holocaustu i refleksję o roli poety</p> <p>– dokonuje analizy i interpretacji wiersza:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa funkcję powiązania dwóch planów czasowych ✓ analizuje sposób ukształtowania sytuacji lirycznej ✓ wyjaśnia, kim jest podmiot liryczny ✓ interpretuje sens wskazanych moralów oraz refleksji o „samotności ginących” ✓ wskazuje cechy języka poetyckiego 	<p>– dokonuje pogłębionej interpretacji wiersza Miłosza jako świadectwa ciągłości historycznych doświadczeń ludzkości</p> <p>– opisuje kompozycję wiersza oraz ukształtowanie języka artystycznego</p> <p>– wyjaśnia, dlaczego Miłosz określa się mianem poety moralisty</p>
<p>6.4 Po katastrofie – literatura wobec zagłady</p> <p>Walka o godną śmierć: Hanna Krall, <i>Zdążyć przed Panem Bogiem</i></p>	<p>– relacjonuje wydarzenia i sytuacje ukazane w książce Hanny Krall</p> <p>– wyjaśnia znaczenie słowa „holocaust”</p> <p>– przedstawia sytuację Żydów w getcie warszawskim</p> <p>– wyjaśnia, kim jest Marek Edelman, jaką rolę odegrał w powstaniu w getcie i czym zajmował się po wojnie</p> <p>– wskazuje dwie płaszczyzny czasowe relacji Edelmana i określa, co je łączy</p> <p>– interpretuje tytuł utworu</p> <p>– na podstawie relacji Edelmana interpretuje wybuch powstania w getcie jako walkę o godną śmierć</p>	<p>– porównuje opisy śmierci Żydów w getcie z literacką tradycją pięknej śmierci w walce</p> <p>– wyjaśnia, dlaczego Edelman celowo deheroizuje obraz powstania w getcie i jego przywódców i jaki wymiar bohaterstwa ukazuje</p> <p>– na podstawie różnych utworów literackich ukazuje obraz tragedii narodu żydowskiego w czasie II wojny światowej</p>

	<p>– wyjaśnia termin „deheroizacja”, odnosząc go do relacji Edelmana</p> <p>– w utworze Krall wskazuje cechy reportażu</p> <p>– określa, które cechy zbliżają utwór do literatury pięknej, które zaś nadają mu wartość dokumentu</p>	
<p>6.5 Po katastrofie – literatura wobec zagłady</p> <p>Człowiek, który ocalał: wiersze Tadeusza Różewicza, np.: <i>Matka powieszonych, Ocalony</i></p>	<p>– interpretuje wiersze Różewicza:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa, kim jest człowiek, który ocalał z katastrofy ✓ charakteryzuje język artystyczny (odrzućenie zbędnej ekspresji, „mówienie ze ściśniętym gardłem”) ✓ wyjaśnia jego ideowe przesłanie (wątpliwość, czy możliwa jest „sztuka po Oświęcimiu”) ✓ wskazuje moralistyczny wymiar wierszy (diagnoza rozpadu wartości, obraz świata i człowieka po katastrofie) ✓ dostrzega i interpretuje zatarcie granicy między językiem poezji a językiem prozy <p>– wyjaśnia terminy: dehumanizacja, reifikacja, odnosząc je do utworów Różewicza i Borowskiego</p> <p>– dokonuje syntezy materiału na temat literackich świadectw wojny i okupacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ opracowuje bibliografię najważniejszych pozycji ✓ gromadzi wiadomości o ich autorach ✓ określa różne sposoby ukazania wojny, obozów, sytuacji człowieka ✓ porównuje postawy człowieka w sytuacjach ekstremalnych i wpływ zła na jego psychikę ✓ wskazuje dokumentaryzm omawianych utworów i cechy literatury pięknej ✓ porównuje gatunki literackie, poetyki utworów itp. 	<p>– interpretuje wiersze Różewicza jako obraz tragicznej samoświadomości człowieka ocalałego z zagłady</p> <p>– wyjaśnia, na czym polega moralistyczny charakter poezji Różewicza</p> <p>– przygotowuje i wygłasza referat (prezentację z materiałami ilustracyjnymi): „Literackie świadectwa lat wojny i okupacji – dokument czy literatura piękna?”</p>
<p>7.1 Literatura i komunizm</p> <p>Literatura i propaganda: np. wiersze: Adam Ważyk, <i>Poemat dla dorosłych</i></p> <p>plakaty socrealistyczne</p>	<p>– wyjaśnia termin „realizm socjalistyczny” (na podstawie notki z podręcznika)</p> <p>– podaje główne założenia i cechy sztuki socrealistycznej, odnosi je do znanych sobie tekstów kultury (poezji, plakatu, malarstwa, piosenek)</p> <p>– ogólnie omawia wpływ polityki na sztukę w różnych okresach PRL-u (na podstawie wiadomości z podręcznika)</p> <p>– wyjaśnia terminy: indoktrynacja, propaganda, cenzura, aluzyjność, opozycja, nowomowa</p> <p>– wyjaśnia, na czym polega zakłamywanie rzeczywistości w propagandzie (odwołuje się np. do <i>Poematu dla dorosłych</i> Ważyka)</p> <p>– podaje przykłady kultu jednostki w sztuce</p> <p>– interpretuje <i>Poemat dla dorosłych</i> jako wyraz rozczarowania rzeczywistością realnego socjalizmu</p> <p>– wskazuje kontekst historyczny <i>Poematu dla dorosłych</i> („odwilż”)</p>	<p>– wyjaśnia, na czym polega znaczenie książek George’a Orwella <i>Folwark zwierzęcy</i> i <i>Rok 1984</i> (na podstawie informacji z podręcznika)</p> <p>– zna Orwellovskie pochodzenie takich sformułowań, jak: nowomowa, Wielki Brat, prostowanie przeszłości</p> <p>– znajduje przykłady nowomowy w prasie (publicystyce) współczesnej</p>

<p>7.3 Literatura i komunizm</p> <p>Przeciw zniewoleniu, m.in. utwory: Czesław Miłosz, <i>Który skrzywdziłeś</i></p>	<p>– interpretuje wiersz Miłosza:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa społeczny, polityczny i etyczny wymiar zbrodni tyraństwa ✓ przedstawia powinności poezji i poety ✓ charakteryzuje budowę oraz język poetycki wiersza <p>– wyjaśnia, dlaczego po II wojnie światowej wyodrębniła się polska literatura emigracyjna</p> <p>– w czytanych utworach odnajduje ślady wpływu cenzury na język sztuki (ironia, satyra, groteska, ezopowość)</p> <p>– interpretuje czytane utwory:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ dostrzega aluzje polityczne i historyczne ✓ wyjaśnia tytuły, uwzględniając ich wieloznaczność ✓ rozpoznaje środki składniowe, słowotwórcze, leksykalne, „gry językowe” itp. i określa ich funkcje ✓ wykorzystuje kontekst historyczny, kulturowy, filozoficzny ✓ wskazuje i komentuje nawiązania kulturowe (np. do tradycji romantycznej) oraz aluzje literackie; określa ich funkcje ✓ określa przywoływane wartości 	<p>– interpretuje wiersz Miłosza, przywołując kontekst utworów ukazujących władzę tyraństwa (np. <i>Makbet</i>, III część <i>Dziadów</i>)</p> <p>– wie, że w życiu politycznym i kulturalnym PRL-u istniał nurt „świadectwa i sprzeciwu” sygnowany miesiącami politycznych przełomów</p> <p>– wyjaśnia określenie „pokolenie «Współczesności»” (na podstawie wiadomości z podręcznika)</p> <p>– wyjaśnia, czym był tzw. drugi obieg wydawniczy i jaką rolę odgrywał w czasach PRL-u</p>
<p>Zbigniew Herbert, <i>Potęga smaku</i></p>	<p>– przedstawia moralistyczny wymiar poezji Herberta, odwołując się do czytanych utworów</p>	<p>– na konkretnych przykładach wyjaśnia, jak Herbert nawiązuje do tradycji kultury</p> <p>– wykorzystuje literaturę przedmiotu (teksty z podręcznika) do interpretacji poezji Herberta</p>
<p>Stanisław Barańczak, <i>Spójrzmy prawdzie w oczy</i></p> <p>także utwory: Mirona Białośzewskiego, Ryszarda Krynickiego i innych autorów</p>	<p>– interpretuje wiersze poetów Nowej Fali jako próbę odkłamania języka i ukazania prawdy społecznej</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ wskazuje i interpretuje środki językowe typowe dla tej poezji ✓ wskazuje środki służące demaskowaniu manipulacji i zakłamania języka 	<p>– na podstawie informacji z podręcznika i czytanych wierszy przedstawia założenia ideowe i artystyczne Nowej Fali</p> <p>– wyjaśnia termin „poezja lingwistyczna”</p>
<p>Marek Hłasko, <i>Cmentarze</i> (fragment z podręcznika)</p>		<p>– wyjaśnia, przeciw czemu skierowany był bunt Hłaski</p>
<p>9.1 Literatura i egzystencja</p> <p>Albert Camus, <i>Mit Syzyfa</i></p>	<p>– czyta ze zrozumieniem esej <i>Mit Syzyfa</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ odnajduje jego przesłanie filozoficzne ✓ wyjaśnia, na czym polega heroizm Syzyfa ✓ wyjaśnia, jaką postawę Camus nazywa „zwycięstwem absurdalnym” <p>– określa podstawowy przedmiot filozofii egzystencjalnej (pytanie o sens ludzkiego istnienia)</p> <p>– ogólnie przedstawia najważniejsze założenia egzystencjalizmu Jeana Paula Sartre’a i Alberta Camusa (na podstawie wiadomości z podręcznika)</p>	<p>– przedstawia założenia i ważne pojęcia filozofii egzystencjalnej</p> <p>– wskazuje jej głównych twórców, np.: Jeana Paula Sartre’a, Alberta Camusa</p> <p>– określa nastrój epoki, w którym powstała</p> <p>– określa wpływ na literaturę i sztukę</p> <p>– podaje ogólne informacje o Camusie jako wielkim moralisście XX w. i jego najważniejszych utworach (zakres wiadomości z podręcznika)</p>

<p>Albert Camus, <i>Dżuma</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – streszcza <i>Dżumę</i> – opisuje świat przedstawiony powieści, podkreślając jej paraboliczny charakter – wyjaśnia termin „powieść parabola”, odnosząc go do <i>Dżumy</i> – rozpoznaje paraboliczny charakter choroby opisanej w powieści (dostrzegając realizm jej opisów) – porównuje opisy Oranu i życia jego mieszkańców w czasie kolejnych etapów rozwoju epidemii, wyciąga wnioski – charakteryzuje bohaterów utworu, wyjaśnia, na czym polega ich samotność – dowodzi, iż bohaterowie <i>Dżumy</i> reprezentują różne postawy wobec zła: <ul style="list-style-type: none"> ✓ charakteryzuje doktora Rieux i jego filozofię życiową ✓ przedstawia dylematy Ramberta i zachodzące w nim zmiany ✓ przedstawia przemiany w poglądach ojca Paneloux ✓ na przykładzie Tarrou wyjaśnia, czym jest, według Camusa, „świętość” – interpretuje motto powieści i określa jej przesłanie – pisze na podstawie znanych utworów literackich i filmów rozprawkę na temat egzystencjalnych problemów człowieka (synteza) 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje wojnę, okupację i obozy jako genezę koncepcji filozoficznej Camusa (obraz człowieka i jego cierpienia) – odnosi <i>Dżumę</i> do założeń filozofii egzystencjalnej, wskazuje obecność w powieści jej kluczowych pojęć (np. śmierć, samotność, wolność i uwięzienie) – odnajduje w powieści obraz tragicznej egzystencji człowieka absurdałnego
<p>9.2 Literatura i egzystencja</p> <p>Poezja wobec dylematów egzystencji: Tadeusz Różewicz, np.: <i>Strach, Spadanie czyli o elementach wertykalnych i horyzontalnych w życiu współczesnego człowieka, Drewno</i></p> <p>także np.: Stanisław Grochowiak, <i>Płonąca żyrafa</i>, Stanisław Barańczak, <i>Jakieś Ty</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje wiersze Różewicza: <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa metaforyczne znaczenia „góry” i „dołu” ✓ określa obraz człowieka różnych epok, wskazując jego wyznaczniki (np. upadek i spadanie) ✓ analizuje język poetycki Różewicza (dobór rzeczowników i znaczenia, w jakich występują, składnię, frazeologię, środki stylistyczne itp.) ✓ odnajduje utarte zwroty językowe i frazeologizmy; interpretuje je, dostrzega kompromitację słów, które zatraciły swoje znaczenia, chaos pojęciowy i moralny, w jakim żyje współczesny człowiek ✓ przedstawia sytuację człowieka w świecie pozbawionym hierarchii wartości, ładu, celu życia, Boga – czyta i interpretuje wiersze poetów współczesnych – określa, jakie doświadczenia egzystencjalne ukazują wiersze Różewicza, Szyborskiej, Barańczaka 	<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje symbolikę „góry” i „dołu” w wierszu Różewicza, wykorzystując kontekst znanych tekstów kultury – w sposób pogłębiony analizuje język artystyczny Różewicza, np.: <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa funkcję przemilczeń ✓ wskazuje przykłady konkretyzacji metafor i omawia ich funkcje – na podstawie czytanych wierszy oraz wiadomości z podręcznika określa, jaką ocenę kultury europejskiej zawarł w swojej twórczości Różewicz – przedstawia motyw pierwszego upadku i jego kulturową interpretację; przywołuje zawierające ten motyw różne teksty kultury (synteza) – pisze rozprawkę (esej) na temat sposobów ukazywania w literaturze różnych epok upadku człowieka i związanej z nim koncepcji kondycji ludzkiej – interpretuje nawiązania kulturowe i aluzje literackie dostrzeżone w czytanych wierszach

<p>Wisława Szymborska, <i>Obmyślam świat, Utopia, *** [Nicość...]</i></p>	<p>– w czytanych wierszach rozpoznaje nawiązania kulturowe i aluzje literackie</p> <p>– interpretuje wiersze Szymborskiej:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ wskazuje i formułuje obecne w nich pytania (problemy) filozoficzne ✓ rozpoznaje ironię, sarkazm, parodię; określa ich funkcje ✓ opisuje właściwości języka poetyckiego (np. gry znaczeniami wyrazów, wykorzystanie podobieństw brzmieniowych, rozbijanie frazeologizmów) <p>– wykorzystuje literaturę przedmiotu (z podręcznika) do pogłębienia interpretacji wierszy Szymborskiej</p>	<p>– odczytuje dzieła malarskie reprezentujące nurt egzystencjalny w sztuce</p> <p>– porównuje sposoby ukazania egzystencjalnych doświadczeń człowieka w literaturze i malarstwie (np. jakimi środkami przedstawiona jest izolacja i samotność ludzka)</p>
<p>10.2 Teatr groteski</p> <p>Współczesny <i>Everyman</i> – człowiek „umarły za życia”: Tadeusz Różewicz, <i>Kartoteka</i> (fragmenty lub całość)</p>	<p>– charakteryzuje i interpretuje bohatera <i>Kartoteki</i>:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ jego bierność ✓ brak imienia, wieku, zawodu ✓ dostrzega elementy biografii pokolenia wojennego <p>– określa zasadę kompozycji dramatu</p>	<p>– porównuje bohatera <i>Kartoteki</i> z kreacjami innych bohaterów dramatycznych (np. antycznych, Szekspirowskich, romantycznych)</p> <p>– interpretuje biografię pokolenia wojennego ukazaną w konstrukcji bohatera:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ wskazuje jego doświadczenia ✓ dylematy moralne ✓ kompleksy istniejące w świadomości bohatera ✓ wyjaśnia, na czym polega dramat pokoleniowy ukazany w tej postaci
<p>10.3 Teatr groteski</p> <p>Za co kochamy Mroźka: Sławomir Mrożek, <i>Tango</i></p>	<p>– streszcza, relacjonuje, interpretuje dramat:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ charakteryzuje przestrzeń sceniczną ✓ opisuje wygląd, zachowanie i język bohaterów ✓ określa ukazany obraz świata ✓ przedstawia zdarzenia dramatyczne ✓ ocenia postawy reprezentowane przez postacie sceniczne (np. Artura, Edka, Eugeniusza, Stomila i Leonorę) ✓ wyjaśnia rolę motywu tanga (interpretuje końcową scenę) ✓ wskazuje elementy konwencji groteskowej i określa jej funkcje <p>– wyjaśnia, jak w <i>Tangu</i> potraktowany został motyw buntu pokoleniowego</p> <p>– określa, jaką rolę odgrywa w dramacie motyw ślubu</p> <p>– wyjaśnia przyczyny klęski Artura</p> <p>– charakteryzuje postawę i poglądy Edka, określa jego rolę w dramacie</p> <p>– odczytuje <i>Tango</i> jako:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ dramat o źródłach tyranii ✓ obraz egzystencjalnych problemów człowieka współczesnego ✓ dramat o przemianach kulturowych ✓ dramat o rozpadzie wartości <p>– przedstawia funkcjonowanie motywu tańca w literaturze różnych epok (synteza)</p>	<p>– w sposób pogłębiony interpretuje dramat, dostrzegając jego wielopłaszczyznowość</p> <p>– rozpoznaje w dramacie nawiązania do konwencji dramatu romantycznego i mieszczańskiego (tragikomedia rodzinna)</p> <p>– wyjaśnia termin „purnonsens”, ilustrując go przykładami z dramatu Mroźka</p> <p>– dostrzega w dramacie aluzje polityczne</p> <p>– wykorzystuje literaturę przedmiotu (esej Jana Błońskiego – z podręcznika) do pogłębienia interpretacji dramatu</p> <p>– wygłasza referat na temat funkcjonowania motywu tańca w literaturze różnych epok</p>

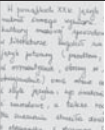
<p>11. Poezja, która ocala</p> <p>Klasycyzm i harmonia, m.in. wiersze: Czesław Miłosz, <i>Przedmieście, Zakłęcie, Świat (poema naiwne): Wiara, Nadzieja, Miłość</i></p>	<p>– dokonuje analizy i interpretacji czytanych wierszy Miłosza:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa podmiot liryczny i jego relacje z autorem (poetą) ✓ opisuje przestrzeń poetycką (w tym krajobrazy symboliczne, jak kulturowe motywy ogrodu i cmentarza) ✓ omawia ich filozoficzne przesłanie ✓ dostrzega topoty i znaki kulturowe ✓ opisuje język poetycki Miłosza, dostrzegając m.in. posługiwanie się obrazowymi przykładami, aforystyczność, stosowanie epitetów i metafor, przejrzystość składni <p>– określa, jakie zadania stawia Miłosz poezji i poecie (jaką wartość przypisuje słowu poetyckiemu)</p> <p>– wskazuje, w czym poeta upatruje ocalenia wartości, ładu, człowieczeństwa</p> <p>– w odniesieniu do wiersza <i>Zakłęcie</i> wyjaśnia klasyczne pojęcie rozumu jako mocy tworzenia wartości</p>	<p>– wyjaśnia terminy: liryka roli, monolog „persony” lirycznej; wykorzystuje je do interpretacji wierszy Miłosza</p> <p>– wyjaśnia, na czym polega oszczędność formy poetyckiej w wierszach Miłosza i jaka jest jej funkcja</p> <p>– komentuje kontrast między prostą formą wierszy z cyklu <i>Świat</i> a ich doniosłym przesłaniem filozoficznym</p> <p>– na konkretnych przykładach wyjaśnia źródła i cel ironii w wierszach Miłosza</p> <p>– na podstawie czytanych wierszy określa, jakich wartości poszukuje Miłosz w tradycji kultury</p> <p>– na podstawie znanych wierszy Miłosza wyjaśnia, jak poeta postrzega historię i jak pojmuje odpowiedzialność moralną człowieka (synteza)</p>
<p>Zbigniew Herbert, <i>Tamaryszek, Powrót prokonsula, Przesłanie Pana Cogito</i></p>	<p>– dokonuje analizy i interpretacji czytanych wierszy Herberta, wykorzystując kontekst historyczny, kulturowy</p> <p>– określa, jak Herbert postrzega powinności poety (np. wobec ludzkich cierpień)</p> <p>– wyjaśnia określenie „poetyka kontemplacji”, odnosząc je do wierszy Herberta</p> <p>– określa funkcję kostiumu antycznego (np. w wierszu <i>Powrót prokonsula</i>)</p> <p>– wskazuje, jakich ideałów i wartości poszukuje poeta w tradycji kultury</p> <p>– przedstawia bohatera lirycznego wiersza <i>Przesłanie Pana Cogito</i>; wyjaśnia, na czym polega jego tragizm i heroizm moralny</p> <p>– odwołując się do znanych wierszy, przedstawia moralistyczny wymiar poezji Herberta</p> <p>– na przykładach poznanych wierszy uzasadnia, że Herbert uczynił tradycję kultury językiem poetyckiej komunikacji</p>	<p>– na podstawie konkretnych utworów przedstawia sposoby wykorzystania przez Herberta dziedzictwa przeszłości kulturowej</p> <p>– interpretuje postać Pana Cogito jako obraz problemów moralnych współczesnego intelektualisty</p> <p>– prezentuje informacje o życiu i twórczości Herberta, wykorzystując teksty źródłowe (np. fragment dziennika Tyrmanda z podręcznika)</p>
<p>Leopold Staff, <i>Harmonia, Bonaccia</i>, Julian Tuwim, <i>Zmęczenie</i></p>	<p>– wskazuje i interpretuje nawiązania kulturowe obecne w wierszach należących do nurtu klasycznego (np. lutnia Apollina, człowiek ulepiony z gliny, laur olimpijski, topos <i>otium</i> – <i>negotium</i>, motywy powrotu, wiosny itp.)</p> <p>– określa obecną w tych wierszach postawę poety i koncepcję poezji</p> <p>– wskazuje dziedzictwo kulturowe poezji nurtu klasycznego (nawiązania śródziemnomorskie, „rzecz czarnoleska” itp.)</p> <p>– w czytanych wierszach odnajduje antyczny ideał harmonii piękna, sprawności fizycznej i dobra moralnego (np. w wierszu Wierzyńskiego)</p> <p>– określa funkcje przywołanych dzieł sztuki (motywów związanych ze sztuką), określa ich znaczenia metaforyczne i symboliczne</p>	<p>– wymienia poetów XX w., których określa się mianem klasyków:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ wskazuje, w jaki sposób nawiązawali do wzorców i ideałów klasycznych ✓ wyjaśnia, w jaki sposób postawa klasyka jest odpowiedzią na zagrożenia współczesności <p>– wyjaśnia określenie „poeta kultury”, odnosząc je do właściwych twórców</p> <p>– przedstawia Staffa jako twórcę nurtu klasycznego i klasyka poezji polskiej, wskazuje trwałe cechy jego postawy poetyckiej</p> <p>– wskazuje trwałość dziedzictwa „rzeczy czarnoleskiej”, przywołuje wiersze Norwida i Tuwima</p> <p>– wyjaśnia termin „topos”, podając przykłady z czytanych wierszy</p>

	<p>– na podstawie znanych utworów (dzieł sztuki) wyjaśnia symbolikę źródła</p> <p>– wyjaśnia terminy: klasycyzm, klasycyzny, wskazując różne ich znaczenia (na podstawie notki w podręczniku)</p> <p>– czyta ze zrozumieniem eseje na temat sztuki (np. Zygmunta Kubiaka z podręcznika)</p> <p>– na podstawie znanych utworów i dzieł sztuki uzasadnia, że antyk i mity greckie stanowią wciąż żywe źródło kultury śródziemnomorskiej (synteza)</p>	<p>– opisuje poetykę czytanych wierszy; wskazuje środki stylistyczne i określa ich funkcje</p> <p>– pisze pracę lub przygotowuje referat na temat trwałej obecności nurtu klasycznego w kulturze europejskiej (synteza)</p>
<p>12. Poezja wiary</p> <p>Jan Twardowski, np.: <i>za szybko, samotność, przezroczystość, szukam</i></p> <p>także wiersze innych autorów XX w., np.: Anna Kamieńska, <i>Odejscie Hioba</i>, Czesław Miłosz, <i>Traktat teologiczny</i> (fragment), Janusz St. Pasierb, <i>wstępując na wzgórze</i></p>	<p>– dokonuje analizy i interpretacji czytanych wierszy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa przedstawiane w nich treści: przeżycia duchowe i doświadczenia egzystencjalne ✓ charakteryzuje postać mówiącą (człowiek doświadczający obecności Boga) ✓ charakteryzuje relacje między nadawcą (ja) i adresatem monologu lirycznego (Ty – Bóg) ✓ określa funkcję konwencji rozmowy z Bogiem i wskazuje tworzące jej styl środki ✓ przedstawia różne sposoby ukazania sfery sacrum ✓ opisuje język artystyczny czytanych utworów; wskazuje środki stylistyczne i określa ich funkcje ✓ w tekstach wierszy wskazuje i interpretuje nawiązania do Biblii i symboli religijnych (np. postać Hioba w wierszu Kamieńskiej) ✓ wskazuje i interpretuje motywy symboliczne (np. symbolika wzgórze w wierszu Pasierba) ✓ odnajduje afirmację świata istniejącego niezależnie od człowieka ✓ wyjaśnia określenie „poezja wiary” <p>– przedstawia ukazane w wierszach Twardowskiego relacje między wiedzą a wiarą</p> <p>– określa, na czym, według Twardowskiego, polega prawdziwa świętość</p> <p>– opisuje charakterystyczne cechy języka poetyckiego Twardowskiego:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ wykorzystanie wyrazów pochodzących z języka potocznego ✓ nadawanie cech fizycznych rzeczownikom abstrakcyjnym ✓ stylizacja litanijna i modlitewna <p>– przedstawia sposób ukazania w czytanych wierszach wartości, takich jak cierpienie, szczęście, prawda itp.</p>	<p>– wskazuje Stary Testament jako źródło konwencji rozmowy człowieka z Bogiem, interpretuje sposób jego ujęcia w poezji współczesnej</p> <p>– krótko określa główne założenia personalizmu (jako kierunku filozofii współczesnej)</p> <p>– posługuje się pojęciem osoby przy wypowiedziach na temat poezji współczesnej</p> <p>– wyjaśnia, na czym polega franciszkańska postawa w poezji Twardowskiego (na przykładach konkretnych utworów)</p> <p>– w czytanych wierszach dostrzega nawiązania do postaci i motywów biblijnych (np. Hiob, pieta, Genesis), wyjaśnia, na czym polega ich reinterpretacja i jakie prawdy ukazują</p> <p>– na przykładzie przywołanych dzieł określa, jakie doświadczenia włączają autorzy w obszar przeżyć religijnych</p> <p>– czyta ze zrozumieniem esej filozoficzny (np. Leszka Kołakowskiego – tekst z podręcznika)</p> <p>– podaje podstawowe wiadomości o Kołakowskim (na podstawie podręcznika)</p>
<p>13. Więcej niż sztuka – Białoszewski i duch eksperymentu</p>	<p>– dokonuje analizy i interpretacji utworów Białoszewskiego:</p> <p>– określa świat poetycki jego wierszy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ przestrzeń 	<p>– przedstawia informacje o życiu i twórczości Białoszewskiego, w tym również o jego poszukiwaniach teatralnych, Teatrze Osobnym itp. (na podstawie podręcznika)</p>

<p>Miron Białoszewki, np.: <i>Szare eminencje zachwyty, Sprawdzone sobą, Obierzyny (2), wywód jestem'u, namuzowywanie, Ja stróż latarnik nadaję z mrówkowca,</i> *** [ŚMIERĆ tak uzwyczajnia]</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ postacie ludzi ✓ przedmioty ✓ zdarzenia będące przedmiotem poetyckiego opisu <p>– wskazuje specyficzne cechy języka poetyckiego Białoszewskiego, np.:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ gry językowe ✓ eksperymenty słowotwórcze ✓ neologizmy ✓ łączenie słownictwa z różnych obszarów ✓ funkcje języka mówionego ✓ zapisywanie „szumów” i „donosów rzeczywistości” <p>– na podstawie konkretnych utworów dowodzi, że język Białoszewskiego zmienia sposób widzenia rzeczywistości:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ odkrywanie rzeczy zwykłych ✓ uwznioślanie codzienności ✓ fascynacja banałem i kiczem ✓ poszukiwania natchnienia wśród „rupieci” ✓ metamorfozy zwykłych przedmiotów itp. <p>– analizując wskazane wiersze, określa, na czym polegały epifanie poety</p> <p>– określa, w jaki sposób Białoszewski mówi o sprawach egzystencjalnych: życiu, śmierci, chorobie itp.</p> <p>– wyjaśnia termin „nurt lingwistyczny w poezji”</p> <p>– wyjaśnia, dlaczego poezję Białoszewskiego zalicza się do nurtu poezji lingwistycznej</p>	<p>– dokładniej analizuje specyficzne dla Białoszewskiego środki językowe:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ „rozbijanie” słów ✓ zamianę kategorii gramatycznych ✓ dopisywanie nowych końcówek ✓ kojarzenie słów odległych znaczeniowo na podstawie podobieństwa brzmieniowego ✓ wprowadzanie eufonii ✓ wytrącanie słów z ich naturalnego kontekstu itp. <p>– określa, jaką rolę odgrywa kształt graficzny wiersza (segmentacja tekstu, krótkie wersy, wcięcia, odstępy itp.)</p> <p>– wyjaśnia słowo „epifania” i określa, jaki efekt wywołuje odniesienie go do „ośnień” banalnymi rzeczami codziennymi</p> <p>– przedstawia poezję Białoszewskiego na tle tradycji literackiej i kulturowej (różne koncepcje poety, różne estetyki) – synteza</p>
---	---	---

Nauka o języku

Niektóre wymagania z zakresu nauki o języku są powtórzeniem wymagań z klas programowo wcześniejszych, ponieważ klasa III zamyka etap edukacyjny.

<div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="text-align: center;"> <h3 style="margin: 0;">I. Język jako zjawisko semiotyczne. Budowa języka</h3> <hr style="width: 80%; margin: 5px auto;"/> <p style="margin: 0;">UCZEŃ:</p> </div> </div>		
<p>Akt mowy</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, co to jest akt mowy – wymienia składniki aktu mowy – wskazuje rodzaje aktów mowy – w konkretnych przykładach wypowiedzi określa rodzaj aktu mowy i jego składniki – rozróżnia sens dosłowny i intencjonalny wypowiedzi – określa sens dosłowny i intencjonalny konkretnych (wskazanych) wypowiedzi – rozpoznaje intencje aktu mowy, np.: <ul style="list-style-type: none"> ✓ odróżnia rozkaz od prośby ✓ odróżnia pytanie od stwierdzenia – dostrzega ukryte cechy (intencje) wypowiedzi, np. ironię, sarkazm, prowokację 	<ul style="list-style-type: none"> – omawia składniki wskazanych aktów mowy w kontekście funkcji językowych obecnych w danym tekście

<p>Podstawowe relacje semantyczne</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia terminy: synonimia (synonim), polisemia, homonimia (homonim), antonimia (antonim), podając właściwe przykłady - rozpoznaje wieloznaczność słowa i odróżnia ją od homonimiczności form - wyjaśnia, na czym polega bogactwo leksykalne polszczyzny i jak należy je wykorzystywać 	<ul style="list-style-type: none"> - rozróżnia rodzaje synonimów i określa zachodzące między nimi relacje - określa stylistyczną funkcję synonimów, homonimów, antonimów w czytanych tekstach literackich - stosuje synonimy, aby udoskonalić styl własnych wypowiedzi
<p>Sposoby bogacenia słownictwa</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje różne sposoby bogacenia słownictwa we współczesnej polszczyźnie, np.: <ul style="list-style-type: none"> ✓ powstawanie nowych wyrazów od już istniejących ✓ zapożyczenia ✓ łączenie wyrazów w nowe związki frazeologiczne ✓ nadawanie wyrazom nowych znaczeń itp. - wymienia podstawowe procesy słowotwórcze polszczyzny - określa budowę słowotwórczą wskazanych formacji słowotwórczych - wyjaśnia terminy: neosemantyzacja, neosemantyzm, odnosząc je do konkretnych przykładów 	<ul style="list-style-type: none"> - określa stylistyczną wartość słowotwórczych środków językowych w czytanych utworach literackich - ocenia neosemantyzyzmy pojawiające się we współczesnej polszczyźnie (innowacja udana – nieudana)

II. Język w społeczeństwie

UCZEŃ:

<p>Odmiany środowiskowe polszczyzny</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia, co to są gwary środowiskowe i zawodowe; podaje stosowne przykłady - w czytanych tekstach wskazuje środki językowe typowe dla określonych odmian środowiskowych i zawodowych polszczyzny 	<ul style="list-style-type: none"> - podaje przykłady cech języka niektórych grup zawodowych (np. lekarzy, aktorów) i środowiskowych (np. gwara uczniowska, grypsera)
<p>Tendencje rozwojowe współczesnej polszczyzny</p>	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia najważniejsze tendencje rozwojowe współczesnej polszczyzny: <ul style="list-style-type: none"> ✓ do oszczędzania wysiłku (ekonomii, skrótu) ✓ do wyrazistości i precyzji ✓ do uzupełniania środków językowych ✓ do ujednoczenia języka - wskazuje przykłady najważniejszych, będących przejawami tych tendencji form i zjawisk językowych obecnych we współczesnej polszczyźnie (m.in. tworzenie nowych wyrazów od już istniejących, skrótowce, zapożyczenia, powstawanie nazw złożonych, konstrukcje pozycyjne) - rozpoznaje w tekście wyrazy zapożyczone i podaje ich polskie odpowiedniki - określa skutki nadmiernego zapożyczenia do polszczyzny językowych elementów anglo-amerykańskich 	<ul style="list-style-type: none"> - określa, jakie dziedziny współczesnego życia najsilniej wpływają na rozwój polszczyzny - ocenia innowacje językowe (udane – nieudane), takie jak zapożyczenia, neosemantyzyzmy, skrótowce itp.

III. Stylistyka

UCZEŃ:

<p>Style artystyczne wybranych form literackich.</p> <p>Styl pisarza, grupy literackiej</p>	<ul style="list-style-type: none"> – określa, jaki wpływ na język literatury wywarła ekspansja kultury masowej w XX w. – wskazuje skutki ekspansji języka potocznego w literaturze (w czytanych utworach literackich) – określa funkcje form deprecjatywnych występujących w stylu artystycznym czytanych utworów literackich – wskazuje środki językowe charakterystyczne dla stylu artystycznego utworów poznawanych twórców lub formacji artystycznych – na przykładach czytanych utworów wyjaśnia, czym jest eksperyment językowy (np. w poezji Juliana Przybosia lub Mirona Białoszewskiego) – wskazuje neologizmy poetyckie w utworach np. Bolesława Leśmiana, Juliana Przybosia, Witkacego, Witolda Gombrowicza, Mirona Białoszewskiego i określa ich funkcje – wskazuje i porównuje środki językowe wykorzystywane we współczesnej literaturze faktu 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje różnice między pojmowaniem języka literackiego w XX w. i w epokach wcześniejszych – wyjaśnia terminy: deprecjatywność, formy deprecjatywne – analizuje środki językowe (słownictwo, składnię, środki stylistyczne itp.) typowe dla stylów artystycznych poznawanych twórców i formacji artystycznych – na podstawie charakterystycznych środków językowych rozpoznaje cechy stylu artystycznego poznawanych twórców (np. Witolda Gombrowicza, Brunona Schulza, Witkacego, Tadeusza Różewicza itp.) – wymienia najważniejsze cechy języka i stylu poznawanych poetów awangardowych, katastroficznym, okupacyjnych, współczesnych – wyjaśnia termin „styl indywidualny”, odnosząc go do stylu poznawanych autorów – w czytanych wierszach Wisławy Szymborskiej wskazuje gry językowe i określa ich funkcje
<p>Style funkcjonalne</p>	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje, w jakim stylu został napisany wskazany tekst – potrafi zredagować tekst w określonym stylu funkcjonalnym – wie, jaki styl funkcjonalny powinien być zastosowany w określonej formie wypowiedzi – w omawianych utworach wskazuje elementy różnych stylów funkcjonalnych i określa ich funkcje 	<ul style="list-style-type: none"> – w konkretnych tekstach analizuje środki językowe właściwe dla określonych stylów funkcjonalnych – poprawia tekst (np. podania, listu intencyjnego) tak, aby był utrzymany we właściwym stylu (np. urzędowym)
<p>Stylizacja środowiskowa, trawestacja, pastisz</p>	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje stylizację środowiskową w czytanych utworach literackich, określa jej funkcję – w czytanych utworach nurtu literatury małych ojczyzn wskazuje cechy polszczyzny kresowej – wskazuje przykłady stylizacji językowych w utworach Gombrowicza; określa ich funkcje – wyjaśnia terminy: trawestacja, pastisz, odnosząc je do konkretnych przykładów 	<ul style="list-style-type: none"> – w języku bohaterów czytanych utworów wskazuje cechy świadczące o ich językowej i kulturowej obcości
<p>Język mediów, nowomowa</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia termin „nowomowa”, odnosząc go do konkretnych zjawisk – określa cechy nowomowy i charakteryzuje kreowany przez nią obraz świata – wskazuje przykłady nowomowy w języku propagandy czasów stalinowskich, PRL-u; ocenia zjawisko – przedstawia dominujące funkcje języka komunikacji masowej, ilustruje je przykładami z tekstów pochodzących z prasy lub telewizji – odróżnia zdania przedstawiające fakty od zdań będących ich interpretacją 	<ul style="list-style-type: none"> – na przykładach konkretnych tekstów określa funkcje nowomowy (perswazyjna, zniewalająca) – znajduje i ocenia przejawy nowomowy w prasie współczesnej – określa, jakie związki zachodzą między nowomową, manipulacją językową, funkcją perswazyjną języka

IV. Język jako narzędzie komunikacji

UCZEŃ:

Stosowność i skuteczność wypowiedzi	<ul style="list-style-type: none"> – wie, jak sprawnie posługiwać się językiem w zależności od sytuacji komunikacyjnej – wyjaśnia terminy: wypowiedź stosowna, wypowiedź skuteczna; podaje przykłady 	– formułuje wypowiedzi stosowne i skuteczne na wskazany temat i we wskazanej sytuacji komunikacyjnej
Etyka wypowiedzi	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polega uczciwość, jednoznaczność wypowiedzi – dostrzega językowe cechy wypowiedzi sprawiające, że staje się ona niejednoznaczna lub nieuczciwa 	– określa, kiedy wieloznaczność wypowiedzi wiąże się z nieuczciwością; podaje konkretne przykłady
Metody perswazji, manipulacja językowa	<ul style="list-style-type: none"> – w czytanych tekstach wskazuje środki językowe służące funkcji perswazyjnej – wskazuje (rozpoznaje w czytanych i słyszanych tekstach) typowe zabiegi perswazyjne – wskazuje tekst zawierający manipulację językową – wyjaśnia, czym jest manipulacja językowa i jaki jest jej związek z funkcją perswazyjną – określa, jakie środki językowe służą manipulacji językowej (na przykładach konkretnych wypowiedzi) – pokazuje manipulacyjne posługiwanie się wyrazami wieloznacznymi 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje przykłady manipulacji językowej we współczesnych tekstach – na konkretnych przykładach (np. zaczerpniętych z mediów) przedstawia mechanizmy manipulacji językowej – wyjaśnia relacje zachodzące między manipulacją językową, perswazją a etyką języka
Argumentowanie	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia terminy: sztuka dyskusyjna, argument (powtórzenie) – nazywa podstawowe rodzaje argumentów – rozpoznaje podstawowe rodzaje argumentów (w tekście mówionym lub pisanym) – stosuje poprawnie sformułowane argumenty w dyskusji – wymienia podstawowe chwyt retoryczne – rozpoznaje podstawowe chwyt retoryczne w czytanych (słuchanych) tekstach – w czytanych tekstach rozpoznaje środki ekspresji językowej, określa ich funkcje 	– stosuje celowo środki ekspresji językowej w czasie dyskusji lub zabierając głos publicznie
Formy wypowiedzi	<ul style="list-style-type: none"> – zna zasady budowania podstawowych form wypowiedzi (mówionych i pisanych) wskazanych w klasach programowo niższych oraz takich, jak: artykuł, felieton, list intencyjny, list motywacyjny – pisze prawidłowo zbudowany artykuł, felieton według schematycznego wzorca kompozycyjnego – pisze list intencyjny, list motywacyjny, stosując właściwe środki językowe i formę zapisu 	– pisze prawidłowo zbudowany artykuł, felieton, nadając mu cechy indywidualne i dążąc do udoskonalenia formy

V. Kultura języka

UCZEŃ:

<p>Norma językowa i błąd językowy. Adiustacja tekstu</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym jest błąd językowy (odstępstwo od normy) – wymienia podstawowe typy błędów językowych (błędy wymowy, odmiany, składniowe, leksykalne, znaczeniowe, frazeologiczne, stylistyczne, ortograficzne i interpunkcyjne) – dostrzega błędy językowe we wskazanych tekstach – poprawia znalezione samodzielnie lub wskazane w tekście własnym lub cudzym błędy językowe – wskazuje podstawowe kompendia poprawnościowe, z których korzysta w razie wątpliwości 	<ul style="list-style-type: none"> – określa źródła błędów językowych (określa, jaka norma została naruszona) – poprawia błędy językowe wskazane w tekście własnym lub cudzym – w razie wątpliwości odwołuje się do kompendiów poprawnościowych; stosuje znalezione w nich wskazówki
<p>Norma składniowa współczesnej polszczyzny</p>	<ul style="list-style-type: none"> – w tekście rozpoznaje i nazywa podstawowe związki składniowe (zgody, rządu, przynależności) – określa, jaka jest norma składniowa współczesnej polszczyzny w zakresie: <ul style="list-style-type: none"> ✓ składni zgody ✓ składni rządu ✓ szyku wyrazów – poprawia wypowiedzi, w których została naruszona norma składniowa – wskazuje kompendia, w których będzie szukał rozstrzygnięć poprawnościowych w razie wątpliwości 	<ul style="list-style-type: none"> – dostrzega naruszenie normy składniowej we wskazanych tekstach (zawierających błędy); określa, jaka zasada została naruszona
<p>Stosowność stylistyczna</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje sytuacje, w których należy się posługiwać oficjalnymi i nieoficjalnymi odmianami polszczyzny – określa, jakiej odmiany stylistycznej polszczyzny należy użyć w konkretnych sytuacjach i typach tekstów (mówionych i pisanych) – ocenia, kiedy użycie stylu potocznego wykracza poza granice stosowności, a kiedy jest dopuszczalne – w podanych tekstach wskazuje środki zakłócające stosowność stylistyczną wypowiedzi, zastępuje je właściwymi – ocenia stosowanie form deprecjatywnych w różnych typach wypowiedzi 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje środki językowe właściwe dla określonych odmian stylistycznych polszczyzny
<p>Estetyka wypowiedzi. Językowy savoir-vivre</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wie, na czym polega językowy savoir-vivre: <ul style="list-style-type: none"> ✓ zna sposoby zwracania się do innych osób w określonych sytuacjach ✓ zna i stosuje zasady grzeczności w dyskusji i korespondencji – zna zasady publicznego zabierania głosu – rozpoznaje w czytanych (słyszanych) tekstach podstawowe środki retoryczne i określa ich funkcje w kontekście danej wypowiedzi 	<ul style="list-style-type: none"> – różnicuje środki językowe w zależności od wieku, płci i stanowiska rozmówcy – celowo stosuje w swoich wypowiedziach podstawowe środki retoryczne (np. pytanie retoryczne), elipsę, metaforę

Zakres rozszerzony

Kształcenie literackie i kulturowe

Dział programowy. Tematyka i problematyka	Wymagania podstawowe (oceny: dopuszczający i dostateczny)	Wymagania ponadpodstawowe (oceny: dobry i bardzo dobry)
 <h3>I. Wiek XX</h3> <p style="text-align: right;">UCZEŃ:</p>		
<p>1. Na progu XX wieku. Energia nowoczesności</p> <p>Nowe kierunki artystyczne, m.in.: futuryzm, surrealizm, ekspresjonizm</p> <p>Filippo Tommaso Marinetti, <i>Manifest futuryzmu</i></p> <p>Guillaume Apollinaire, <i>Małe auto, Celowanie, Prześliczna rudowłosa</i></p> <p>wybrane dzieła malar- skie, filmowe, przykła- dy utworów jazzowych itp.</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia i krótko charakteryzuje kierunki artystyczne początku XX w.: futuryzm, ekspresjonizm, surrealizm, dadaizm – wskazuje główne źródła przemian świadomości społecznej i artystycznej po I wojnie światowej (np. zmiany polityczne, rozwój techniki, nowe idee społeczne) – wymienia główne tendencje i hasła związane z nowymi kierunkami w sztuce (np.: aktywizm, bunt, szybkość, zwrot ku przyszłości, rozwój cywilizacji, masowość, antymimetyzm, deformacja, karykatura, groteska), krótko je komentuje, powołując się na przykładowe dzieła sztuki – na podstawie manifestu Marinettiego określa charakterystyczne cechy futuryzmu (np.: pochwała męskiej energii, witalizm, kult nowoczesności, bunt przeciw tradycji) – ogólnie wyjaśnia terminy: awangarda, modernizm, postmodernizm – czyta ze zrozumieniem literaturę przedmiotu (eseje na temat sztuki – teksty z podręcznika) – interpretuje wiersze Apollinaire’a, m.in.: <ul style="list-style-type: none"> ✓ opisuje charakter wykreowanej w nich przestrzeni ✓ wskazuje zawarte w nich obrazy poetyckie ✓ wskazuje i interpretuje motywy symboliczne 	<ul style="list-style-type: none"> – wykorzystując wiadomości z klasy II, wskazuje filozoficzne podstawy nowych kierunków w sztuce (filozofia Nietzschego, Bergsona, psychoanaliza Freuda) – analizuje styl manifestu Marinettiego, wskazując cechy futurystyczne – wyjaśnia ogólnie, czym jest kultura masowa – przedstawia związki między kierunkami awangardowymi w poezji i w innych dziedzinach sztuki (np. technika kolażu, fotomontaż, nurt ekspresjonistyczny w kinie i w teatrze) – krótko przedstawia początki filmu jako nowej dziedziny sztuki: wskazuje najważniejszych twórców i kierunki (np. Chaplin, Eisenstein, film ekspresjonistyczny, filmy surrealizm Buñuela, komedia slapstickowa), wymienia niektóre tytuły – na podstawie poezji Apollinaire’a i wybranych dzieł malarstwa wyjaśnia, jak psychoanaliza wpłynęła na poezję i malarstwo – wskazuje i komentuje charakterystyczne cechy języka poetyckiego Apollinaire’a

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ opisuje nadawcę i odbiorcę utworów ✓ wyjaśnia, na czym polega odmienność sposobu widzenia świata ✓ dostrzega obecne w wierszach aluzje do czasu wojny i elementy autobiograficzne <p>– wyjaśnia, na czym polega nowatorstwo formalne poezji Apollinaire'a</p> <p>– na przykładzie utworu Apollinaire'a wyjaśnia, czym jest kaligram</p>	<p>– wyjaśnia na podstawie notki z podręcznika, jak należy czytać poezję współczesną, wskazując niektóre charakterystyczne cechy (metaforyczność, gra skojarzeń, wieloznaczne obrazy poetyckie)</p> <p>– wskazuje związki poezji Apollinaire'a z twórczością XIX-wiecznych symbolistów francuskich – na podstawie notki w podręczniku</p> <p>– dokonuje syntezy wiadomości o symbolizmie w sztuce i o symbolu jako środku artystycznym, odwołując się do utworów z różnych epok</p>
<p>2. Poeta w wielkim mieście</p> <p>wiersze skamandrytów, np.:</p> <p>Jan Lechoń, <i>Herostrates</i>, Antoni Słonimski, <i>Czarna wiosna</i>, Kazimierz Wierzyński, <i>Lewa kieszeń</i>, Julian Tuwim, <i>Chrystus miasta</i>, <i>Życie codzienne</i>, Maria Pawlikowska-Jasnorzewska, <i>Film amerykański</i>, <i>Płyty Carusa</i></p> <p>Bruno Jasiński, <i>But w butonierce</i></p> <p>wiersze poetów Awangardy Krakowskiej, np.: Julian Przyboś, <i>Na kofach</i>, <i>Wieczór</i></p>	<p>– wyjaśnia termin „dwudziestolecie międzywojenne”:</p> <p>– interpretuje wiersze skamandrytów:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa kreację nadawcy i/lub odbiorcy (np. młodość, witalność, dynamizm) ✓ wskazuje codzienność i sprawy zwyczajne jako tematy poetyckie ✓ dostrzega fascynację techniką i przestrzenią wielkomięską, odrzucenie tradycji i pochwałę cywilizacji, zachwyt nad nowymi dziedzinami sztuki i nowymi mediami (np. kino, gramofon) ✓ określa nowego bohatera poezji (szary człowiek, tłum) ✓ określa funkcję wprowadzenia do poezji elementów języka potoczno-burzliwego, brutalizmów, form deprecjatywnych itp. <p>– wskazuje i interpretuje obecne w wierszach nawiązania do romantyzmu</p> <p>– określa (zmieniający się) stosunek skamandrytów do kreacji poety romantycznego i mitów romantycznych</p> <p>– wskazuje romantyczny rodowód poezji Lechonia i Słonimskiego</p> <p>– przedstawia wyłaniający się z wierszy obraz Polski</p> <p>– określa funkcje nawiązań ewangelicznych w wierszu Tuwima</p> <p>– wyjaśnia, na czym polega prowokacja artystyczna w wierszu Jasińskiego</p> <p>– interpretuje wiersz Jasińskiego jako utwór futurystyczny</p> <p>– interpretuje wiersze poetów Awangardy Krakowskiej:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ wskazuje nowatorstwo formalne (np. „spiętrzoną” metaforę i elipsę w wierszach Przybosia, odejście od rygorów wersyfikacyjno-składniowych itp.) 	<p>– wymienia i krótko przedstawia najważniejszych twórców kręgu Skamandra i Awangardy Krakowskiej, wymienia ich utwory, podaje najważniejsze wiadomości biograficzne, charakterystyczne cechy twórczości</p> <p>– określa specyficzne dla niektórych twórców dwudziestolecia cechy i tematy (np. Tuwimowski szarego człowieka, motyw miłości i śmierci w poezji Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej, nowe wymiary przestrzeni miejskiej w wierszach Peipera i Przybosia)</p> <p>– w czytanych wierszach wskazuje środki stylistyczne typowe dla poetyk omawianych grup poetyckich i określa ich funkcje (dostrzega w nich wykładniki awangardowości utworów)</p> <p>– określa, jaka koncepcja poety i poezji zawarta jest w wierszach skamandrytów (w miejsce unieważnionego modelu romantycznego)</p> <p>– przedstawia różne koncepcje poety (artysty) i poezji obecne w programach i utworach dwudziestolecia, np.: barbarzyńca, kabaretowy prześmiewca, poszukiwacz słowa, eksperymentator w laboratorium sztuki</p> <p>– wyjaśnia krótko, jaką rolę w życiu literackim dwudziestolecia odgrywała kawiarnia literacka</p> <p>– interpretuje motyw tańca w wierszu Słonimskiego w kontekście motywu tańca w literaturze</p>

<p>Tadeusz Peiper, <i>Miasto. Masa. Maszyna</i> (fragment)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ charakteryzuje warstwę brzmieniową wierszy (rytm, instrumentacja głoskowa) ✓ wskazuje charakterystyczne tematy (3xM) <p>– na podstawie utworów literackich i dzieł sztuki z różnych epok dokonuje syntezy materiału: „Motyw miasta w literaturze”</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ przypomina utwory zawierające ów motyw ✓ określa sposób przedstawienia i funkcje motywu miasta ✓ wykorzystuje literaturę przedmiotu (z podręcznika) do syntezy zagadnienia 	<p>– przygotowuje i przedstawia w klasie przykładową prezentację na temat związany z motywem miasta w literaturze i sztuce (jak na maturę ustną)</p> <p>– funkcjonalnie wykorzystuje materiały ilustracyjne</p>
<p>3.1 Polityka i psychologia. Proza realistyczna w dwudziestoleciu międzywojennym</p> <p>Spór o idee: Stefan Żeromski, <i>Przedwiośnie</i></p>	<p>– streszcza i opowiada wskazane wątki powieści</p> <p>– relacjonuje i interpretuje świat przedstawiony:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ charakteryzuje polską rzeczywistość ukazaną w powieści ✓ interpretuje symboliczny charakter czasu, przestrzeni, wydarzeń i motywów powieściowych (np.: przygraniczna wieś, do której przyjeżdża Cezary, Nawłóć, Chłodek, marsz na Belweder, motywy przedwiośnia, szklanych domów i wiatru od Wschodu) <p>– opisuje kreację Cezarego Baryki, przedstawiając m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ etapy jego dojrzewania i edukacji ✓ przynależność pokoleniową ✓ rewolucyjny rodowód ✓ sposób widzenia polskiej rzeczywistości (konfrontacja marzeń z rzeczywistością) ✓ wydany przez niego sąd o Polsce <p>– przedstawia i interpretuje dialogową konstrukcję trzeciej części utworu (polemika Cezarego z Gajowcem i Antonim Lulkiem: niepodległe i silne państwo, radykalna poprawa losu warstw najuboższych na drodze rewolucji)</p> <p>– interpretuje otwarte zakończenie losów bohatera</p> <p>– rozpoznaje dwa typy narracji obecne w powieści (auktorialną i personalną) i określa ich funkcje</p> <p>– wyjaśnia metaforyczny sens tytułu powieści i tytułów jej części</p> <p>– interpretuje <i>Przedwiośnie</i> jako powieść wyrastającą z rozczarowania pierwszymi latami niepodległości</p>	<p>– określa <i>Przedwiośnie</i> jako polską powieść polityczną</p> <p>– wyjaśnia, w jakiej sytuacji powstało <i>Przedwiośnie</i> (zagrożenie kraju, bieda, zbyt wolno przeprowadzane reformy, rozczarowanie elitą polityczną, zagubiony etos patrioty-społecznika)</p> <p>– porównuje Nawłóć, Soplicowo i inne literackie obrazy dworu ziemiańskiego</p> <p>– analizuje język i styl, jakimi pisarz przedstawia polską rzeczywistość</p> <p>– interpretuje trzecią część <i>Przedwiośnia</i>, odnosząc do niej termin „powieść polifoniczna”</p> <p>– dokonuje charakterystyki porównawczej Cezarego Baryki i Tomasza Judyma, wskazując w ich kreacjach nawiązania romantyczne</p> <p>– na podstawie postaci Gajowca i jego nauczycieli wnioskuje, jak Żeromski pojmował etos polskiej inteligencji</p> <p>– wykorzystuje literaturę przedmiotu (np. teksty z podręcznika) do interpretacji powieści:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ wprowadza kontekst problemów podejmowanych w publicystyce Żeromskiego ✓ charakteryzuje poglądy polityczne i społeczne pisarza ✓ podaje, jakie kontrowersje wzbudzało <i>Przedwiośnie</i> i jakie oskarżenia wysuwano pod adresem autora (odnosi się do nich)
<p>3.2 Polityka i psychologia. Proza realistyczna w dwudziestoleciu międzywojennym</p> <p>Zawsze człowiek... W stronę powieści psychologicznej: Zofia Nałkowska, <i>Granica</i></p>	<p>– wyjaśnia terminy: inwersja czasowa, retrospekcja, odnosząc je do <i>Granicy</i> i innych powieści dwudziestolecia</p> <p>– rozpoznaje zasadę kompozycyjną powieści (inwersja czasowa) i określa jej funkcję</p> <p>– wyjaśnia, na czym polega nowatorstwo kompozycyjny utworu</p> <p>– charakteryzuje głównego bohatera:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ przedstawia motywy jego decyzji 	<p>– interpretuje (ogólnie) <i>Granice</i> jako powieść psychologiczną, społeczno-obyczajową, polityczną, filozoficzną</p> <p>– przedstawia wydarzenia ukazane w powieści z punktu widzenia różnych postaci (Zenona, Elżbiety, Justyny, pani Koliczowskiej); porównuje różne punkty widzenia tych samych wydarzeń, wyciąga wnioski</p>

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ wskazuje relatywność ocen tej postaci, odwołując się do ukazanych w powieści różnych punktów widzenia ✓ formułuje własne sądy i oceny na temat bohaterów ✓ dostrzega tragizm bohatera, wskazuje jego źródła (społeczne i psychologiczne) <p>– wyjaśnia termin „relatywizm”</p> <p>– określa sposób prowadzenia narracji w powieści</p> <p>– na podstawie analizy języka i stylu (w konkretnych fragmentach) określa punkt widzenia narratora powieści (np. dostrzega ironię, sarkazm, współczucie, zrozumienie)</p> <p>– relacjonuje i komentuje refleksje narratora <i>Granicy</i> na temat ludzkiego życia</p> <p>– wskazuje różne płaszczyzny interpretacji powieści (psychologiczno-moralną, polityczno-społeczną, polityczną, filozoficzną),</p> <p>– interpretuje tytuł powieści, dostrzegając jego wieloznaczność (odnosi go do różnych płaszczyzn utworu: psychologiczno-moralnej, społeczno-politycznej, politycznej, filozoficznej)</p>	<p>– komentując postępowanie postaci powieściowych, wypowiada swój sąd na temat wdrukowanego schematu postępowania</p> <p>– przedstawia i porównuje stworzone w <i>Granicy</i> kreacje postaci kobiecych</p> <p>– zabiera głos w dyskusji na temat prawdy w życiu człowieka, relatywizmu ocen jego postępowania, istnienia obiektywnych norm moralnych (odnosi swoje sądy do <i>Granicy</i> i innych znanych utworów)</p>
<p>3.3 Polityka i psychologia. Proza realistyczna w dwudziestoleciu międzywojennym</p> <p>Powieść psychoanalityczna: Maria Kuncewiczowa, <i>Cudzoziemka</i></p>	<p>– streszcza i opowiada historię Róży, zwracając uwagę na sposób, w jaki autorka zapoznaje z nią czytelnika (retrospekcja)</p> <p>– wskazuje retrospekcję jako zasadę kompozycyjną powieści</p> <p>– na podstawie wiadomości z podręcznika wyjaśnia, czym jest czas psychologiczny i jak jego odkrycie wpłynęło na rozwój powieści</p> <p>– wyjaśnia, jaką rolę odgrywa czas psychologiczny w <i>Cudzoziemce</i></p> <p>– dostrzega i interpretuje zróżnicowanie narracji: w tekście powieści rozróżnia fragmenty opowiadane z perspektywy Róży, Władysia lub Marty oraz obiektywną relację narratora; określa funkcje takiego ukształtowania narracji</p> <p>– określa, co jest głównym przedmiotem obserwacji narratora (myśli, wspomnienia bohaterów, ich przeżycia)</p> <p>– na podstawie powieści i notki w podręczniku wyjaśnia termin „powieść psychoanalityczna”</p> <p>– wyjaśnia tytuł, wskazując źródła cudzoziemskości Róży</p> <p>– rekonstruuje portret psychologiczny tytułowej bohaterki</p> <p>– porównuje model XIX-wiecznej powieści realistycznej ze znanymi sobie realistycznymi powieściami dwudziestolecia</p>	<p>– przedstawia Proustowską koncepcję „poszukiwania straconego czasu” i jej wpływ na rozwój powieści (na podstawie wiadomości z podręcznika)</p> <p>– wyjaśnia, na czym polega podobieństwo powieści Kuncewiczowej i prozy Prousta</p> <p>– rozpoznaje różne techniki narracyjne obecne w <i>Cudzoziemce</i>; określa funkcje nakładania się planów czasowych</p> <p>– wskazuje związki <i>Cudzoziemki</i> z psychoanalizą Freuda (konstrukcja utworu jako seansu psychoanalitycznego)</p> <p>– określa rolę, jaką odgrywają w powieści motywy muzyki (zmagania się bohaterki z <i>Koncertem D-dur</i> Brahmsa)</p> <p>– analizuje język tytułowej bohaterki, wskazując formy świadczące o jej językowej obcości; określa ich funkcję</p> <p>– dokonuje porównania dwojga bohaterów powieści dwudziestolecia: Cezarego Baryki i Róży Żabczyńskiej, zwracając uwagę na ich kreacje, sposób opisywania losów, język</p> <p>– przedstawia różne kierunki poszukiwań realistycznej prozy powieściowej w dwudziestoleciu międzywojennym (zakres</p>

	<p>międzywojennego, wskazuje cechy wspólne i różnice, dokonuje syntezy</p> <p>– na podstawie wiadomości z podręcznika wskazuje wpływ filozofii i psychologii na rozwój powieści</p>	<p>informacji z podręcznika), np.:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ czas subiektywny i monolog wewnętrzny bohatera w powieści Prousta ✓ strumień świadomości i symultanimizm w prozie Joyce’a ✓ powieść edukacyjna Manna ✓ behawioryzm <p>– wnioskuje, dlaczego czas stał się jednym z głównych tematów powieści XX w.</p>
<p>4.1 Konstruktorzy dziwnych światów</p> <p>Bolesław Leśmian, wybrane wiersze, np.: <i>Topielec</i>, <i>Dusiołek</i>, <i>Poeta</i></p>	<p>– interpretuje wiersze Leśmiana:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ opisuje charakter świata wykreowanego w wierszach ✓ dostrzega jego symboliczny i filozoficzny wymiar ✓ określa sposób ukazania natury oraz jej relacje z człowiekiem <p>– określa specyfikę języka artystycznego Leśmiana (szczególnie charakter neologizmów i ich funkcje)</p> <p>– wskazuje w poznanych wierszach inspiracje ludowe (np. gatunek ballady, melizmość, niektóre postacie, antropomorficzne widzenie sił natury)</p> <p>– wskazuje elementy humoru i groteski, określa ich funkcje</p>	<p>– na podstawie czytanych utworów określa, jaka jest Leśmianowska wizja świata</p> <p>– interpretuje czytane wiersze jako opowieści filozoficzne: o bycie, poznaniu, trudzie istnienia, dochodzeniu prawdy o świecie itp.</p> <p>– wyjaśnia, posługując się notką z podręcznika, na czym polega związek poezji Leśmiana z filozofią Bergsona</p> <p>– na podstawie czytanych wierszy określa Leśmianowską koncepcję poety (poeta jako człowiek pierwotny)</p> <p>– rozpoznaje słowotwórczą budowę neologizmów Leśmiana, określa ich wartość stylistyczną i znaczeniową</p>
<p>4.2 Konstruktorzy dziwnych światów</p> <p>Bruno Schulz, wybrane opowiadania, np. <i>Wiosna</i></p>	<p>– podaje podstawowe informacje na temat Schulza i Drohobycza (na podstawie podręcznika)</p> <p>– interpretuje czytane opowiadanie, odnajdując w nim elementy autobiograficzne i wyjaśniając, w jaki sposób zostały one przetworzone</p> <p>– wskazuje i interpretuje obecne w opisie motywy symboliczne i mityczne</p> <p>– wyjaśnia, dlaczego Schulz uważa dzieciństwo za „genialną epokę” i czas święty</p> <p>– analizuje język poetycki Schulza, m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa przeważające części mowy i ich funkcje ✓ dostrzega odwoływanie się do wrażeń zmysłowych ✓ dostrzega dynamizację opisu ✓ wskazuje metafory, określa ich charakter i funkcję (budowanie świata nadrealnego) <p>– zbiera materiał do syntezy: „Obraz dzieciństwa w literaturze różnych epok”</p>	<p>– na podstawie czytanego opowiadania przedstawia relacje między mikrokosmosem (dom, Drohobycz) i makrokosmosem (wszechświat, mit) w świecie Schulza (posługuje się również notką z podręcznika)</p> <p>– określa sposób pojmowania czasu w prozie Schulza</p> <p>– wyjaśnia, na czym polega mityzacja rzeczywistości w prozie Schulza, m.in. przywołuje mit Początku i Księgi</p> <p>– wyjaśnia, jakie znaczenie dla wykreowanego świata ma motyw metamorfozy</p> <p>– przygotowuje i wygłasza referat (prezentację): „Obraz dzieciństwa w literaturze różnych epok (synteza materiału)”</p>
<p>4.3 Konstruktorzy dziwnych światów</p> <p>Franz Kafka, <i>Proces</i></p>	<p>– streszcza i opowiada wskazane fragmenty powieści; wskazuje elementy odrabiające obraz rzeczywistości</p> <p>– przedstawia historię Józefa K., m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ drogę, jaką przeszedł ✓ jego relacje ze spotkanymi ludźmi ✓ nadzieje, jakie w nich pokładał ✓ stosunek do procesu ✓ przemiany zachodzące w samym bohaterze <p>– interpretuje wskazane fragmenty utworu (np. przypowieść o odźwiernym)</p> <p>– rozpoznaje i interpretuje paraboliczny sens procesu</p>	<p>– określa wizję świata i egzystencji ludzkiej wyłaniającą się z <i>Procesu</i> Kafki</p> <p>– opisuje poetykę utworu, m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa rodzaj powieści ✓ dostrzega wymieszanie elementów realistycznych w taki sposób, iż tworzą fantastyczny świat przedstawiony <p>– wskazuje różne sposoby interpretacji powieści (w kontekście biografii autora, interpretację egzystencjalną, psychologiczną, katastroficzną itp.)</p>

	<p>– wyjaśnia, co w powieści oznacza „bycie oskarżonym”</p> <p>– wyjaśnia termin „powieść paraboliczna”, odnosząc go do <i>Procesu</i></p>	
<p>4.4 Konstruktorzy dziwnych światów</p> <p>Witold Gombrowicz, <i>Ferdydurke</i></p>	<p>– streszcza (opowiada, relacjonuje) wskazane fragmenty utworu; interpretuje je</p> <p>– przedstawia bohatera, określając różne role (formy), jakie zostają mu narzucone</p> <p>– ocenia wpływ, jaki na bohatera mają inni ludzie (uogólnia: w jaki sposób człowiek jest określany przez relacje międzyludzkie)</p> <p>– wyjaśnia symboliczny sens kolejnych ucieczek Józia (niemożność uwolnienia się od narzucanej człowiekowi formy)</p> <p>– wyjaśnia, jak Gombrowicz rozumie dojrzałość i niedojrzałość człowieka</p> <p>– w czytanych fragmentach wskazuje elementy parodii, groteski, karykatury, deformacji, nonsensu; określa ich funkcje</p> <p>– wskazuje aluzje literackie i kulturowe</p> <p>– na podstawie czytanych fragmentów określa stosunek Gombrowicza do tradycji</p> <p>– interpretuje groteskową symbolikę części ciała (np. pupa, twarz-gęba, głowa walcząca z tydką)</p> <p>– określa, w jaki sposób ukazane zostały w powieści różne środowiska społeczne (szkoła, rodzina mieszczańska, dwór ziemiański)</p> <p>– dokonuje syntezy wiadomości na temat groteski, jej cech i funkcji w literaturze i sztuce różnych epok; wykorzystuje literaturę przedmiotu (z podręcznika)</p>	<p>– podaje podstawowe informacje biograficzne na temat Gombrowicza (na podstawie notki z podręcznika)</p> <p>– na podstawie kreacji Józia ocenia sytuację człowieka uwikłanego w formę</p> <p>– wyjaśnia, jak można rozumieć Gombrowiczowską Formę (w zakresie wskazanym w podręczniku)</p> <p>– wyjaśnia, na czym polega nowatorski charakter <i>Ferdydurke</i> (jako powieści awangardowej XX w.); dostrzega jej związki z powieścią Iotzycowską i powiastką filozoficzną</p> <p>– wskazuje elementy groteski w języku i stylu powieści; łączy je z obrazem deformacji osobowości człowieka pod wpływem interakcji z innymi ludźmi</p> <p>– wskazuje sformułowania charakterystyczne dla groteskowego kodu Gombrowicza i wyjaśnia ich sens (np. pupa, gęba, tydka, patrzeć belfrem)</p> <p>– wyjaśnia, na czym polega związek <i>Ferdydurke</i> z Bachtinowską koncepcją kultury karnawatu (na podstawie wiadomości z podręcznika)</p>
<p>5.1 Katastrofizm i katastrofa</p> <p>Katastrofizm lat 30.</p> <p>wybrane utwory poetyckie, np.: Czesław Miłosz, <i>O książce</i></p> <p>Kazimierz Wierzyński, <i>Pieśń ze środka miasta</i></p> <p>Józef Czechowicz, <i>żał</i></p>	<p>– na podstawie czytanych wierszy określa nastroje lat 30. (rozczarowanie, niepewność, przeczcucie katastrofy itp.)</p> <p>– wskazuje ich polityczne i społeczne źródła</p> <p>– dokonuje analizy i interpretacji wiersza Miłosza:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa, jaki portret ludzi swej epoki kreśli poeta ✓ określa relacje między realnym czasem historycznym a biblijnym czasem Apokalipsy, wyciąga wnioski <p>– dokonuje analizy i interpretacji wiersza Czechowicza:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ wskazuje katastroficzne wizje ✓ interpretuje ich symbolikę ✓ wskazuje stylistyczne wykładniki muzyczności wiersza (np. instrumentację głoskową, onomatopetje, środki służące rytmizacji), określa ich funkcje 	<p>– przedstawia ogólne wiadomości o wizjach upadku kultury pojawiających się w latach 30. (np. przedstawione w książce <i>Zmierzch Zachodu</i> Oswalda Spenglera czy <i>Nowym wspaniałym świecie</i> Aldousa Huxleya)</p> <p>– w wierszu Miłosza odnajduje echa przeczcucia zmierzchu kultury</p> <p>– w wierszu Miłosza rozpoznaje trzynastogłoskowiec i wskazuje związaną z nim tradycję literacką; wyciąga wnioski służące interpretacji wiersza</p> <p>– wskazuje przemiany postaw światopoglądowych i twórczych poetów dwudziestolecia (np. porównuje obrazy miasta w wierszach Wierzyńskiego: <i>Lewa kieszeń</i> i <i>Pieśń</i>)</p>

<p>Konstanty Ildefons Gałczyński, <i>Wizja świętego Ildefonsa, czyli Satyra na wszechświat</i> (fragment), <i>Kryzys w branży szarlatanów</i></p>	<p>– rozpoznaje groteskę i satyrę w wierszach Gałczyńskiego; określa ich funkcje</p> <p>– w czytanych wierszach wskazuje symbolikę apokaliptyczną (biblijną), określa sposób jej wprowadzenia i funkcje</p> <p>– na podstawie czytanych wierszy określa główne cechy poetyki utworów katastroficznych lat 30., m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ wizyjność ✓ nawiązania do symbolizmu ✓ środki językowe o funkcji ekspresywnej, np. formy kontrastywne, określenia dynamizujące wypowiedź, hiperbolizacje, metafory nacechowane emocjonalnie itp. ✓ powtarzające się motywy (np. młyn, miasto) 	<p>– opisuje budowę czytanych wierszy, odróżnia wiersze tradycyjne od awangardowych</p> <p>– dokonuje syntezy wiadomości na temat katastrofizmu w literaturze i sztuce różnych epok, uwzględnia znane utwory literackie (np. <i>Hymny</i> Jana Kasprowicza) i dzieła innych sztuk poznane w klasie II</p>
<p>5.2 Katastrofizm i katastrofa</p> <p>Katastrofa spełniona: wiersze poetów okupacyjnych, np.: Krzysztof Kamil Baczyński, <i>Wyroki, Pokolenie</i>, Tadeusz Gajcy, <i>Przesłanie</i>, Tadeusz Borowski, <i>Pieśń</i></p>	<p>– interpretuje czytane wiersze:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa charakter ukazanej w nich przestrzeni (wizyjność, obrazy apokaliptyczne) ✓ określa funkcje segmentacji wierszy ✓ określa ich nastrój ✓ nazywa obecne w nich wartości ✓ określa kreacje podmiotu lirycznego (mówiący w imieniu pokolenia) ✓ rozpoznaje cechy stylu ekspresjonistycznego ✓ interpretuje ogólny obraz wojny jako apokalipsy <p>– krótko przedstawia twórców pokolenia wojennego: Baczyńskiego, Gajcego, Borowskiego (na podstawie wiadomości z podręcznika)</p> <p>– wyjaśnia określenie „poeci spełnionej apokalipsy”</p> <p>– interpretuje zawarty w czytanych wierszach obraz wojny jako rozpadu ogólnoludzkiego porządku i upadku uniwersalnych wartości</p> <p>– określa obraz pokolenia zawarty w czytanych wierszach; wyjaśnia na czym polegał jego tragizm</p> <p>– wyjaśnia, jak poeci wojenni pojmowali obowiązek moralny spoczywający na człowieku</p> <p>– przedstawia ich poglądy na rolę poety (organizator wyobraźni narodowej)</p>	<p>– interpretuje motywy symboliczne obecne w czytanych wierszach</p> <p>– dokonuje interpretacji porównawczej <i>Pokolenia</i> Baczyńskiego i <i>Pieśni</i> Borowskiego; uwzględnia m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ świadomość pokoleniową ✓ wykreowaną przestrzeń poetycką ✓ motywy apokaliptyczne ✓ obraz człowieka zderzonego z historią <p>– porównuje konstrukcje podmiotu lirycznego w wierszach Gajcego i Baczyńskiego</p> <p>– podaje podstawowe informacje o konspiracyjnym życiu literackim i kulturalnym w czasie okupacji (na podstawie wiadomości z podręcznika)</p> <p>– przedstawia wizję trudnego człowieczeństwa zawartą w wierszach Baczyńskiego i Gajcego</p> <p>– porównuje wiersze poetów okupacyjnych (np. Baczyńskiego) z utworami przedwojennych katastrofistów (np. Czechowicza); wyjaśnia określenia: katastrofa przeczuwana i katastrofa spełniona</p> <p>– wykorzystuje literaturę przedmiotu (teksty z podręcznika) do interpretacji czytanych utworów</p>
<p>6.1 Po katastrofie – literatura wobec zagłady</p> <p>Człowiek „zlagrowany”, czyli wizja obozu koncentracyjnego w opowiadaniach Tadeusza Borowskiego,</p>	<p>– streszcza i relacjonuje wskazane opowiadania Borowskiego</p> <p>– interpretuje czytane opowiadania:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ opisuje ukazaną w nich rzeczywistość obozową ✓ analizuje ludzkie postawy ✓ przedstawia kreacje bohatera-narratora kolejnych opowiadań i jego funkcję 	<p>– porównuje przedstawiony przez Borowskiego obraz człowieka „zlagrowanego” z człowiekiem totalitarnym według Hannah Arendt oraz z osobowością autorytarną według Theodora Adorna</p> <p>– wyjaśnia, dlaczego opowiadania Borowskiego budziły kontrowersje</p> <p>– wyjaśnia, jaką diagnozę kultury europejskiej postawił Borowski (cywilizacyjna</p>

<p>np.: <i>Dzień na Harmen- zach, Proszę państwa do gazu</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ określa cechy stylu (behawioryzm) – uogólnia wizję obozu opisaną przez Borowskiego (wytwór kultury europejskiej, model państwa totalitarnego itp.) – na przykładzie Tadka i innych więźniów określa destrukcyjny wpływ obozu na psychikę ludzką – odwołując się do treści opowiadań, wyjaśnia określenie „człowiek «zlagrowany»” – interpretuje opowiadania, wykorzystując wiedzę historyczną oraz wiadomości o autorze (na podstawie podręcznika), odróżnia Tadka – bohatera literackiego od postaci pisarza – wyjaśnia, na czym polega moralistyczny (a nie nihilistyczny!) charakter opowiadań Borowskiego – w czytanych opowiadaniach wskazuje cechy dokumentu i literatury pięknej 	<p>utopia zamieniona w mechanizm ludo-bójstwa)</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, jaki związek z przedstawioną wizją człowieka „zlagrowanego” ma behawiorystyczny styl opowiadań
<p>6.2 Po katastrofie – literatura wobec zagłady</p> <p>Ocalenie człowieczeństwa i wewnętrznej wolności: Gustaw Herling-Grudziński, <i>Inny świat</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – streszcza i opowiada wskazane wątki (fragmenty) utworu – przedstawia dokumentalny charakter utworu, odwołując się do wiedzy historycznej i biografii autora (na podstawie notki w podręczniku) – interpretuje utwór: <ul style="list-style-type: none"> ✓ rozpoznaje w nim cechy pamiętnika ✓ określa sposób prowadzenia narracji ✓ określa zasadę kompozycji ✓ przedstawia ukazane w powieści postawy ludzi w sytuacji ekstremalnej ✓ interpretuje tytuł i motto powieści ✓ określa przesłanie utworu (ocalenie człowieczeństwa i wewnętrznej wolności, obraz człowieka, który nie chce się poddać złu i tragicznemu losowi) – dokonuje szczegółowej analizy i interpretacji wskazanych fragmentów (np. studium męczeństwa Kostylewa) – na podstawie powieści przedstawia metody fizycznego i psychicznego niszczenia ludzi w państwie sowieckim – charakteryzuje system obozów sowieckich jako obraz totalitaryzmu (miniaturę państwa) – wymienia inne ważne publikacje ukazujące „archipelag GUŁag” i przedstawia ich autorów (na podstawie podręcznika) 	<ul style="list-style-type: none"> – na podstawie wiadomości z podręcznika podaje podstawowe informacje biograficzne o Herlingu-Grudzińskim oraz o środowisku „Kultury” paryskiej i znaczeniu pisma – szerzej wyjaśnia moralistyczne przesłanie <i>Innego świata</i> – porównuje obraz człowieka w sytuacji ekstremalnej w opowiadaniach Borowskiego i w <i>Innym świecie</i> – porównuje styl opowiadań Borowskiego (suchy, oszczędny, lapidarny, behawiorystyczny) i <i>Innego świata</i> (środki stylistyczne, refleksyjność itp.) – wykorzystuje literaturę przedmiotu i eseistykę (teksty z podręcznika) do pogłębienia interpretacji utworu – omawia różne wizje „świata za drutami” (na podstawie znanych utworów literackich i obrazów filmowych)
<p>6.3 Po katastrofie – literatura wobec zagłady</p> <p>Polak patrzy na mury getta i tragedię narodu żydowskiego: wiersze, np.: Czesław Miłosz, <i>Campo di Fiori</i>,</p>	<ul style="list-style-type: none"> – interpretuje wiersz Miłosza jako literackie świadectwo Holocaustu i refleksję o roli poety – dokonuje analizy i interpretacji wiersza: <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa funkcję powiązania dwóch planów czasowych ✓ analizuje sposób ukształtowania sytuacji lirycznej ✓ wyjaśnia, kim jest podmiot liryczny ✓ interpretuje sens wskazanych moralów oraz refleksji o „samotności ginących” ✓ wskazuje cechy języka poetyckiego 	<ul style="list-style-type: none"> – dokonuje pogłębionej interpretacji wiersza Miłosza jako świadectwa ciągłości historycznych doświadczeń ludzkości – opisuje kompozycję wiersza oraz ukształtowanie języka artystycznego – wyjaśnia, dlaczego Miłosza określa się mianem poety moralisty

<p>Władysław Broniewski, <i>Ballady i romanse</i></p>	<p>– porównuje sposób ukazania tragedii narodu żydowskiego w różnych utworach poetyckich, biorąc pod uwagę:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ przestrzeń poetycką ✓ ukazanych bohaterów ✓ sytuację liryczną ✓ „ja” i/lub „ty” liryczne ✓ formę podawczą ✓ środki stylistyczne i ich funkcje 	<p>– w wierszu Broniewskiego określa sposób i funkcję przywołania tradycji romantycznej</p>
<p>6.4 Po katastrofie – literatura wobec zagłady</p> <p>Walka o godną śmierć: Hanna Krall, <i>Zdążyć przed Panem Bogiem</i></p>	<p>– relacjonuje wydarzenia i sytuacje ukazane w książce Hanny Krall</p> <p>– wyjaśnia znaczenie i pochodzenie słowa „holocaust”</p> <p>– przedstawia sytuację Żydów w getcie warszawskim</p> <p>– wyjaśnia, kim jest Marek Edelman, jaką rolę odegrał w powstaniu w getcie i czym zajmował się po wojnie</p> <p>– wskazuje dwie płaszczyzny czasowe relacji Edelmana i określa, co je łączy</p> <p>– interpretuje tytuł utworu</p> <p>– na podstawie relacji Edelmana interpretuje wybuch powstania w getcie jako walkę o godną śmierć</p> <p>– wyjaśnia termin „deheroizacja”, odnosząc go do relacji Edelmana</p> <p>– w utworze Krall wskazuje cechy reportażu</p> <p>– określa, które cechy zbliżają utwór do literatury pięknej, które zaś nadają mu wartość dokumentu</p>	<p>– porównuje opisy śmierci Żydów w getcie z literacką tradycją pięknej śmierci w walce</p> <p>– wyjaśnia, dlaczego Edelman celowo deheroizuje obraz powstania w getcie i jego przywódców i jaki wymiar bohaterstwa ukazuje</p> <p>– na podstawie różnych utworów literackich, a także dzieł malarskich i filmowych ukazuje obraz tragedii narodu żydowskiego w czasie II wojny światowej; wykorzystuje wiadomości z historii</p>
<p>6.5 Po katastrofie – literatura wobec zagłady</p> <p>Człowiek, który ocalał: wiersze Tadeusza Różewicza, np.: <i>Matka powieszonych, Ocalony, Termopile polskie</i></p>	<p>– interpretuje wiersze Różewicza:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa, kim jest człowiek, który ocalał z katastrofy ✓ charakteryzuje język artystyczny (odrzućcie zbędną ekspresję, „mówienie ze ściśniętym gardłem”) ✓ wyjaśnia jego ideowe przesłanie (wątpliwość, czy możliwa jest „sztuka po Oświęcimiu”) ✓ wskazuje moralistyczny wymiar wierszy (diagnoza rozpadu wartości, obraz świata i człowieka po katastrofie) ✓ dostrzega i interpretuje zatarcie granicy między językiem poezji a językiem prozy <p>– wyjaśnia terminy: dehumanizacja, reifikacja, odnosząc je do utworów Różewicza i Borowskiego</p> <p>– dokonuje syntezy materiału na temat literackich świadectw wojny i okupacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ opracowuje bibliografię najważniejszych pozycji ✓ gromadzi wiadomości o ich autorach ✓ określa różne sposoby ukazania wojny, obozów, sytuacji człowieka ✓ porównuje postawy człowieka w sytuacjach ekstremalnych i wpływ zła na jego psychikę 	<p>– interpretuje wiersze Różewicza jako obraz tragicznej samoświadomości człowieka ocalonego z zagłady</p> <p>– na podstawie czytanych wierszy wyjaśnia, na czym polega Różewiczowski system wersyfikacyjny</p> <p>– wyjaśnia, na czym polega moralistyczny charakter poezji Różewicza</p> <p>– porównuje obraz „świata po katastrofie” i „człowieka, który przeżył” w poezji Miłosza i Różewicza, a także w opowiadaniach Borowskiego</p> <p>– przygotowuje i wygłasza referat (prezentację z materiałami ilustracyjnymi): „Literackie świadectwa lat wojny i okupacji – dokument czy literatura piękna?”</p>

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ wskazuje dokumentaryzm omawianych utworów i cechy literatury pięknej ✓ porównuje gatunki literackie, poetyki utworów itp. 	
<p>7.1 Literatura i komunizm</p> <p>Literatura i propaganda: np. wiersze: Adam Ważyk, <i>Rzeka, Lud wejdzie do śródmieścia, Poemat dla dorosłych</i></p> <p>plakaty socrealistyczne</p>	<p>– wyjaśnia termin „realizm socjalistyczny” (na podstawie notki z podręcznika)</p> <p>– podaje główne założenia i cechy sztuki socrealistycznej, odnosi je do znanych sobie tekstów kultury (poezji, plakatu, malarstwa, piosenek)</p> <p>– ogólnie omawia wpływ polityki na sztukę w różnych okresach PRL-u (na podstawie wiadomości z podręcznika)</p> <p>– wyjaśnia terminy: indoktrynacja, propaganda, cenzura, aluzyjność, opozycja, nowomowa</p> <p>– wyjaśnia, na czym polega zakłamywanie rzeczywistości w propagandzie (odwołuje się np. do <i>Poematu dla dorosłych</i> Ważyka)</p> <p>– podaje przykłady kultu jednostki w sztuce</p> <p>– interpretuje <i>Poemat dla dorosłych</i> jako wyraz rozczarowania rzeczywistością realnego socjalizmu</p> <p>– wskazuje kontekst historyczny <i>Poematu dla dorosłych</i> („odwilż”)</p>	<p>– wyjaśnia, na czym polega znaczenie książek George’a Orwell’a <i>Folwark zwierzęcy</i> i <i>Rok 1984</i> (na podstawie informacji z podręcznika)</p> <p>– zna Orwellovskie pochodzenie takich sformułowań, jak: nowomowa, Wielki Brat, prostowanie przeszłości</p> <p>– znajduje przykłady nowomowy w prasie (publicystyce) współczesnej</p>
<p>7.2 Literatura i komunizm</p> <p>Dobro i zło, czyli diabeł w komunistycznym świecie: Michaił Bułhakow, <i>Mistrz i Małgorzata</i></p>	<p>– określa kompozycję powieści, wskazuje różne plany narracyjne</p> <p>– dostrzega i interpretuje powiązania elementów realistycznych i fantastycznych</p> <p>– charakteryzuje obraz Moskwy lat 30. (korupcja, donosicielstwo, tajemnicze znikanie ludzi itp.) i działalność w niej ekipy Wolanda</p> <p>– wnioskuje, że życie w komunistycznej Rosji to zło, które może poprawić już tylko sam diabeł, demaskując je</p> <p>– określa zdemaskowaną w wyniku działalności ekipy Wolanda kondycję moralną człowieka w państwie totalitarnym</p> <p>– interpretuje sposób potraktowania motywów biblijnych (apokryficzność), a zwłaszcza funkcję motywu satanistycznego</p> <p>– wskazuje powtarzający się dylemat różnych bohaterów powieści (wierność sobie i własnym przekonaniom a posłuszeństwo wobec władzy, oportunizm, tchórzostwo)</p> <p>– odczytuje moralistyczne przesłanie powieści (związane z prawdą, winą i karą, wiernością sobie, dobrem i złem itp.)</p> <p>– wskazuje różne konwencje estetyczne (groteskę, satyrę, komizm, liryzm, patos) i określa ich funkcję</p>	<p>– wskazuje powiązania między planami narracyjnymi powieści</p> <p>– rekonstruuje portret psychologiczny Poncjusza Piłata; określa jego rolę w powieści</p> <p>– określa znaczenie postaci Mateusza Lewity w powieści</p> <p>– wskazuje i interpretuje motywy symboliczne (np. ogień, burza, woda, lot, światło słońca i światło księżyca, noc)</p> <p>– przedstawia funkcjonowanie w powieści motywu mistrza i ucznia, wprowadza kontekst innych znanych sobie tekstów kultury</p> <p>– interpretuje motto powieści, nawiązując do <i>Fausta</i> Goethego</p>
<p>7.3 Literatura i komunizm</p> <p>Przeciw zniewoleniu, m.in. utwory: Czesław Miłosz, <i>Który skrzywdziłeś, Zniewolony umysł</i> (fragment)</p>	<p>– interpretuje wiersz Miłosza:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa społeczny, polityczny i etyczny wymiar zbrodni tyraństwa ✓ przedstawia powinności poezji i poety ✓ charakteryzuje budowę oraz język poetycki wiersza 	<p>– interpretuje wiersz Miłosza, przywołując kontekst utworów ukazujących władzę tyraństwa (np. <i>Makbet</i>, III część <i>Dziadów</i>)</p>

<p>Zbigniew Herbert, <i>Potęga smaku</i></p> <p>Stanisław Barańczak, <i>Spójrzmy prawdzie w oczy</i></p> <p>także utwory: Sławomira Mrożka, Mirona Białoszewskiego, Ryszarda Krynickiego i innych autorów</p> <p>Marek Hłasko, <i>Cmentarze</i> (fragment z podręcznika)</p>	<p>– wyjaśnia, na czym polega postawa nazwana przez Miłosza Ketmanem (na podstawie notki w podręczniku) i odnosi ją do sytuacji politycznej</p> <p>– wyjaśnia, dlaczego po II wojnie światowej wyodrębniła się polska literatura emigracyjna; podaje nazwiska najważniejszych jej przedstawicieli</p> <p>– wykorzystując wiadomości z historii, wymienia najważniejsze wydarzenia literackie (tytuły, nazwiska, formacje) „historycznych” miesięcy</p> <p>– w czytanych utworach odnajduje ślady wpływu cenzury na język (ironia, satyra, groteska, ezopowość)</p> <p>– interpretuje czytane utwory:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ dostrzega aluzje polityczne i historyczne ✓ wyjaśnia tytuły, uwzględniając ich wieloznaczność ✓ wskazuje cechy języka artystycznego ✓ rozpoznaje środki składniowe, słowotwórcze, leksykalne, „gry językowe” itp. i określa ich funkcje ✓ wykorzystuje kontekst historyczny, kulturowy, filozoficzny ✓ wskazuje i komentuje nawiązania kulturowe (np. do tradycji romantycznej) oraz aluzje literackie; określa ich funkcje ✓ określa przywoływane wartości <p>– przedstawia moralistyczny wymiar poezji Herberta, odwołując się do czytanych utworów</p> <p>– interpretuje wiersze poetów Nowej Fali jako próbę odkłamania języka i ukazania prawdy społecznej</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ wskazuje i interpretuje środki językowe typowe dla tej poezji ✓ wskazuje środki służące demaskowaniu manipulacji i zakłamania języka <p>– interpretuje fragment książki Hłasko jako rozrachunek z rzeczywistością stalinowską</p>	<p>– na podstawie <i>Zniewolonego umysłu</i> wyjaśnia, jaki wpływ na twórców miała marksistowska „pigułka szczęścia”</p> <p>– podaje najważniejsze informacje o literaturze emigracyjnej, ocenia znaczenie „Kultury” paryskiej (na podstawie informacji z podręcznika)</p> <p>– wie, że w życiu politycznym i kulturalnym PRL-u istniał nurt „świadectwa i sprzeciwu” sygnowany miesiącami politycznych przełomów</p> <p>– wyjaśnia określenie „pokolenie «Współczesności»” (na podstawie wiadomości z podręcznika)</p> <p>– wyjaśnia, czym był tzw. drugi obieg wydawniczy i jaką rolę odgrywał w czasach PRL-u</p> <p>– na konkretnych przykładach wyjaśnia, jak Herbert nawiązuje do tradycji kultury</p> <p>– wyjaśnia, na czym polega reinterpretacja znaków kultury w poezji Herberta</p> <p>– wykorzystuje literaturę przedmiotu (teksty z podręcznika) do interpretacji poezji Herberta</p> <p>– na podstawie informacji z podręcznika i czytanych wierszy przedstawia założenia ideowe i artystyczne Nowej Fali</p> <p>– wyjaśnia termin „poezja lingwistyczna”</p> <p>– określa, jakie elementy rzeczywistości komunistycznej są ośmieszane w utworach Mrożka (wskazuje właściwe środki literackie)</p> <p>– krótko prezentuje poezję stanu wojennego, podaje przykłady wierszy</p> <p>– wyjaśnia, przeciw czemu skierowany był bunt Hłasko</p> <p>– wymienia twórców i niektóre tytuły z kręgu tzw. polskiej szkoły filmowej; zna jej główne założenia, wie, z czego wyrasta</p>
--	---	---

		– wymienia niektórych twórców zaliczanych do kina moralnego niepokoju i wskazuje problemy społeczne, które przedstawiali w swoich filmach
8. Literatura utraconych ojczyzn Literackie powroty do krain dzieciństwa: wybrane fragmenty utworów tego nurtu oraz o wyobrażeniu przeszłości krytycznie: Witold Gombrowicz, <i>Trans-Atlantyk</i>	– interpretuje czytane fragmenty utworów: ✓ określa ich temat i przesłanie ✓ określa charakter wykreowanej przestrzeni ✓ przedstawia sposób portretowania ludzi, ich świat wewnętrzny ✓ analizuje warstwę językowo-stylistyczną (np. wskazuje cechy polszczyzny kresowej, regionalizmy) – wskazuje topografię literacką nurtu małych ojczyzn (np. w utworach Stanisława Vincenza, Czesława Miłosza, Andrzeja Chciuka, Melchiora Wańkowicza, Pawła Huellego) – rozpoznaje romantyczne pochodzenie literackiego obrazu małej ojczyzny, powołując się np. na <i>Pana Tadeusza</i> – interpretuje utwór Gombrowicza – wskazuje elementy parodii, groteski, satyry – określa, co jest przedmiotem krytyki pisarza – w języku narratora dostrzega prześmiewcze nawiązania do polszczyzny sarmackiej (oraz elementy kresowe) – odwołując się do tekstu utworu, określa stosunek pisarza do przeszłości szlacheckiej – określa, w jaki sposób elementy autobiograficzne w utworze łączą się z groteską, tworząc fantastyczną opowieść o Polakach w Argentynie – wykorzystuje literaturę przedmiotu (np. tekst Jerzego Jarzębskiego z podręcznika) do pogłębienia interpretacji utworu	– na podstawie wiadomości z podręcznika krótko przedstawia nurt utraconych ojczyzn we współczesnej literaturze: ✓ podaje główne tematy ✓ określa nastrój znanych utworów, ✓ wymienia twórców i najważniejsze tytuły – wyjaśnia związek nurtu utraconych ojczyzn ze zmianami politycznymi po II wojnie światowej – określa, jaki obraz Kresów ukazują czytane fragmenty (idealizacja, nostalgia, widzenie oczyma dziecka, scalanie obrazu, na który składają się przyroda, ludzie, tradycja) – analizuje styl Gombrowicza pod kątem budowy zdań, określa jego charakterystyczne cechy (powtórzenia, „kresowy” szyk wyrazów); dostrzega elementy deformacji i karykatury – wskazuje mit sarmacki jako dziedzictwo polskiej przeszłości kształtujące wyobrażenie Polaków o sobie – porównuje <i>Trans-Atlantyk</i> z <i>Panem Tadeuszem</i> Mickiewicza i <i>Doliną Issy</i> Miłosza (lub innym utworem idealizującym przeszłość i obraz małej ojczyzny) – interpretuje <i>Trans-Atlantyk</i> jako polemikę ze szlachecko-romantyczną afirmacją polskości
9.1 Literatura i egzystencja Albert Camus, <i>Mit Syzyfa</i> Albert Camus, <i>Dżuma</i>	– czyta ze zrozumieniem esej <i>Mit Syzyfa</i> ✓ odnajduje jego przesłanie filozoficzne ✓ wyjaśnia, na czym polega heroizm Syzyfa ✓ wyjaśnia, jaką postawę Camus nazywa „zwycięstwem absurdalnym” – określa podstawowy przedmiot filozofii egzystencjalnej (pytanie o sens ludzkiego istnienia) – ogólnie przedstawia najważniejsze założenia egzystencjalizmu Jeana Paula Sartre’a i Alberta Camusa (na podstawie wiadomości z podręcznika) – streszcza <i>Dżumę</i> – opisuje świat przedstawiony powieści, podkreślając jej paraboliczny charakter – wyjaśnia termin „powieść parabola”, odnosząc go do <i>Dżumy</i> – rozpoznaje paraboliczny charakter choroby opisanej w powieści (dostrzegając realizm jej opisów)	– przedstawia założenia i ważne pojęcia filozofii egzystencjalnej – wskazuje jej głównych twórców, np.: Søren Kierkegaard, Jeana Paula Sartre’a, Alberta Camusa – określa nastrój epoki, w którym powstała – określa wpływ na literaturę i sztukę – podaje ogólne informacje o Camusie jako wielkim moralisście XX w. i jego najważniejszych utworach (zakres wiadomości z podręcznika) – wskazuje wojnę, okupację i obozy jako genezę koncepcji filozoficznej Camusa (obraz człowieka i jego cierpienia) – odnosi <i>Dżumę</i> do założeń filozofii egzystencjalnej, wskazuje obecność w powieści jej kluczowych pojęć (np. śmierć, samotność, wolność i uwięzienie) – odnajduje w powieści obraz tragicznej egzystencji człowieka absurdalnego

	<p>– porównuje opisy Oranu i życia jego mieszkańców w czasie kolejnych etapów rozwoju epidemii, wyciąga wnioski</p> <p>– charakteryzuje bohaterów utworu, wyjaśnia, na czym polega ich samotność</p> <p>– w kreacjach bohaterów odnajduje egzystencjalną koncepcję ludzkiego bytu</p> <p>– dowodzi, iż bohaterowie <i>Dżumy</i> reprezentują różne postawy wobec zła:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ charakteryzuje doktora Rieux i jego filozofię życiową ✓ przedstawia dylematy Ramberta i zachodzące w nim zmiany ✓ przedstawia przemiany w poglądach ojca Paneloux ✓ na przykładzie Tarrou wyjaśnia, czym jest, według Camusa, „świętość” <p>– interpretuje motto powieści i określa jej przesłanie</p> <p>– pisze na podstawie znanych utworów literackich i filmów rozprawkę lub esej na temat egzystencjalnych problemów człowieka (synteza)</p>	<p>– przedstawia spójną interpretację <i>Dżumy</i> jako filozoficznej paraboli ukazującej tragizm ludzkiej egzystencji oraz postawy ludzkie wobec zła</p> <p>– na podstawie znanych sobie utworów przedstawia wykorzystanie motywu choroby jako metafory egzystencji człowieka (synteza)</p>
<p>9.2 Literatura i egzystencja</p> <p>Poezja wobec dylematów egzystencji: Tadeusz Różewicz, np.: <i>Strach, Spadanie czyli o elementach wertykalnych i horyzontalnych w życiu współczesnego człowieka, Drewno</i></p> <p>także np.: Andrzej Bursa, <i>Sobie samemu umarłemu</i>, Stanisław Grochowiak, <i>Płonąca żyrafa</i>, Rafał Wojaczek, <i>Martwy język</i>, Stanisław Barańczak, <i>Jakieś Ty</i></p>	<p>– interpretuje wiersze Różewicza:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa metaforyczne znaczenia „góry” i „dołu” ✓ określa obraz człowieka różnych epok, wskazując jego wyznaczniki (np. upadek i spadanie) ✓ analizuje język poetki Różewicza (dobór rzeczowników i znaczenia, frazeologię, środki stylistyczne itp.) ✓ odnajduje utarte zwroty językowe i frazeologizmy; interpretuje je, dostrzega kompromitację słów, które zatraciły swoje znaczenia, chaos pojęciowy i moralny, w jakim żyje współczesny człowiek ✓ przedstawia sytuację człowieka w świecie pozbawionym hierarchii wartości, ładu, celu życia, Boga <p>– czyta i interpretuje wiersze poetów współczesnych, wskazując w nich nawiązania do egzystencjalizmu</p> <p>– określa, jakie doświadczenia egzystencjalne ukazują wiersze Różewicza, Szymborskiej, Bursy, Wojaczka, Barańczaka</p> <p>– w czytanych wierszach rozpoznaje nawiązania kulturowe i aluzje literackie</p>	<p>– interpretuje symbolikę „góry” i „dołu” w wierszu Różewicza, wykorzystując kontekst znanych tekstów kultury</p> <p>– w sposób pogłębiony analizuje język artystyczny Różewicza, np.:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa funkcję przemilczeń ✓ wskazuje przykłady konkretyzacji metafor i omawia ich funkcje <p>– na podstawie czytanych wierszy oraz wiadomości z podręcznika określa, jaką ocenę kultury europejskiej zawarł w swojej twórczości Różewicz</p> <p>– przedstawia motyw pierwszego upadku i jego kulturową interpretację; przywołuje zawierające ten motyw różne teksty kultury (synteza)</p> <p>– pisze rozprawkę lub esej na temat sposobów ukazania w literaturze różnych epok upadku człowieka i związaną z nim koncepcję kondycji ludzkiej</p> <p>– wyjaśnia termin „turpizm”, odnosząc go do poezji Grochowiaka</p> <p>– wyjaśnia określenie „poeta przeklęty”, odnosząc je do polskich poetów współczesnych (np. Rafała Wojaczka, Edwarda Stachury – na podstawie notki w podręczniku)</p> <p>– interpretuje nawiązania kulturowe i aluzje literackie dostrzeżone w czytanych wierszach</p>

<p>Wisława Szymborska, <i>Obmyślam świat, Utopia, *** [Nicość...]</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – określa funkcję motywu brzydoty w wierszu Grochowiaka – opisuje kondycję ludzką w ujęciu Grochowiaka – w wierszu Wojaczka rozpoznaje prowokację poetycką i określa, w co jest ona wymierzona – interpretuje wiersze Szymborskiej: <ul style="list-style-type: none"> ✓ wskazuje i formułuje obecne w nich pytania (problemy) filozoficzne ✓ rozpoznaje ironię, sarkazm, parodię; określa ich funkcje ✓ opisuje właściwości języka poetyckiego (np. gry znaczeniami wyrazów, wykorzystanie podobieństw brzmieniowych, rozbijanie frazeologicznych) – wykorzystuje literaturę przedmiotu (z podręcznika) do pogłębienia interpretacji wierszy Szymborskiej 	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje filozoficzny kontekst czytanych wierszy Szymborskiej (np. dialektykę jako sztukę poszukiwania prawdy, poglądy na zmienność i trwanie, istnienie i nicość itp.) – odczytuje i interpretuje dzieła malarzkie reprezentujące nurt egzystencjalny w sztuce – porównuje sposoby ukazania egzystencjalnych doświadczeń człowieka w literaturze i malarstwie (np. jakimi środkami przedstawiona jest izolacja i samotność ludzka)
<p>10.1 Teatr groteski</p> <p>Rewolucja, absurd i groteskowa wizja końca świata: Stanisław Ignacy Witkiewicz, <i>Szewcy</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – streszcza, opowiada, relacjonuje i interpretuje wskazane elementy dramatu: <ul style="list-style-type: none"> ✓ przestrzeń sceniczną ✓ postacie ✓ przebieg wydarzeń – charakteryzuje trzy fazy rewolucji przedstawione w <i>Szewcach</i> – interpretuje przedstawioną wizję świata (chaos) – przedstawia katastroficzne przeczucia Witkacego (odczłowieczenie, zanik indywidualności, uniformizacja życia itp.) – rozpoznaje w dramacie elementy nadrealizmu, ekspresjonizmu oraz groteski – charakteryzuje język i styl dramatu, wskazując: <ul style="list-style-type: none"> ✓ wymieszanie stylów ✓ neologizmy ✓ hybrydy językowe ✓ aluzje i przytoczenia – określa ich funkcje i ogólny efekt artystyczny – wyjaśnia termin „hybryda językowa” – wyjaśnia, jak Witkacy pojmował Czystą Formę i zbliżanie widza do „Tajemnicy Istnienia” (na podstawie tekstów z podręcznika) – porównuje <i>Szewców</i> z innymi rodzajami dramatu, np. antycznym, klasycznym, Szekspirowskim, romantycznym (synteza) 	<ul style="list-style-type: none"> – w sposób pełny opisuje świat wykreowany w dramacie, wskazując jego absurdalność, nielogiczność – porównuje język różnych postaci scenicznych, wyciąga wnioski – w konkretnych fragmentach wskazuje wymieszanie konwencji estetycznych (patosu i trywialności, grozy i komizmu itp.) i stylów językowych (np. parodia stylu modernistycznego czy języka intelektualistów) – rozpoznaje i interpretuje aluzje i nawiązania kulturowe obecne w dramacie (np. nawiązania do Wyspiańskiego, motyw maski) – prezentuje podstawowe wiadomości o życiu i twórczości Witkacego (zakres wiadomości z podręcznika) – na przykładzie <i>Szewców</i> określa, na czym polega nowatorstwo artystyczne dramatów Witkacego

		– docieka przyczyn popularności dramatów Witkacego po roku 1956 (np. teatr Kantora) (zakres wiadomości z podręcznika)
10.2 Teatr groteski Współczesny <i>Everyman</i> – człowiek „umarły za życia”: Tadeusz Różewicz, <i>Kartoteka</i> (fragmenty lub całość)	– charakteryzuje i interpretuje bohatera <i>Kartoteki</i> : ✓ jego bierność ✓ brak imienia, wieku, zawodu ✓ dostrzega elementy biografii pokolenia wojennego – interpretuje postać bohatera jako współczesnego <i>Everymana</i> (wyjaśnia to pojęcie) – określa zasadę kompozycji dramatu – interpretuje tytuł dramatu – uzasadnia, że <i>Kartoteka</i> jest dramatem otwartym – wyjaśnia, na czym polega nowatorski charakter <i>Kartoteki</i> , porównując ją z innymi rodzajami dramatu	– porównuje bohatera <i>Kartoteki</i> z kreacjami innych bohaterów dramatycznych (np. antycznych, Szekspirowskich, romantycznych) – interpretuje biografię pokolenia wojennego ukazaną w konstrukcji bohatera: ✓ wskazuje jego doświadczenia ✓ dylematy moralne ✓ kompleksy istniejące w świadomości bohatera ✓ wyjaśnia, na czym polega dramat pokoleniowy ukazany w tej postaci – określa źródła deformacji świata przedstawionego w dramacie (istnieje on w świadomości i podświadomości bohatera)
10.3 Teatr groteski Za co kochamy Mrożka: Sławomir Mrozek, <i>Tango</i>	– streszcza, relacjonuje, interpretuje dramat: ✓ charakteryzuje przestrzeń sceniczną ✓ opisuje wygląd, zachowanie i język bohaterów ✓ określa ukazany obraz świata ✓ przedstawia zdarzenia dramatyczne ✓ ocenia postawy reprezentowane przez postacie sceniczne (np. Artura, Edka, Eugeniusza, Stomila i Leonore) ✓ wyjaśnia rolę motywu tanga (interpretuje końcową scenę) ✓ wskazuje elementy konwencji groteskowej i określa jej funkcje – wyjaśnia, jak w <i>Tangu</i> potraktowany został motyw buntu pokoleniowego – określa, jaką rolę odgrywa w dramacie motyw ślubu, interpretuje go w kontekście tradycji literackiej – wyjaśnia przyczyny klęski Artura – charakteryzuje postawę i poglądy Edka, określa jego rolę w dramacie – odczytuje <i>Tango</i> jako: ✓ dramat o źródłach tyranii ✓ obraz egzystencjalnych problemów człowieka współczesnego ✓ dramat o przemianach kulturowych ✓ dramat o rozpadzie wartości – przedstawia funkcjonowanie motywu tańca w literaturze i sztuce różnych epok (synteza)	– w sposób pogłębiony interpretuje dramat, dostrzegając jego wielopłaszczyznowość – rozpoznaje w dramacie nawiązania do konwencji dramatu romantycznego i mieszczańskiego (tragikomedia rodzinna) – wyjaśnia termin „teatr groteski”, odnosząc go do <i>Tanga</i> – wyjaśnia termin „purnonsens”, ilustrując go przykładami z dramatu Mrożka – dostrzega w dramacie aluzje polityczne – wykorzystuje literaturę przedmiotu (esej Jana Błońskiego – z podręcznika) do pogłębienia interpretacji dramatu – wygłasza referat (przedstawia prezentację z wykorzystaniem materiałów ilustracyjnych) na temat funkcjonowania motywu tańca w literaturze różnych epok
11. Poezja, która ocala Klasycyzm i harmonia, m.in. wiersze: Czesław Miłosz, <i>Przedmieście, Zakłęcie, Świat (poema naiwne): Wiara, Nadzieja, Miłość, St. Ign. Witkiewicz</i>	– dokonuje analizy i interpretacji czytanych wierszy Miłosza: ✓ określa podmiot liryczny i jego relacje z autorem (poetą) ✓ opisuje przestrzeń poetycką (w tym krajobrazy symboliczne, jak kulturowe motywy ogrodu i cmentarza) ✓ omawia ich filozoficzne przesłanie ✓ dostrzega topoty i znaki kulturowe	– wyjaśnia terminy: liryka roli, monolog „persony” lirycznej; wykorzystuje je do interpretacji wierszy Miłosza – wyjaśnia, na czym polega oszczędność formy poetyckiej w wierszach Miłosza i jaka jest jej funkcja – komentuje kontrast między prostą formą wierszy z cyklu <i>Świat</i> a ich doniosłym przesłaniem filozoficznym

<p>Zbigniew Herbert, <i>Tamaryszek,</i> <i>Powrót prokonsula,</i> <i>Przesłanie Pana Cogito</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ opisuje język poetycki Miłosza, dostrzegając m.in. posługiwanie się obrazowymi przykładami, aforystyczność, stosowanie epitetów i metafor, przejrzystość składni – określa, jakie zadania stawia Miłosz poezji i poecie (jaką wartość przypisuje słowu poetyckiemu) – wskazuje, w czym poeta upatruje ocalenia wartości, ładu, człowieczeństwa – w odniesieniu do wiersza <i>Zakłęcie</i> wyjaśnia klasyczne pojęcie rozumu jako mocy tworzenia wartości – dokonuje analizy i interpretacji czytanych wierszy Herberta, wykorzystując kontekst historyczny, kulturowy, filozoficzny – określa, jak Herbert postrzega powinności poety (np. wobec ludzkich cierpień) – wyjaśnia określenie „poetyka kontemplacji”, odnosząc je do wierszy Herberta (a także innych poetów, np. Staffa) – określa funkcję kostiumu antycznego (np. w wierszu <i>Powrót prokonsula</i>) – wskazuje, jakich ideałów i wartości poszukuje poeta w tradycji kultury – przedstawia bohatera lirycznego wiersza <i>Przesłanie Pana Cogito</i>: <ul style="list-style-type: none"> ✓ wskazuje jego kartezjański rodowód ✓ wyjaśnia, na czym polega jego tragizm i heroizm moralny – odwołując się do znanych wierszy, przedstawia moralistyczny wymiar poezji Herberta – na przykładach poznanych wierszy uzasadnia, że Herbert uczynił tradycję kultury językiem poetyckiej komunikacji 	<ul style="list-style-type: none"> – na konkretnych przykładach wyjaśnia źródła i cel ironii w wierszach Miłosza – na podstawie czytanych wierszy określa, jakich wartości poszukuje Miłosz w tradycji kultury – na podstawie znanych wierszy Miłosza wyjaśnia, jak poeta postrzega historię i jak pojmuje odpowiedzialność moralną człowieka (synteza) – na podstawie konkretnych utworów przedstawia sposoby wykorzystania przez Herberta dziedzictwa przeszłości kulturowej – na podstawie znanych wierszy dowodzi, że w wierszach Herberta klasycyzm jest znakiem postawy moralnej – interpretuje postać Pana Cogito jako obraz problemów moralnych współczesnego intelektualisty – prezentuje informacje o życiu i twórczości Herberta, wykorzystując teksty źródłowe (np. fragment dziennika Tyrmanda z podręcznika)
<p>Leopold Staff, <i>Harmonia,</i> <i>Bonaccia,</i> Julian Tuwim, <i>Zmęczenie,</i> Kazimierz Wierzyński, <i>Skok o tycze,</i> Jarosław Iwaszkiewicz, <i>Powrót, Źródło</i> <i>Aretuzy,</i> Thomas Stearns Eliot, <i>Ziemia jałowa</i> (fragment), Osip Mandelsztam, *** <i>[To garncarze</i> <i>Krecie wielkość dali...]</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje i interpretuje nawiązania kulturowe obecne w wierszach należących do nurtu klasycznego (np. lutnia Apollina, człowiek ulepiony z gliny, laur olimpijski, topos <i>otium</i> – <i>negotium</i>, motywy powrotu, wiosny itp.) – określa obecną w tych wierszach postawę poety i koncepcję poezji – wskazuje dziedzictwo kulturowe poezji nurtu klasycznego (nawiązania śródziemnomorskie, „rzecz czarnoleska” itp.) – w czytanych wierszach odnajduje antyczny ideał harmonii piękna, sprawności fizycznej i dobra moralnego (np. w wierszu Wierzyńskiego) – analizuje budowę czytanych wierszy, podkreślając ich formalną doskonałość i estetyzm – określa funkcje przywołanych dzieł sztuki (motywów związanych ze sztuką), określa ich znaczenia metaforyczne i symboliczne (np. u Iwaszkiewicza) – na podstawie znanych utworów (dzieł sztuki) wyjaśnia symbolikę źródła i jej znaczenie w kulturze europejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia poetów XX w., których określa się mianem klasyków: <ul style="list-style-type: none"> ✓ wskazuje, w jaki sposób nawiązywali do wzorców i ideałów klasycznych ✓ wyjaśnia, w jaki sposób postawa klasyka jest odpowiedzią na zagrożenia współczesności – wyjaśnia określenie „poeta kultury”, odnosząc je do właściwych twórców – przedstawia Staffa jako twórcę nurtu klasycznego i klasyka poezji polskiej, wskazuje trwałe cechy jego postawy poetyckiej – wskazuje trwałość dziedzictwa „rzeczy czarnoleskiej”, przywołuje wiersze Norwida i Tuwima – wyjaśnia termin „topos”, podając przykłady z czytanych wierszy – przedstawia znaczenie obecności toposów w poezji klasyków – opisuje poetykę czytanych wierszy; wskazuje środki stylistyczne i określa ich funkcje

	<p>– wyjaśnia terminy: klasycyzm, klasycyzny, wskazując różne ich znaczenia (na podstawie notki w podręczniku)</p> <p>– czyta ze zrozumieniem eseje na temat sztuki (np. Zygmunta Kubiaka z podręcznika)</p> <p>– na podstawie znanych utworów i dzieł sztuki uzasadnia, że antyk i mity greckie stanowią wciąż żywe źródło kultury śródziemnomorskiej (synteza)</p>	<p>– wyjaśnia terminy: parnasizm, oktostrych, odnosząc je do poezji Iwaszkiewicza</p> <p>– interpretuje obraz „ziemi jałowej” Eliota jako kryzysu cywilizacji europejskiej</p> <p>– wyjaśnia (ogólnie), jaką koncepcję klasycyzmu stworzył Eliot</p> <p>– pisze pracę (lub: przygotowuje referat, prezentację) na temat trwałej obecności nurtu klasycznego w kulturze europejskiej (synteza)</p>
<p>12. Poezja wiary</p> <p>Jan Twardowski, np.: <i>za szybko, samotność, przezroczystość, szukam</i></p> <p>także wiersze innych autorów XX w., np.: Jerzy Liebert, <i>Jeździec, Koguty</i>, Anna Kamińska, <i>Odejskie Hioba</i>, <i>Rzeczy widzialne i niewidzialne</i>, Czesław Miłosz, <i>Traktat teologiczny</i> (fragment), Janusz St. Pasierb, <i>wstępując na wzgórze</i>, <i>Genesis</i></p> <p>wybrane dzieła sztuki nawiązujące do postaci i motywów biblijnych</p>	<p>– dokonuje analizy i interpretacji czytanych wierszy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa przedstawiane w nich treści: przeżycia duchowe i doświadczenia egzystencjalne ✓ charakteryzuje postać mówiącą (człowiek doświadczający obecności Boga) ✓ charakteryzuje relacje między nadawcą (ja) i adresatem monologu lirycznego (Ty – Bóg) ✓ określa funkcję konwencji rozmowy z Bogiem i wskazuje tworzące jej styl środki ✓ przedstawia różne sposoby ukazania sfery sacrum ✓ opisuje język artystyczny czytanych utworów; wskazuje środki stylistyczne i określa ich funkcje ✓ w tekstach wierszy wskazuje i interpretuje nawiązania do Biblii i symboli religijnych (np. postać Hioba w wierszu Kamińskiej) ✓ wskazuje i interpretuje motywy symboliczne (np. symbolika wzgórza w wierszu Pasierba) ✓ odnajduje afirmację świata istniejącego niezależnie od człowieka ✓ wyjaśnia określenie „poezja wiary” <p>– przedstawia ukazane w wierszach Twardowskiego relacje między wiedzą a wiarą</p> <p>– określa, na czym, według Twardowskiego, polega prawdziwa świętość</p> <p>– opisuje charakterystyczne cechy języka poetyckiego Twardowskiego:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ wykorzystanie wyrazów pochodzących z języka potocznego ✓ nadawanie cech fizycznych rzeczownikom abstrakcyjnym ✓ stylizacja litanijna i modlitewna <p>– przedstawia sposób ukazania w czytanych wierszach wartości, takich jak cierpienie, szczęście, prawda itp.</p>	<p>– wskazuje Stary Testament jako źródło konwencji rozmowy człowieka z Bogiem, interpretuje sposób jego ujęcia w poezji współczesnej</p> <p>– interpretuje czytane utwory w kontekście filozoficznym (powołuje się m.in. na św. Augustyna i św. Tomasza z Akwinu, dzieła mistyków hiszpańskich, Blaise’a Pascala, personalizm)</p> <p>– krótko określa główne założenia personalizmu (jako kierunku filozofii współczesnej)</p> <p>– wyjaśnia, jak personaliści (Jacques Maritain, Emmanuel Mounier) rozumieeli pojęcie osoby (na podstawie wiadomości z podręcznika)</p> <p>– posługuje się pojęciem osoby przy wypowiedziach na temat poezji współczesnej</p> <p>– podaje podstawowe informacje o życiu i twórczości Twardowskiego (na podstawie notki z podręcznika)</p> <p>– wyjaśnia, na czym polega franciszkańska postawa w poezji Twardowskiego (na przykładach konkretnych utworów)</p> <p>– w czytanych wierszach i wskazanych dziełach sztuki dostrzega nawiązania do postaci i motywów biblijnych (np. Hiob, pieta, Genesis), wyjaśnia, na czym polega ich reinterpretacja i jakie prawdy ukazują</p> <p>– na przykładzie przywołanych dzieł określa, jakie doświadczenia włączają autorzy w obszar przeżyć religijnych</p> <p>– czyta ze zrozumieniem esej filozoficzny (np. Leszka Kołakowskiego – tekst z podręcznika)</p> <p>– podaje podstawowe wiadomości o Kołakowskim (na podstawie podręcznika)</p>
<p>13. Więcej niż sztuka – Białoszewski i duch eksperymentu</p> <p>Miron Białoszewki, np.: <i>Szare eminencje zachwyty, Sprawdzone sobą, Obierzyny</i> (2)</p>	<p>– dokonuje analizy i interpretacji utworów Białoszewskiego:</p> <p>– określa świat poetycki jego wierszy:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ przestrzeń ✓ postacie ludzi ✓ przedmioty ✓ zdarzenia będące przedmiotem poetyckiego opisu 	<p>– przedstawia informacje o życiu i twórczości Białoszewskiego, w tym również o jego poszukiwaniach teatralnych, Teatrze Osobnym itp. (na podstawie podręcznika)</p> <p>– wskazuje zbieżność eksperymentów artystycznych Białoszewskiego z kierunkami poszukiwań neoawangardy zachodniej lat 60. (np. obserwowanie życia codziennego,</p>

<p><i>Rozkurz (fragment), wywód jestem'u, namuzowywanie, Ja stróż latarnik nadają z mrówkowca, *** [SMIERĆ tak uzwyczajnia]</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje specyficzne cechy języka poetyckiego Białoszewskiego, np.: <ul style="list-style-type: none"> ✓ gry językowe ✓ eksperymenty słowotwórcze ✓ neologizmy ✓ łączenie słownictwa z różnych obszarów ✓ funkcje języka mówionego ✓ zapisywanie „szumów” i „donosów rzeczywistości” – na podstawie konkretnych utworów dowodzi, że język Białoszewskiego zmienia sposób widzenia rzeczywistości: <ul style="list-style-type: none"> ✓ odkrywanie rzeczy zwykłych ✓ uwznioślanie codzienności ✓ fascynacja banałem i ikczem ✓ poszukiwania natchnienia wśród „rupieci” ✓ metamorfozy zwykłych przedmiotów itp. – analizując wskazane wiersze, określa, na czym polegały epifanie poety – określa, w jaki sposób Białoszewski mówi o sprawach egzystencjalnych: życiu, śmierci, chorobie itp. w kontekście tradycji kulturowej – wyjaśnia termin „nurt lingwistyczny w poezji” – wyjaśnia, dlaczego poezję Białoszewskiego zalicza się do nurtu poezji lingwistycznej 	<p>zwykłych sytuacji, działania artystyczne, happeningi, komponowanie dzieła z odpadów, przedmiotów gotowych itp.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – dokładniej analizuje specyficzne dla Białoszewskiego środki językowe: <ul style="list-style-type: none"> ✓ „rozbijanie” słów ✓ zamianę kategorii gramatycznych ✓ dopisywanie nowych końcówek ✓ kojarzenie słów odległych znaczeniowo na podstawie podobieństwa brzmieniowego ✓ wprowadzanie eufonii ✓ wytrącanie słów z ich naturalnego kontekstu itp. – określa, jaką rolę odgrywa kształt graficzny wiersza (segmentacja tekstu, krótkie wersy, wcięcia, odstępy itp.) – wyjaśnia słowo „epifania” i określa, jaki efekt wywołuje odniesienie go do „ośnień” banalnymi rzeczami codziennymi – przedstawia poezję Białoszewskiego na tle tradycji literackiej i kulturowej (różne koncepcje poety, różne estetyki) – synteza
<p>14. Przygoda z wolnością – młoda literatura przełomu lat 80. i 90.</p> <p>wybrane wiersze, np.: Marcin Świetlicki, <i>Dla Jana Polkowskiego, Przed wyborami</i>, Marcin Sendek, <i>Tym razem obędzie się bez ofiar</i>, Miłosz Biedrzycki, <i>Akslop</i>, Krzysztof Jaworski, <i>Ubywanie</i>, Jacek Podsiadło, <i>Don't leave me</i>, Robert Tekieli, <i>Kałuże</i>, <i>Przyszli barbarzyńcy</i>, <i>Niby</i></p> <p>fragmenty prozy współczesnej, np.: Manuela Gretkowska, <i>My zdieś' emigranty</i>, Paweł Huelle, <i>Weiser Dawidek</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> – określa wpisaną w wiersze postawę wobec rzeczywistości, obowiązków społecznych, obywatelskich itp. – wskazuje postawę buntu wobec obowiązujących kanonów sztuki i postaw społecznych – rekonstruuje obecny w tej poezji portret człowieka ponowoczesnego – przedstawia problemy i tematy interesujące młode pokolenie twórców oraz przez nie odrzucone – na podstawie czytanych wierszy określa, jak pokolenie „bruLionu” rozumie bycie poetą – w czytanych wierszach dostrzega elementy prowokacji artystycznej i obyczajowej – wyjaśnia (ogólnie) równoważne terminy: postmodernizm i ponowoczesność – podaje przykłady funkcjonowania kultury alternatywnej (np. Pomarańczowa Alternatywa, art-ziny, graffiti, sztuka komputerowa) – czyta i interpretuje wskazane fragmenty prozy polskiej lat 90. – wskazuje problemy egzystencjalne i społeczne ukazane w czytanych fragmentach – wskazuje rozluźnienie rygorów formalnych powieści (poszukiwania kompozycyjne i językowe) 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, dlaczego do młodych poetów i pisarzy przylgnęło określenie „barbarzyńcy” oraz jakie sensy się pod nim kryją – interpretuje czytane wiersze w kontekście literackim i kulturowym (np. motywy czekania na barbarzyńców w wierszu Tekielego odnosi do Konstantinosa Kawafisa) – przedstawia i ogólnie prezentuje środowisko „bruLionu”, m.in.: <ul style="list-style-type: none"> ✓ nonkonformizm ✓ kontestację literatury obywatelskiej ✓ prowokację artystyczną i obyczajową ✓ ulubione lektury ✓ odrzucenie symboliki romantycznej – zwrot ku kulturze masowej – w czytanych wierszach wskazuje wpływ języka komunikacji masowej lub języka ulicy – wyjaśnia, jaką diagnozę postawił kulturowe i historii Francis Fukuyama (ogólnie, w zakresie wiadomości z podręcznika) – prezentuje najważniejszych twórców prozy lat 90. i ich głośne utwory

Andrzej Stasiuk, <i>Ptaki</i> , Antoni Libera, <i>Madame</i>		– wymienia najważniejsze nazwiska twórców współczesnej prozy światowej i ich dzieła (wskazane w podręczniku) – wymienia najważniejsze cechy dzieła postmodernistycznego
--	--	--

Nauka o języku

I. Język jako zjawisko semiotyczne. Budowa języka		
UCZEŃ:		
Akt mowy	– wyjaśnia, co to jest akt mowy – wymienia składniki aktu mowy – wskazuje rodzaje aktów mowy – w konkretnych przykładach wypowiedzi określa rodzaj aktu mowy i jego składniki – rozróżnia sens dosłowny i intencjonalny wypowiedzi – określa sens dosłowny i intencjonalny konkretnych (wskazanych) wypowiedzi – rozpoznaje intencje aktu mowy, np.: <ul style="list-style-type: none"> ✓ odróżnia rozkaz od prośby ✓ odróżnia pytanie od stwierdzenia – dostrzega ukryte cechy (intencje) wypowiedzi, np. ironię, sarkazm, prowokację	– omawia składniki wskazanych aktów mowy w kontekście funkcji językowych obecnych w danym tekście
Podstawowe relacje semantyczne	– wyjaśnia terminy: synonimia (synonim), polisemia, homonimia (homonim), antonimia (antonim), podając właściwe przykłady – rozpoznaje wieloznaczność słowa i odróżnia ją od homonimiczności form – wyjaśnia, na czym polega bogactwo leksykalne polszczyzny i jak należy je wykorzystywać	– rozróżnia rodzaje synonimów i określa zachodzące między nimi relacje – określa stylistyczną funkcję synonimów, homonimów, antonimów w czytanych tekstach literackich – stosuje synonimy, aby udoskonalić styl własnych wypowiedzi
Sposoby bogacenia słownictwa	– wskazuje różne sposoby bogacenia słownictwa we współczesnej polszczyźnie, np.: <ul style="list-style-type: none"> ✓ powstawanie nowych wyrazów od już istniejących ✓ zapożyczenia ✓ łączenie wyrazów w nowe związki frazeologiczne ✓ nadawanie wyrazom nowych znaczeń itp. – wymienia podstawowe procesy słowotwórcze polszczyzny – określa budowę słowotwórczą wskazanych formacji słowotwórczych – wyjaśnia terminy: neosemantyzacja, neosemantyzm, odnosząc je do konkretnych przykładów	– określa stylistyczną wartość słowotwórczych środków językowych w czytanych utworach literackich – ocenia neosemantyzmy pojawiające się we współczesnej polszczyźnie (innowacja udana – nieudana)

II. Język w społeczeństwie

UCZEŃ:

<p>Odmiany środowiskowe polszczyzny</p>	<p>– wyjaśnia, co to są gwary środowiskowe i zawodowe; podaje stosowne przykłady – w czytanych tekstach wskazuje środki językowe typowe dla określonych odmian środowiskowych i zawodowych polszczyzny</p>	<p>– podaje przykłady cech języka niektórych grup zawodowych (np. lekarzy, aktorów) i środowiskowych (np. gwara uczniowska, grypsera)</p>
<p>Tendencje rozwojowe współczesnej polszczyzny</p>	<p>– wymienia najważniejsze tendencje rozwojowe współczesnej polszczyzny: <ul style="list-style-type: none"> ✓ do oszczędzania wysiłku (ekonomii, skrótu) ✓ do wyrazistości i precyzji ✓ do uzupełniania środków językowych ✓ do ujednociania języka – wskazuje przykłady najważniejszych, będących przejawami tych tendencji form i zjawisk językowych obecnych we współczesnej polszczyźnie (m.in. tworzenie nowych wyrazów od już istniejących, skrótowce, zapożyczenia, powstawanie nazw złożonych, konstrukcje pozycyjne) – rozpoznaje w tekście wyrazy zapożyczone i podaje ich polskie odpowiedniki – określa skutki nadmiernego zapożyczania do polszczyzny językowych elementów anglo-amerykańskich</p>	<p>– określa, jakie dziedziny współczesnego życia najsilniej wpływają na rozwój polszczyzny – ocenia innowacje językowe (udane – nieudane), takie jak zapożyczenia, neosemantyzmy, skrótowce itp.</p>

III. Stylistyka

UCZEŃ:

<p>Style artystyczne wybranych form literackich. Styl pisarza, grupy literackiej</p>	<p>– określa, jaki wpływ na język literatury wywarła ekspansja kultury masowej w XX w. – wskazuje skutki ekspansji języka potocznego w literaturze (w czytanych utworach literackich) – określa funkcje form deprecjatywnych występujących w stylu artystycznym czytanych utworów literackich – wskazuje środki językowe charakterystyczne dla stylu artystycznego utworów poznawanych twórców lub formacji artystycznych – na przykładach czytanych utworów wyjaśnia, czym jest eksperyment językowy (np. w poezji Juliana Przybosa lub Mirona Białoszewskiego) – wskazuje neologizmy poetyckie w utworach np. Bolesława Leśmiana, Juliana Przybosa, Witkacego, Witolda Gombrowicza, Mirona Białoszewskiego i określa ich funkcje – wskazuje i porównuje środki językowe wykorzystywane we współczesnej literaturze faktu</p>	<p>– wskazuje różnice między pojmowaniem języka literackiego w XX w. i w epokach wcześniejszych – wyjaśnia terminy: deprecjatywność, formy deprecjatywne – analizuje środki językowe (słownictwo, składnię, środki stylistyczne itp.) typowe dla stylów artystycznych poznawanych twórców i formacji artystycznych – na podstawie charakterystycznych środków językowych rozpoznaje cechy stylu artystycznego poznawanych twórców (np. Witolda Gombrowicza, Brunona Schulza, Witkacego, Tadeusza Różewicza itp.) – wymienia najważniejsze cechy języka i stylu poznawanych poetów awangardowych, katastroficznych, okupacyjnych, współczesnych – wyjaśnia określenie „język w stanie oskarżenia” w odniesieniu do poezji Nowej Fali – wyjaśnia termin „styl indywidualny”, odnosząc go do stylu poznawanych autorów – w czytanych wierszach Wisławy Szymborskiej wskazuje gry językowe i określa ich funkcje</p>
--	--	---

Style funkcjonalne	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje, w jakim stylu został napisany wskazany tekst – potrafi zredagować tekst w określonym stylu funkcjonalnym – wie, jaki styl funkcjonalny powinien być zastosowany w określonej formie wypowiedzi – w omawianych utworach wskazuje elementy różnych stylów funkcjonalnych i określa ich funkcje 	<ul style="list-style-type: none"> – w konkretnych tekstach analizuje środki językowe właściwe dla określonych stylów funkcjonalnych – poprawia tekst (np. podania, listu intencyjnego) tak, aby był utrzymany we właściwym stylu (np. urzędowym)
Stylizacja środowiskowa, trawestacja, pastisz	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje stylizację środowiskową w czytanych utworach literackich, określa jej funkcję – w czytanych utworach nurtu literatury małych ojczyzn wskazuje i analizuje cechy polszczyzny kresowej – wskazuje przykłady stylizacji językowych w utworach Gombrowicza i Witkacego; określa ich funkcje – wyjaśnia terminy: trawestacja, pastisz, odnosząc je do konkretnych przykładów 	<ul style="list-style-type: none"> – w języku bohaterów czytanych utworów wskazuje cechy świadczące o ich językowej i kulturowej obcości (np. w <i>Cudzoziemce</i> Kuncewiczowej) – podając konkretne przykłady, wyjaśnia, w jaki sposób w języku przejawiają się skrypty kulturowe
Język mediów, nowomowa	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia termin „nowomowa”, odnosząc go do konkretnych zjawisk i wskazując jego pochodzenie – określa cechy nowomowy i charakteryzuje kreowany przez nią obraz świata – wskazuje przykłady nowomowy w języku propagandy czasów stalinowskich, PRL-u; ocenia zjawisko – przedstawia dominujące funkcje języka komunikacji masowej, ilustruje je przykładami z tekstów pochodzących z prasy lub telewizji – odróżnia zdania przedstawiające fakty od zdań będących ich interpretacją 	<ul style="list-style-type: none"> – na przykładach konkretnych tekstów określa funkcje nowomowy (perswazyjna, zniewalająca, performatywna, magiczna, rytualna) – znajduje i ocenia przejawy nowomowy w prasie współczesnej – określa, jakie związki zachodzą między nowomową, manipulacją językową, funkcją perswazyjną języka

IV. Język jako narzędzie komunikacji

UCZEŃ:

Stosowność i skuteczność wypowiedzi	<ul style="list-style-type: none"> – wie, jak sprawnie posługiwać się językiem w zależności od sytuacji komunikacyjnej – wyjaśnia terminy: wypowiedź stosowna, wypowiedź skuteczna; podaje przykłady 	<ul style="list-style-type: none"> – formułuje wypowiedzi stosowne i skuteczne na wskazany temat i we wskazanej sytuacji komunikacyjnej
Etyka wypowiedzi	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, na czym polega uczciwość, jednoznaczność wypowiedzi – dostrzega językowe cechy wypowiedzi sprawiające, że staje się ona niejednoznaczna lub nieuczciwa 	<ul style="list-style-type: none"> – określa, kiedy wieloznaczność wypowiedzi wiąże się z nieuczciwością; podaje konkretne przykłady
Metody perswazji, manipulacja językowa	<ul style="list-style-type: none"> – w czytanych tekstach wskazuje środki językowe służące funkcji perswazyjnej – wskazuje (rozpoznaje w czytanych i słyszanych tekstach) typowe zabiegi perswazyjne – wskazuje tekst zawierający manipulację językową – wyjaśnia, czym jest manipulacja językowa i jaki jest jej związek z funkcją perswazyjną 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje przykłady manipulacji językowej we współczesnych tekstach – na konkretnych przykładach (np. zaczerpniętych z mediów) przedstawia mechanizmy manipulacji językowej – wyjaśnia relacje zachodzące między manipulacją językową, perswazją a etyką języka

	<ul style="list-style-type: none"> – określa, jakie środki językowe służą manipulacji językowej (na przykładach konkretnych wypowiedzi) – pokazuje manipulacyjne posługiwanie się wyrazami wieloznacznymi 	
Argumentowanie	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia terminy: erystyka, sztuka dyskutowania, argument (powtórzenie) – nazywa podstawowe rodzaje argumentów – rozpoznaje podstawowe rodzaje argumentów (w tekście mówionym lub pisanim) – stosuje poprawnie sformułowane argumenty w dyskusji – wymienia podstawowe chwyt retoryczne – rozpoznaje podstawowe chwyt retoryczne w czytanych (słuchanych) tekstach – w czytanych tekstach rozpoznaje środki ekspresji językowej, określa ich funkcje 	– stosuje celowo środki ekspresji językowej w czasie dyskusji lub zabierając głos publicznie
Formy wypowiedzi	<ul style="list-style-type: none"> – zna zasady budowania podstawowych form wypowiedzi (mówionych i pisanych) wskazanych w klasach programowo niższych oraz takich, jak: artykuł, felieton, list intencyjny, list motywacyjny – pisze prawidłowo zbudowany artykuł, felieton według schematycznego wzorca kompozycyjnego – pisze list intencyjny, list motywacyjny, stosując właściwe środki językowe i formę zapisu 	– pisze prawidłowo zbudowany artykuł, felieton, nadając mu cechy indywidualne i dążąc do udoskonalenia formy

V. Kultura języka

UCZEŃ:

Norma językowa i błąd językowy. Adiustacja tekstu	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, czym jest błąd językowy (odstępstwo od normy) – wymienia podstawowe typy błędów językowych (błędy wymowy, odmiany, składniowe, leksykalne, znaczeniowe, frazeologiczne, stylistyczne, ortograficzne i interpunkcyjne) – dostrzega błędy językowe we wskazanych tekstach – poprawia znalezione samodzielnie lub wskazane w tekście własnym lub cudzym błędy językowe – wskazuje podstawowe kompendia poprawnościowe, z których korzysta w razie wątpliwości – dokonuje adiustacji tekstu 	<ul style="list-style-type: none"> – określa źródła błędów językowych (określa, jaka norma została naruszona) – poprawia błędy językowe wskazane w tekście własnym lub cudzym, lub znalezione samodzielnie – w razie wątpliwości odwołuje się do kompendiów poprawnościowych; stosuje znalezione w nich wskazówki
Norma składniowa współczesnej polszczyzny	<ul style="list-style-type: none"> – w tekście rozpoznaje i nazywa podstawowe związki składniowe (zgody, rzędu, przynależności) – określa, jaka jest norma składniowa współczesnej polszczyzny w zakresie: <ul style="list-style-type: none"> ✓ składni zgody ✓ składni rzędu ✓ szyku wyrazów – poprawia wypowiedzi, w których została naruszona norma składniowa – wskazuje kompendia, w których będzie szukał rozstrzygnięć poprawnościowych w razie wątpliwości 	<ul style="list-style-type: none"> – dostrzega naruszenie normy składniowej we wskazanych tekstach (zawierających błędy) <ul style="list-style-type: none"> ✓ określa, jaka zasada została naruszona

<p>Stosowność stylistyczna</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje sytuacje, w których należy się posługiwać oficjalnymi i nieoficjalnymi odmianami polszczyzny – określa, jakiej odmiany stylistycznej polszczyzny należy użyć w konkretnych sytuacjach i typach tekstów (mówionych i pisanych) – ocenia, kiedy użycie stylu potocznego wykracza poza granice stosowności, a kiedy jest dopuszczalne – w podanych tekstach wskazuje środki zakłócające stosowność stylistyczną wypowiedzi, zastępuje je właściwymi – ocenia stosowanie form deprecjatywnych w różnych typach wypowiedzi 	<p>– wskazuje środki językowe właściwe dla określonych odmian stylistycznych polszczyzny</p>
<p>Estetyka wypowiedzi. Językowy savoir-vivre</p>	<ul style="list-style-type: none"> – wie, na czym polega językowy savoir-vivre: <ul style="list-style-type: none"> ✓ zna sposoby zwracania się do innych osób w określonych sytuacjach ✓ zna i stosuje zasady grzeczności w dyskusji i korespondencji – zna zasady publicznego zabierania głosu – rozpoznaje w czytanych (słyszanych) tekstach podstawowe środki retoryczne i określa ich funkcje w kontekście danej wypowiedzi 	<ul style="list-style-type: none"> – różnicuje środki językowe w zależności od wieku, płci i stanowiska rozmówcy – celowo stosuje w swoich wypowiedziach podstawowe środki retoryczne (np. pytanie retoryczne) elipsę, metaforę